

Economic Value of Indigenous Vegetables for Older Persons in Papai Municipality, Sansai District, Chiang Mai Province <i>Ke Nunthasen, Waraporn Nunthasen</i>	849
Factors Affecting to the Learning Skills among Mahidol University's Undergraduates in the 21 st Century <i>Chotimakan Chaiyes, Panwad Preeyanont, Nongluk Phonoi, Pompen Thongkanya</i>	859
Movement and Adaptation of Migrant Workers: A Case Study of Lao Nationality Migrant Workers in Ban Phaeng District. Nakhon Phanom Province <i>Kanin Chueaduangpui, Narongrit Sumalee, Benjayamas Pilayon, Wisit Kidkhamsuan, Suriya khamwan, Sorat Praweenwongwuthi, Suriyan Surakreangkrai</i>	873
Attitude and Perception of Undergraduate Students Toward Active Learning Approach in General Education Subject <i>Chadarat Hengsadeekul</i>	887
Intertextuality in the Novel "Asoke Sang" Written by Prapt <i>Natkamol Kijjubal, Runchanee Srisaman</i>	900
Policy Development for Promoting Quality - of - Life of Laborers in the Thai Film Industry <i>Natthanun Tiammek, Jessada Salathong</i>	912
Nirat Phai: Looking at the Gambling Society in the Era of Nation Building <i>Nattawut Sumlee, Phatchalin Jeennoon</i>	924
A Study of Entrepreneurial Competency Impact in the New Normal Era for Creating High Competitive Advantages in order to Create New Knowledge for Tourism Community Enterprises, Koh Lad E - Tan, Nakhon Pathom <i>Nitinop Tongwassanasong</i>	935
Monks and Promoting the Quality of Life of Vulnerable Youth Groups: Experience from Wat Mai Si Muen Community Development, Damnoen Saduak District, Ratchaburi Province <i>Nipawan Charoenlak, Chachawan Aramlar, Panikarn Khongnantha, Prapatsorn Meenoi, Nettawan Somnam</i>	947
Mobile Application Development for Screening Kindergarten Students at Risk from Autism <i>Patchanee Boonratsamee, Siripon Saenboonsong</i>	962
Educational Institutes Policies and Measures in Preventing and Solving Drug - Related Problems among Youth in Border Areas, Mae Sod District, Tak Province <i>Wasan Pounpunwong</i>	977
Cultural Identity and the Creation of Rum Tone Phetchabun Songs <i>Angkana Chansaengsri</i>	992
Cultural Landscape: Definition, Resources, Paradigm, and Approach for Cultural Development <i>Abdullah Chelong</i>	1004

มูลค่าทางเศรษฐกิจของผักพื้นบ้านที่ปลูกโดยผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ <i>เก นันทะเสน, วราภรณ์ นันทะเสน</i>	849
ปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหิดล <i>โชติมากานต์ ไชยยศ, ปานวาด ปรียานนท์, นงลักษณ์ โพธิ์น้อย, พรเพ็ญ ทองกันยา</i>	859
การเคลื่อนย้ายและการปรับตัวของแรงงานข้ามชาติ: กรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาว ในเขตอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดนครพนม <i>คณิน เชื้อดวงผุย, ณรงค์ฤทธิ์ สุมาลี, เบญจยามาศ พิลายนต์, วิสิษฐิ์ คิดคำส่วน, สุรียา คำหว่าน, ไสร์จจ ประวีณวงศ์วุฒิ, สิริยนต์ สุรเกียรติกร</i>	873
ทัศนคติและการรับรู้ของผู้เรียนระดับปริญญาตรีที่มีต่อการเรียนเชิงรุกในวิชาศึกษาทั่วไป <i>ชฎารัตน์ เองษฎิกุล</i>	887
สหบทในนวนิยายเรื่อง อโศกกลาง ของปรাপต์ <i>ณัฐกมล กิจจุบาล, รัฐชนิย์ ศรีสมาน</i>	900
แนวทางพัฒนานโยบายเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย <i>ณัฐนันท์ เทียมเมฆ, เจษฎา ศาลาทอง</i>	912
นิราสไฟ้: มองสังคมการพนันในยุคการสร้างชาติ <i>ณัฐวุฒิ สำลี, พัชลินิจ จินนุ่น</i>	924
การศึกษาผลกระทบของศักยภาพผู้ประกอบการในยุคความปกติใหม่ที่มีผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยว เกาะลัดอีแท่น จังหวัดนครปฐม <i>นิตินพ ทองวาสนาส่ง</i>	935
พระสงฆ์กับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเด็กเยาวชนกลุ่มเปราะบาง: ประสบการณ์การพัฒนาชุมชนวัดใหม่สี่หมื่น อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี <i>นิกาวรรณ เจริญลักษณ์, ชัชวาล แอ่อมหล้า, ภาณิกานต์ คงนันทะ, ประภัสสร มีน้อย, เนตรตะวัน โสมนาม</i>	947
การพัฒนาโมบายล์แอปพลิเคชันสำหรับคัดกรองเด็กอนุบาลที่เสี่ยงเป็นออทิสติก <i>พัชณี บุญรัตมี, ศิริพล แสนบุญส่ง</i>	962
นโยบายและมาตรการของสถานศึกษาในการป้องกันและการแก้ไขปัญหาเสพติดของเยาวชนในพื้นที่ชายแดน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก <i>วสันต์ ปวนปิ่นวงศ์</i>	977
อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมกับการสร้างสรรค์เพลงรำไท่นเพชรบูรณ์ <i>อังคณา จันทรแสงศรี</i>	992
ภูมิวัฒนธรรม: นิยาม แหล่งวิทยาการ กระบวนทัศน์ และกระบวนการศึกษาเพื่อการพัฒนาทางวัฒนธรรม <i>อัปดุลเลาะ เจ๊ะหลง</i>	1004

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ปีที่ 42 ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน - ธันวาคม 2566

เจ้าของ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการ และเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเชิงวิชาการ โดยครอบคลุมวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การศึกษาศิลปกรรม ดนตรี สถาปัตยกรรม ภาษาวรรณกรรม กำหนดการตีพิมพ์ปีละ 6 ฉบับ ออกราย 2 เดือน คือ เล่ม 1 มกราคม - กุมภาพันธ์/เล่ม 2 มีนาคม - เมษายน/เล่ม 3 พฤษภาคม - มิถุนายน/เล่ม 4 กรกฎาคม/เล่ม 5 กันยายน - ตุลาคม และ เล่ม 6 พฤศจิกายน - ธันวาคม
บทความวิชาการและบทความวิจัยที่จะนำมาตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคามนี้จะต้องได้รับการตรวจสอบทางวิชาการ (Peer review) ซึ่งพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ทั้งภายในและภายนอกจากหลากหลายสถาบัน

ที่ปรึกษา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม	
บรรณาธิการ ศาสตราจารย์ ดร.ปฐม หงษ์สุวรรณ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยบรรณาธิการ รองศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ น้อยวงศ์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.อิศพล อินตะเสนา	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อาจารย์ ดร.พิมพ์ยุพา ประพันธ์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.ภูมิฐาน รั้งกุลณวัฒน์	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
ศาสตราจารย์ ดร.อรุณจักร์ สัตยานุรักษ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์ พิภุตศรี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ศาสตราจารย์ ดร.กุลธิดา ท้วมสุข	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย สิงห์ยะบุญชัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ชัย ปิฎกวัชต์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.ตารารัตน์ เมตตาริกานนท์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญชม ศรีสะอาด	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.มนวิภา ผดุงสิทธิ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุจินดา เข้มศรีพงษ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิวรรณ ตันติธรรมาวงศ์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช
รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิวรรณ พิรศักดิ์โสภณ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.วนิช นิรันทรานนท์	มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตอุตรธานี
รองศาสตราจารย์ ยงยุทธ ชูแว่น	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ สิทธิพร ภิรมย์รัตน์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.กมลพร สอนศรี	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังข์พันธุพานนท์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.เพชรวิทย์ จันทศิริสิริ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ภัทรธรรณันท์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ คำคง	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุเบศร์ สมุทรจักร	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พ.ต.ท.ดร.เกษมศักดิ์ โชติชาครพันธ์	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอี่ยมพร หลินเจริญ	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุมินทร เบ้าธรรม	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิคม นาคอ้าย	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Mr. Adrian R. Plant	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

เลขานุการ ผู้อำนวยการกองส่งเสริมการวิจัยและบริการวิชาการ

ผู้ช่วยเลขานุการ จิรรัตน์ ภูสีถุทธิ์ พัทศรีไฉไล รุ่งวิสัย

สำนักงานกองบรรณาธิการ
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
โทรศัพท์ 0 - 4375 - 4321 ต่อ 1754 หรือ 0 - 4375 - 4416
กำหนดการตีพิมพ์ปีละ 6 ฉบับ
ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์ ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน
ฉบับที่ 4 กรกฎาคม - สิงหาคม ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน - ธันวาคม

Contents

Economic Value of Indigenous Vegetables for Older Persons in Papai Municipality, Sansai District, Chiang Mai Province <i>Ke Nunthasen, Waraporn Nunthasen</i>	849
Movement and Adaptation of Migrant Workers: A Case Study of Lao Nationality Migrant Workers in Ban Phaeng District. Nakhon Phanom Province <i>Kanin Chueaduangpui, Narongrit Sumalee, Benjayamas Pilayon, Wisit Kidkhamsuan, Suriya khamwan, Sorat Praweenwongwuthi, Suriyan Surakreangkrai</i>	859
Attitude and Perception of Undergraduate Students Toward Active Learning Approach in General Education Subject <i>Chadarat Hengsadeekul</i>	873
Intertextuality in the Novel “Asoke Sang” Written by Prapt <i>Natkamol Kijjubal, Runchanee Srisaman</i>	886
Policy Development for Promoting Quality - of - Life of Laborers in the Thai Film Industry <i>Natthanun Tiammek, Jessada Salathong</i>	898
Nirat Phai: Looking at the Gambling Society in the Era of Nation Building <i>Nattawut Sumlee, Phatchalin Jeennoon</i>	910
A Study of Entrepreneurial Competency Impact in the New Normal Era for Creating High Competitive Advantages in order to Create New Knowledge for Tourism Community Enterprises, Koh Lad E - Tan, Nakhon Pathom <i>Nitinop Tongwassanasong</i>	921
Monks and Promoting the Quality of Life of Vulnerable Youth Groups: Experience from Wat Mai Si Muen Community Development, Damnoen Saduak District, Ratchaburi Province <i>Nipawan Charoenlak, Chachawan Aramlar, Panikarn Khongnantha, Prapatsorn Meenoi, Nettawan Somnam</i>	933
Mobile Application Development for Screening Kindergarten Students at Risk from Autism <i>Patchanee Boonratsamee, Siripon Saenboonsong</i>	948
Educational Institutes Policies and Measures in Preventing and Solving Drug - Related Problems among Youth in Border Areas, Mae Sod District, Tak Province <i>Wasan Pounpunwong</i>	963
Cultural Identity and the Creation of Rum Tone Phetchabun Songs <i>Angkana Chansaengsri</i>	978
Cultural Landscape: Definition, Resources, Paradigm, and Approach for Cultural Development <i>Abdullah Chelong</i>	990

สารบัญ

มูลค่าทางเศรษฐกิจของผักพื้นบ้านที่ปลูกโดยผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เก นันทะเสน, วราภรณ์ นันทะเสน	849
การเคลื่อนย้ายและการปรับตัวของแรงงานข้ามชาติ: กรณีศึกษาแรงงาน ข้ามชาติสัญชาติลาวในเขตอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดนครพนม คณิน เชื้อดวงฟูย, ณรงค์ฤทธิ์ สุมาลี, เบญจยามาศ พิลายนต์, วิสิษฐุ์ คิดคำส่วน, สุรียา คำหว่าน, ไสร์จจ ประวีณวงศ์วุฒิ, สุรียันต์ สุรเกรียงไกร	859
ทัศนคติและการรับรู้ของผู้เรียนระดับปริญญาตรีที่มีต่อการเรียนเชิงรุกในวิชาศึกษาทั่วไป ชฎารัตน์ เองษฎีกุล	873
สหบทในนวนิยายเรื่อง อโศกสง ของปราชต์ ณัฐกมล กิจจุบาล, รัชชนีย์ ศรีสมาน	886
แนวทางพัฒนานโยบายเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย ณัฐนันท์ เทียมเมฆ, เจษฎา ศาลาทอง	898
นิราสไฟ้: มองสังคมการพนันในยุคการสร้างชาติ ณัฐวุฒิ สำลี, พัทธลินจ์ จินนุ่น	910
การศึกษาผลกระทบของศักยภาพผู้ประกอบการในยุคความปกติใหม่ที่มีผลต่อการสร้าง ความได้เปรียบทางการแข่งขัน เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยว เกาะลัดอีแท่น จังหวัดนครปฐม นิรินพ ทองวาสนาส่ง	921
พระสงฆ์กับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเด็กเยาวชนกลุ่มเปราะบาง: ประสบการณ์การพัฒนา ชุมชนวัดใหม่สี่หมื่น อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี นิภาวรรณ เจริญลักษณ์, ชัชวาล แอร์มหล้า, ภาณิกานต์ คงนันทะ, ประภัสสร มีน้อย, เนตรตะวัน โสมนาม	933
การพัฒนาโมบายล์แอปพลิเคชันสำหรับคัดกรองเด็กอนุบาลที่เสี่ยงเป็นออทิสติก พัชณี บุญรัตมี, ศิริพล แสนบุญส่ง	948
นโยบายและมาตรการของสถานศึกษาในการป้องกันและการแก้ไขปัญหาเสพติดของเยาวชน ในพื้นที่ชายแดน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก วสันต์ ปวนปันวงศ์	963
อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมกับการสร้างสรรค์เพลงรำไท่นเพชรบูรณ์ อังคณา จันทร์แสงศรี	978
ภูมิวัฒนธรรม: นิยาม แหล่งวิทยาการ กระบวนทัศน์ และกระบวนการศึกษาเพื่อการพัฒนา ทางวัฒนธรรม อัปดุลเลาะ เจ๊ะหลง	990

มูลค่าทางเศรษฐกิจของผักพื้นบ้านที่ปลูกโดยผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

Economic Value of Indigenous Vegetables for Older Persons in Papai Municipality, Sansai District, Chiang Mai Province

เก นันทะเสน¹, วราภรณ์ นันทะเสน²

Ke Nunthasen¹, Waraporn Nunthasen²

Received: 31 January 2023

Revised: 3 March 2023

Accepted: 20 March 2023

บทคัดย่อ

ปัจจุบันจำนวนผู้สูงอายุในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ประเทศไทยจึงควรตระหนักถึงการเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุ” ด้วยจะเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในอนาคต งานวิจัยนี้จึงทำการวิเคราะห์ถึงมูลค่าการใช้ประโยชน์ทางตรงเพื่อการบริโภคผักพื้นบ้านที่ปลูกโดยผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยสมการ Net Village Product (NVP) โดยผลการศึกษาพบว่า มูลค่าการใช้ประโยชน์ทางตรงเพื่อการบริโภคผักพื้นบ้านที่ปลูกโดยผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2563 มีมูลค่ารวมกว่า 4.20 ล้านบาท ทั้งนี้หากมีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุในชุมชนปลูกผักพื้นบ้านเพิ่มมากขึ้น ไม่เพียงแต่ช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของผู้สูงอายุได้เท่านั้นแต่ยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ออกกำลังกายอีกทางหนึ่ง

คำสำคัญ: ผักพื้นบ้าน, ผู้สูงอายุ, มูลค่าทางเศรษฐกิจ

¹ อาจารย์ประจำ, คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ อีเมล: ke_nunt@hotmail.com

² อาจารย์ประจำ, คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ อีเมล: garn007@hotmail.com

¹ Lecturer, Faculty of Economics, Maejo University Email: ke_nunt@hotmail.com

² Lecturer, Faculty of Economics, Maejo University Email: garn007@hotmail.com

Abstract

The number of older persons is growing rapidly in Thailand. The country should realize it is an “ageing society” according to seniors will become the significant players to develop the country economy in the future. Therefore, this research aims to estimate the consumptive direct use value of indigenous vegetables which were planted by seniors in Papai municipality, San Sai district, Chiang Mai province by Net Village Product (GVP) model. The result showed that the total consumptive direct use value of indigenous vegetables in 2020 equaled more than THB 4.20 million. Nevertheless, promoting seniors to grow indigenous vegetables not only reduces their household spending but also stimulated them to exercise.

Keywords: Indigenous vegetables, seniors, economic value

บทนำ

องค์การสหประชาชาติคาดการณ์ว่าโลกจะเข้าสู่ระดับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (aged society) ในปี ค.ศ. 2050 ทั้งนี้กว่าร้อยละ 14 ของประชากรทั้งหมดจะมีอายุ 65 ปีขึ้นไป โดยภูมิภาคที่คาดว่าจะมีประชากรอายุ 65 ปีหรือมากกว่าเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่าระหว่างปี ค.ศ. 2019 - 2050 ได้แก่ แอฟริกาเหนือ เอเชียตะวันตก เอเชียกลาง เอเชียใต้ เอเชียตะวันออกและตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งละตินอเมริกา ในขณะที่จำนวนประชากรที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไป มีโอกาสเพิ่มขึ้นเป็น 3 เท่า ซึ่งคาดการณ์ว่าจะมีจำนวนทั้งสิ้น 426 ล้านคนในปี ค.ศ. 2050 ทั้งนี้ค่าเฉลี่ยกลางอายุของผู้สูงอายุในช่วงปี ค.ศ. 2045 ถึง 2050 อยู่ที่ 77 ปี และมีโอกาสเพิ่มขึ้นเป็น 83 ปี ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยกลางอายุกลุ่มประชากรผู้สูงอายุที่คาดการณ์ว่าอาจเกิดขึ้นได้ภายในปี ค.ศ. 2100

ประเทศไทยกำลังจะเป็นประเทศกำลังพัฒนาประเทศแรกของโลกที่ก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุแบบสมบูรณ์ (aged society) ในปี ค.ศ. 2022 (BrandInside, 2021) ทั้งนี้เมื่อจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อความมั่นคงของชีวิตในมิติต่างๆ ด้วยพบว่าผู้สูงอายุมากกว่า 1 ใน 4 มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน

(ต่ำกว่า 3 หมื่นบาทต่อปี) และรายได้ที่ได้รับจากบุตรหลานลดลง ทำให้ต้องพึ่งพาตนเองมากขึ้น อีกทั้งผู้สูงอายุมีแนวโน้มอยู่ตามลำพังเพิ่มขึ้นจากสถิติในปี ค.ศ. 2002 คิดเป็นร้อยละ 6.3 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 10.8 ในปี ค.ศ. 2017 และผู้สูงอายุที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไปที่ต้องการคนดูแลมีถึงร้อยละ 24 (Diawkee, 2561) อีกทั้งปัญหาผู้สูงอายุในเขตเมืองนับเป็นประเด็นที่น่าห่วงใย ด้วยสภาพสังคมเมืองที่แยกกันอยู่ทำให้ผู้สูงอายุประสบปัญหาทั้งด้านสุขภาพกายและใจในหลายมิติ จากรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุ ในปี พ.ศ. 2560 พบสถิติผู้สูงอายุที่โสด อยู่ตามลำพังคนเดียวหรืออยู่กับคู่สมรส โดยไม่มีลูกหลานเพิ่มสูงขึ้น ทำให้ต้องเผชิญกับปัญหาสุขภาพทางกายและปัญหาสุขภาพจิต (กรุงเทพฯธุรกิจ, 2562)

จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากเป็นอันดับที่ 3 ของประเทศไทย รองจากกรุงเทพมหานครและนครราชสีมา (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559) และถือเป็นจังหวัดที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (aging society) ตามคำนิยามขององค์การสหประชาชาติ (UN) ด้วยมีสัดส่วนของผู้สูงอายุเกินร้อยละ 10 ของประชากรทั้งจังหวัด โดยในปี พ.ศ. 2562 จังหวัดเชียงใหม่มีประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงถึงร้อยละ 18.8

ของประชากรทั้งจังหวัดหรือ 333,692 คน (ผู้สูงอายุเพศชายร้อยละ 44.9 และผู้สูงอายุเพศหญิงร้อยละ 55.1) และจะก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (completed aged society) เมื่อมีสัดส่วนผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 20 (สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงใหม่, 2563) ซึ่งเป็นความจำเป็นที่หน่วยงานภาครัฐต้องให้การดูแลผู้สูงอายุกลุ่มนี้ ซึ่งหมายถึงค่าใช้จ่ายภาครัฐที่เพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้หากผู้สูงอายุมีสภาพร่างกายและจิตใจที่แข็งแรง จะเป็นการลดค่าใช้จ่ายที่รัฐบาลต้องให้การดูแลได้ อันจะเป็นผลดีต่อทั้งต่อตัวผู้สูงอายุเองและเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้การพึ่งพาตนเองได้อย่างอิสระ (independent living) เป็นความปรารถนาที่สำคัญของผู้สูงอายุทุกคน เป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกมีศักดิ์ศรีในตนเอง (สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงใหม่, 2563) อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุมากกว่า 1 ใน 4 มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน (ต่ำกว่า 3 หมื่นบาทต่อปี) และรายได้ที่มาจากบุตรหลานลดลง ทำให้ต้องพึ่งพาตนเองมากขึ้น (Diawkee, 2561)

หนึ่งในกิจกรรมที่ผู้สูงอายุโดยส่วนใหญ่ทำคือ การปลูกผักเพื่อบริโภคในครัวเรือน ด้วยผักพื้นบ้านจัดเป็นอาหารที่หาบริโภคง่าย มีคุณค่าทางโภชนาการ ปลอดภัย โดยในแต่ละท้องถิ่น จะมีผักพื้นบ้านที่ต่างชนิดกันตามความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศและทรัพยากรในแต่ละพื้นที่ หากพิจารณาด้านสิ่งแวดล้อม พบว่าการบริโภคผักพื้นบ้านทั้งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือปลูกในชุมชนนั้น เป็นการช่วยลดโลกร้อนทางหนึ่ง เนื่องจากไม่ต้องขนส่งพืชผักจากนอกพื้นที่เข้าไป ผักพื้นบ้านในท้องถิ่นจึงนับเป็นหนึ่งในความมั่นคงทางอาหาร (food security) ของครัวเรือนและชุมชน อีกทั้งการปลูกและบริโภคผักพื้นบ้านนอกเหนือจากการช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือน หากปริมาณผลผลิต

มากเกินปริมาณบริโภคในครัวเรือน ยังสามารถขายเพื่อเพิ่มรายได้อีกทางหนึ่ง ทั้งช่วยสร้างความผ่อนคลายและถือเป็นการออกกำลังกายของผู้สูงอายุรูปแบบหนึ่ง รวมถึงเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ด้วยผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะอยู่ตามลำพังในบริเวณบ้านของตนเอง อีกทั้งเทศบาลตำบลป่าไผ่จัดเป็นพื้นที่ชุมชนกึ่งเมือง ด้วยอยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่เพียง 20 กิโลเมตร ทำให้ค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตประจำวันของครัวเรือนค่อนข้างสูง ผู้สูงอายุในหลายครัวเรือน จึงปลูกพืชผักพื้นบ้านไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนของตนเอง

การปลูกผักพื้นบ้านของผู้สูงอายุ หากเหลือจากการบริโภคในครัวเรือน จะนำมาขายในชุมชนด้วย ทั้งนี้หากสามารถตีมูลค่าของผักพื้นบ้านที่ปลูกโดยผู้สูงอายุในชุมชน ออกมาในรูปของตัวเงินได้ จะเปรียบเหมือนการประเมินมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน และเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความมั่นคงทางอาหาร (food security) ของชุมชนอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อประเมินมูลค่าการใช้ประโยชน์ทางตรงเพื่อการบริโภคผักพื้นบ้านที่ปลูกโดยผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่ได้รับ

เทศบาลตำบลป่าไผ่ สามารถนำข้อมูลจากงานวิจัยนี้ ไปวางแผนการจัดอบรมต่างๆ แก่ผู้สูงอายุที่ปลูกผักพื้นบ้านในชุมชน เช่น การทำปุ๋ยหมัก การกำจัดศัตรูพืช เป็นต้น อีกทั้งวางแผนด้านการตลาด หากปริมาณผลผลิตเพิ่มขึ้น

แนวคิดการประเมินมูลค่า ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจัดเป็นสินค้าสาธารณะ (public goods) ที่ไม่ผ่านตลาด จึงทำให้เกิดปัญหาความล้มเหลวของตลาด (market failure) และทุกคนสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์ได้อย่างอิสระ (free rider) โดยไม่ต้องจ่ายค่าตอบแทนจากผลประโยชน์ที่ได้รับนั้น ก่อให้เกิดปัญหาผลกระทบภายนอก (externalities) ซึ่งการเข้าไปใช้ประโยชน์ดังกล่าว มีต้นทุนที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งผู้ที่เข้าไปใช้ประโยชน์ไม่ได้รับผิดชอบต่อต้นทุนในส่วนนี้ การประเมินมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการกำหนดมูลค่าตลาดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นตัวบ่งชี้ถึงต้นทุนจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการคำนวณหาตัวเลขเพื่อมาทดแทนราคาหรือมูลค่าที่ตลาดไม่สามารถทำได้ในการประเมินมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต้องทำการระบุถึงประเภทของมูลค่าที่ต้องการประเมิน ทั้งนี้มูลค่ารวมทางเศรษฐกิจ (total economic value) (โสมสกาวิ เพชรานนท์, 2553) ประกอบด้วย

1. มูลค่าที่เกิดจากการใช้ประโยชน์ (use value) หมายถึงการที่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมต่อบุคคลซึ่งแบ่งออกเป็น

1.1 มูลค่าที่เกิดจากการใช้โดยตรง (direct use value) คือมูลค่าที่เกิดขึ้นจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยตรง เช่น การเข้าชมอุทยานแห่งชาติ การนำน้ำมาใช้ในการเกษตร ผลกระทบของคุณภาพอากาศต่อสุขภาพ ผลกระทบของระดับกลิ่นและเสียงที่อยู่อาศัย หรือเสียงต่อสุขภาพจากการทิ้งสารเคมีที่ไม่ถูกวิธีหรือถูกสุขลักษณะ เป็นต้น มูลค่าจาก

การใช้โดยตรง อาจแบ่งออกเป็น 1) มูลค่าจากการใช้เพื่อการบริโภค (consumptive use) ซึ่งเป็นการบริโภคที่ทำให้จำนวนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลดลง เช่น การล่าสัตว์ การบริโภคพืชพรรณต่างๆ หรือการบริโภคน้ำ เป็นต้น และ 2) มูลค่าจากการใช้ที่ไม่ใช่เพื่อการบริโภค (non - consumptive use) ซึ่งเป็นการบริโภคหรือใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ไม่ได้ทำให้จำนวนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลดลง เช่น การดูนก การว่ายน้ำ เป็นต้น

1.2 มูลค่าที่เกิดจากการใช้ประโยชน์โดยอ้อม (indirect use value) คือมูลค่าที่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทำหน้าที่เป็นปัจจัยการผลิตอย่างหนึ่งและให้ประโยชน์ต่อบุคคลโดยผ่านกระบวนการผลิต เช่น คุณภาพน้ำที่ดีช่วยลดต้นทุนการผลิตน้ำประปาและทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง เป็นต้น

1.3 มูลค่าเผื่อจะใช้ (option value) คือมูลค่าที่สะท้อนความพอใจของบุคคลที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้ในโอกาสหรือการที่ประชาชนต้องการสงวนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ใช้ในโอกาส

2. มูลค่าที่เกิดจากการไม่ได้ใช้ประโยชน์ (non - use value) คือมูลค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากการที่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ประโยชน์ต่อบุคคลในรูปของการสร้างความรู้สึกรักยินดี เมื่อทราบว่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาพที่ดีและคงอยู่โดยที่บุคคลไม่ได้ใช้ประโยชน์ไม่ว่าทางตรงและทางอ้อม ทั้งในปัจจุบันหรืออนาคต ซึ่งมูลค่าประเภทนี้อาจแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

2.1 มูลค่าจากการคงอยู่ต่อไป (existence value) คือมูลค่าของทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม เมื่อบุคคลทราบว่าทรัพย์สินหรือทรัพย์สินและสิ่งแวดล้อมนั้นยังอยู่ในสภาพที่ดี เช่น การอนุรักษ์เต่าทะเล ป่าไม้ สัตว์ป่า เป็นต้น

2.2 มูลค่าเพื่อลูกหลาน (bequest value) คือมูลค่าของทรัพย์สินหรือทรัพย์สินและสิ่งแวดล้อมที่บุคคลได้รับประโยชน์ เมื่อทราบว่าทรัพย์สินหรือทรัพย์สินและสิ่งแวดล้อมยังอยู่ในสภาพที่ดี เพื่อให้ลูกหลานหรือประชาชนรุ่นหลังได้เห็นหรือได้ประโยชน์ในอนาคต เช่น การอนุรักษ์ช้างไทยไม่ให้สูญพันธุ์ เพื่อให้ลูกหลานได้เห็นและรู้จัก เป็นต้น มูลค่าสำหรับอนาคต (option value) คือมูลค่าที่ประชาชนไม่ได้ใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินหรือทรัพย์สินและสิ่งแวดล้อมไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของ use value หรือ non-use value ในขณะนี้ แต่คิดว่าจะมีโอกาสใช้ประโยชน์ในอนาคต ซึ่งการใช้สามารถเป็นไปได้ทั้งการใช้ประโยชน์โดยตรงและการใช้ประโยชน์โดยอ้อม เช่น การอนุรักษ์พันธุ์พืชบางชนิดอาจใช้เป็นปัจจัยในการผลิตยารักษาโรคในอนาคตได้ การคาดหวังว่าจะได้เข้าเที่ยวชมอุทยานแห่งชาติหรือแหล่งท่องเที่ยวในอนาคต

การประเมินมูลค่าสิ่งแวดล้อม

การประเมินมูลค่าทรัพย์สินหรือทรัพย์สินและสิ่งแวดล้อมทั้งที่มีราคาตลาดและไม่มีราคาตลาดให้ออกมาเป็นตัวเงิน (สันติ สุขสอาด, 2552; ศรีมา โยธาภักดี, 2557) มีแนวทางการประเมิน 5 วิธี ได้แก่

(1) มูลค่าตลาด (market value) เป็นการวิเคราะห์การซื้อขายผลผลิตในท้องตลาด โดยใช้ราคาตลาด (market price) เป็นตัวเทียบมูลค่า ซึ่งเป็นวิธีการประเมินที่ใช้ในการวิเคราะห์งานวิจัยนี้

(2) มูลค่าที่คาดหวัง (expectation value) อาศัยแนวคิดในการคำนวณมูลค่า

ปัจจุบัน (present value) ของรายได้ที่คาดว่าจะได้รับจากการลงทุน เพื่อนำมาคำนวณหามูลค่าตลาดของผลผลิต

(3) มูลค่าต้นทุน (cost value) เป็นการหามูลค่าของทรัพย์สินที่อาศัยต้นทุนในอดีตหรือต้นทุนทดแทนในการหามูลค่าทรัพย์สินว่าผลที่ได้รับจากการลงทุน มีความคุ้มค่าหรือไม่

(4) การประเมินมูลค่าโดยใช้ตลาดตัวแทน (surrogate market approaches) เป็นวิธีประเมินมูลค่าทรัพย์สินหรือทรัพย์สินและสิ่งแวดล้อมในฐานะที่เป็นสินค้าสาธารณะที่ไม่มีราคาตลาด จึงต้องใช้มูลค่าตลาดของสินค้าที่ใช้ทดแทนกันหรือใช้ราคาสินค้าที่ใช้ประกอบกันเป็นตัวแทนในการประเมินมูลค่า

(5) การประเมินมูลค่าโดยการสมมติเหตุการณ์ให้ประมาณค่า (contingent valuation method: CVM) ใช้ในการประเมินค่าทรัพย์สินหรือทรัพย์สินและสิ่งแวดล้อมในฐานะที่เป็นสินค้าสาธารณะที่ไม่มีมูลค่าตลาด และไม่สามารถใช้ตลาดตัวแทนมาใช้ในการประเมินมูลค่าได้

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากรผู้สูงอายุชาวไทยที่ปลูกผักพื้นบ้าน ในพื้นที่เทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามแบบปลายเปิดและปลายปิด และทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้ พร้อมทั้งทำการสำรวจราคาผักพื้นบ้านจากตลาดในพื้นที่เพื่อนำราคาผักพื้นบ้านที่ซื้อขายจริงในตลาดมาเทียบเพื่อหามูลค่าผักพื้นบ้านที่ผู้สูงอายุปลูก

ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการประเมินมูลค่าการใช้ประโยชน์ทางตรงเพื่อการบริโภคผักพื้นบ้านที่ปลูกโดยผู้สูงอายุในชุมชนนั้น เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหามูลค่าที่แท้จริงของผักพื้นบ้านที่ไม่มีการซื้อขายในตลาด เพื่อให้ทราบมูลค่าที่แท้จริงของผักพื้นบ้านในชุมชน ผ่านสมการอรรถประโยชน์ (equilibrium model) เพื่อคำนวณหา Net Village Product (NVP) (Sullivan, 2002) ทั้งนี้เริ่มด้วยการคำนวณหา Gross Village Product (GVP) ซึ่งเป็นแบบจำลองพื้นฐานทางเศรษฐกิจของหมู่บ้านที่มีพื้นฐานมาจากการคำนวณ Gross National Product (GNP) (ทีมาโยธาภักดี, 2557) ดังสมการ

$$\text{household outputs} = \sum_{i=1}^n p_i Q_i^h$$

โดยที่ P_i คือ ราคาผักพื้นบ้าน i คือ ชนิดของผักพื้นบ้าน และ Q_i^h คือ จำนวนผักพื้นบ้านที่ผู้สูงอายุปลูกใน 1 ปี

ทั้งนี้งานวิจัยนี้ได้ปรับสมการให้เหมาะสมกับการศึกษา โดยปรับให้ N_e เป็นจำนวนผู้สูงอายุ

ทั้งหมดในชุมชนที่ปลูกผักพื้นบ้าน ($N_e = 1,619$) แทน N ที่เป็นจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน ดังนั้นผลผลิตรวมผักพื้นบ้านทั้งชุมชนที่ปลูกโดยผู้สูงอายุ (net village product: NVP) จะเป็นดังสมการ

$$NVP = \sum_{i=1}^n p_i Q_i^h \times N_e$$

ผลการศึกษาและอภิปรายผล ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่าง

จากการรวบรวมข้อมูลผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่าง พบว่าลักษณะทางประชากรศาสตร์และเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง ในภาพรวมนั้น ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างมากกว่าร้อยละ 55 เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 66 - 70 ปี โดยอายุเฉลี่ยเท่ากับ 65.32 ปี ทั้งนี้ได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.82 และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนระหว่าง 2 - 7 คน โดยมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ 4.09 คน (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถาม

		ร้อยละ
เพศ	ชาย	44.12
	หญิง	55.88
อายุ (ปี) อายุเฉลี่ย = 65.32 อายุสูงสุด = 86 อายุน้อยสุด = 60	60 - 65	36.47
	66 - 70	54.70
	71 - 75	6.47
	76 - 80	1.18
	มากกว่า 80	1.18

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

		ร้อยละ
ระดับการศึกษา	ไม่ได้รับการศึกษา	0.59
	อ่านออกเขียนได้	6.47
	ประถม 4	38.82
	ประถม 6	42.94
	มัธยมศึกษาตอนต้น	6.47
	มัธยมศึกษาตอนปลาย	2.94
	อาชีวศึกษา	0.59
	ไม่ระบุ	1.18
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน) จำนวนเฉลี่ย = 4.09	2	7.06
	3	17.06
	4	32.35
	5	30.00
	6	10.59
	7	2.94

มูลค่าการใช้ประโยชน์ทางตรงเพื่อการบริโภคผักพื้นบ้านที่ปลูกโดยผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2563

เมื่อพิจารณาถึงการประเมินมูลค่าการใช้ประโยชน์ทางตรงเพื่อการบริโภคผักพื้นบ้านที่ปลูกโดยผู้สูงอายุในชุมชน (ตารางที่ 2) พบว่า ผักพื้นบ้านทั้งหมดที่ผู้สูงอายุปลูกจะปลูกได้ตลอดทั้งปีและส่วนใหญ่เป็นผักพื้นบ้านที่ปลูกเอง อีกทั้งผักทุกชนิดปลูกไว้เพื่อบริโภคทั้งปี มีเพียงขะอมที่แลกเปลี่ยนกับเพื่อนบ้าน ทั้งนี้โหระพาและมะเขือพวง สามารถเก็บได้จากป่าชุมชน โดยผักพื้นบ้านที่ปลูกหรือแลกเปลี่ยนมาเพื่อการบริโภคมากที่สุดในปี พ.ศ. 2563 คือ 1.พริก มีปริมาณการบริโภคเฉลี่ย 11.13 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี คิดเป็น

มูลค่ารวม 18,019.47 บาทต่อครัวเรือนต่อปีหรือคิดเป็นมูลค่ารวมกว่า 1.85 ล้านบาทต่อปีของการบริโภคทั้งชุมชน 2. ตะไคร้เป็นผักพื้นบ้านที่นิยมปลูกหรือแลกเปลี่ยนมาเพื่อการบริโภครองลงมาเป็นอันดับที่สอง โดยมีปริมาณการบริโภคเฉลี่ย 5.84 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี คิดเป็นมูลค่ารวมเกือบ 9,454.96 บาทต่อครัวเรือนต่อปีหรือคิดเป็นมูลค่ากว่า 3.31 แสนบาทต่อปีของการบริโภคทั้งชุมชน 3. ตำลึงเป็นผักพื้นบ้านที่นิยมปลูกหรือแลกเปลี่ยนมาเพื่อการบริโภครองลงมาเป็นอันดับที่สาม โดยมีปริมาณการบริโภคเฉลี่ย 5.38 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี คิดเป็นมูลค่ารวม 8,710.22 บาทต่อครัวเรือนต่อปีหรือคิดเป็นมูลค่ารวมกว่า 5.16 แสนบาทต่อปี และจากข้อมูลรวมข้างต้นเป็นที่น่าสังเกตว่าผักพื้นบ้านที่นิยมปลูกหรือแลกเปลี่ยน

มาเพื่อการบริโภคนั้น ล้วนเป็นผักพื้นบ้านที่ใช้เป็นวัตถุดิบหลักในการประกอบอาหารในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงมูลค่ารวมการใช้ประโยชน์ทางตรงเพื่อการบริโภคผักพื้นบ้านในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่พบว่า มีมูลค่ารวมทั้งหมดยกกว่า 4.20 ล้านบาท ทั้งนี้ชนิดของผักพื้นบ้านที่นิยมบริโภคนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งฤดี รัตนวิไล (2559) ที่พบว่าผักพื้นบ้านที่เกษตรกรในตำบลคูยายหมื่น อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทราสามารถเก็บผลผลิตได้มากเกือบตลอดทั้งปีและผักพื้นบ้านที่ให้ผลผลิตจำนวนมาก 10 อันดับแรกนั้นมีผักพื้นบ้านจำนวน 3 ชนิด ที่ตรงกับผักพื้นบ้านที่ปลูกโดยผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลป่าไผ่ ได้แก่ ข่า ชะอมและตำลึง และเมื่อพิจารณาถึงมูลค่าเฉลี่ย พบว่ามูลค่าเฉลี่ยทั้งชุมชนของตำลึงและชะอม มีมูลค่าเฉลี่ยสูงมาก จัดอยู่ในลำดับที่ 2 และ 3 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่า ผักพื้นบ้านทั้ง 3 ชนิดนี้เป็นที่นิยมบริโภคในครัวเรือนในทั้ง 2 พื้นที่

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาจากราคาของผักพื้นบ้าน พบว่า ผักพื้นบ้านที่มีราคาเฉลี่ยสูงสุดคือชะอม รองลงมาคือพริก ทั้งนี้ พริกเป็นผักพื้นบ้านที่มีปริมาณบริโภคต่อปีสูงที่สุด หากไม่มีการปลูกพริกไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนจะทำให้ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของผู้สูงอายุที่ต้องจ่ายเพื่อซื้อพริกสูงถึง 1,133.44 บาทต่อปีหรือเฉลี่ยเดือนละกว่า 94.45 บาทต่อครัวเรือนหรือร้อยละ 0.79 เมื่อเทียบจากรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้สูงอายุที่ 11,877 บาทต่อเดือน (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ, 2563)

สรุปผลการศึกษา

งานวิจัยนี้เป็นการประเมินมูลค่าการใช้ประโยชน์ทางตรงเพื่อการบริโภคผักพื้นบ้านที่ปลูกโดยผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2563 ด้วยการคำนวณหาค่า Net Village Product (NVP) ซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่า ผักพื้นบ้านที่ปลูกโดยผู้สูงอายุมีมูลค่ารวมทั้งหมดยกกว่า 4.20 ล้านบาท ซึ่งแสดงถึงมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากผู้สูงอายุนั้นมีมูลค่าสูง

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งต่อไปนั้น ควรทำการศึกษาทั้งผู้สูงอายุชาวไทยและชาวต่างชาติ ด้วยเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ อยู่ไม่ไกลตัวเมืองเชียงใหม่ ทำให้มีจำนวนชาวต่างชาติเข้ามาอาศัยในพื้นที่เป็นจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี อีกทั้งภาครัฐควรสนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุปลูกผักพื้นบ้านด้วยไม่เพียงเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจในชุมชน แต่ยังสามารถลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน อีกทั้งทำให้ผู้สูงอายุได้ออกกำลังกาย และทำให้คนในชุมชนได้บริโภคอาหารที่ปลอดภัย รวมถึงเป็นการสร้างความมั่นคงทางอาหารแก่ชุมชนอีกด้วย ทั้งนี้ภาครัฐควรให้การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ที่หลากหลายชนิด ด้วยจะทำให้ผู้สูงอายุปลูกผักพื้นบ้านได้มากขึ้นและตลอดทั้งปี เป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้นอีกด้วย อีกทั้งเทศบาลตำบลป่าไผ่ ควรนำผลการวิจัยนี้ไปประกอบการวางแผนดูแลผู้สูงอายุในชุมชนให้มีความเหมาะสมและตรงตามความต้องการของผู้สูงอายุโดยตรง

ตารางที่ 2 มูลค่าทางเศรษฐกิจทั้งหมดของผักพื้นบ้านที่ผู้สูงอายุปลูก

ชนิดของผักที่ผู้สูงอายุปลูก	แหล่งที่มา(1)	ราคาเฉลี่ย (บาท/กก.)	บริโภคเฉลี่ย (กก./ปี)	มูลค่าเฉลี่ย (บาท/ปี)	บริโภคเฉลี่ย (กก./ชุมชน/ปี)	มูลค่าเฉลี่ย (บาท/ชุมชน/ปี)
พริก	1	102.9	11.13	1,133.44	18,019.47	1,854,203.46
ตำลึง	1	59.22	5.38	317.19	8,710.22	515,819.22
ชะอม	4	102.91	2.23	229.7	3,610.37	371,543.17
ตะไคร้	1	35.03	5.84	206.23	9,454.96	331,207.24
กระเพรา	1	31.43	4.95	153.15	8,014.05	251,881.59
มะกรูด	1	31.22	3.77	123.5	6,103.63	190,555.32
มะเขือพวง	2	95.76	1.22	118.92	1,975.18	189,143.23
ขิง	1	88.53	1.28	116.51	2,072.32	183,462.48
แตงกวา	1	22.49	2.64	61.44	4,274.16	96,766.98
เขียงดา	1	57.04	0.78	45.51	1,262.82	72,031.25
ข่า	1	30.82	1.18	36.82	1,910.42	58,879.14
โหระพา	2	56.72	0.63	35.02	1,019.97	57,852.69
สะระแหน่	1	47.68	0.45	22.13	728.55	34,737.26
มูลค่าทางเศรษฐกิจทั้งหมด (บาท)						4,208,083.03

(1): 1. ปลูก, 2. เก็บจากป่าชุมชน, 3. ซื้อ, 4. แลกเปลี่ยนกับเพื่อนบ้าน, 5. อื่นๆ (โปรดระบุ....)

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2559). จำนวนผู้สูงอายุของประเทศไทย 77 จังหวัด ปี 2559. https://www.dop.go.th/download/knowledge/knowledge_th_20170707092742_1.pdf
- กรุงเทพธุรกิจ. (2562). *Young Happy สูงวัย ไม่กลัวเหงา*. <https://www.bangkokbiznews.com/recommended/detail/1238>
- ชีมา โยธาภักดี. (2557). การประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจของป่าในด้านการใช้ประโยชน์จากป่าในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*, 6(4), 23 - 41.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ. (2563). *ทางสถิติพบผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปยังทำงานอยู่กว่าร้อยละ 34 แต่มีแนวโน้มลดลงเมื่ออายุมากขึ้น ส่วนใหญ่เป็นแรงงานนอกระบบในภาคเกษตร*. <https://thaitgri.org/?p=39148#>
- รุ่งฤดี รัตนิไล. (2559). การใช้ประโยชน์และมูลค่าทางเศรษฐกิจของผักพื้นบ้านในตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารธุรกิจปริทัศน์*, 8(1), 85 - 101.
- สันติ สุขสอาด. (2552). การประเมินมูลค่าทรัพยากรป่าไม้. *วารสารการจัดการป่าไม้*, 3(6), 122 - 133.

- สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงใหม่. (2563). *พจนานุกรมเชียงใหม่*. https://www.chiangmaihealth.go.th/cmpho_web/document/201007160205184040.pdf
- โสมสกากร เพชรานนท์. (2553). *การแบ่งมูลค่าสิ่งแวดล้อม*. ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- BrandInside. (2021). *ไทยก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยแบบสมบูรณ์ แต่ปัญหาใหญ่ รายได้น้อย เงินออมไม่พอ ยืดเวลาเกษียณ*. <https://brandinside.asia/aging-society-challenge-for-thailand/>
- Diawkee, T. (2561). *4 Smart สร้างสุขภาพผู้สูงอายุ “ไม่ล้ม ไม่ลืม ไม่ซึมเศร้า กินข้าวอร่อย”*. <https://www.thaihealth.or.th/Content/41891-4%20.html>
- Sullivan, C. A. (2002). Using an income accounting framework to value non - timber forest products. In, D. W. Pearce, C. Pearce, & C. Palmer (eds). *Valuing the Environment in Developing Countries: Case Studies* (pp. 377 - 405). Edward Elgar.

การเคลื่อนย้ายและการปรับตัวของแรงงานข้ามชาติ: กรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวในเขตอำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม

Movement and Adaptation of Migrant Workers: A Case Study of Lao Nationality Migrant Workers in Ban Phaeng District. Nakhon Phanom Province

คณิน เชื้อดวงฟู¹, ณรงค์ฤทธิ์ สุมาลี², เบญจยามาศ พิลายนต์³, วิสิษฐ ศึกษาคำส่วน⁴,
สุริยา คำหวาน⁵, โสรัจจ์ ประวีณวงศ์วุฒิ⁶, สุริยันต์ สุรเกรียงไกร⁷

Kanin Chueaduangpui¹, Narongrit Sumalee², Benjayamas Pilayon³, Wisit Kidkhamsuan⁴,
Suriya khamwan⁵, Sorat Praweenwongwuthi⁶, Suriyan Surakreangkrai⁷

Received: 8 December 2022

Revised: 2 February 2023

Accepted: 23 February 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการเคลื่อนย้ายเข้ามาทำงานและการปรับตัวในการอยู่ร่วมกับชุมชนในพื้นที่ปลายทางของแรงงานสัญชาติลาวในอำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม นำข้อมูลมาวิเคราะห์ตีความ และสร้างข้อสรุป ผลการศึกษาพบว่า 1. ปัจจัยที่ทำให้แรงงานสัญชาติลาวเคลื่อนย้ายเข้ามาทำงานในประเทศไทย คือ 1) ปัจจัยหลัก โดยเฉพาะปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ไม่มีงานทำในพื้นที่ต้นทาง รายได้น้อยและความฝันที่ต้องการมีชีวิตที่ดีขึ้น และ 2) ปัจจัยดึงดูด คือพื้นที่ปลายทางอยู่ไม่ไกล มีงานทำ มีรายได้ที่ดีกว่า ภาษาและวัฒนธรรมใกล้เคียงกัน มีคนรู้จักทำงานในพื้นที่ปลายทาง และปรับตัวได้ง่าย ส่วนการเคลื่อนย้ายเข้ามาทำงานในพื้นที่ของแรงงานสัญชาติลาว ส่วนใหญ่มาแบบผิดกฎหมายผ่านช่องทางธรรมชาติแม่น้ำโขง และ 2. การปรับตัวของแรงงานสัญชาติลาว ประกอบด้วย 1) การทำงานนอกเหนือจากงานประจำ คือการช่วยงานอื่นๆ ของนายจ้าง 2) การแต่งงานกับคนไทย ซึ่งพบทั้งแรงงานชายและหญิง 3) การศึกษากฎระเบียบทางสังคมของพื้นที่ปลายทาง 4) การทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน โดยเฉพาะพิธีกรรมและประเพณีทางศาสนา 5) การรวมกลุ่มของแรงงานสัญชาติลาวเพื่อดูแล

^{1,2,4,5} อาจารย์, คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

³ อาจารย์, วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครพนม มหาวิทยาลัยนครพนม

⁶ อาจารย์, คณะเกษตรและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยนครพนม

⁷ อาจารย์, วิทยาลัยการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยนครพนม

^{1,2,4,5} Lecture, Faculty of Liberal Arts and science, Nakhon Phanom University

³ Lecture, Boromarajonani College of Nursing Nakhon Phanom, Nakhon Phanom University

⁶ Lecture, Faculty of Agriculture and Technology, Nakhon Phanom University

⁷ Lecture, Tourism and Service Industry College, Nakhon Phanom University

ซึ่งกันและกัน และ 6) กลไกนายจ้างและเครือข่าย คือการที่นายจ้างแสดงตัวว่าแรงงานเป็นลูกจ้างของตน เพื่อให้คนในชุมชนรับทราบ

คำสำคัญ: แรงงานข้ามชาติ, การเคลื่อนย้าย, การปรับตัว

Abstract

The objectives of this qualitative research were to study the movement patterns of Lao nationals seeking work in the area and their adjustment to living within communities in Ban Phaeng District, Nakhon Phanom Province. Data was collected through in - depth interviews and group discussions and used to analyze, interpret and conclude. It was found that. -

1. Circumstances that cause Lao Nationality Migrant Workers to move to work in Thailand can be divided into two factors. The first factor is the push factor, especially economic factors such as difficulty finding work in the homeland, low income and personal dreams of wanting a better life. The second factor is the pull factor. The destination area is close to their homeland, which makes it easier to find work, have a better income, have similar languages and cultures, easy to adjust, and there are acquaintances in the destination area. Most Lao nationality workers, come illegally through the Mekong River natural channels.

2. The adjustment of Lao nationality workers consists of 1) Regular work as assigned by the employer and particular tasks such as helping employers to work as a housekeeper, 2) marriage with Thai people was found both male and female workers, 3) Study of social rules of the destination area, 4) Activities with the community especially rituals/religious traditions 5) the integration of Lao nationality workers to look after and help each other, and 6) employer mechanisms and networks. Employers will identify the workers as their employees to inform and protect the people in the community.

Keywords: Migrant workers, movement, adaptation

บทนำ

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยในช่วง 2 - 3 ทศวรรษที่ผ่านมา ทำให้ประเทศไทยกลายเป็นศูนย์กลางการย้ายถิ่นของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ด้วยนโยบายเน้นการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมและการส่งออกอย่างเข้มข้น ทำให้ประเทศไทยเกิดอุปสงค์แรงงานที่มีทักษะฝีมือและราคาถูกจำนวนมาก เพื่อที่จะเข้ามาเป็นแรงงานหลักของการดำเนินกิจกรรม

ในภาคอุตสาหกรรม แต่จำนวนประชากรในภาคแรงงานของไทยนั้นมียุ่่น้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการ ทำให้รัฐบาลไทยมีความจำเป็นที่จะต้องรับแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านเพื่อเข้ามาแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน (นรากร ศรีเที่ยง, 2564) ซึ่งแรงงานเหล่านี้มักจะถูกเรียกว่า “แรงงานต่างด้าว” หรือ “แรงงานข้ามชาติ” จากข้อมูล ณ เดือน กันยายน 2565 พบว่ามีแรงงานข้ามชาติที่ได้รับอนุญาตทำงานในประเทศไทย จำนวนสูง

ถึง 2,473,816 คน และมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นเรื่อย ๆ โดยแรงงานข้ามชาติที่เคลื่อนย้ายเข้ามามากที่สุดคือแรงงานข้ามชาติสัญชาติพม่า ลาว และกัมพูชา (สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, 2564)

แต่ทั้งนี้การเข้ามาของแรงงานข้ามชาตินั้นกลับถูกมองว่าก่อให้เกิดผลกระทบด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม ปัญหาทางสุขอนามัย ปัญหาการลักลอบเข้าเมือง และผลกระทบด้านความมั่นคง ส่งผลให้แรงงานข้ามชาติถูกมองว่าเป็นตัวก่อปัญหาไว้ค่าและไร้คุณภาพชีวิต โดยเฉพาะแรงงานข้ามชาติสัญชาติพม่า ลาว และกัมพูชา ซึ่งส่วนใหญ่เข้ามาใช้แรงงานในประเภทงานที่คนไทยไม่นิยมทำ คือ งานสกปรก งานยาก และงานอันตราย (อาหนักักายจนพันธุ์ และชัยพงษ์ สำเนียง, 2562)

จังหวัดนครพนม เป็นจังหวัดที่มีชายแดนติดกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) มีสถานประกอบการหลากหลายทั้งภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และพาณิชยกรรม จึงมีแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวเคลื่อนย้ายเข้ามาทำงานเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะแรงงานภาคเกษตรกรรม เนื่องจากมีนโยบายด้านการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรในการผลิตสินค้าทางการเกษตรแบบเข้มข้นเพื่อการขาย โดยดำเนินการภายใต้ระบบ “เกษตรพันธะสัญญา” จากสถานการณ์และเงื่อนไขที่ระบบตลาดและทุนนิยมเข้ามากำหนดรูปแบบการผลิต จึงทำให้ผู้ประกอบการเกษตรกร มีความต้องการแรงงานเพื่อทำการผลิตเป็นอย่างมาก แรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวจึงมีการเดินทางเข้าจังหวัดนครพนม เพื่อเข้ามาทำงานผ่านช่องทางและวิธีการเคลื่อนย้ายทั้งการผ่านจุดผ่านแดนถาวร จุดผ่านแดนผ่อนปรน และการลักลอบเข้ามาทางช่องทางธรรมชาติ (เรือหางยาว หรือเรือหาปลา)

ซึ่งจากรายงานจำนวนแรงงานต่างด้าวทุกประเภทที่สำนักงานจัดหางานจังหวัดนครพนมบริหารจัดการอยู่ ข้อมูล ณ มีนาคม 2563 มีจำนวนทั้งสิ้น 1,146 คน โดยส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 90 เป็นแรงงานสัญชาติลาว (สำนักงานแรงงานจังหวัดนครพนม, 2564)

ในภาคการเกษตร พื้นที่การผลิตสินค้าทางการเกษตรแบบเข้มข้นเพื่อการขาย โดยดำเนินการภายใต้ระบบ “เกษตรพันธะสัญญา” ที่สำคัญของจังหวัดนครพนม คือพื้นที่อำเภอบ้านแพง ซึ่งตั้งอยู่ในทำเลที่ราบลุ่มแม่น้ำโขง มีเนื้อที่ทางการเกษตรกว่า 4,000 ไร่ ที่อุดมสมบูรณ์ด้วยปุ๋ยธรรมชาติจากการทับถมของตะกอนและสารอินทรีย์ต่าง ๆ ซึ่งพืชเศรษฐกิจที่นิยมปลูกในพื้นที่ ได้แก่ ข้าวเหนียว ข้าวเจ้า ยาสูบ ข้าวโพด มะเขือเทศ พักทอง ถั่วฝักยาว และพืชผักชนิดต่าง ๆ แต่ด้วยแรงงานไทยในพื้นที่มีจำนวนไม่เพียงพอ แรงงานภาคการเกษตรส่วนใหญ่ในพื้นที่จึงเป็นกลุ่มแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาว ทั้งนี้ในแต่ละปีจะมีแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวเดินทางเข้ามาทำงานในพื้นที่อำเภอบ้านแพงเป็นจำนวนมาก แต่โดยส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานที่ไม่มีใบอนุญาตทำงาน

จากการลงพื้นที่ศึกษา นำ เพื่อสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของปรากฏการณ์และปัญหาในการดำเนินชีวิตของแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาว ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2565 พบว่าแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวที่เคลื่อนย้ายเข้ามาในพื้นที่อำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม ประสบกับปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เช่น การเข้าไม่ถึงข้อมูลและบริการทางสุขภาพ การใช้ชีวิตประจำวันโดยขาดการเข้าถึงสวัสดิการพื้นฐาน การอ่านและเขียนภาษาไทยไม่ได้ การอยู่อย่างหลบซ่อนเนื่องจากกลัวการถูกจับส่งกลับประเทศจากลักลอบเข้ามาทำงาน และการกีดกันทางวัฒนธรรม เป็นต้น

การศึกษาที่ผ่านมา พบว่า การเคลื่อนย้ายและการปรับตัวของแรงงานข้ามชาติ พบว่า การศึกษาส่วนใหญ่เป็นการศึกษาแรงงานข้ามชาติ ชาวเมียนมา กัมพูชา และเวียดนาม การศึกษาแรงงานข้ามชาติลาวยังมีน้อย เช่น การศึกษาของ โสภิตน จิระเกียรติกุล และคณะ (2560) ศึกษา เรื่องการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติกับการคุ้มครองทางสังคมอย่างไม่เป็นทางการ: กรณีศึกษาเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาและเขตเศรษฐกิจพิเศษตราด หรือการศึกษาของ วัชรีย์ ศรีคำ (2556) การปรับตัวของแรงงานข้ามชาติเวียดนามในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว นอกจากนี้ตรุณี มีแล้ว (2558) ได้ศึกษาการปรับตัวของแรงงานพม่าที่ได้รับการขึ้นทะเบียนในสถานประกอบการ เป็นต้น การศึกษากฎหมายแรงงานข้ามชาติชาวลาวในพื้นที่ชายแดน ในประเด็นของการเคลื่อนย้ายและการปรับตัว ยังไม่มีปรากฏว่ามีการศึกษา ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ จะเติมช่องว่างขององค์ความรู้ดังกล่าว ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการเติมเต็มองค์ความรู้ด้านวิชาการ และนำไปสู่ข้อเสนอการพัฒนา การบริหารจัดการแรงงานในทั้งในระดับนโยบายให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

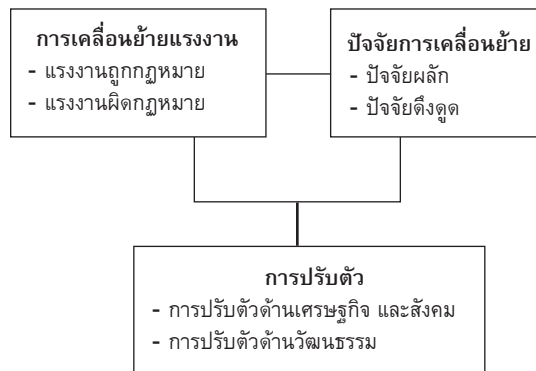
จากที่กล่าวมาในข้างต้น จะเห็นได้ว่า แรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวต้องเผชิญกับปัญหา ในการดำเนินชีวิตในพื้นที่มาอย่างต่อเนื่อง แต่ยังไม่มีการศึกษาวิจัยและทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสถานการณ์การเคลื่อนย้ายและการปรับตัวของแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาว ในเขตอำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม ด้วยระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อจะได้เข้าใจแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวในแง่มุมที่คนภายนอกไม่เคยรับรู้ และนำข้อมูลที่ได้นำไปใช้ในการดำเนินงานเชิงพัฒนาและเสนอเป็นนโยบายต่อผู้ที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การเคลื่อนย้ายของแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาว ในเขตอำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม
2. เพื่อศึกษาการปรับตัวของแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาว ในเขตอำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม

แนวคิดการที่ใช้ในการวิจัย

แนวคิดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 1) แนวคิดแรงงานข้ามชาติ สำคัญ 2) แนวคิดการเคลื่อนย้ายแรงงาน และ 3) แนวคิดการปรับตัว (Lazarus, 1969) จากแนวคิดดังกล่าวผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in - depth interview) และการสนทนากลุ่ม (focus group) ควบคู่กับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non - participant observation) โดยได้ดำเนินการในช่วงเดือนมิถุนายน - เดือนธันวาคม 2565 มีรายละเอียด ดังนี้

1. ลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาว ในเทศบาลตำบลบ้านแพง และตำบลนาเข อำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม ที่ยินยอมให้ข้อมูล จำนวน 13 คน เป็นกลุ่มแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวที่มีปัญหาสถานะบุคคล มีการย้ายถิ่นเข้ามาทำงานที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่มีใบอนุญาตทำงาน จำนวน 8 คน และกลุ่มแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวที่เข้ามาอย่างถูกต้องตามกฎหมาย จำนวน 5 คน โดยใช้แนวทางการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi - structure interview guideline) โดยดำเนินการในช่วงเดือนมิถุนายน - สิงหาคม 2565

สำหรับวิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ใช้วิธีการแบบสโนว์บอล (snowball sampling) และการประสานงานของอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้ 1) กรณีกลุ่มแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวที่มีปัญหาสถานะบุคคล มีการย้ายถิ่นเข้ามาทำงานที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่มีใบอนุญาตทำงาน ได้ใช้เกณฑ์คัดเลือก คือ 1.1) เป็นผู้ที่มิประสบการณการอพยพย้ายถิ่นเพื่อการทำงาน 1.2) เป็นผู้ที่ยินยอมที่จะให้ข้อมูล 2) กรณีกลุ่มแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ได้ใช้เกณฑ์คัดเลือก คือ 2.1) เป็นผู้ที่มีการย้ายถิ่นเข้ามาทำงานที่มีสถานะถูกต้องตามกฎหมายในรูปแบบต่างๆ อาทิ การนำเข้าโดยระบบ MOU การจำแนกตามสัญชาติ และเป็นผู้ที่มีใบอนุญาตทำงาน 2.2) เป็นผู้ที่มีประสบการณการอพยพย้ายถิ่นเพื่อการทำงาน 2.3) เป็นผู้ที่ยินยอมที่จะให้ข้อมูลเพื่อเก็บข้อมูลได้อย่างเป็นระบบ

2. การสนทนากลุ่ม โดยได้ดำเนินการแบบแบ่งกลุ่มการสนทนาออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาว จำนวน 10 คน และกลุ่มผู้ประกอบการหรือนายจ้าง จำนวน 4 คน โดยใช้แนวทางการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi - structure interview guideline) ดำเนินการ

ในช่วงเดือนกันยายน - ตุลาคม 2565

สำหรับวิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) เพื่อคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลให้ตรงตามหลักเกณฑ์หรือจุดมุ่งหมายของผู้วิจัย โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้ 1) กรณีกลุ่มแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาว ได้ใช้เกณฑ์คัดเลือก คือ 1.1) เกณฑ์ของรูปแบบการเข้ามา (กลุ่มแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวที่มีปัญหาสถานะบุคคล มีการย้ายถิ่นเข้ามาทำงานที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่มีใบอนุญาตทำงานจำนวน 5 คน และกลุ่มแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวที่เข้ามาอย่างถูกต้องตามกฎหมาย จำนวน 5 คน) 1.2) เกณฑ์ตามคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูล (อายุ เพศ ประเภทของงานที่ทำ ระยะเวลาที่อยู่ในพื้นที่ เป็นต้น) 1.3) เป็นผู้ที่มีประสบการณการอพยพย้ายถิ่นเพื่อการทำงาน 1.4) เป็นผู้ที่ยินยอมที่จะให้ข้อมูล 2) กรณีกลุ่มผู้ประกอบการหรือนายจ้าง ได้ใช้เกณฑ์คัดเลือก คือ 2.1) เกณฑ์ของรูปแบบงานที่ประกอบการ (งานภาคเกษตร งานภาคอุตสาหกรรม งานภาคบริการและพาณิชยกรรม) 2.2) เป็นผู้ที่มีประสบการณการว่าจ้างแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาว 2.3) เป็นผู้ที่ยินยอมที่จะให้ข้อมูล

อนึ่ง ก่อนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ในช่วงการประสานงานผ่านอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) เพื่อเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลเหล่านั้น คณะผู้วิจัยได้ทำการขอความยินยอมการให้สัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลโดยจะอ่านเอกสารชี้แจงและขอความยินยอม (consent form) ก่อนทำการนัดหมายสัมภาษณ์ทุกครั้ง โดยทำการนัดหมายในสถานที่ปลอดภัย รวมทั้งมีการปกปิดชื่อและไม่เปิดเผยใบหน้าของผู้ให้ข้อมูลในการจัดทำรายงานผลการวิจัยและเผยแพร่การวิจัยตามเกณฑ์จริยธรรมการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เป็นแนวคำถามเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยวางโครงสร้างคำถาม 5 ประเด็น คือ 1) ข้อมูลทั่วไป 2) ภูมิหลังก่อนการย้ายถิ่น 3) สาเหตุการย้ายถิ่น 4) การปรับตัวในสังคมใหม่และคุณภาพชีวิต และ 5) มุมมองที่มีต่อบทบาทการทำงานของนายจ้าง ชุมชน รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของกลุ่มแรงงานข้ามชาติ

แบบสัมภาษณ์กลุ่มกึ่งโครงสร้าง เป็นแนวคำถามเพื่อใช้ในการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย 10 ประเด็น คือ 1) จำนวนแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวในเขตอำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม 2) ช่วงเวลาที่แรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวเริ่มมีการย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยและประกอบอาชีพ 3) รูปแบบหรือวิธีการย้ายถิ่นเป็นอย่างไร 4) เพศและช่วงอายุของแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวที่ย้ายถิ่น 5) การประกอบอาชีพของแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาว (รับจ้างในภาคเกษตร/นอกภาคเกษตร ฯลฯ) 6) อัตราค่าตอบแทนที่ได้รับ 7) ลักษณะการอยู่อาศัยของแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาว 8) ปัญหาที่เกิดขึ้นกับแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาว 9) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน และ 10) ชุมชนมีการปรับตัวหรือรับมือกับการเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ของแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวอย่างไร

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) ได้แก่ การตรวจความถูกต้องของข้อมูลด้วยการเก็บข้อมูลหลายวิธี (methodological triangulation) คือ การสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม การตรวจสอบกับผู้ให้ข้อมูล (member checking) การ

ตรวจสอบด้วยนักวิจัยที่มีประสบการณ์การทำวิจัยเชิงคุณภาพ (peer debriefing) ร่วมวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูล

หลังการเก็บรวบรวมข้อเท็จจริงจากผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากบันทึกภาคสนามและการถอดเทปสัมภาษณ์ มาอ่านวิเคราะห์ทบทวน วิเคราะห์ประเด็นหลัก แยกประเด็น เปรียบเทียบข้อมูล ตีความข้อมูล และสร้างข้อสรุป ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลปฏิบัติไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลตลอดเวลาที่ดำเนินการวิจัย แนะนำเสนอโดยใช้วิธีการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา (descriptive approach)

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาในครั้งนี้นำเสนอใน 2 ประเด็น ได้แก่ สถานการณ์การเคลื่อนย้ายของแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาว ในเขตอำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม และการปรับตัวของแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาว ในเขตอำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม รายละเอียดดังนี้

1.1 สถานการณ์การเคลื่อนย้ายของแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาว ในเขตอำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม

ข้อมูลทั่วไป จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า แรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวในพื้นที่อำเภอบ้านแพง ที่เข้าร่วมการศึกษาในครั้งนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 23 คน เป็นเพศชาย 8 คน เพศหญิง 15 คน มีอายุเฉลี่ย 35 ปี ระยะเวลาการทำงานในพื้นที่อยู่ระหว่าง 3 เดือน - 20 ปี ส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานที่ข้ามไปข้ามมา ระหว่างประเทศไทย และประเทศสปป.ลาว ตามสภาพการจ้างงาน สำหรับแรงงานข้ามชาติที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นระยะเวลาที่ยาวนาน เนื่องจากได้แต่งงานมีครอบครัวกับคนไทย ไม่ได้กลับไปอยู่ที่ประเทศต้นทาง แต่ไม่ได้รับสัญชาติไทย

1.2 ลักษณะงานที่แรงงานข้ามชาติ สัญชาติลาวทำในพื้นที่อำเภอบ้านแพง แบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) งานภาคเกษตรกรรม โดยเฉพาะพื้นที่ริมแม่น้ำโขงที่มีตะกอนทับถม มีชาวบ้านคนไทยจึงจับจองเพื่อทำไร่ยาสูบและไร่มะเขือเทศ ซึ่งเป็นพืชไร่ระยะสั้นให้ผลตอบแทนต่อไร่สูง ต้องการแรงงานจำนวนมาก พื้นที่มีแรงงานคนไทยไม่เพียงพอ จึงมีการจ้างแรงงานข้ามชาติ สัญชาติลาวเข้ามาในพื้นที่ นอกจากนี้เกษตรกรในพื้นที่ยังมีการทำสวนยางพาราจำนวนมาก ซึ่งต้องการแรงงานมากเช่นเดียวกัน แรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวที่เข้ามาทำงานในพื้นที่อำเภอบ้านแพงส่วนใหญ่จึงอยู่ในภาคเกษตรกรรม 2) งานในสถานประกอบการขนาดเล็ก คือ โรงงานน้ำแข็ง โรงงานผลิตขนมจีน สถานประกอบการเหล่านี้มีความต้องการแรงงานชาวลาว จึงเป็นทางเลือกหนึ่งของแรงงานชาวลาว และ 3) ภาคบริการ ได้แก่ ร้านค้า ร้านขายส่งสินค้า ร้านขายวัสดุอุปกรณ์การเกษตร และร้านอาหาร

1.3 รายได้ของแรงงานข้ามชาติชาวลาว จากการศึกษาพบว่า รายได้ของแรงงานข้ามชาติ แบ่งได้ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 รายได้รายเดือน ประมาณ 5,000 - 7,000 บาทต่อเดือน แรงงานข้ามชาติที่ได้รับรายได้เป็นรายเดือนโดยส่วนมากเป็นผู้ที่ทำงานในส่วนของสถานประกอบการหรือภาคบริการ และรูปแบบที่ 2 รายได้จ้างเหมา รูปแบบนี้แรงงานข้ามชาติจะได้เงินค่าจ้างเมื่อสิ้นสุดการทำงาน ซึ่งจะเป็นผู้ที่ทำงานในภาคการเกษตร โดยมีข้อตกลงจ้างเหมาเป็นฤดูกาล อาทิเช่น การจ้างเหมาราย 3 เดือน หรือการจ้างเหมาราย 4 เดือน เป็นต้น ขึ้นอยู่กับอายุในการเก็บเกี่ยวผลผลิตของพืชไร่ที่ปลูก ถึงแม้รูปแบบรายได้ของแรงงานข้ามชาติจะมีความแตกต่างกัน แต่นายจ้างชาวไทยจะให้การดูแลรับผิดชอบเรื่องที่พักอาศัย และอาหารการกินให้แรงงาน

ข้ามชาติทั้งหมด นั้นหมายความว่าแรงงานข้ามชาติไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายด้านที่พักและอาหาร เว้นแต่มีความต้องการด้านอื่นๆ ที่เป็นส่วนตัวของแรงงานข้ามชาติเอง ซึ่งเป็นประเด็นที่สร้างความพึงพอใจให้กับแรงงาน แม้ว่าค่าจ้างจะไม่สูงมาก แต่หากประหยัดค่าจ้างที่ได้จะเป็นเงินเก็บเต็มๆ หอบกลับบ้าน ซึ่งมากพอที่จะทำให้การใช้ชีวิตอยู่ สปป.ลาว ดีขึ้นกว่าเดิม “..เปิดกิจการมา 40 ปี ขายวัสดุอุปกรณ์การเกษตร แรกๆ ทำการค้าเอง และรับลูกจ้างเป็นคนไทย ตอนนั้นรับลูกจ้างเป็นคนลาวมา 10 ปี เหตุผลที่จ้างคนลาวคือไม่เลือกงาน คนไทยหยุดงานบ่อยไม่ขยัน ค่าจ้างคนลาวมีสวัสดิการบ้านพัก อาหารกินเอง ค่าอาหารวันละ 100 บาท เงินเดือนๆ ละ 6,000 บาท มีเงินให้ทั้งรายวันและรายเดือน การจ้างคนลาวก็คือปากต่อปาก ส่วนมากจะรับผู้ขายมากกว่า และส่วนใหญ่ลูกจ้างมาจากแขวงบริคำไซ งานที่ทำส่วนมากคือส่งของตามที่ลูกค้าสั่ง เริ่มงาน 05.00 - 17.00 น.” (สัมภาษณ์ นายสร้างสรรค์ (นามสมมติ) ลูกจ้างแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาว อายุ 54 ปี)

1.4 ปัจจัยการเคลื่อนย้ายและรูปแบบการเคลื่อนย้ายของแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาว ประกอบด้วย 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยผลัก และปัจจัยดึงดูด กล่าวคือ ปัจจัยผลัก เป็นปัจจัยอันเป็นสาเหตุที่แรงงานข้ามชาติเคลื่อนย้ายจากบ้านมาทำงานต่างถิ่น ซึ่งจากการสัมภาษณ์แรงงานข้ามชาติ พบว่าประกอบด้วย 2 ปัจจัยย่อย คือ 1) ปัจจัยปัญหาด้านเศรษฐกิจ ด้วยสภาพเศรษฐกิจต้นทางหรือภูมิฐานะของแรงงานข้ามชาติชาวลาว ยังเป็นลักษณะเศรษฐกิจแบบยังชีพ อาชีพหลักคือการทำนา หาปลา หาอาหารธรรมชาติตามฤดูกาล เมื่อสิ้นสุดฤดูทำนา ก็ไม่มีอะไรทำ ไม่มีเงินใช้จ่าย ดังนั้นเมื่อเห็นเพื่อนบ้านหรือคนที่รู้จัก เดินทางกลับจากการทำงานที่ประเทศไทย แล้วมีเงินจึงเกิดความรู้สึกว่าอยากจะไปทำงานที่ประเทศไทย

บ้าง และ 2) ปัจจัยความปรารถนาส่วนตัว จากการสัมภาษณ์แรงงานข้ามชาติหลายคนให้ข้อมูลว่าอยากมีชีวิตที่ดีขึ้น อยากมีเงินส่งลูกเรียนหนังสือสูงๆ หากอยู่ที่บ้านก็ไม่มีอะไรดีขึ้น จึงกล้าที่จะออกจากบ้านที่เคยอยู่ เพื่อแสวงหาโอกาสให้มีชีวิตที่ดีขึ้นเหมือนกับคนอื่นๆ ที่มีเงินต่อเติมบ้าน มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทันสมัย อยู่ไปก็ไม่มีอะไรดีขึ้น ดังคำกล่าวของแรงงานคนหนึ่งกล่าวว่า “อยู่บ้านบ่มีงานทำ หาปลา ตามห้วยหนองชายไม่แน่นอน เฮ็ดให้เฮ็ดนา ข้าวยังบ่พอกินเลย อยากให้ลูกได้เรียนหนังสือ” (สัมภาษณ์ นางบอล (นามสมมติ) อายุ 41 ปี)

สำหรับปัจจัยดึงดูดหรือปัจจัยปลายทางที่ทำให้แรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวข้ามมาทำงานในประเทศไทย ประกอบด้วย 3 ปัจจัยย่อย คือ 1) ปัจจัยด้านพื้นที่ปลายทาง จากการศึกษาพบว่าแรงงานชาวลาวส่วนใหญ่ที่มาทำงานที่เขตอำเภอบ้านแพง มาจากแขวงคำม่วน ซึ่งตั้งอยู่ตรงข้ามกับอำเภอบ้านแพง โดยมีแม่น้ำโขงเป็นแนวกันชายแดนธรรมชาติ สามารถเดินทางข้ามประเทศได้โดยใช้เรือข้ามฟาก นอกจากนี้ผู้คน ภาษาและวัฒนธรรมก็ไม่ต่างกันมากนัก การทำงานร่วมกันระหว่างนายจ้างชาวไทยกับลูกจ้างซึ่งเป็นแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาว จึงไม่ต้องอาศัยการปรับตัวที่อยู่ยาก 2) ปัจจัยด้านความปลอดภัย พบว่าแรงงานชาวลาวส่วนใหญ่จะสอบถามญาติหรือเพื่อน เพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมก่อนตัดสินใจว่ามาอยู่ที่อำเภอบ้านแพงแล้วเป็นอย่างไร นายจ้างเป็นอย่างไร เอารถเอาเปรี๊ยะใหม่ ถูกรังแกหรือไม่ อยากรู้ ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่ก็ได้รับข้อมูลที่เป็นบวก เช่น ไม่ได้แตกต่างหรือแบ่งแยก ได้ค่าจ้างตามที่ตกลงกัน มีสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลอาหาร และที่พัก เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีส่วนต่อการตัดสินใจของแรงงานเป็นอย่างมาก และ 3) ปัจจัยด้านรายได้ แม้ว่าโดยเฉลี่ยค่าจ้างแรงงาน

ชาวลาวจะไม่ถึงวันละสามร้อยบาท แต่รายได้ที่ได้รับก็มากกว่าที่อยู่ในประเทศต้นทาง กล่าวคือที่ประเทศต้นทางไม่มีงานอะไรทำ ไม่มีรายได้เลย ดังนั้นรายได้ประมาณ 5,000 - 7,000 บาทต่อเดือน มีสวัสดิการที่พัก และอาหาร จึงมากพอที่จะจูงใจหรือดึงดูดให้กับแรงงานชาวลาวข้ามฝั่งมาทำงานที่อำเภอบ้านแพง “..มาจากเมืองปากกะดิง แขวงบริคำไซ มาตั้งแต่อายุ 24 ปี ทำไรทำนา เกี่ยวกับการปลูกยางพาราและยาสูบ ไม่อยากตากแดด ไม่อยากลำบาก จึงเข้ามาทำงานในประเทศไทยฐานะทางบ้านพอใช้แต่ไม่ได้เก็บออม ยังโสด เข้ามาตั้งแต่เจ็ดปีที่แล้ว ทำงานในโรงงานขนมจีน โดยอาศัยบ้านนายจ้าง เงินเดือนๆ ละ 7,000 บาท..” (สัมภาษณ์ นางสาวแอน (นามสมมติ) ลูกจ้างแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาว อายุ 31 ปี)

1.5 รูปแบบการเคลื่อนย้าย จากการศึกษารูปแบบการเข้ามาทำงานที่ประเทศไทยของแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาว ในเขตอำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม สามารถแยกได้ 2 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบแรก คือ การเคลื่อนย้ายแบบไม่ผ่านระบบของราชการ จำนวน 3,300 คน ประกอบด้วย 1) การเคลื่อนย้ายตามช่องทางธรรมชาติ ซึ่งส่วนใหญ่จะนั่งเรือตามช่องทางธรรมชาติที่อยู่ฝั่งตรงข้าม โดยพบว่านายจ้างจะทำการติดต่อผ่านนายหน้าผู้หาแรงงานจากประเทศ สปป.ลาว เมื่อได้แรงงานครบตามที่ต้องการแล้ว จะมีการนัดหมายเพื่อนำเรือไปรับแรงงานข้ามกลับมาฝั่งประเทศไทย โดยแรงงานชาวลาวให้ข้อมูลว่าจะต้องเสียค่าใช้จ่ายให้กับนายหน้า เพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทาง ประมาณคนละ 4,000 บาท อย่างไรก็ตามค่าใช้จ่ายดังกล่าว นายจ้างที่เป็นคนไทยจะจ่ายให้ เท่ากับว่าแรงงานชาวลาวไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ เมื่อข้ามฝั่งมาถึงฝั่งไทยนายหน้าจะพาไปหานายจ้างและเริ่มทำงาน

ตามที่ตกลงกันได้ โดยช่องทางตามธรรมชาติที่ข้ามกันมาก คือทำบ้านดอน ทำแขก บ้านยมราช 2) การข้ามผ่านด่านชายแดนทั้งถาวรและชั่วคราว การผ่านด่านชายแดนถาวร คือมาในฐานะนักท่องเที่ยว ข้ามชายแดนมาแล้วไม่กลับประเทศต้นทาง จะมีนายหน้ามาคอยรับไปทำงานที่นัดหมายไว้ สำหรับการผ่านด่านชายแดนชั่วคราว คือการข้ามชายแดนผ่านพื้นที่ผ่อนปรนทางการค้าระหว่างประเทศ โดยเฉพาะช่วงก่อนการระบาดของโรคโคโรนาไวรัส 2019 จะมีตลาดนัดไทย - ลาว หลายแห่ง เช่น ตลาดนัดไทย - ลาว ท่าอุเทน ตลาดนัดไทย - ลาว บ้านนาหว้า ตลาดนัดไทย - ลาว ธาตุ - พนม ซึ่งทั้งสองประเทศผ่อนปรนเพื่อให้มีการค้าขาย ข้ามแดนไปมาได้โดยง่าย แรงงานชาวลาวที่ต้องการมาทำงาน จะอาศัยช่องทางนี้ข้ามมาฝั่งประเทศไทย แล้วมีนายหน้ามารับเพื่อนำส่งไปทำงานกับนายจ้างที่ตกลงไว้ต่อไป *“..ครั้งแรกที่ข้ามมาทำงานที่เมืองไทยตั้งแต่ตอนอายุ 18 ปี สมัยนั้นแม่ให้เงินเก็บทั้งบ้านมาทำรื้อยบาท แม่ก็ให้ติดตัวในการเดินทาง การข้ามฝั่งก็ข้ามเรือที่ด่านประเพณีบ้านดอน อำเภอบ้านแพง ซึ่งตรงกับบ้านบ่วงบ่วงประเทศลาว สมัยนั้นการข้ามฝั่งก็ใช้แค่เอกสารประจำตัวสามารถอยู่ได้ 2 คืน 3 วัน พอข้ามมาถึงก็เข้าทำงานเลย คือเพื่อนได้ติดต่อไว้ให้ก่อนแล้ว”* (สัมภาษณ์ นายประทุม (นามสมมติ) ลูกจ้างแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาว อายุ 43 ปี)

รูปแบบที่สอง การเคลื่อนย้ายตามระบบราชการ จำนวน 1,675 คน ประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีข้อตกลงว่าด้วยแรงงานร่วมกัน เนื่องจากประเทศไทยก็ต้องการแรงงาน ส่วนประเทศ สปป.ลาว ก็ต้องการให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น จึงมีข้อตกลงร่วมกัน ดังนั้นแรงงานที่ต้องการมาทำงานจะต้องสมัครงานผ่านระบบจัดหางาน และทางการไทย

ต้องทำฐานข้อมูล เพื่อควบคุมดูแลการเข้ามาทำงานของแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาว ซึ่งจากการสัมภาษณ์แรงงาน พบว่าแรงงานที่มาทำงานที่อำเภอบ้านแพง โดยช่องทางนี้มีค่อนข้างน้อย เพราะว่ามีระเบียบขั้นตอนมาก และนายจ้างต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง เช่น ต้องนำแรงงานมารายงานตัวที่สำนักงานแรงงานจังหวัดนครพนมเป็นช่วง ๆ ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่าย จึงไม่นิยมใช้แรงงานผ่านระบบเนื่องจากล่าช้าและเสียค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง

2. การปรับตัวของแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาว ในเขตอำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม จากการศึกษาสนทนากลุ่ม พบว่าแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวมีการปรับตัวในการทำงานและอยู่ร่วมกับคนในท้องถิ่น ดังนี้

2.1 การทำงานที่นอกเหนือจากงานประจำ เนื่องจากแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาว มักจะพักอาศัยอยู่กับครอบครัวของนายจ้าง แรงงานชาวลาวจึงต้องทำงานอย่างอื่นที่นอกเหนือจากงานที่รับจ้าง เช่น ทำกับข้าว ซัอกกับข้าว ล้างจาน ดูแลทำความสะอาดบ้าน เป็นต้น จึงทำให้เกิดความผูกพันระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างเสมือนว่าเป็นญาติหรือคนในครอบครัวเดียวกัน ดังคำกล่าวแรงงานชาวลาวคนหนึ่งกล่าวว่า *“เพื่อนกะเอ็นดูอีกคือเป็นลูกสาวผู้หนึ่ง”* ทำให้แรงงานเหล่านี้เต็มใจในการช่วยเหลืองานภายในบ้านของนายจ้างเหมือนเป็นบ้านของตนเอง การช่วยเหลืองานภายในบ้านของนายจ้าง และการประพฤติตัวให้นายจ้างไว้วางใจ จึงเป็นหนึ่งในวิธีการปรับตัวของแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาว

2.2 การแต่งงานกับคนไทย การแต่งงานมีครอบครัวกับคนไทย เป็นช่องทางหนึ่งในการปรับตัวและสร้างการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของคนในท้องถิ่น จากการศึกษาพบว่า มีหลายกรณี que เมื่อมาทำงานที่ประเทศไทยแล้วพบรักกับคนไทย และตกลงแต่งงานมีครอบครัว ซึ่งมี

ทั้งแรงงานที่เป็นผู้หญิงและผู้ชาย โดยการแต่งงานนั้นทำให้สถานภาพเปลี่ยนไป เช่น จากลูกจ้างมาเป็นนายจ้าง จากคนอื่นมาเป็นคนในชุมชน เป็นต้น ซึ่งจะได้รับการยอมรับมากขึ้น ถึงแม้จะไม่ได้สัญชาติไทย แต่ลูกที่เกิดมาจะได้สิทธิ์ทุกอย่างและเป็นคนไทย

2.3 การศึกษากฎระเบียบกฎหมายของประเทศปลายทาง แรงงานข้ามชาติสัญชาติลาว ส่วนใหญ่รู้ว่าจะต้องปฏิบัติตัวอย่างไร เมื่อมาทำงานที่อำเภอบ้านแพง ถึงแม้จะเดินทางเข้ามาโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่จะมีการบอกกล่าวกันรุ่นต่อรุ่น หรือระหว่างทำงานด้วยกันก็จะบอกว่าอะไรไม่ควรทำ เช่น ไม่ควรขี่จักรยานยนต์รถออกนอกพื้นที่ พยายามอย่าไปมีเรื่องกับคนในพื้นที่ โดยเฉพาะแรงงานที่เป็นวัยรุ่น เป็นต้น หรือหากเจ็บป่วยและไม่สบาย จะเข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลต้องทำอย่างไรบ้าง ซึ่งแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวส่วนใหญ่จะมีความรู้เกี่ยวกับช่องทางการเข้ารับการรักษาตามสิทธิที่พึงได้ โดยข้อมูลเหล่านี้มาจากเจ้าหน้าที่รัฐ นายจ้าง และแรงงานด้วยกัน ที่มีความรู้และประสบการณ์ช่วยถ่ายทอด เช่น บัตรรักษาพยาบาล สามารถรักษาตามสิทธิแรงงานต่างชาติได้ โดยมีสิทธิเท่ากับสิทธิบัตรทอง 30 บาท รักษาทุกโรค แต่ต้องรักษาในเขตจังหวัดนครพนมเท่านั้น เป็นต้น

2.4 การทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน ด้วยลักษณะทางสังคม ประเพณี วัฒนธรรม และภาษาพูดทั้งของแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวและพื้นที่ชุมชนอำเภอบ้านแพง มีรากฐานที่ใกล้เคียงกัน แรงงานข้ามชาติจึงสามารถเข้าร่วมงานบุญ ประเพณีต่างๆ ในพื้นที่ที่ตนทำงานได้ ซึ่งทำให้คนท้องถิ่นคุ้นหน้าคุ้นตา ไม่รู้สึกแปลกแยกกว่าเป็นคนอื่นหรือคนแปลกหน้า ดังนั้นการร่วมกิจกรรมของชุมชนที่ตนเองทำงานอยู่จึงเป็นการปรับตัวให้เกิด

การยอมรับจากคนในท้องถิ่นมากขึ้นด้วย

2.5 การรวมกลุ่มของแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาว กล่าวคือ เป็นการรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการของแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวในพื้นที่อำเภอบ้านแพง จากการสัมภาษณ์ได้ข้อมูลว่า ก่อนหน้านี้เมื่อสิบปีก่อนเคยมีการตั้งกลุ่มเครือข่ายเพื่อคอยดูแลคนลาวด้วยกันอย่างเป็นทางการ แต่ปัจจุบันไม่มีกลุ่มในลักษณะดังกล่าวแล้ว แต่เป็นการรวมกลุ่มธรรมชาติ เช่น รวมกลุ่มกันไปทำกิจกรรมชุมชน ไปเที่ยว หรือเมื่อมีปัญหาอุปสรรคก็ปรึกษาเพื่อนหรือผู้ที่อาวุโสภายในกลุ่มในชุมชนที่ทำงานด้วยกัน

2.6 กลไคนายจ้างและเครือข่าย ผู้ที่ดูแลแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวใกล้ชิดที่สุดคือนายจ้าง เพราะแรงงานมีส่วนสำคัญต่อผลผลิต นายจ้างจึงต้องคุ้มครองดูแล เช่น แจ้งให้ชุมชนได้ทราบว่า คนเหล่านี้เป็นแรงงานชาวลาวที่ทำงานกับตน เพื่อให้คนในพื้นที่ได้รับรู้รับทราบโดยทั่วกัน นอกจากนี้เมื่อมีเจ้าหน้าที่เข้ามาตรวจจับแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย นายจ้างจะเป็นผู้เจรจากับเจ้าหน้าที่หรือขอความช่วยเหลือจากเครือข่ายในการช่วยเจรจากับเจ้าหน้าที่ เพื่อหาทางสรุปหรือยุติการจับกุม

สรุปและอภิปรายผล

แรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวที่เข้ามาทำงานในพื้นที่อำเภอบ้านแพงส่วนใหญ่จึงอยู่ในภาคเกษตรกรรม รองลงมาเป็นการทำงานในสถานประกอบการขนาดเล็ก (โรงงานน้ำแข็ง โรงงานผลิตขนมจีน) และการทำงานในภาคบริการ (ร้านค้า ร้านขายส่งสินค้า ร้านขายวัสดุอุปกรณ์การเกษตร และร้านอาหาร) โดยได้รับรายได้เป็นแบบรายเดือน เดือนละ 5,000 - 7,000 บาท และแบบจ้างเหมา จะได้เงินค่าจ้างเมื่อสิ้นสุดการ

ทำงาน ตามระยะเวลาที่ตกลงกับนายจ้าง เช่น ราย 3 เดือน หรือ 4 เดือน เป็นต้น

ปัจจัยที่ทำให้แรงงานสัญชาติลาวเคลื่อนย้ายเข้ามาทำงานในประเทศไทย ประกอบด้วย 2 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยผลัก แบ่งออกเป็น 2 ปัจจัยย่อย คือปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ (รายได้ขณะอยู่ประเทศต้นทางไม่เพียงพอ) และความปรารถนาส่วนตัว (อยากมีชีวิตที่ดีขึ้น อยากมีเงินส่งลูกเรียนหนังสือ) และ 2) ปัจจัยดึงดูด แบ่งออกเป็น 3 ปัจจัยย่อย คือ ปัจจัยด้านพื้นที่ปลายทาง กล่าวคือ ประเทศไทยสามารถเดินทางข้ามเข้ามาได้ง่าย มีสังคมวัฒนธรรม ภาษา และการสื่อสารใกล้เคียงกัน ปัจจัยด้านความปลอดภัย กล่าวคือนายจ้างจ่ายค่าจ้างตามที่ตกลงกัน มีสวัสดิการการรักษาพยาบาล อาหาร และที่พักให้ และปัจจัยด้านรายได้ กล่าวคือรายได้ในการทำงานที่ประเทศไทยสูงกว่าประเทศต้นทาง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติสัญชาติพม่าในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย การศึกษาของสิริรัฐ สุกันธา (2557) ซึ่งพบว่าปัจจัยผลักดันที่สำคัญที่ทำให้แรงงานสัญชาติพม่าเกินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทย คือความต้องการมีรายได้ที่มั่นคง ปัจจัยดึงดูดจากประเทศไทยที่สำคัญ คือการมีงานให้เลือกทำได้มาก การมีค่าแรงที่สูงเมื่อเทียบกับพม่า และมีญาติพี่น้องที่เดินทางเข้ามาทำงานก่อนหน้าแล้ว และยังคงสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติ กับการคุ้มครองทางสังคมอย่างไม่เป็นทางการ: กรณีศึกษา เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสงขลา และเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตราดการศึกษาของโสภณ จิระเกียรติกุล และคณะ (2560) ซึ่ง ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยด้านค่าจ้างที่ประเทศไทยสูงกว่าประเทศต้นทาง สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยได้ จึงทำให้แรงงานสัญชาติกัมพูชาเข้ามาทำงานในจังหวัดตราดเป็นจำนวนมาก เป็นตามทฤษฎี

การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ ซึ่งอธิบายสาเหตุสำคัญของการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ ว่าประกอบด้วย ปัจจัยผลักดัน (push factor) จากประเทศที่แรงงานย้ายออก และปัจจัยดึงดูด (pull factor) จากประเทศที่แรงงานเคลื่อนย้ายเข้า กล่าวคือ ปัจจัยผลักดัน เช่น อัตราการว่างงาน (unemployment rate) อยู่ในอัตราสูงระดับค่าจ้างที่ต่ำกว่าเมื่อเทียบกับต่างประเทศ การขาดสิ่งจูงใจสำหรับความก้าวหน้าในอาชีพแรงงาน เป็นต้น และปัจจัยดึงดูด เช่น ระดับค่าจ้างและเงินเดือนสูงกว่าในประเทศบ้านเกิดของแรงงาน และปัจจัยทางสังคมและการเมือง ได้แก่ การไม่มีการกีดกันทางด้าน เชื้อชาติ ศาสนา เป็นต้น (สิริรัฐ สุกันธา, 2557)

รูปแบบการเคลื่อนย้าย แรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวที่เดินทางเข้ามาทำงานในพื้นที่ส่วนใหญ่เดินทางเข้ามาแบบไม่ผ่านระบบของราชการ โดยเคลื่อนย้ายตามช่องทางธรรมชาติ แบ่งออกเป็น 2 วิธีการ คือ 1) การลักลอบนั่งเรือข้ามฟากแม่น้ำโขง ซึ่งต้องผ่านนายหน้าที่ประเทศไทยและเสียค่าใช้จ่ายให้กับนายหน้า เพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทาง และ 2) การข้ามฟากผ่านด่านชายแดนทั้งถาวรและชั่วคราว กล่าวคือมาในฐานะนักท่องเที่ยว ข้ามชายแดนมาแล้วไม่กลับประเทศต้นทาง ซึ่งจะมีนายหน้ามาคอยรับไปทำงานที่นัดหมายไว้ และเสียค่าใช้จ่ายให้นายหน้าเช่นกัน นอกจากนี้ยังมีการเคลื่อนย้ายของแรงงานข้ามชาติผ่านตามระบบราชการ โดยการสมัครงานผ่านระบบจัดหางาน และทางการไทยต้องทำฐานข้อมูล เพื่อควบคุมดูแลการเข้ามาทำงาน ซึ่งยุ่งยากและซับซ้อน จึงทำให้มีแรงงานที่เข้ามาในระบบนี้ค่อนข้างน้อย เช่นเดียวกับกับการศึกษาเรื่องการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติสัญชาติพม่าในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ซึ่งแรงงานสัญชาติพม่าเดินทางเข้ามาในประเทศไทย

โดยผ่านด่านศุลกากรแบบถูกต้องตามกฎหมาย และการเคลื่อนย้ายแบบลักลอบหนีเข้าเมือง (ลอตริฐ) ซึ่งมีแรงงานสัญชาติพม่าลักลอบหนีเข้าเมืองแบบผิดกฎหมายมากกว่าแบบถูกต้องกฎหมาย ผ่านการเสียเงินให้นายหน้าในการนำทาง หรือเป็นผู้นำทาง เข้ามายังประเทศไทยเป็นจำนวนเงินประมาณ 15,000 - 50,000 บาท ขึ้นอยู่กับความสนิทสนมกับนายหน้า และความยากง่ายในการเดินทางข้ามประเทศ (สิริรัฐ สุกันธา, 2557) และการศึกษาเรื่องสถานการณ์แรงงานข้ามชาติ: แรงงานพม่า ปัญหาการอยู่ร่วมกันในชุมชนในจังหวัดนครปฐม การศึกษาของไพริน มากเจริญ (2561) ที่พบว่า แรงงานข้ามชาติจำนวนมากยังเป็นแรงงานหลบหนีเข้าเมือง เป็นแรงงานผิดกฎหมาย และไม่ได้เข้าสู่ระบบการขึ้นทะเบียนแรงงาน เหตุผลในการลักลอบเข้าเมืองแบบผิดกฎหมายของแรงงานข้ามชาติ อาจเนื่องมาจากจากความต้องการได้อัตราค่าจ้างที่สูงกว่า ภาวะขาดแคลนงาน ภัยสงครามและการเมือง การลักลอบเข้ามาไทยทำได้โดยง่ายและไม่เกรงกลัวบทลงโทษของกฎหมายไทย และกระบวนการขออนุญาตทำงานในต่างประเทศมีความยุ่งยาก และค่าใช้จ่ายสูง (อนุชิต บุญรินทร์, 2563) สอดคล้องกับการศึกษาเกี่ยวกับอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบเข้าเมืองของเจ้าหน้าที่ การศึกษาของนิตยา คงคุ้ม และอจิรภาส เพียรขุนทด (2562) กล่าวถึงการมีอุปสรรคด้านสภาพภูมิประเทศที่เอื้ออำนวยเนื่องจากเป็นพรมแดนธรรมชาติทำให้ยากต่อการควบคุมและดูแล ความมีกง่ายและเห็นแก่ตัวของผู้ประกอบการที่เลือกใช้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายเพื่อลดต้นทุนกิจการของตนเอง การขาดความรู้ความเข้าใจของทั้งฝ่ายผู้ประกอบการและตัวแรงงานต่างด้าวเองในกระบวนการหรือขั้นตอนในการขึ้นทะเบียนเป็นแรงงานต่างด้าวถูกต้องกฎหมาย งบประมาณที่ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติ

หน้าที่ การลักลอบกลับเข้ามาอีกของแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายที่เคยถูกจับกุม ดำเนินคดี และถูกผลักดันกลับประเทศ และการขาดความร่วมมือจากประเทศต้นทางในการคัดกรองคนออกนอกประเทศของตนเอง

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวของแรงงานข้ามชาติลาวในเขตพื้นที่อำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม สามารถสรุปได้เป็น 6 รูปแบบ ได้แก่ 1) การทำงานที่นอกเหนือจากงานประจำ คือการช่วยงานอื่นๆ ของนายจ้าง ในบ้านที่ตนอาศัยอยู่ 2) การแต่งงานกับคนไทย 3) การศึกษากฎหมายแรงงานและสิทธิของแรงงานต่างด้าวของประเทศปลายทาง คือการหาข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ที่ตนจะเข้ามาทำงาน เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวเมื่อมาทำงาน สวัสดิการต่างๆ ที่สามารถเข้าถึงได้ 4) การทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน คือการมีส่วนร่วมในงานบุญประเพณีของพื้นที่ ซึ่งมีความใกล้เคียงกันกับวัฒนธรรมของตน 5) การรวมกลุ่มของแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาว เป็นการรวมกลุ่มดูแลกันและกันของแรงงานที่ไม่เป็นทางการ และ 6) กลไกนายจ้างและเครือข่าย คือการที่นายจ้างให้การคุ้มครองดูแลความปลอดภัย แสดงให้ชุมชนทราบถึงสถานะการเป็นลูกจ้างของแรงงานบุคคลนั้นๆ เมื่อเกิดปัญหา นายจ้างจะเป็นผู้ดูแลช่วยเหลือ ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวของแรงงานข้ามชาติที่ผ่านมา พบทั้งรูปแบบการปรับตัวที่สอดคล้องและแตกต่างกับการศึกษาในครั้งนี้ โดยการศึกษาที่สอดคล้อง อาทิเช่น การศึกษาเรื่องลาวพลัดถิ่น: การกลายเป็นแรงงานข้ามแดนในพื้นที่จังหวัดสงขลาการศึกษาของอภิชาติ สุวรรณรัตน์ และเก็ตถวา บุญปรากฏ (2556) ซึ่งพบว่าการปรับตัวของแรงงานสัญชาติลาวเมื่อย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย แรงงานลาวจึงมักอาศัยอยู่กับนายจ้างเป็นหลัก

และอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มกับเพื่อนแรงงานสัญชาติลาว เนื่องจากจะต้องคอยดูแลกันเอง สามารถรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งกันและกันได้ดีกว่าที่จะแยกกันอยู่ มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในชุมชน และการสร้างความคุ้นเคยกับนายจ้างและเพื่อนร่วมงานชาวไทย สำหรับการศึกษาค้นคว้าที่ค้นพบประเด็นที่แตกต่าง คือการศึกษาเรื่องการปรับตัวของแรงงานหญิงข้ามชาติชาวเมียนมาร์ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้นโยบายความมั่นคงของชาติ การศึกษาของเปรมวดี กิรวาทิ และคณะ (2559) โดยผลการศึกษารายงานว่ากรณีนายจ้างมีความสัมพันธ์กับแรงงานหญิง เพื่อเก็บแรงงานนั้นไว้ในสถานะภรรยานอกสมรส เพื่อขูดขีดแรงงาน หรือการยึดบัตรเพื่อมิให้แรงงานหลบหนี ซึ่งไม่สอดคล้องกับการศึกษาในครั้งนี้ ที่การแต่งงานเป็นการปรับตัวเพื่อเปลี่ยนสถานะของแรงงานจากลูกจ้างเป็นนายจ้าง หรือจากคนอื่นมาเป็นคนในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 แรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวที่เคลื่อนย้ายเข้ามายังประเทศไทยมีอยู่เป็นจำนวนมาก

มาก โดยเฉพาะการเข้ามาโดยผิดกฎหมาย ซึ่งอาจตกเป็นเหยื่อจากผู้ที่แสวงหาผลประโยชน์ หรือถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้กับแรงงานข้ามชาติ โดยเฉพาะแรงงานเด็กและผู้หญิง เกี่ยวกับสิทธิของแรงงาน กฎหมายแรงงาน และการขึ้นทะเบียนแรงงานที่ถูกต้องตามกฎหมาย การจัดให้มีศูนย์ช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติเพื่อส่งเสริมให้แรงงานมีการปรับตัวในการทำงานที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี

1.2 สามารถนำข้อมูลไปขอความช่วยเหลือเมื่อมีเหตุอันฉุกเฉินต่อสิทธิมนุษยชนของตนเองได้

2. ข้อเสนอแนะต่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการปรับตัวและส่งเสริมการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวที่มีประสิทธิภาพ

2.2 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาไกลไกลการจัดการของพื้นที่ของภาคีหุ้นส่วน เพื่อส่งเสริมการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาว

เอกสารอ้างอิง

- ดรุณี มีแล้ว.(2558). การปรับตัวของแรงงานพม่าที่ได้รับการขึ้นทะเบียนในสถานประกอบการ: กรณีศึกษาฟาร์มเลี้ยงสุกรในจังหวัดราชบุรี. หอสมุดและคลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นิตยา คงคุ้ม และอจิรภาส เพียรขุนทด. (2562). การป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองในจังหวัดขอนแก่น: มุมมองของเจ้าหน้าที่. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 6(10), 5498 - 5915.
- นรากร ศรีเที่ยง. (2564). แรงงานข้ามชาติกับการเข้าถึงสวัสดิการด้านสุขภาพในรัฐไทย: กรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติ จังหวัดสมุทรสาคร. *Amnesty international Thailand.*
- เปรมวดี กิรวาทิ, จัไรพร จิตพิทักษ์ และสุวิษา พักกระสา. (2559). การปรับตัวของแรงงานหญิงข้ามชาติชาวเมียนมาร์ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้นโยบายความมั่นคงของชาติ. *วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่*, 17(2), 27 - 36.

- ไพริน มากเจริญ. (2561). สถานการณ์แรงงานข้ามชาติ: แรงงานพม่า ปัญหาการอยู่ร่วมกันในชุมชนใน
จังหวัดนครปฐม. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*, 6(1), 63 - 94.
- วัชร ศรีคำ. (2556). การปรับตัวของแรงงานข้ามชาติเวียดนามในประเทศไทยและสาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยประชาชนลาว. *วารสารวัฒนธรรมและภาษา*, 32(1), 47 - 47.
- โสภณ จิระเกียรติกุล, ธัญรดี ทวีกาญจน์, วินิสสา อุษชิน, ณัฐพล ตันตระกูลทรัพย์ และณัฐชนิชา ตั้ง
วีรัตน์กร. (2560). การเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติ กับการคุ้มครองทางสังคมอย่างไม่เป็น
ทางการ: กรณีศึกษาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสงขลาและเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตราด.
วารสารสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา, 36(1), 79 - 100.
- สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว. (2565). สถิติการทำงานของคนต่างด้าวประจำเดือนกันยายน พ.ศ. 2565.
สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว. [https://www.doe.go.th/prd/download/download_by_pool_](https://www.doe.go.th/prd/download/download_by_pool_file/93437)
[file/93437](https://www.doe.go.th/prd/download/download_by_pool_file/93437)
- สำนักงานแรงงานจังหวัดนครพนม. (2564). *สถานการณ์แรงงานจังหวัดนครพนม ไตรมาส 1 ปี 2563*
(มกราคม - มีนาคม 2563). สำนักงานแรงงานจังหวัดนครพนม.
- สิริรัฐ สุกันธา. (2557). การเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติสัญชาติพม่าในเขตภาคเหนือตอนบนของ
ประเทศไทย. *วารสารเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 18(1), 45 - 63.
- อานันท์ กาญจนพันธ์ุ และชัยพงษ์ สำเนียง. (2562). แรงงานข้ามชาติในตลาดแรงงานไร้พรมแดน.
วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 4(2), 1 - 34.
- อนุชิต บุญรินทร์ (2563). การลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายในประเทศไทยของชาวเมียนมาร์ หลัง
จากการเปิดประชาคมอาเซียน. *วารสารนวัตกรรมสังคม*, 3(1), 93 - 105.
- อภิชาติ สุวรรณรัตน์ และเก็ตถวา บุญปรากฏ. (2556). ลาวพลัดถิ่น: การกลายเป็นแรงงานข้ามแดน
ในพื้นที่จังหวัดสงขลา. *บทความวิจัยเสนอในการประชุมหาดีใหญ่วิชาการ ครั้งที่ 4* (หน้า
134 - 141). มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- Lazarus, R.S. (1969). *Patterns of adjustment human effectiveness*. McGraw - Hill Book Company.

ทัศนคติและการรับรู้ของผู้เรียนระดับปริญญาตรีที่มีต่อการเรียนเชิงรุกในวิชาศึกษาทั่วไป

Attitude and Perception of Undergraduate Students Toward Active Learning Approach in General Education Subject

ชฎารัตน์ เฮงษฎีกุล¹

Chadarat Hengshadeekul¹

Received: 17 November 2022

Revised: 3 March 2023

Accepted: 20 March 2023

บทคัดย่อ

การเรียนรู้อิงรุกเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเต็มตัว หมวดวิชาศึกษาทั่วไปตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้มีเป้าหมายเพื่อเตรียมทักษะผู้เรียนในการเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 งานวิจัยนี้จึงได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อกิจกรรมเรียนรู้รูปแบบต่างๆ เหตุผลของผู้เรียนที่มีต่อกิจกรรมที่ชอบมากที่สุด และการรับรู้ของผู้เรียนต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนส่วนมากเห็นว่า เกมเคลื่อนไหวร่างกาย เกมตัดสินใจ กิจกรรมระดมสมอง และเรื่องเล่า เป็นกิจกรรมที่สนุก ส่งเสริมการใช้ความคิดและการมีส่วนร่วม นอกจากนี้ยังพบว่า กิจกรรมเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนจำนวนมากในห้องเรียนขนาดใหญ่เช่นวิชาศึกษาทั่วไป และผู้เรียนทุกคนที่มีความชอบแตกต่างกันและมาจากหลากหลายสาขาได้มีบทบาทร่วมกัน งานวิจัยนี้สนับสนุนการจัดการเรียนเชิงรุกที่เน้นบทบาทของผู้เรียน ด้วยการใช้กิจกรรมที่สนุก น่าสนใจ และหลากหลายซึ่งจะช่วยให้เข้าถึงผู้เรียนทุกๆ คน เพิ่มแรงจูงใจการเรียนรู้ และไม่มีผู้เรียนคนใดที่จะถูกทิ้งอยู่ข้างหลัง

คำสำคัญ: การเรียนเชิงรุก, แรงจูงใจ, วิชาศึกษาทั่วไป, ผู้เรียนระดับปริญญาตรี

¹ สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล

¹ National Institute for Child and Family Development, Mahidol University. chadarat.hen@mahidol.ac.th

Abstract

Active learning is a method of learning that focuses the active role and involvement of students in learning activities. General Education, an educational program as defined by the Ministry of Education, aims to prepare students' skills for being 21st century citizens. This research examined students' opinions on various learning activities, the reasons held for the activity they liked the most, and their perception of the learning process. The results showed that the majority of students agreed that physical play, decision - making games, brainstorming and story - telling were fun activities that encouraged their thinking and involvement. It was also found that diverse learning activities offered opportunities to reach and engage all students in large classrooms who liked general education subjects, all students with difference in learning styles, and all students from different academic disciplines. This research promotes the active learning approach with student centric focus through the use of fun, interesting and diverse activities that will increase the chance to reach all students, motivate their learning and not leave any students behind.

Keywords: Active learning, motivation, general education subject, undergraduate students

บทนำ

คุณภาพวิธีการสอนมีผลต่อคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน วิธีการสอนที่ดีและมีประสิทธิภาพจะช่วยเชื่อมโยงความสนใจ กระตุ้นแรงจูงใจผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับการบวนการเรียนรู้ การเรียนเชิงรุกเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นบทบาทของผู้เรียน ผ่านการแสดงความคิดเห็น การปฏิบัติ การแสดงความรู้สึก และแสดงออกด้วยการสื่อสาร (Bonwell, 1999) ทำให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะคิด ทักษะสังคม ทักษะสื่อสารและเชื่อมโยงองค์ความรู้เพื่อแก้ไขปัญหา การเรียนเชิงรุกเป็นการจัดการเรียนรู้ประเภทหนึ่งที่ส่งเสริมคุณลักษณะผู้เรียนให้สอดคล้องกับการเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 คือมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองโดยการมีทักษะการคิด เรียนรู้ ลงมือปฏิบัติ แก้ปัญหา สื่อสาร และร่วมมือทำงาน และสอดคล้องตรงกับเป้าหมายวิชาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปตามที่

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2558 คือการเตรียมผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่รอบรู้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ยุคปัจจุบัน สามารถบูรณาการการเรียน การทำงาน และการดำเนินชีวิต อย่างไรก็ตาม ด้วยลักษณะของรายวิชาในหมวดศึกษาทั่วไป เป็นรายวิชาที่มีผู้เรียนจำนวนมากมาจากหลากหลายคณะหรือสาขาวิชา จึงเกิดความท้าทายในการจัดการเรียนการสอน ทั้งจากตัวผู้สอน จากผู้เรียน และกระบวนการถ่ายทอดเนื้อหาหลักสูตรและเพิ่มพูนทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ความท้าทายในการออกแบบกระบวนการและกิจกรรมการเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการทำงานร่วมกัน ฝึกการแก้ปัญหา ฝึกการสร้างสรรค์สิ่งใหม่โดยใช้องค์ความรู้จากต่างสาขาวิชา ฝึกการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และทักษะทางสังคม และสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปปรับใช้ในชีวิตได้ จึงเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนัก งานวิจัยได้ศึกษาพบว่า การจัดการเรียนรู้โดยมี

กิจกรรมที่สนุก ตื่นเต้น กระตุ้นความคิดของผู้เรียน จะช่วยสร้างความเพลิดเพลินและแรงจูงใจภายในแก่ผู้เรียน หากมีกิจกรรมที่หลากหลายแตกต่างจากเดิม จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีทางเลือกในการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่ตนเองสนใจ มีความมั่นใจในการมีส่วนร่วมเป็นผลให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในบทเรียนมากขึ้น และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ได้เอง (Lumpkin *et al.*, 2015; Hernik & Jaworska, 2018; Kutty & Joy, 2018)

การจัดการเรียนเชิงรุก เป็นการจัดการกิจกรรมเรียนรู้รูปแบบต่างๆ ที่ผู้เรียนได้มีบทบาทหากกิจกรรมนั้นทำให้ผู้เรียนสนุกและเพลิดเพลิน จะช่วยสร้างแรงจูงใจภายในแก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและจดจ่อกับการเรียน เป็นผลให้ผู้เรียนเข้าใจในบทเรียนมากขึ้นและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เอง ในความพยายามที่จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในรายวิชาหมวดศึกษาทั่วไปมากขึ้น การเปลี่ยนห้องเรียน การบรรยายแบบดั้งเดิมเป็นห้องเรียนเชิงรุกเป็นสิ่งสำคัญ กิจกรรมการเรียนในห้องเรียนขนาดใหญ่ที่สนับสนุนการเรียนเชิงรุกควรมีรูปแบบอย่างไร? กิจกรรมประเภทใดที่ผู้เรียนรู้สึกชื่นชอบเป็นพิเศษด้วยเหตุผลอะไร และหากจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมที่แตกต่างหลากหลาย ผู้เรียนจะมีทัศนคติและความคิดเห็นกับการเรียนรูปแบบนี้ได้อย่างไร งานวิจัยนี้ จึงมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อประเมินความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ผู้เรียนคิดว่าเป็นกิจกรรมที่สนุกที่สุด กิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากที่สุด กิจกรรมที่ผู้เรียนใช้ความคิดมากที่สุด และกิจกรรมที่ผู้เรียนรู้สึกชอบมากที่สุด
2. เพื่อศึกษาเหตุผลของผู้เรียนในกิจกรรมที่ตนเองรู้สึกชอบมากที่สุด
3. เพื่อประเมินการรับรู้ของผู้เรียนที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอน

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การเรียนเชิงรุก (active learning)

คุณภาพวิธีการสอนมีผลต่อคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน งานวิจัยแสดงให้เห็นว่า วิธีการสอนที่ดีและมีประสิทธิภาพช่วยเชื่อมโยงความสนใจ กระตุ้นแรงจูงใจ ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากขึ้น และจดจ่อกับการเรียนรู้อยู่ (Bonwell, 1999; Prince, 2004; Lumpkin *et al.*, 2015; Hernik & Jaworska, 2018; Kutty & Joy, 2018) การเรียนเชิงรุกเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทของผู้เรียน โดยการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิด การปฏิบัติ การแสดงความรู้สึกและแสดงออกด้วยการสื่อสาร จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความรู้ ความคิด และทัศนคติ (Bonwell, 1999) รูปแบบการเรียนเชิงรุกเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้โดยผู้สอนเป็นผู้แนะนำ กระตุ้น หรืออำนวยความสะดวก (Patton, 2015) ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิด การลงมือปฏิบัติ ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้เรียนมากขึ้น ซึ่งจะสามารถทำให้ผู้เรียนรักษาผลการเรียนรู้ได้อยู่คงทน และเก็บเป็นระบบความจำในระยะยาว (Lumpkin *et al.*, 2015) การเรียนเชิงรุกคือการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน การแสดงออก และการสื่อสารระหว่างกันผ่านการฟัง พูด อ่าน เขียน และสะท้อนความคิด เป็นผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและรู้ว่ากำลังทำอะไรอยู่ (Bonwell, 1999; Prince, 2004) ส่งผลให้เกิดความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดี อันจะนำไปสู่การเกิดสมรรถนะที่สำคัญตามเป้าหมายของแต่ละวิชา และสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Lumpkin *et al.*, 2015) การจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีตั้งแต่กิจกรรมง่ายไปจนถึงกิจกรรมซับซ้อน หรือกิจกรรมที่มีความเสี่ยงต่ำไปจนถึง

กิจกรรมที่มีความเสี่ยงสูง เช่น การแลกเปลี่ยนความคิดเป็นคู่ - เป็นกลุ่ม การอภิปรายกลุ่มย่อย - ใหญ่ การเล่นเกมบทบาทสมมติ การเล่นเกม การระดมความคิด การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์ การใช้โซเชียลเน็ตเวิร์ก การสะท้อนความคิดจากการเรียนและอื่นๆ กิจกรรมต่างๆ ในการเรียนเชิงรุกมีจุดมุ่งหมายเพื่อเชื่อมโยงผู้เรียนเข้ากับเนื้อหาวิชาและเพิ่มการมีส่วนร่วมของนักเรียนเพื่อให้เข้าใจได้ดียิ่งขึ้น (Bonwell, 1999)

ในการเรียนรู้ งานวิจัยแสดงให้เห็นว่าความสนุกสนาน (Fun) ความเพลิดเพลิน (Enjoyment) ส่งผลต่ออารมณ์เชิงบวกและความสุข ซึ่งเป็นผลดีต่อการเรียนรู้ การจดจำ ทำให้จดจำข้อมูลได้ดีขึ้น และยังสื่อให้เห็นถึงความรู้สึกปลอดภัยและพอใจ (Hernik & Jaworska, 2018) นอกจากนี้ งานวิจัยยังพบว่า กิจกรรมที่สนุกสนานจะดึงดูดให้ผู้เรียนสนใจ อยากมีส่วนร่วม จดจ่อกับกิจกรรมและเข้าใจเนื้อหาได้มากขึ้น ลักษณะของความสนุกสนาน เช่น การใช้จินตนาการ ความประหลาดใจ ความตื่นเต้น การสำรวจ การค้นพบบางอย่าง การแก้ปัญหา การมีส่วนร่วม การแข่งขัน เป็นต้น (Kutty & Joy, 2018) ความสนุกสนานในการเรียนรู้ไม่สามารถเกิดได้เอง ต้องมีการออกแบบ และการออกแบบความสนุกสนานไม่ใช่เรื่องง่าย การออกแบบกิจกรรมให้สนุกสนานจำเป็นต้องสอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนและลักษณะเนื้อหาวิชา จึงจะเกิดผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพต่อผู้เรียน การออกแบบเกมสำหรับผู้เรียน ต้องมีองค์ประกอบเรื่องทำให้ผู้เรียนชอบหรือสนใจ ทำให้ผู้เรียนเพลิดเพลินหรือสนุก และทำให้ผู้เรียนมั่นใจว่าจะทำได้ (Garris *et al.*, 2017) หลักการสำคัญของการเรียนเชิงรุก คือการที่ผู้เรียนได้คิด ได้ปฏิบัติ ได้แสดงออก ได้สื่อสาร ได้รู้ว่าตนเองกำลังเรียนรู้อะไร ได้มีส่วนร่วม ได้ใช้ทักษะสังคม ทักษะสื่อสาร ได้ความมั่นใจ และ

ได้มุมมองความเข้าใจที่มากขึ้น (Bonwell, 1999) การใช้กิจกรรมทำให้ผู้เรียนกระตือรือร้นแทนที่จะเป็นการรับข้อมูลเพียงฝ่ายเดียว (passive learning) เป็นการฝึกผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และเกิดทักษะตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

แรงจูงใจ

แรงจูงใจคือสิ่งที่ผลักดันให้เกิดพฤติกรรม การตัดสินใจและการลงมือทำ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ แรงจูงใจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ แรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอก (Ryan & Deci, 2000) แรงจูงใจภายใน (intrinsic motivation) คือการกระทำบางอย่างที่เกิดจากแรงผลักดันภายในตัวบุคคล เช่น ความสนุก ความสนใจ ความพอใจ ในขณะที่แรงจูงใจภายนอก (extrinsic motivation) หมายถึง สภาวะของบุคคลที่ได้รับแรงกระตุ้นหรือแรงกดดันให้ทำ เช่น รางวัลหรือการลงโทษ ในการเรียน ผู้เรียนที่มีแรงจูงใจภายในจะมีแนวโน้มในการมีส่วนร่วมในการเรียน แรงจูงใจภายในจะเพิ่มขึ้นเมื่อรู้สึกสนุกสนาน หรือพบว่าสิ่งที่เรียนน่าสนใจ มีคุณค่า หรือมีความสำคัญ งานวิจัยพบว่ากิจกรรมการเรียนที่สนุกสนาน น่าสนใจ น่าตื่นเต้น จะเป็นสิ่งที่ดึงดูดให้ผู้เรียนอยากมีส่วนร่วม (Ryan & Deci, 2009) การเล่นเกมและการสร้างความอยากรู้อยากเห็น ช่วยกระตุ้นแรงจูงใจภายใน เป็นผลให้ผู้เรียนอยากมีส่วนร่วมและเกิดความพึงพอใจในการเรียน แม้ในผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาของไทย พบว่า การเรียนรู้ที่สนุกสนาน เพลิดเพลิน ช่วยลดความตึงเครียด ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ และช่วยทำให้เข้ากับเพื่อนๆ และอาจารย์ได้ดีขึ้น (Gunawan, 2016)

วิชาศึกษาทั่วไป

หมวดวิชาศึกษาทั่วไปเป็นกฎเกณฑ์ในหลักสูตรระดับปริญญาตรีตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐาน

หลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2558 โดยได้กำหนดความหมายของหมวดวิชาศึกษาทั่วไปในข้อ 9.1 ว่า เป็นหมวดวิชาเพื่อเตรียมให้บัณฑิตเห็นคุณค่าของตนเอง ผู้อื่น สังคม ศิลปวัฒนธรรม และธรรมชาติ ตระหนักต่อความเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่ง การเตรียมให้เป็นพลเมืองที่รอบรู้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ยุคปัจจุบัน ด้วยการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องให้เกิดความรอบรู้อย่างกว้างขวาง เข้าใจ และดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม พร้อมให้ความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ และเป็นพลเมืองที่มีคุณค่าของสังคมไทยและสังคมโลก จากนิยามดังกล่าว ทำให้เห็นถึงความสำคัญของวิชาศึกษาทั่วไป ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการบูรณาการการเรียน การทำงาน และการดำเนินชีวิตโดยไม่เน้นการเจาะลึกเนื้อหาวิชาเฉพาะ (Shek *et al.*, 2017) แต่เน้นให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองให้มีความรอบรู้ในทุกด้านเพื่อรับมือกับโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างมีความสุขและทำประโยชน์ให้กับชุมชน และสังคมโลก ด้วยเหตุนี้ สถาบันการศึกษาในไทยและต่างประเทศจึงให้ความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนรายวิชาในหมวดศึกษาทั่วไป (Shek *et al.*, 2017)

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้เรียนชั้นปีที่หนึ่ง จำนวน 254 คน เป็นชาย 113 คน (44.49%) และหญิง 141 คน (55.51%) จาก 3 กลุ่มการเรียน ในวันและเวลาที่แตกต่างกัน จำนวนผู้เรียนของแต่ละกลุ่มคือ 72, 88, 94 คน ผู้เรียนในกลุ่มตัวอย่างได้ลงทะเบียนเรียนรายวิชาในหมวดศึกษาทั่วไปที่จัดสอนโดยสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว เป็นการลงทะเบียนเรียนตามความสนใจและความสมัครใจของตนเอง วิชาดังกล่าวดำเนินการสอนโดยคณาจารย์จากหลากหลายสาขา สำหรับการวิจัยนี้ ดำเนินการ

สำรวจในคาบเรียนที่ผู้วิจัยเป็นผู้สอนหัวข้อเรื่อง การสร้างพลังความคิดบวก ในเวลาเรียน 120 นาที เป็นการเรียนในพื้นที่ห้องเรียนขนาดใหญ่รองรับการทำกิจกรรม วัตถุประสงค์ของหัวข้อการเรียนเพื่อชี้แนะให้ผู้เรียนเกิดมุมมองต่อสิ่งต่างๆ อย่างเข้าใจ เกิดความสามารถในการจัดการกับสถานการณ์ที่ท้าทาย และนำไปสู่ชีวิตที่มีคุณภาพและความสุข กลยุทธ์การเรียนการสอนออกแบบโดยใช้การเรียนรู้ด้วยกิจกรรม และให้ผู้เรียนมีโอกาสโต้ตอบกับเพื่อนและอาจารย์ผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่ท้าทายความเข้าใจของผู้เรียน ประเภทกิจกรรมและวัตถุประสงค์ แสดงไว้ในตารางที่ 1 แต่ละกิจกรรมใช้เวลาประมาณ 15 นาทีเพื่อให้ผู้เรียนเกิดสมาธิและจดจ่อในแต่ละกิจกรรมรวมทั้งสามารถประมวลผลข้อมูล และตกผลึกความรู้ที่ได้รับจากแต่ละกิจกรรม (Bonwell, 1999), (Prince, 2004)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามผ่าน กูเกิลฟอร์ม คำถามได้แก่ข้อมูลทั่วไป เช่น เพศ คณะ ส่วนที่สองเป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อกิจกรรม โดยให้ผู้เรียนเลือกเพียง 1 กิจกรรมต่อ 1 คำถาม คือ 1) กิจกรรมที่ผู้เรียนคิดว่าสนุกมากที่สุด 2) กิจกรรมที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากที่สุด 3) กิจกรรมที่ผู้เรียนต้องใช้ความคิดมากที่สุด 4) กิจกรรมที่ผู้เรียนชอบมากที่สุด และเหตุผลสำหรับกิจกรรมที่ผู้เรียนชอบมากที่สุด ส่วนที่สาม การรับรู้ของผู้เรียนที่มีต่อวิธีการเรียนการสอน โดยใช้คะแนน 5 ระดับ ได้แก่ 1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 2 = ไม่เห็นด้วย 3 = ไม่แน่ใจ 4 = เห็นด้วย และ 5 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง การตอบแบบสอบถามตามความสมัครใจและไม่จำเป็นต้องระบุชื่อ การสำรวจทำเมื่อสิ้นสุดการเรียนในคาบดังกล่าว

ตารางที่ 1 ลักษณะและวัตถุประสงค์ของกิจกรรม

กิจกรรม	วัตถุประสงค์ของกิจกรรม
1. เกมเคลื่อนไหวร่างกาย	เพื่อให้ผู้เรียนผ่อนคลายด้วยเกมสนุกแฝงด้วยข้อคิด
2. เกมตัดสินใจ	เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในสถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจด้วยเหตุผล
3. กิจกรรมระดมสมอง	เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในสถานการณ์ที่ต้องเสนอความคิดเห็นด้านบวกและลบ
4. เรื่องเล่า	เพื่อเชื่อมโยงแนวคิดของบทเรียนกับเรื่องเล่าสั้นๆ
5. บรรยาย	เพื่อให้ข้อมูลเนื้อหาบทเรียนเพิ่มเติม
6. วิดีทัศน์ 1	เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับพลังความคิดบวกผ่านคลิปงานวิจัยในห้องปฏิบัติการ
7. วิดีทัศน์ 2	เพื่อให้ผู้เรียนเห็นมุมมองความคิดบวกที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริงผ่านคลิปภาพยนตร์
8. ถาม - ตอบ	เพื่อประเมินความเข้าใจของผู้เรียนผ่านการตอบคำถาม
9. สะท้อนความคิดจากการเรียน	เพื่อให้ผู้เรียนสรุปรวบยอดความคิดและสามารถสื่อสารหน้าชั้น

ตารางที่ 2 จำนวนผู้เรียนที่เลือกกิจกรรมใน 4 มิติ

ร้อยละจำนวนผู้เรียน ที่เห็นว่ากิจกรรม...	สนุกมากที่สุด	มีส่วนร่วมมากที่สุด	ใช้ความคิดมากที่สุด	ชอบมากที่สุด
1. เกมเคลื่อนไหวร่างกาย	42.13	49.21	12.99	29.13
2. เกมตัดสินใจ	12.20	16.14	16.93	11.02
3. กิจกรรมระดมสมอง	11.42	5.91	20.47	11.02
4. เรื่องเล่า	11.42	11.02	13.78	16.54
5. บรรยาย	7.09	6.30	9.84	7.87
6. วิดีทัศน์ 1	6.69	2.36	8.27	10.24
7. วิดีทัศน์ 2	5.91	3.94	8.66	11.42
8. ถาม - ตอบ	1.57	3.15	5.91	0.79
9. สะท้อนความคิดจากการเรียน	1.57	1.97	3.15	1.97
	100	100	100	100

ผลการวิจัย

จากผลวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปผลได้
ดังนี้

1. ข้อมูลความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง
ที่มีต่อกิจกรรม โดยประเมินจากจำนวนร้อยละ
ของกลุ่มตัวอย่าง (ตารางที่ 2) สามารถจำแนก
ความคิดเห็นต่อกิจกรรมเป็นรายข้อดังนี้

1.1 เกมเคลื่อนไหวร่างกาย มีจำนวนผู้เรียนมากที่สุดเห็นว่า กิจกรรมนี้สนุกที่สุด (42.13%) ได้มีส่วนร่วมมากที่สุด (49.21%) และชอบกิจกรรมนี้มากที่สุด (29.13%)

1.2 กิจกรรมระดมสมอง มีจำนวนผู้เรียนมากที่สุด (20.47%) ที่เห็นว่ากิจกรรมนี้ใช้ความคิดมากที่สุด

1.3 เกมตัดสินใจ มีจำนวนผู้เรียนระดับปานกลางที่เห็นว่า กิจกรรมนี้ได้มีส่วนร่วม (16.14%) และได้ใช้ความคิด (16.93%)

1.4 เรื่องเล่า มีจำนวนผู้เรียนระดับปานกลางที่ชอบกิจกรรมนี้ (16.54%)

1.5 การบรรยายและการใช้วีดิทัศน์ มีผู้เรียนส่วนน้อยที่ชอบกิจกรรมนี้ เมื่อเปรียบเทียบ

การบรรยายและวีดิทัศน์ พบว่า มีจำนวนผู้เรียนที่ชอบวีดิทัศน์ 1 (10.24%) วีดิทัศน์ 2 (11.42%) มากกว่าจำนวนผู้เรียนที่ชอบการบรรยาย (7.87%)

1.6 การบรรยายและการใช้วีดิทัศน์ 1 และ 2 มีจำนวนผู้เรียนในระดับน้อยมาก ที่เห็นว่า กิจกรรมนี้ได้มีส่วนร่วม (6.30%, 2.36%, 3.94% ตามลำดับ)

1.7 การถาม - ตอบเป็นกิจกรรมที่มีจำนวนผู้เรียนน้อยที่สุดชอบกิจกรรมนี้ (0.79%)

1.8 การสะท้อนความคิดจากการเรียน เป็นกิจกรรมที่มีจำนวนผู้เรียนน้อยที่สุด ที่ให้ความเห็นว่ากิจกรรมนี้สนุก ได้มีส่วนร่วม และได้ใช้ความคิด (1.57%, 1.97%, 3.15% ตามลำดับ)

ตารางที่ 3 เหตุผลสำหรับกิจกรรมที่ผู้เรียนชอบมากที่สุด

กิจกรรม	(ตัวอย่าง) เหตุผลที่ผู้เรียนชอบกิจกรรมนี้มากที่สุด เพราะ
1. เกมเคลื่อนไหวร่างกาย	ได้เคลื่อนไหว ได้ลุกออกจากที่นั่ง ไม่ใช่แค่นั่งเรียน ทุกคนมีส่วนร่วมในเกมส์ได้ มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม ผ่อนคลาย รู้สึกกระปรี้กระเปร่าและกระฉับกระเฉง สนุกกับเพื่อนๆ (คำตอบที่พบมากที่สุด) ได้เล่น ได้เรียนรู้ ได้รู้จักเพื่อนใหม่ในการเล่นเกมส์ มีเพื่อนมากขึ้น มีช่วงเวลาที่ดีกับเพื่อนๆ และเข้าใจพวกเขา ไม่เบื่อ ไม่ต้องคิด แค่นั่งเล่น
2. เกมตัดสินใจ	สนุก ตื่นเต้น ทำทาย น่าสนใจ คาดเดาไม่ได้ สถานการณ์ทำให้สงสัย
3. กิจกรรมระดมสมอง	ได้มุมมองอื่นๆ จากเพื่อน ได้เรียนรู้จากสิ่งที่เพื่อนคิด ได้แนวคิดใหม่ๆ ได้ความคิดที่หลากหลายและแตกต่างจากเพื่อน บางความคิดมีประโยชน์และนำไปใช้ในชีวิตได้ ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน ได้ฟังความคิดของเพื่อน น่าสนใจมาก ได้รู้จักเพื่อนมากขึ้นกว่าเดิม มีส่วนร่วมในชั่วโมงเรียน
4. เรื่องเล่า	สนุกไปกับเรื่องเล่า รู้สึกแตกต่าง ไม่เบื่อ ชอบ เข้าใจง่าย รู้สึกมีแรงบันดาลใจ มีความหมายดีดีจากรื่องราว ชวนให้ติดตามและคิดตาม เข้าใจเรื่องการคิดบวก เข้าใจได้ง่ายขึ้นว่าการคิดเกี่ยวข้องกับความสุขในชีวิตอย่างไร
5. บรรยาย	ได้รับข้อมูล ได้รับความรู้ใหม่

ตารางที่ 3 เหตุผลสำหรับกิจกรรมที่ผู้เรียนชอบมากที่สุด

กิจกรรม	(ตัวอย่าง) เหตุผลที่ผู้เรียนชอบกิจกรรมนี้มากที่สุด เพราะ
6. วิดีทัศน์ 1	งานวิจัยในคลิปน่าสนใจมาก มีประโยชน์มาก ได้ความรู้ใหม่ ไม่เคยรู้เกี่ยวกับงานวิจัยนี้ ไม่เคยคิดว่าจะมีงานวิจัยแบบนี้ ชอบและสนใจงานวิจัย ชอบดูคลิป ไม่น่าเบื่อ
7. วิดีทัศน์ 2	เฟลิดเฟลีน ชอบดูหนัง สนุก ได้มุมมองที่มีความหมายใหม่ๆ จากหนังเรื่องนี้ มีมุมมองที่น่าสนใจ ชอบหนังเรื่องนี้มาก แต่ไม่เคยคิดเกี่ยวกับมุมมองนี้เลย
8. ถาม - ตอบ	คำถามมียาก มีง่าย ตอบคำถามบางอย่างได้ ชอบวิธีที่อาจารย์ถาม
9. สะท้อนความคิดจากการเรียน	ได้พูดถึงที่คิด สิ่งทีรู้สึก ได้ฟังคนอื่น

2. กลุ่มตัวอย่างได้แสดงเหตุผลสำหรับกิจกรรมที่ตนเองรู้สึกชอบมากที่สุด เช่นชอบเกมเคลื่อนไหวร่างกายมากที่สุดเพราะสนุก ชอบกิจกรรมระดมสมองเพราะได้มุมมองหลากหลาย ชอบวีดิทัศน์เพราะไม่น่าเบื่อ เป็นต้น (ตารางที่ 3)

3. กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเชิงบวกต่อการเรียนเชิงรุกโดยใช้กิจกรรมหลากหลาย (ตารางที่ 4) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า

ความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ เนื้อหาที่เรียนวันนี้มีประโยชน์และมีคุณค่ามากที่สุด รองลงมาคือการนำสิ่งที่เรียนรู้ไปปรับใช้ในชีวิตได้ ตามด้วยการกระตุ้นความคิด และความเข้าใจสาระสำคัญของเนื้อหาที่เรียน โดยรวม กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติและการรับรู้เชิงบวกต่อการเรียนเชิงรุกโดยใช้กิจกรรม และอยากให้วิชาอื่นมีวิธีสอนเหมือนคาบเรียนวันนี้

ตารางที่ 4 การรับรู้ของผู้เรียนที่มีต่อวิธีการเรียนการสอนด้วยการใช้กิจกรรมหลากหลาย

การรับรู้ของผู้เรียนที่มีต่อวิธีการเรียนการสอน	\bar{x}	SD	แปลผล
1. ความพึงพอใจ	3.99	0.78	มาก
2. ความน่าสนใจ	3.98	0.80	มาก
3. ความสนุกสนาน	3.93	0.84	มาก
4. ความชอบ	3.91	0.82	มาก
5. การมีส่วนร่วม	3.83	0.82	มาก
6. การกระตุ้นความคิด	4.09	0.79	มาก
7. ความเข้าใจสาระสำคัญของเนื้อหาที่เรียน	4.04	0.85	มาก
8. ประโยชน์และคุณค่าเนื้อหาที่เรียนวันนี้	4.18	0.84	มากที่สุด
9. การนำสิ่งที่เรียนรู้ไปปรับใช้ในชีวิตได้	4.16	0.82	มากที่สุด
10. อยากให้วิชาอื่นมีวิธีสอนเหมือนคาบเรียนวันนี้	3.93	0.90	มาก

อภิปรายผล

ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้เชิงบวกต่อการเรียนเชิงรุกโดยใช้กิจกรรม มีประเด็นในการอภิปรายผล ดังนี้

1. ความคิดเห็นต่อกิจกรรม

1.1 กิจกรรมที่ผู้เรียนสนุกมากที่สุด คือ เกมเคลื่อนไหวร่างกาย ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เป็นเพราะความสนุก เป็นความเพลิดเพลิน สร้างอารมณ์เชิงบวก ซึ่งทำให้เกิดความพึงพอใจ ผ่อนคลาย และอยากมีส่วนร่วมในการเรียนมากขึ้น (Hernik & Jaworska, 2018) ความสนุกสนานยังสร้างแรงจูงใจภายในแก่ผู้เรียน (Ryan & Deci, 2000, 2009)

1.2 กิจกรรมที่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมมากที่สุด คือ เกมเคลื่อนไหวร่างกาย ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ Kutty & Joy (2018) ที่แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมที่สนุกสนานช่วยดึงดูดให้ผู้เรียนอยากมีส่วนร่วมและจดจ่อ เพราะลักษณะของความสนุกสนานได้แก่การทำให้รู้สึกดี การได้ใช้จินตนาการ การสร้างความประหลาดใจ การได้ค้นพบบางอย่าง การแก้ปัญหา การมีส่วนร่วม การแข่งขัน เป็นต้น

1.3 กิจกรรมที่ผู้เรียนเห็นว่าต้องใช้ความคิดมากที่สุด คือ กิจกรรมระดมสมอง ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เพราะลักษณะของกิจกรรมนี้ผู้เรียนต้องร่วมเสนอความคิดมากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ โดยสามารถคิดริเริ่มเองหรือต่อยอดจากความคิดของผู้อื่น Bonwell (1999) ยังพบว่า กิจกรรมระดมสมองเป็นกิจกรรมที่มีความเสี่ยงต่ำ เพราะลักษณะของกิจกรรมเป็นการเปิดโอกาสให้แบ่งปันความคิดในสภาพแวดล้อมการสื่อสารที่เปิดกว้าง โดยไม่มีการตัดสินถูกผิด เพื่อให้ได้ความคิดมุมมองที่หลากหลายมากขึ้น รวมทั้งทำให้ได้รู้จักและเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น

1.4 กิจกรรมที่ผู้เรียนชอบมากที่สุด คือ

เกมเคลื่อนไหวร่างกาย นอกจากนี้ได้อภิปรายในข้อ 1.1 และ 1.2 ยังอาจเป็นเพราะเกมสนุกๆ ที่ได้เคลื่อนไหวร่างกาย ช่วยส่งเสริมพฤติกรรมและทักษะทางสังคม ช่วยสร้างความบันเทิง ความตื่นตัวที่สนุกสนาน ทำให้ไม่เครียด ช่วยลดความน่าเบื่อ (Kaczmarczyk *et al.*, 2016; Patton, 2015)

1.5 การสะท้อนความคิดจากการเรียนและการถาม - ตอบ เป็นกิจกรรมที่มีผู้เรียนส่วนน้อยที่สุด เห็นว่าสนุกหรือรู้สึกชอบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะตัวผู้เรียน เช่น ผู้เรียนในบริบทของเอเชียมีลักษณะค่อนข้างเก็บมักไม่ค่อยเริ่มบทสนทนาเนื้อหาที่เรียน เว้นแต่ผู้สอนจะถาม บางคนจะรู้สึกอึดอัดเมื่อถูกผู้สอนเรียก (Pagram & Pagram, 2006; Tempelaar, 2013) ผู้เรียนที่ไม่อยากเสี่ยงหรือต้องการหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอน จะหลีกเลี่ยงการพูดหรือมีปฏิสัมพันธ์ (Gunawan, 2016) ผู้เรียนไทยไม่ชอบแสดงทัศนคติ ไม่แสดงออกต่อหน้ากลุ่ม ชอบอยู่เงียบๆ เพื่อหลีกเลี่ยงโอกาสที่จะเสียหน้าหากตอบไม่ถูกต้อง (Pagram & Pagram, 2006)

1.6 การบรรยาย ผลของงานวิจัยพบว่า มีผู้เรียนเพียงส่วนน้อยที่ชอบการบรรยาย ด้วยเหตุผลว่าการบรรยายทำให้ได้ความรู้และข้อมูลใหม่ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะการบรรยายช่วยในการถ่ายทอดข้อมูลปริมาณมากจากผู้สอนไปยังผู้เรียน โดยเฉพาะห้องเรียนขนาดใหญ่ แต่อาจส่งผลให้เกิดการสื่อสารทางเดียว กลายเป็นการเรียนรู้อย่างรับ ทำให้ผู้เรียนไม่มีส่วนร่วม และอาจถูกมองว่าเป็นวิธีการที่น่าเบื่อ ไม่สนุก (Bonwell, 1999)

1.7 การใช้วีดิทัศน์ในงานวิจัยนี้ได้เลือก 2 วิดีทัศน์ที่แตกต่างกัน วิดีทัศน์ 1 เป็นงานวิจัยจากต่างประเทศ ภาพและเสียงเป็นลักษณะการบรรยายจากห้องปฏิบัติการทดสอบ วิดีทัศน์ 2 เป็น

คลิปลั้่นจากภาพยนตร์ยอดเยี่ยม ผลการวิจัยพบว่า มีผู้เรียนที่ชอบวิดีโอทัศน์มากกว่าการบรรยาย และผู้เรียนที่ชื่นชอบวิดีโอทัศน์ 2 มีจำนวนมากกว่าผู้เรียนที่ชื่นชอบวิดีโอทัศน์ 1 ด้วยเหตุผลว่าได้รับมุมมองที่มีความหมายจากภาพยนตร์ยอดเยี่ยม ผลที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าวิดีโอทัศน์สามารถกระตุ้นความน่าสนใจในเนื้อหาวิชา และสร้างความเพลิดเพลินได้มากกว่าการบรรยาย (Hernik & Jaworska, 2018) นอกจากนี้ การเลือกวิดีโอทัศน์ควรคำนึงถึงความน่าดึงดูดใจ ความน่าสนใจและหากเนื้อหาวิดีโอทัศน์สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา จะทำให้การเรียนมีความหมาย เกิดคุณค่าในมุมมองที่แตกต่าง (Bonwell, 1999), (Prince, 2004)

1.8 เรื่องเล่า ผลของงานวิจัย พบว่ามีจำนวนผู้เรียนในระดับปานกลางที่ชอบเรื่องเล่า ด้วยเหตุผลว่าเป็นกิจกรรมที่ชวนให้ติดตามและติดตาม ซึ่งสอดคล้องกับ McLean & Tuite (2016) การใช้เรื่องเล่าช่วยพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในการสร้างจินตนาการจากเนื้อหาเรื่องราวและคาดการณ์เหตุการณ์ ทำให้และสร้างมุมมองทางเลือก อีกทั้งยังสามารถตอบสนองกลุ่มผู้เรียนที่มีความชอบในการเรียนรู้จากการฟัง (audio learners)

1.9 เกมตัดสินใจ ผลของงานวิจัยพบว่า มีจำนวนผู้เรียนในระดับปานกลางเห็นว่า กิจกรรมนี้ได้มีส่วนร่วมและได้ใช้ความคิด ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เพราะเกมตัดสินใจเป็นกิจกรรมโดยการสร้างสถานการณ์ที่มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้พิจารณาปัญหาอย่างมีวิจารณญาณ ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา การออกแบบกิจกรรมต้องคำนึงถึงความท้าทายในระดับที่เหมาะสมจึงสามารถจุดประกายความสนใจ กระตุ้นศักยภาพส่วนบุคคล และส่งผลให้เกิดความร่วมมือหรือการแข่งขันอย่างมีคุณค่า (Garris *et al.*, 2017)

2. ความชอบกิจกรรม

เหตุผลของกลุ่มตัวอย่างในการเลือกกิจกรรมที่ชื่นชอบมีหลากหลายเหตุผลแตกต่างกัน มีประเด็นในการอภิปรายผล ดังนี้

2.1 ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ทุกกิจกรรมล้วนมีจำนวนผู้เรียนที่ชื่นชอบ ถึงแม้จะอยู่ในจำนวนที่แตกต่างกันตามที่แสดงในตารางที่ 2 ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าการสอนเชิงรุกและใช้กิจกรรมหลากหลายรูปแบบช่วยตอบสนองความต้องการของผู้เรียนที่มีลักษณะแตกต่างกัน กิจกรรมที่หลากหลายจะช่วยให้การเรียนของผู้เรียนไม่ได้ถูกจำกัดด้วยทางเลือกเดียว แต่เป็นการเสนอทางเลือกและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการตอบสนองความต้องการและความชอบในการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของผู้เรียน (Lumpkin *et al.*, 2015) ดังนั้นกิจกรรมที่หลากหลายจึงมีโอกาเข้าถึงผู้เรียนทุกคนโดยเฉพาะในห้องเรียนที่มีจำนวนผู้เรียนมาก สำหรับหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถประยุกต์ความรู้และทักษะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ความท้าทายนี้อาจไม่สัมฤทธิ์ผลหากใช้วิธีการสอนด้วยการบรรยายเพียงอย่างเดียว การเรียนการสอนควรต้องเน้นที่ตัวผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กระบวนการจัดการเรียนการสอนด้วยการใช้กิจกรรมอาจเป็นทางเลือกที่ดีและตอบโจทย์การเข้าถึงผู้เรียนที่ชอบแตกต่างกันได้ทุกคน

2.2 “ชอบเพราะสนุก” เป็นเหตุผลที่ถูกระบุมากที่สุดในงานวิจัยนี้ กิจกรรมที่สนุกช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการเรียน ความสนุกส่งผลให้เกิดอารมณ์เชิงบวก ช่วยสร้างความสุขในการเรียน และสร้างการจดจำ (Hernik & Jaworska, 2018) สอดคล้องกับ Wijit (2014) กิจกรรมเรียนรู้ที่ส่งเสริมอารมณ์เชิงบวก จะทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพการเรียนรู้ดีขึ้น เช่น เข้าใจและจำได้นาน สามารถ

ใช้ความรู้ในการแก้ปัญหา อย่างไรก็ตาม กิจกรรมที่สนุก ต้องมีการออกแบบให้สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนและลักษณะเนื้อหาวิชา จึงจะทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจภายในและได้ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ จากการออกแบบกิจกรรมให้สัมพันธ์กับเนื้อหาที่เรียน ผลการวิจัยนี้ จึงพบว่าผู้เรียนมีทัศนคติและการรับรู้เชิงบวกต่อการเรียนเชิงรุกโดยใช้กิจกรรม และอยากให้วิชาอื่นมีวิธีเรียนรู้เช่นนี้

2.3 “ชอบที่ได้มีส่วนร่วม ได้คิด ได้แสดงออก” การศึกษาได้แสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อาจมีแนวโน้มให้เกิดการจดจำประสบการณ์ (Garris *et al.*, 2017) ผลการวิจัยนี้จึงพบว่าผู้เรียนความเข้าใจสาระสำคัญของเนื้อหาที่เรียน สามารถการนำสิ่งที่เรียนรู้อไปปรับใช้ในชีวิตได้

2.4 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรคำนึงถึงความแตกต่างและความชอบที่แตกต่างของผู้เรียน รายวิชาในหมวดศึกษาทั่วไป มักเป็นรายวิชาที่มีผู้เรียนจากหลากหลายสาขาวิชา ความไม่คุ้นเคยกับผู้เรียนต่างคณะถือเป็นอุปสรรคเริ่มต้นในการเข้ากลุ่มและการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ผลการวิจัยนี้พบว่าผู้เรียนส่วนมากชอบเกมเคลื่อนไหวร่างกาย ซึ่งตรงกันข้ามกับการถาม - ตอบ ตามที่ได้อภิปรายข้างต้น ความสนุกลดความเครียด แต่การตอบคำถาม ผู้เรียนต้องมีความมั่นใจ ในงานวิจัยนี้พบว่า เฉพาะผู้เรียนที่ชอบการถาม - ตอบ เห็นว่าคำถามที่มีระดับความยากง่ายแตกต่างกัน ทำให้ผู้เรียนที่มีศักยภาพไม่เท่ากันสามารถมีส่วนร่วมและตอบคำถาม สอดคล้องกับ Garris *et al.* (2017) การสร้างสถานการณ์ที่ยากง่ายแตกต่างกันลักษณะนี้ช่วยสร้างความมั่นใจและความกล้าที่อยากจะมีส่วนร่วม นอกจากนั้น เพื่อตอบโจทย์เป้าหมายวิชาศึกษาทั่วไป ทักษะสื่อสารและการแสดง

ความคิดเห็น เป็นทักษะทางสังคมที่สำคัญที่ควรได้รับการส่งเสริม (Negrea, 2018) จึงควรส่งเสริมสภาพแวดล้อมการเรียนที่กระตุ้นการสื่อสารในห้องเรียน (Fayombo, 2012)

3. การรับรู้ต่อการเรียนเชิงรุก

การรับรู้ของผู้เรียนที่มีต่อวิธีการเรียนการสอน โดยภาพรวมเป็นการรับรู้เชิงบวกในระดับสูง ผู้เรียนรู้สึกพึงพอใจและเห็นว่าการเรียนในชั่วโมงดังกล่าวน่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องการรับรู้ประโยชน์และคุณค่าเนื้อหาที่เรียน และความสามารถในการนำสิ่งที่เรียนรู้อไปปรับใช้ในชีวิตได้ ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ เพราะว่าการเรียนเชิงรุกโดยใช้กิจกรรมช่วยสร้างทักษะและความเข้าใจแก่ผู้เรียนได้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Lumpkin *et al.* (2015) เรื่องการเรียนเชิงรุกในวิชาการเขียน ผู้เรียนได้เห็นมุมมองที่แตกต่างหลากหลาย การแสดงความคิดเห็นทำให้เข้าใจได้มากขึ้นและจดจำได้นานกว่า สามารถนำสิ่งที่เรียนมาปรับใช้กับโลกแห่งความเป็นจริงได้ ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเชิงรุกจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้อของผู้เรียน และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนารายวิชาในหมวดศึกษาทั่วไปและตามวัตถุประสงค์ของหมวดวิชานี้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ในการสอนควรมีกิจกรรมเรียนรู้ที่แตกต่างและหลากหลาย เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันได้มีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่ตนเองคุ้นเคยได้มากกว่าหนึ่งกิจกรรม ทำให้การเรียนมีความน่าสนใจ และสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่แตกต่าง

2. การจัดการเรียนเชิงรุกควรคำนึงถึงความสนใจ ทัศนคติและความคิดเห็นของผู้เรียน

เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดและมีส่วนร่วมในการแสดงออก

3. การออกแบบกิจกรรมควรกำหนดจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนอย่างชัดเจน และสร้างแรงจูงใจแก่ผู้เรียน เช่น การใช้กิจกรรมที่สนุก กิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดเพื่อท้าทายความสามารถ

4. เนื้อหาในกิจกรรมควรสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันหรือของผู้เรียน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจสาระสำคัญของเนื้อหาที่เรียน มองเห็นประโยชน์ คุณค่า และสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปปรับใช้ในชีวิตได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ทำการศึกษาการเรียนเชิงรุกในรายวิชาอื่น เช่นกลุ่มวิชาที่เน้นความรู้เฉพาะ

2. ศึกษาปัจจัยอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์การเรียนเชิงรุก เช่นคุณภาพผู้สอน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มากขึ้น

3. ใช้เครื่องมือที่หลากหลายในการเก็บรวบรวมข้อมูลเช่น การสนทนากลุ่ม หรือการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นต้น

บทสรุป

งานวิจัยนี้ แสดงถึงความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก โดยให้ผู้เรียนได้คิดได้ปฏิบัติ ได้แสดงออก ได้สื่อสาร ได้รู้ว่าตนเองกำลังเรียนรู้อะไร ได้มีส่วนร่วม ได้ใช้ทักษะสังคม ทักษะสื่อสาร ได้เพิ่มความมั่นใจ และได้มุมมองความเข้าใจที่มากขึ้น การเรียนรู้อิงรุกผ่านกิจกรรมหลากหลายประเภทที่แตกต่างกัน ช่วยเพิ่มโอกาสการมีส่วนร่วมของผู้เรียนอย่างกระตือรือร้น สร้างความสนุกสนาน ความชอบ และโอกาสในการแบ่งปันความคิด มากกว่าที่จะเป็นเพียงผู้ฟัง เป็นการตอบสนองความชอบในการเรียนรู้ของผู้เรียนที่แตกต่างกัน และทำให้การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนขนาดใหญ่ เช่นในวิชาการศึกษาทั่วไปเกิดประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด จากการศึกษา กิจกรรมเชิงรุกเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังและสร้างสรรค์ในการดึงดูดผู้เรียนให้มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น และจดจ่อในกระบวนการเรียนรู้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดการรับรู้เชิงบวกในการเรียนรู้อิงรุก การรับรู้ถึงประโยชน์และคุณค่าของเนื้อหาวิชา และเกิดความสามารถในการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในสถานการณ์จริง

เอกสารอ้างอิง

- Bonwell, C. C. (1999). Using active learning to enhance lectures. *Applied Economic Perspectives and Policy*, 21(2), 542 - 550.
- Fayombo, G. A. (2012). Active learning: Creating excitement and enhancing learning in a changing environment of the 21st century. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 3(16), 107.
- Garris, R., Ahlers, R., & Driskell, J. E. (2017). *Games, motivation, and learning: A research and practice model*. In *Simulation in Aviation Training* (pp. 475 - 501). Routledge.
- Gunawan, J. (2016). Understanding culture in higher education in Thailand. *Education for Health*, 29(2), 160.
- Hernik, J., & Jaworska, E. (2018). The effect of enjoyment on learning. In *Proceedings of INTED2018 Conference* (pp. 508 - 514).

- Kaczmarczyk, J., Davidson, R., Bryden, D., Haselden, S., & Vivekananda-Schmidt, P. (2016). Learning decision making through serious games. *The Clinical Teacher, 13*(4), 277 - 282.
- Lumpkin, A., Achen, R. M., & Dodd, R. K. (2015). Student perceptions of active learning. *College Student Journal, 49*(1), 121 - 133.
- Kutty, A.S. & Joy, M.M., (2018). *Can learning be fun?* https://www.researchgate.net/publication/330185223_CAN_LEARNING_BE_FUN
- McLean, L., & Tuite, E. (2016). Stories and their value: Exploring the role of storytelling in social care practice. *Scottish Journal of Residential Child Care, 15*(2), 29 - 45.
- Negrea, S. (2018). *Reconstructing general Ed.* <https://universitybusiness.com/reconstructing-general-ed-for-colleges-and-universities/>
- Pagram, P., & Pagram, J. (2006). Issues in e - learning: A Thai case study. *The Electronic Journal of Information Systems in Developing Countries, 26*(1), 1-8.
- Patton, C. M. (2015). Employing active learning strategies to become the facilitator, not the authoritarian: A literature review. *Journal of Instructional Research, 4*, 134 - 141.
- Prince, M. (2004). *Does active learning work? A review of the research.* *Journal of engineering education, 93*(3), 223 - 231.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology, 25*(1), 54 - 67.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2009). Promoting self - determined school engagement: Motivation, learning, and well - being. In K. R. Wenzel & A. Wigfield (Eds.), *Handbook of motivation at school* (pp. 171-195). Routledge/Taylor & Francis Group.
- Shek, D. T., Wu, F. K., & Chai, W. Y. (2017). Students' views on general education: insights gained from the narratives of Chinese students in Hong Kong. *International Journal on Disability and Human Development, 16*(4), 443 - 450.
- Tempelaar, D., Rienties, B., Giesbers, B., & van der Loeff, S. S. (2013). How cultural and learning style differences impact students' learning preferences in blended learning. *In Transcultural blended learning and teaching in postsecondary education* (pp. 30 - 51). IGI Global.
- Wijit, C. (2014). The application of active learning to develop creativity in general education. *International Journal of Environmental and Ecological Engineering, 8*(4), 1015 - 1017.

สหบทในนวนิยายเรื่อง อโศกสง ของปราปต์

Intertextuality in the Novel “Asoke Sang” Written by Prapt*

ณัฐกมล กิจจุบาล¹, รัญชณี ศรีสมาน²

Natkamol Kijjupal¹, Runchanee Srisaman²

Received: 5 January 2023

Revised: 16 March 2023

Accepted: 10 April 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการใช้สหบทในนวนิยายเรื่อง อโศกสง ของปราปต์ โดยข้อมูลที่ใช้ในการศึกษามาจากหนังสือนวนิยายเรื่อง อโศกสง ของปราปต์ จำนวน 1 เล่ม จำนวนหน้าทั้งหมด 424 หน้า จัดพิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2564

ผลการศึกษาพบว่า ผู้แต่งมีการใช้สหบท 4 ลักษณะ มาประกอบสร้างเป็นตัวบทนวนิยาย ดังนี้ สหบทที่ปรากฏในวรรณกรรม และสหบททางวัฒนธรรม ได้แก่ ชาว สื่อมวลชน เหตุการณ์ทางสังคม จากการใช้สหบทในลักษณะดังกล่าว มีผลต่อการสืบคดีของตัวละครตำรวจ การแสดงลักษณะนิสัยของฆาตกร ลำดับเหตุการณ์ของคดีฆาตกรรม ภายในเรื่อง การไขคดี และลักษณะของตัวละคร ซึ่งผู้แต่งใช้สหบทที่ปรากฏในวรรณกรรมนิทาน ลีลาภาษาของผู้ประกาศข่าว และทางวัฒนธรรมมาประกอบสร้างเป็นนวนิยายเรื่อง อโศกสง ด้วยการใช้ข้อมูลจากหลายแหล่งข้อมูลมาปรับใช้อย่างกลมกลืนทำให้นิยายเรื่องมีความพิเศษ น่าสนใจ และเกิดความร่วมสมัยกับความรู้ของผู้อ่านมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: นิยายแนวสืบสวนสอบสวน, สหบท

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของสารนิพนธ์เรื่อง “สหบทในนวนิยายเรื่อง อโศกสง ของปราปต์” ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹ นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

* Undergraduate students Department of Thai Language Department of Thai and Eastern Languages Faculty of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University

¹ Lecturer, Department of Thai Language Department of Thai and Eastern Languages

² Faculty of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University

Abstract

This article aimed to explore characteristics of intertextuality using data in the novel entitled, "Asoke Sang", a 434 page novel written by Prapt in 2564 B.E. The findings showed that the author had applied 4 characteristics of intertextuality in the novel's theme. Such intertextualities were apparent in literature, news, mass media, and social situations. To compose his novel, the author mainly applied the literature intertextuality *via* the literature on Vikram and the Vampire (or Tales of Hindu Devilry), apparent in the story's outline, murder cases, situations, etc. 'Asoke Sang' aims to convey its main idea cautiously and consciously in accordance with Vikram and the Vampire's essence. As the supportive main ideas of the story, the author applied the intertextualities apparent in news cases, mass media, and social situations, such as the characters' characteristics, actions, and behaviors. In conclusion, these intertextualities act on the character of police's investigation, showing - off, the murder's characteristic, sequences of murder cases in the story, case - solving and characters' traits. The intertextualities also shape its plot to make it more interesting.

Keywords: Detective novel, intertextuality

บทนำ

นวนิยายสืบสวนสอบสวน เป็นนวนิยายที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับการฆาตกรรมและการสืบหาฆาตกร การสืบคดีต่างๆ ที่ต้องอาศัยการพิสูจน์และหาหลักฐาน ประกอบการใช้การสังเกตและไหวพริบ (ปาริฉัตร ภูพันธ์, 2553, หน้า 55) โดยผู้แต่งจะสร้างสรรค์ เรื่องราวขึ้นจากจินตนาการ ประสบการณ์ หรือความต้องการที่จะสื่อสารบางอย่างในตัวเอง ทำให้นิยายสืบสวนสอบสวนมีความน่าสนใจแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับความรู้ ความคิดของผู้แต่งแต่ละคน

ปัจจุบันนวนิยายแนวสืบสวนสอบสวนมากมายมีเนื้อเรื่องน่าสนใจ ได้เผยแพร่ทางจอแก้ว จำนวนหลายเรื่อง ทั้งในรูปแบบละคร โทรทัศน์ ซีรีส์ ภาพยนตร์ นักเขียนที่มีชื่อเสียงและเป็นที่นิยมอีกท่านหนึ่งคือ ปราปต์ หรือ นายชัยรัตน์ พิพิธพัฒนาปราปต์ นักเขียนนวนิยายแนวสืบสวนสอบสวนที่ได้รับรางวัลจำนวนมาก นวนิยายเรื่อง

ล่าสุด อโศกสง ได้รางวัลชนะเลิศอันดับ 2 สาขา นวนิยายไทย นายอินทร์อะวอร์ด ปี 2021 และได้รับรางวัลชมเชยจากการประกวดหนังสือดีเด่นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ประจำปี 2565

อโศกสง เริ่มต้นจากเรื่อง กาหลมหรทีก ผู้เขียนกล่าวว่า ได้แรงบันดาลใจจากตัวละคร แซนและกะบี โดยนำลักษณะตัวละคร ความสัมพันธ์ และเอกลักษณ์บางประการมาสร้างเป็น ลิงพาดกลอน (ปราปต์, 2561) ซึ่งเป็นคติแรกของตัวละครไตรตรึงษ์และเสือโคร่ง และอโศกสงเป็นคติชุดที่สอง โดยมีจุดเริ่มต้นมาจากแหทบอทที่จำลองเป็นนางสาวข้างแรมผู้ชื่นชอบนิทานเวตาลที่เสียชีวิตไปแล้วเกิดระบบขัดข้องขึ้นมา เป็นข้อความขอความช่วยเหลือ ยอยศผู้ประกาศข่าวท่านหนึ่งเล่นประเด็นนี้อย่างต่อเนื่องว่า เธออาจยังมีชีวิตอยู่ นำไปสู่การใช้ตัวบทนิทานเวตาลที่เป็นจุดสนใจของสังคมมาสร้างเป็นคติ

ซึ่งคนร้ายจัดฉากการฆาตกรรมโดยใช้บทบรรยายจากต่าง ๆ จากวรรณกรรมนิทานเวตาล ซึ่งสภาพจะมีความน่าสนใจของบางศพบถูกดัดแปลงจนเสียรูป โดยมีข้อความตอนหนึ่งจากนิทานเวตาลวางไว้กับทุกศพบเสมอ (ปราปต์, 2564) ผู้แต่งมีการนำเสนอเรื่องราวที่น่าสนใจ ตื่นเต้น ทำทนายไปกับการแก้ไขคดีหรือเปิดเผยเรื่องราวที่ถูกซุกซ่อนปิดบังเอาไว้ภายใต้ตัวบทนิทานเวตาล และมีการประยุกต์ สอดแทรกเรื่องราวที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน จากการนำเสนอที่น่าสนใจและภาพสะท้อนสังคมที่หลากหลาย ทำให้สามารถตอบสนองความรู้สึกของผู้อ่านได้เป็นอย่างดี ซึ่งรูปแบบการนำเสนอดังกล่าวมีความสอดคล้องกับความเป็นสหบทอย่างชัดเจน

สหบท เกิดขึ้นมาจากความคิดพื้นฐานที่ว่าการผลิตตัวบท (text) แต่ละครั้งจะต้องมีตัวบทที่มีมาก่อนหน้าแล้ว (pre - text) หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ ถ้อยคำที่สื่อสารกันในชีวิตประจำวันล้วนแต่มีอิทธิพลหรืออยู่ท่ามกลางถ้อยคำพูดที่มีอยู่ก่อนแล้ว เพียงแต่นำมากล่าวใหม่ตามวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายที่ต่างกันไป ตัวบทที่ปรากฏเป็นเพียงการผลิตจากตัวบทอื่นๆ ที่มีมาก่อน แล้วจึงถูกนำมาถ่ายทอดในรูปแบบของตัวบทใหม่ โดยอาจจะมีการเน้นย้ำขึ้นใหม่ และอยู่ในบริบทใหม่ ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและข้อกำหนด ณ ปัจจุบันที่ตัวบทนั้นถูกผลิตขึ้น (จินทิมา อังคพณิชกิจ, 2554, หน้า 4) คำนิยามดังกล่าวตรงกับวิธีการนำเสนอของผู้แต่งที่มักนำเรื่องราวในตัวบทวรรณกรรมข่าว หรือสังคมมากล่าวเน้นย้ำใจสำคัญที่เหมือนกัน ด้วยการนำเสนอรูปแบบใหม่ แต่ยังคงร่องรอยของตัวบทแรกเริ่มไว้ด้วยเสมอ

จากที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาสหบทในนวนิยายเรื่อง อโศกสง ของปราปต์ โดยนำกรอบแนวคิดของ ฉัตรชัย

สุขุม (2553, หน้า 19 - 65) มาปรับใช้เป็นเกณฑ์ในการศึกษาสหบท 4 ลักษณะ ได้แก่ สหบทที่ปรากฏในวรรณกรรม สหบทที่ปรากฏในข่าว สหบทที่ปรากฏในสื่อมวลชน และสหบทที่ปรากฏในเหตุการณ์ทางสังคม ซึ่งมีความเหมาะสมกับงานของปราปต์ที่มีความโดดเด่นจากการสร้างตัวบทที่น่าสนใจและแปลกใหม่ โดยใช้วรรณคดีไทยสมัยโบราณมาเป็นส่วนประกอบสำคัญในการเล่าเรื่องและนำเสนอเรื่องราวที่เป็นภาพสะท้อนสังคมในปัจจุบัน ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจศึกษาสหบทในนวนิยายได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการวิจารณ์วรรณกรรมในเชิงของสหบทมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับการวิจารณ์วรรณกรรมทางด้านอื่นๆ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาลักษณะสหบทในนวนิยายเรื่อง อโศกสง ของปราปต์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศนิชา แก้วเสถียร (2550) ศึกษาสัมพันธ์บทใน ‘ผู้ชายคนที่ตามรักเธอทุกชาติพิมพ์ครั้งที่ 85’ ของ วินทร์ เลียววาริณ พบว่าผู้แต่งมีการใช้ตัวบทต้นทางที่เป็นข้อมูลจริง ได้แก่ บุคคล เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ภาพจิตรกรรม ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับโลกคู่ขนาน ฯลฯ มาผสมผสานกับจินตนาการ เพื่อสร้างเรื่องราวใหม่ที่เป็นตัวบทปลายทาง ทำให้นวนิยายเรื่องนี้เป็นวรรณกรรมแนวทดลองที่มีพื้นที่หลากหลายมิติที่ประกอบด้วยตัวบทต่างๆ มาผสมกันอย่างน่าสนใจ

ฉัตรชัย สุขุม (2553) ได้ศึกษาลักษณะสหบทในนวนิยายเรื่อง “กรูกันออกมา” ของ ปรีทรรศ หุตางกูร พบว่า ผู้แต่งประกอบสร้างความ เป็นสหบทใน 2 ลักษณะ คือ ความเป็นสหบทจากการกล่าวถึงตัวบทอื่น และลักษณะ

การสร้างความเป็นสหบทจากชุดสัญญาะทางวัฒนธรรม กล่าวได้ว่า การประกอบสร้างนวนิยายเรื่อง “กูรักนอกมา” จากสหบทด้านวัฒนธรรม ค่านิยม ศิลปะ และวรรณกรรมในสังคมไทย เพื่อความสมเหตุสมผล อารมณ์ขัน และการสะท้อนสังคมภายใต้ระบบทุนนิยม

ลินิน แสงพัฒนา (2557) ได้ศึกษาสัมพันธภาพของตัวละครนางเอกในสื่อละครโทรทัศน์ กรณีศึกษา ละครโทรทัศน์เรื่อง แรงเงา พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเชื่อมโยงเนื้อหา ได้แก่ การคงเดิม ความแปลกใหม่ การขยายความ การตัดทอน และการตัดแปลงเนื้อหาจากตัวบทต้นทางสู่ตัวบทปลายทาง การสร้างตัวบทใหม่จากตัวบทเดิมจะมีทั้งส่วนที่เป็นชนบเหมือนเดิมและมีความแปลกใหม่เกิดขึ้น กล่าวคือ ละครโทรทัศน์มักตัดแปลงเนื้อหาให้เหมาะสมกับนักแสดงผู้รับบทเป็นหลัก

ชลธิชา ใจเสงี่ยม (2562) ศึกษาสหบทในบท “ฝากรัก” ในเพลงลูกทุ่งไทย พบว่า บทฝากรักในเพลงลูกทุ่งไทยได้รับอิทธิพลจากบทฝากนางในวรรณคดีที่มักฝากผ่านสื่อกลาง และพัฒนามาเป็นบทฝากรักในเพลงลูกทุ่งไทยที่ฝากรักผ่านสื่อกลางเช่นกัน บทฝากรักในเพลงลูกทุ่งไทยเป็นการบอกอ้อมๆ โดยแทรกอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ ลงไปด้วยสื่อกลางที่ใช้ในการฝาก ปัจจัยที่ใช้ประกอบสร้างสหบท ได้แก่ ประสบการณ์ส่วนตัวของผู้แต่ง ชนบทการฝากนาง และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

บทความสหบทในนวนิยายเรื่อง อโศกสง ของปราปต์ ฉบับนี้จะช่วยเพิ่มมุมมองของการศึกษาสหบทในด้านวรรณกรรมข่าว สื่อมวลชน และเหตุการณ์ทางสังคมซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจศึกษาสหบทในนวนิยายหรือวรรณกรรมไทย

วิธีการดำเนินการศึกษา

1. ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล
 - 1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายแนวสืบสวนสอบสวน
 - 1.2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสหบท
 - 1.3 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปราปต์
2. ขั้นตอนการวิเคราะห์สหบทในนวนิยายเรื่อง อโศกสง ของปราปต์
3. ขั้นตอนการสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษา

การศึกษาศหบทในนวนิยายเรื่อง อโศกสง ของปราปต์ ผู้ศึกษานำกรอบแนวคิดของ ฉัตรชัย สุขุม (2553, หน้า 19 - 65) มาปรับใช้เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ ผลการศึกษาผู้แต่งมีการใช้สหบท 4 ลักษณะ มาประกอบสร้างเป็นตัวบทนวนิยาย ได้แก่ สหบทที่ปรากฏในวรรณกรรม สหบทที่ปรากฏในข่าว สหบทที่ปรากฏในสื่อมวลชน และสหบทที่ปรากฏในเหตุการณ์ทางสังคม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. สหบทที่ปรากฏในวรรณกรรม

ลักษณะความเป็นสหบทจากตัวบทที่ปรากฏในวรรณกรรม คือ ตัวบท (text) ที่ผู้แต่งนำมาจากวรรณกรรมหรือวรรณคดีที่ปรากฏขึ้นก่อนหน้าแล้วมากล่าวซ้ำอีกครั้งหนึ่งในงานเขียนใหม่ (fiction) การนำตัวบทในลักษณะดังกล่าวมาใช้ ผู้แต่งอาจหยิบยืมโดยการตัดตัวบทนั้นมาหรือหยิบยืมบางช่วงบางตอนแล้วสร้างตัวบทใหม่มาล้อเลียนตัวบทเดิม (ฉัตรชัย สุขุม, 2553, หน้า 32) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.1 นิทานเวตาล พระนิพนธ์ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์

การศึกษาสหบทที่ปรากฏในวรรณกรรมนิทานเวตาล โดยกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ที่ปรากฏในนวนิยาย ผู้ศึกษาได้ศึกษาตามเนื้อหาในนิทานเวตาล โดยแบ่งออกเป็น 7 เรื่อง ได้แก่ นิทานเรื่องที่ 1 นิทานเรื่องที่ 2 นิทานเรื่องที่ 5 นิทานเรื่องที่ 6 นิทานเรื่องที่ 7 นิทานเรื่องที่ 8 และนิทานเรื่องที่ 9 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อันที่จริง โดยไม่ต้องไปหาอ่านที่มาของอินทวิเชียรฉันทบทดังกล่าว ผู้ชมข่าวหลายคนก็ตอบได้ทันทีด้วยซ้ำ ว่ามันน่าจะเกี่ยวข้องกับ นิทานเวตาล เรื่องแรก คำที่การจัดฉากความตายของนายแพทย์ไถ่นั้นตรงกับสัญลักษณ์ที่นางปัทมาวดีกระทำชนิดจับวาง

... ครั้นถึงขอบสระปากข้างโน้น พระราชธิดาก็เหลียวดูว่า ชายหนุ่มผู้ตกประหม่า ยังนั่งอยู่กับที่หรือทำอย่างไรต่อไป ครั้นเห็นพระราชบุตรยังยืนจ้องดูอยู่ นางก็ทรงยิ้มแล้วเสด็จลงไปขอบสระ เก็บดอกบัวดอกหนึ่งขึ้นไหว้ฟ้า แล้วเอาเสียบเกศแล้วทิ่มที่กรรมแล้วก็ตัดด้วยทนต์ แล้วทิ้งลงเหยียบด้วยบาทแล้วกลับเหยียบขึ้นปักที่อู่ ครั้นทำเช่นนั้นแล้วนางก็เสด็จไปขึ้นยานกลับคืนสู่นิเวศน์แห่งนาง

(ปรាប់, 2564, หน้า 35)

ตัวบทข้างต้นมาจากคติฆาตกรรมนิทานเวตาลคดีแรกที่มีนายแพทย์ไถ่เป็นศพ โดยผู้แต่งมีการใช้สหบทที่ปรากฏในนิทานเวตาลเรื่องที่ 1 ตอนที่นางปัทมาวดีทำปรีศนา กับพระวัชรมุกุฎมาแสดงการจัดการศพ ดังนั้นจากที่นางปัทมาวดีเก็บดอกบัวขึ้นไหว้ฟ้า ตรงกับสภาพศพที่ฆาตกรได้มัดมือทั้งสองข้างด้วยเชือกประกบกันเป็นท่าประนมมือถือดอกบัวตูม จากที่นางนำดอกบัวมาเสียบที่ผม ตรงกับสภาพศพ

ที่มีดอกบัวมาเสียบเข้ากับผม จากที่นางนำดอกบัวทัดข้างหู ตรงกับสภาพศพที่มีดอกบัวทัดหู จากที่นางกัดดอกบัว ตรงกับสภาพศพที่มีดอกบัวบีบในปาก จากที่นางทิ้งดอกบัวลงพื้นจากนั้นเหยียบด้วยเท้า ตรงกับสภาพศพที่มีดอกบัวถูกเหยียบอยู่ใต้เท้า และจากที่นางเหยียบดอกบัวขึ้นมาปักที่อก ตรงกับสภาพศพที่มีดอกบัวยัดเหล็กแหลมเสียบปักอก จากที่นางปัทมาวดีทำปรีศนา กับพระวัชรมุกุฎเกิดขึ้นบริเวณสระน้ำ ตรงกับสภาพศพที่ฆาตกรเลือกจัดแสดงบริเวณสระน้ำ การใช้สหบทในลักษณะดังกล่าวมีผลต่อการสืบคดีของตำรวจ ในช่วงแรกที่สรุปว่าเป็นฝีมือฆาตกรโรคจิตคลั่งไคล้ นิทานเวตาล และแสดงลักษณะนิสัยของฆาตกรรายแรกหรือหมอกฤษหิรัญย์ว่ามีอาการของคนรักความสมบูรณ์แบบ เมื่อสร้างคดีฆาตกรรมจึงเก็บรายละเอียดในทุกส่วนได้เป็นอย่างดี แตกต่างจากฆาตกรอีกสองรายที่ไม่มีการเก็บรายละเอียดด้านสถานที่จัดแสดงศพ

1.2 เวตาลปัญญาจิงศติ ฉบับของ ศักดิ์ศรี แยมน์ดดา

การศึกษาสหบทที่เป็นวรรณกรรมเวตาลปัญญาจิงศติ ฉบับแปลโดยศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ศรี แยมน์ดดา ในนวนิยายเรื่อง อโศกสง ผู้ศึกษาได้ศึกษาตามเนื้อหาในเวตาลปัญญาจิงศติ พบว่ามีการใช้สหบทที่เป็นเนื้อหาของเรื่องที่ 2 โดยใช้เป็นส่วนหนึ่งในอุบายที่ไตรตรึงษ์วางแผนกระตุ้นให้ฆาตกรออกมาเคลื่อนไหว ในกลอุบายครั้งนี้จะมีอีกส่วนที่มาจากนิทานเวตาลในนิทานเรื่องที่ 6 พระนิพนธ์กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อีกภาพ เจ้าหน้าทีตำรวจคงสาวเชือกที่ผูกอยู่ข้างหูหัวถึงขึ้นมาจากใต้สะพาน ปรากฏว่ามันมีความยาวมากกว่าสองเมตร เห็นจะได้ ที่ปลายอีกข้างนั้นผูกมัดปากถุงตาข่าย

ชนิดที่ใช้ใส่ผ้าซักร์ ภายในถุงเปียกโชกพอจะมองเห็น
ทะลุได้ถนัดว่ามันคือกระดูก คล้ายๆ กระดูกหมู
ที่อยู่ในต้มเลี้ยง ต่างแต่เพียงกระดูกนี้แทบไม่มีเนื้อ
ติดอยู่แล้ว

(ปราปต์, 2564, หน้า 322)

ตัวบทข้างต้นเป็นต้นเหตุที่จะทำให้เกิด
คดีฆาตกรรมนิทานเวตาลคดีที่ทำให้ฆาตกรราย
ที่สามจะสร้างขึ้นมา โดยผู้แต่งมีการใช้สหบท
ที่ปรากฏในเวตาลปัญจวิงศคดี เรื่องที่ 2 ซึ่งเป็น
เรื่องที่เหล่าชายหนุ่มเก็บชิ้นส่วนต่างๆ ของนาง
มันทารวดีที่เสียชีวิตไป มาสร้างเป็นอุบายที่
ไทรตรึงษ์วางไว้ แสดงให้เห็นถึงอุบาย
ที่ไทรตรึงษ์วางไว้กระตุ้นให้ฆาตกรออกมา
เคลื่อนไหวเพื่อจะได้มีหลักฐานในการจับกุม
โดยกระดูกหมูที่ถ่วงน้ำ หมายถึงกระดูกของ
นางมันทารวดีที่ถูกทิ้งในแม่น้ำคงคา การใช้สหบท
ในลักษณะดังกล่าวมีผลต่อการไขคดีของ
นักสืบไทรตรึงษ์ในตอนท้าย เนื่องจากหลังจาก
ที่ไทรตรึงษ์วางอุบายว่า ฆาตกรรายแรกออกมา
จัดฉากเพื่อบอกตนไม่เกี่ยวข้องกับฆาตกรราย
ที่สองและจะไม่ยอมมาให้โยนความผิดมาที่ตน
อีก จากนั้นไปพุดกระตุ้นหลอกว่ารู้ตัวฆาตกร
ทั้งสองราย เมื่อฆาตกรรายที่สามหรือหมวด
บวรชิตหลงเชื่อจึงรีบออกมาปิดฉากด้วยการ
วางแผนจะฆ่าฆาตกรทั้งสองรายเพื่อไม่ให้ถูกจับ
และโดนเปิดเผยว่าตนมีส่วนเกี่ยวข้องกับคดีที่สี่
ท้ายที่สุดหมวดบวรชิตถูกไทรตรึงษ์และพรรคพวก
จับกุมพร้อมหลักฐาน

2. สหบทที่ปรากฏในข่าว

ลักษณะความเป็นสหบทจากการ
กล่าวถึงตัวบทอื่น คือ การนำตัวบท (text) อื่น
ที่ปรากฏก่อนแล้วในบริบททางสังคมของผู้แต่ง
เช่น ตัวบทวรรณกรรม ตัวบทภาพยนตร์

ตัวบทงานศิลปะ ตัวบทเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์
ตัวบทคำกล่าวของบุคคล และตัวบทเพลง
มากล่าวซ้ำอีกครั้งหนึ่งในงานเขียน (ฉัตรชัย สุขุม,
2553, หน้า 19) การนำตัวบทในลักษณะดังกล่าว
มาใช้ ผู้แต่งอาจหยิบยืมโดยการตัดตัวบทนั้นมา
หรือหยิบยืมบางช่วงบางตอนแล้วสร้างตัวบทใหม่
มาล้อเลียนตัวบทเดิม (ฉัตรชัย สุขุม, 2553, หน้า
32) กล่าวโดยสรุปได้ว่า สหบทที่ปรากฏในข่าว
คือ การนำตัวบทข่าวในสังคม มากล่าวซ้ำอีกครั้ง
ในงานเขียนใหม่ ผู้แต่งอาจหยิบยืมโดยการ
ตัดตัวบทนั้นมาหรือหยิบยืมบางช่วงบางตอน
แล้วนำมาสร้างเป็นตัวบทใหม่ เพื่อล้อเลียนหรือ
เพื่อตอกย้ำตัวบทเดิม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ข่าวการเมือง

ข่าวสารการเมือง หมายถึง ข่าวสาร
ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับทางการเมืองทั้งในเรื่อง
นโยบาย การเปลี่ยนแปลงและเหตุการณ์สำคัญ
ต่างๆ การเคลื่อนไหวทางการเมืองต่างๆ รวมถึง
ข่าวสารของรัฐบาล ซึ่งส่งผลกระทบต่อความ
เป็นอยู่ และประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน
และบ้านเมือง (วุฒิพร ลิ้มวราภัส, 2562, หน้า 4)
ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“เราก็เลยต้องทำเป็นมองไม่เห็น
เพื่อเอาใจเขา เหมือนกับที่ต้องพยายามตีข่าว
ฆาตกรรมนิทานเวตาลเพื่อช่วยกลบเรื่องน่าๆ
ของผู้มีอำนาจมาตลอดนะเธอคะ”

ทั้งที่พยายามสุดลมลึกอย่างไร
ในที่สุดก็หลุดเสียงแข็ง

ทำไมเธอจะไม่รู้ ทองทิวเองก็ได้
รับเชิญไป “กินข้าว” กับคนพวกนั้นหลายที
เจ้าตัวอาจจะแอบหมายตาแหวนมรดกหรือ
นาฬิกาเพื่อนสักเรือน สองเรือนอยู่ก็ได้

(ปราปต์, 2564, หน้า 390 - 391)

จากตัวบทข้างต้นผู้แต่งมีการใช้ข้อความว่า นาฬิกาเพื่อนสักเรือน เป็นสหบทที่ผู้แตงนำมาจากข่าว ตรงกับเนื้อข่าวที่ว่า 4 ธันวาคม 2560 พล.อ. ประวิตร วงษ์สุวรรณ ได้เข้าร่วมถ่ายภาพหมู่ของคณะรัฐมนตรีบริเวณหน้าตึกไทยคู่ฟ้า ต่อมารูปภาพของ พล.อ. ประวิตร ที่ยกมือขึ้นบังแดดพร้อมสวมแว่นเพชร และนาฬิกาหุ่ยี่ห้อ Richard Mille มูลค่าหลายล้านบาทจากการถ่ายภาพดังกล่าวได้ถูกเผยแพร่บนสื่อสังคมออนไลน์ 7 ธันวาคม 2560 ป.ป.ช. ได้ส่งหนังสือให้ พล.อ. ประวิตร เข้าชี้แจง ต่อมา พล.อ. ประวิตร ยอมรับว่ายืมนาฬิกาเพื่อนมาใช้ แต่คืนหมดแล้ว (เดอะสแตนด์การ์ด, 2564) ซึ่งข่าวนี้มีที่มาจากข่าวที่ไม่ไว้วางใจในเรื่องความโปร่งใสในตัว พล.อ. ประวิตร เทียบเคียงได้กับตัวละครสารนิจน์ไม่ไว้วางใจในเรื่องความโปร่งใสของทองทิวผู้เป็นหัวหน้างานที่ถูกเชิญไปกินข้าว การใช้สหบทในลักษณะดังกล่าวมีผลต่อการสร้างลักษณะของตัวละคร โดยตัวละครสารนิจน์มองว่าการให้สินบนเป็นการใช้อำนาจที่ไม่โปร่งใส สะท้อนถึงนิสัยที่ซื่อสัตย์และรักความยุติธรรม

2.2 ข่าวการค้ำมนุษย์

การค้ำมนุษย์ หมายถึง การจัดหา การขนส่ง การส่งต่อ การจัดให้อยู่อาศัยหรือการรับไว้ซึ่งบุคคลด้วยวิธีการขู่เชิญ หรือด้วยการใช้กำลัง หรือด้วยการบีบบังคับในรูปแบบอื่นใด ด้วยการลักพาตัว ด้วยการฉ้อโกง ด้วยการหลอกลวงด้วยการใช้อำนาจโดยมิชอบหรือด้วยการใช้สถานะความเสียงภัยจากการค้ำมนุษย์โดยมิชอบ หรือมีการให้ หรือรับเงินหรือผลประโยชน์เพื่อให้ได้มาซึ่งความยินยอมของบุคคลผู้มีอำนาจ ควบคุมบุคคลอื่นเพื่อความมุ่งประสงค์ในการแสวงประโยชน์ (สำนักงานแรงงานจังหวัดบุรีรัมย์, 2559) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ข้อมูลจากสารนิจน์ทำให้สุรียันสืบพบ

เครือข่ายใหม่ลักลอบพาชาวรากษะมาจากเกาะในฝั่งประเทศเพื่อนบ้าน นำลงสวนปาล์มแถวตะเข็บบ้านหลาว หลบซ่อนตัวโดยตำรวจชีวิตอยู่อย่างยากลำบาก แทบไม่มีประทังทั้งน้ำและอาหาร จากนั้นจึงจะถูกขนย้ายต่อไปยังปลายทางต่างๆ ทั้งชายแดนมาเลเซียและแถบจังหวัดสมุทรสาคร

(ปรាប់ดี, 2564, หน้า 392)

จากตัวบทข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้แตงนำเสนอภาพความอดอยากของชาวรากษะโดยใช้สหบทจากเนื้อข่าวที่ว่า พบศพชาวโรฮิงญา 36 ศพถูกฝังดิน คาดว่าเสียชีวิตเพราะขาดอาหาร โดยยังพบร่องรอยถูกทำร้ายตามร่างกาย (ข่าวไทยพีบีเอส, 2565) จะเห็นได้ว่าความอดอยากของชาวโรฮิงญาที่ขาดอาหารจนเสียชีวิตนี้ตรงกับตัวบทของผู้แตงที่เกี่ยวกับความอดอยากของชาวรากษะ การใช้สหบทในลักษณะดังกล่าวมีผลต่อการสร้างลักษณะของตัวละคร โดยตัวละครสารนิจน์ได้ให้ข้อมูลการหลบซ่อนตัวของขบวนการค้ำมนุษย์จนทำให้ตำรวจพบเครือข่ายลักลอบค้ำมนุษย์เครือข่ายใหม่ สะท้อนถึงนิสัยที่รักความยุติธรรม

3. สหบทที่ปรากฏในสื่อมวลชน

ลักษณะความเป็นสหบทจากการกล่าวถึงตัวบทอื่น คือ การนำตัวบท (text) อื่นที่ปรากฏก่อนแล้วในบริบททางสังคมของผู้แตง เช่น ตัวบทวรรณกรรม ตัวบทภาพยนตร์ ตัวบทงานศิลปะ ตัวบทเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ ตัวบทคำกล่าวของบุคคล และตัวบทเพลงมากแล้วซ้ำอีกครั้งหนึ่งในงานเขียน (ฉัตรชัย สุขุม, 2553, หน้า 19) การนำตัวบทในลักษณะดังกล่าวมาใช้ ผู้แตงอาจหยิบยืมโดยการตัดตัวบทนั้นมาหรือหยิบยืมบางช่วงบางตอนแล้วสร้างตัวบทใหม่มาล้อเลียนตัวบทเดิม (ฉัตรชัย สุขุม, 2553, หน้า

32) สื่อมวลชน หมายถึง สื่อกลางที่นำข่าวสาร และเนื้อหาสาระทุกประเภทไปสู่มวลชน (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, 2556 หน้า 1240) กล่าวโดยสรุปได้ว่า สหบทที่ปรากฏในสื่อมวลชน คือ การนำตัวบทสื่อมวลชนที่ปรากฏขึ้นก่อนหน้าแล้วในสังคมไม่ว่าจะเป็น การนำเสนอข่าวของผู้ประกาศข่าว และการทำข่าวของนักข่าว มากล่าวซ้ำอีกครั้งในงานเขียนใหม่ โดยอาจหยิบยืมโดยการตัดตัวบทนั้นมาหรือหยิบยืมบางช่วงบางตอน แล้วนำมาสร้างเป็นตัวบทใหม่ เพื่อล้อเลียนหรือเพื่อตอกย้ำตัวบทเดิม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การนำเสนอข่าวของผู้ประกาศข่าว

การนำเสนอข่าวของผู้ประกาศข่าว คือ กลวิธีการใช้ภาษาในการนำเสนอข่าวของผู้ประกาศข่าว เพื่อให้ผู้ชมสนใจฟังข่าวในช่องสำนักข่าวที่ตนกำลังนำเสนออยู่ ซึ่งตัวละครยอยศมีการใช้ภาษาที่เป็นกันเอง มีการใส่น้ำเสียง อารมณ์ความรู้สึก หรือมีการแสดงความคิดเห็นของตนในระหว่างการนำเสนอข่าว ผู้ศึกษาพบว่า คล้ายคลึงการนำเสนอข่าวของ คุณธัมมะ กายูจนไพริน หรือเป็นที่รู้จักในชื่อ จิตต์ชัดทุกความจริง และคุณพุทธอภิวรรณ องค์กรพระบาร หรือเป็นที่รู้จักในชื่อ พุทธ อภิวรรณ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“แต่ลองคิดดูนะคุณนะ ความที่อยู่
ในป่าแล้วเป็นตอนกลางคืนมัน ก็มีดๆ ถูกแหมะ
ผลคือนางมุกดาวลิตันต่อหัวผู้ชายสองคนสลัด
กัน จนเกิดต้องมาเถียงกันว่าคนไหนจะได้เป็น
ผัวนางกันแน่ อี...หุ!”

(ปราปต์, 2564, หน้า 241)

จากข้อความข้างต้นพบการใช้คำและประโยคว่า นะคุณนะ, ก็มีดๆ ถูกแหมะ, ผัว, อี...หุ! ซึ่งมีลักษณะการใช้คำใช้ภาษาที่เป็นกันเอง

มีการใส่น้ำเสียง อารมณ์ความรู้สึก และมีการแสดงความคิดเห็นของตนในระหว่างการนำเสนอข่าว

3.2 การทำข่าวของนักข่าว

การทำข่าวของนักข่าว หรือวิธีในการนำเสนอข่าว เป็นวิธีการทำให้คนในสังคมสนใจติดตามข่าวของสำนักข่าวตน เพื่อที่ยอดการรับชมของทางสำนักข่าวที่ตนประจำอยู่จะได้มียอดการรับชมที่สูงมากกว่าของสำนักข่าวอื่นๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ผมบอกเรื่องนี้กับพวกคุณ ทั้งที่รู้ว่า
พวกคุณจะไปออกข่าวเรียกเรตติ้งไม่ได้
ก็เพราะคิดว่าเป็นทิศทางสำคัญของคดี
ต่อจากนี้ถ้าคุณจะไปเสนออะไรเกี่ยวกับเรื่อง
นี้ ขอให้ระวังไว้หน่อย เสียงของสื่ออาจทำให้
ทุกอย่างกลับทิศกลับทาง - ”

“อย่างที่ยอยศทำอยู่” สารนิจพอจะเข้าใจ
แล้ว “ที่จริงคุณอยากจะใช้ เราเป็นเครื่องมือแก้
ข้อมูลผิดๆ ที่ทางนั้นบอกคนดูสินะคะ”

(ปราปต์, 2564, หน้า 137)

จากข้อความข้างต้นประโยคที่ว่า ขอให้ระวังไว้หน่อย เสียงของสื่ออาจทำให้ทุกอย่างกลับทิศกลับทาง ผู้แต่งนำเสนอในแง่มุมที่การนำเสนอของสื่อหรือยอยศทำให้กระแสสังคมคิดว่านางเดือนอ้ายแม่ของหลานที่ตายไปเป็นฆาตกร แม้ในต้องการสืบคดีของตำรวจจะยังไม่เสร็จสิ้นและยังไม่มีข้อมูลพอที่จะตัดสินคดีได้ว่าใครคือฆาตกร สอดคล้องกับข่าวของลูพลที่ในช่วงแรกตกเป็นผู้ต้องสงสัย แต่ต่อมามีสื่อมากมายมาทำข่าวในมุมต่างๆ จนทำให้กระแสสังคมคิดว่า ลูพลเป็นผู้บริสุทธิ์ แม้ในต้องการสืบคดีของตำรวจจะยังไม่เสร็จสิ้น

4. สหบทที่ปรากฏในเหตุการณ์ทางสังคม

ลักษณะความเป็นสหบทจากการกล่าวถึงตัวบทอื่น คือ การนำตัวบท (text) อื่นที่ปรากฏก่อนแล้วในบริบททางสังคมของผู้แต่ง เช่น ตัวบทวรรณกรรม ตัวบทภาพยนตร์ ตัวบทงานศิลปะ ตัวบทเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ ตัวบทคำกล่าวของบุคคล และตัวบทเพลงมากล่าวซ้ำอีกครั้งหนึ่งในงานเขียน (ฉัตรชัย สุขุม, 2553, หน้า 19) การนำตัวบทในลักษณะดังกล่าวมาใช้ ผู้แต่งอาจหยิบยืมโดยการตัดตัวบทนั้นมาหรือหยิบยืมบางช่วงบางตอนแล้วสร้างตัวบทใหม่มาล้อเลียนตัวบทเดิม (ฉัตรชัย สุขุม, 2553, หน้า 32) กล่าวโดยสรุปได้ว่า สหบทที่ปรากฏในเหตุการณ์ทางสังคม คือ การนำตัวบทเหตุการณ์ทางสังคม พฤติกรรมของคนในสังคม และปฏิกิริยาของผู้คนในสังคม มากล่าวซ้ำอีกครั้งในงานเขียนใหม่ ผู้แต่งอาจหยิบยืมโดยการตัดตัวบทนั้นมาหรือหยิบยืมบางช่วงบางตอน แล้วนำมาสร้างเป็นตัวบทใหม่ เพื่อล้อเลียนหรือเพื่อต่อยอดตัวบทเดิมดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 การกลั่นแกล้งบนโลกออนไลน์

การกลั่นแกล้งบนโลกออนไลน์ หรือไซเบอร์บูลลี่ (cyberbully) คือ การกลั่นแกล้งคุกคาม หรือระรานผู้อื่นโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ผ่านโซเชียลมีเดีย การส่งข้อความ การเล่นเกม และโทรศัพท์มือถือ ไซเบอร์บูลลี่ (cyberbully) เป็นพฤติกรรมที่มักเกิดขึ้นซ้ำๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความหวาดกลัว ยั่วยุ โหม หรือสร้างความอับอายให้แก่ผู้ที่ตกเป็นเป้าหมาย (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2563) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“แล้วฉันก็เป็นผี ฉันสร้างแอดเคานต์ที่หาตัวตนไม่ได้มาปั่นกระแสในโซเชียล ตามล่าวพวกसारเลวที่เคยบูลลี่ไฉ่แรม สังคมนี้อะอย่างนี้

แหละ พวกห่านี่ตอบแทนคนบูลลี่ด้วยการบูลลี่ทับไปอีกทีหนึ่ง วนเวียนไม่จบไม่สิ้น ฉันเช็กบิลมันทีละคน ขุดมันขึ้นมาประจาน มันอาจจะแค่ปิดแอดเคานต์หนี แต่อย่างน้อยคำบูลลี่จะบาดในใจมันเหมือนที่บาดในใจน้องฉัน แล้วถ้ามันสะเออะโผล่กลับมาให้จับได้ ฉันก็จะทำให้มันต้องหนีไปหาหลุมใหม่ๆ ไปอีก!”

(ปราปต์, 2564, หน้า 419)

ผู้แต่งใช้ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ตัวละครข้างขึ้นทำการล่าแม่มดทางออนไลน์ด้วยการขุดประจานคนที่เคยบูลลี่น้องสาวหรือข้างแรม เพื่อให้คนเหล่านั้นถูกบูลลี่เช่นเดียวกับข้างแรมที่ตายไป ซึ่งปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นจริงในสังคมปัจจุบัน เมื่อมีคนออกมาขุดหรือแฉผู้ที่เคยทำผิดพลาด การล่าแม่มดก็จะเกิดขึ้นได้ง่ายในช่องทางออนไลน์ ซึ่งผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการกลั่นแกล้งนี้ย่อมได้รับบาดเจ็บทางจิตใจเช่นเดียวกับตัวละครข้างแรม การใช้สหบทในลักษณะดังกล่าวมีผลต่อการสร้างลักษณะของตัวละคร โดยตัวละครข้างขึ้นได้สร้างแอดเคานต์มาประจานแอดเคานต์ที่เคยกลั่นแกล้งข้างแรมบนโลกออนไลน์ สะท้อนถึงนิสัยที่เจ้าคิดเจ้าแค้นและไม่ยอมคน

4.2 ปฏิกิริยาของผู้คนในสังคมต่อการเสพข่าว

ปฏิกิริยาของผู้คนในสังคมต่อการเสพข่าว คือ การกระทำที่ตอบสนองต่อข่าวที่เสพไม่ว่าจะเป็นความคิดเห็น มุมมอง พฤติกรรม หรือการกระทำที่เป็นผลตามมาจากอิทธิพลของข่าว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ทั้งคดีนายแพทย์ไม้และแพทย์หญิงร้อยกรอง ต่างก็มีหลักฐานจากกล้องหน้ารถแสดงว่า หลังจากเหยื่อทั้งคู่ขับรถทับตะปูแล้ว

เปลือเปิดประตูลงไปดู คนร้ายที่จู่โจมเข้าคลุมหัวเหยื่อจากทางด้านหลังนั้น เป็นหญิงสวมสำหรับปิดหน้าปิดตา ด้วยเหตุนี้ การตำหนิเรื่องเชื้อชาติจึงระเบิด ตามมาด้วยการณรงคยุดิการกระทำดังกล่าว ขณะเดียวกัน ชาวโซเชียลก็รวมใจกันติดแฮชแท็ก #save หมอหัวใจ ซึ่งถูกคาดการณ์ว่าอาจเป็นเป้าหมายหลักของฆาตกรโหดรายนี้พร้อมๆ ไปกับตำหนิแนวทางการทำข่าวของสื่อ (ปรารบต์, 2564, หน้า 59)

ผู้แต่งใช้ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ปฏิกริยาผู้คนในเรื่องหลังจากการเสพข่าวมีการวิจารณ์เรื่องเชื้อชาติแต่ขณะเดียวกันก็มีคนออกมารณรงคยุดิการกระทำดังกล่าวเป็นเหมือนกับพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริงในสังคมที่เมื่อมีข่าวที่คนสัญชาติใดสัญชาติหนึ่งทำเรื่องไม่ดีก็จะมีการวิจารณ์เรื่องเชื้อชาติ ขณะเดียวกันก็มีคนออกมารณรงคยุดิการกระทำดังกล่าวเช่นกัน การติดแฮชแท็ก #save หมอหัวใจเพื่อสื่อว่าต้องการปกป้องแพทยรักษาหัวใจที่อาจเป็นเป้าหมายหลักในคดีฆาตกรรม เป็นเหมือนกับพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริงในสังคมที่เมื่อต้องการปกป้องใครสักคนหรือบางสิ่งบางอย่างจะมีการติดแฮชแท็ก #save เกิดขึ้น นอกจากนี้การวิจารณ์แนวทางการทำข่าวของสื่อที่เมื่อทำผิดพลาดก็เป็นเรื่องที่สามารถพบเห็นได้บ่อยครั้งทางออนไลน์ การใช้สพททในลักษณะดังกล่าวมีผลต่อการสร้างลักษณะของตัวละครประกอบโดยตัวละครผู้คนที่เสพข่าวในเรื่องมีพฤติกรรมการติดแฮชแท็ก #save เมื่อรู้สึกต้องการปกป้องคนบางกลุ่ม ซึ่งสะท้อนถึงปฏิกริยาของผู้คนในสังคมต่อการเสพข่าวที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบัน

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาสพททในนวนิยายเรื่องอโศกสง ของปรารบต์ พบว่าผู้แต่งมีการใช้สพทท

4 ลักษณะ มาประกอบสร้างเป็นดวบทนวนิยายได้แก่ สพททที่ปรากฏในวรรณกรรม คือ นิทานเวตาล พระนิพนธ์กรมหมื่นพิทยาลงกรณ และเวตาลปัญญาวิงศติ ฉบับของ ศักดิ์ศรี แย้มนัลดาสพททที่ปรากฏในข่าว คือ ข่าวการเมือง และข่าวการค้ามนุษย์ สพททที่ปรากฏในสื่อมวลชน คือ การนำเสนอข่าวของผู้ประกาศข่าว และการทำข่าวของนักข่าว สุดท้ายสพททที่ปรากฏในเหตุการณ์ทางสังคม ได้แก่ การกลั่นแกล้งบนโลกออนไลน์ และปฏิกริยาของผู้คนในสังคมต่อการเสพข่าว ซึ่งการใช้สพททในลักษณะดังกล่าวมีผลต่อการสืบคดีของตำรวจ การแสดงลักษณะนิสัยของฆาตกร ลำดับเหตุการณ์ของคดีฆาตกรรมภายในเรื่อง การไขคดีของตัวละครเอก ลักษณะของตัวละครเอก และลักษณะของตัวละครประกอบ

อภิปรายผล

พบข้อแตกต่างจากผลการศึกษาของฉัตรชัย สุขุม (2553, หน้า 19 - 65) ที่ศึกษาเรื่องลักษณะสพททในนวนิยายเรื่อง "กรูกันออกมา" ของปริทรรศ หุตางกูร คือ ไม่พบสพททที่ปรากฏในเพลง สพททที่ปรากฏในเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ สพททที่ปรากฏในภาพยนตร์ สพททที่ปรากฏในศิลปะ และสพททที่ปรากฏในคำกล่าวของบุคคล โดยมีแนวคิดหลักในการประพันธ์เพื่อสะท้อนสังคมภายใต้ระบบทุนนิยมที่เน้นการขายสินค้าและบริการ การบริโภคเชิงสัญญะ และการเสียดสีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในสังคม ต่างจากนวนิยายเรื่องอโศกสง เป็นนวนิยายแนวสืบสวนสอบสวนที่มีการใช้ปริศนาของนิทานเวตาลในการประพันธ์ และมีจุดมุ่งหมายในการเสียดสีสังคมด้านต่างๆ โดยเน้นด้านการสื่อสารเป็นหลัก นอกจากนี้แนวคิดและอิทธิพลทางวัฒนธรรมของผู้เขียนที่ต่างกันตามช่วงเวลาในการสร้าง

นวนิยายและความชื่นชอบในตัวบทใดตัวบทหนึ่ง มีผลต่อการใช้สหบทในการประกอบสร้างเนื้อเรื่องที่แตกต่างกัน

พบข้อแตกต่างจากผลการศึกษาของ ศนิชา แก้วเสถียร (2550) ที่ศึกษาเรื่องสัมพันธ์บทใน ‘ผู้ชายคนที่ตามรักเธอทุกชาติ พิมพ์ครั้งที่ 85’ ของ วินทร์ เลียววาริณ คือ ผู้แต่งมีการใช้ตัวบทต้นทางที่เป็นข้อมูลจริง ได้แก่ บุคคล เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ภาพจิตรกรรม ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับโลกคู่ขนาน ฯลฯ มาผสมผสานกับจินตนาการ โดยมีแนวคิดหลักในการประพันธ์แบบนวนิยายคอลลาจซึ่งเป็นการนำตัวบทต่างๆ มาปะติดปะต่อกันเช่นเดียวกับ ภาพศิลปะ และสร้างความสมจริงของเรื่องด้วยการให้ตัวละครรักกันในโลกคู่ขนานหลายๆ มิติ ที่มีเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์สื่อความรู้สึกรักต่างจากนวนิยายเรื่อง อโศกสง ที่มีการใช้วรรณกรรมนิทานเวตาลในการประพันธ์และมีจุดมุ่งหมายในการเสียดสีสังคมในด้านต่างๆ โดยเน้นด้านการสื่อสารเป็นหลัก

พบข้อแตกต่างจากผลการศึกษาของ ลินิน แสงพัฒนา (2557) ที่ศึกษาเรื่องสัมพันธ์บทของตัวละครนางเอกในสื่อละครโทรทัศน์ กรณีศึกษาละครโทรทัศน์เรื่อง แรงเงา พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเชื่อมโยงเนื้อหา ได้แก่ การคงเดิม ความแปลกใหม่ การขยายความ การตัดทอน และการดัดแปลงเนื้อหาจากตัวบทต้นทางสู่ตัวบทปลายทาง โดยการสร้างตัวบทใหม่จากตัวบทเดิมจะมีทั้งส่วนที่เป็นชนบทเหมือนเดิมและมีความแปลกใหม่เกิดขึ้น โดยมีแนวคิดหลักในการ

ใช้สัมพันธ์บทเพื่อดัดแปลงเนื้อหาให้เหมาะสมกับนักแสดงผู้รับบทเป็นหลัก ต่างจากนวนิยายเรื่อง อโศกสง ที่มีการใช้วรรณกรรมนิทานเวตาลในการประพันธ์และมีจุดมุ่งหมายในการเสียดสีสังคมในด้านต่างๆ โดยเน้นด้านการสื่อสารเป็นหลัก

พบข้อแตกต่างจากผลการศึกษาของ ชลธิชา ใจเสงี่ยม (2562) ที่ศึกษาเรื่องสหบทในบท “ฝากรัก” ในเพลงลูกทุ่งไทย พบว่า บทฝากรักในเพลงลูกทุ่งไทยได้รับอิทธิพลจากบทฝากนางในวรรณคดีที่มักฝากผ่านสื่อกลาง ปัจจัยที่ใช้ประกอบสร้างสหบท ได้แก่ ประสบการณ์ส่วนตัวของผู้แต่ง ชนบทการฝากนาง และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยมีแนวคิดหลักในการประพันธ์เพื่อสื่อความรู้สึกนึกถึง และห่วงใยผ่านทางบทเพลง ต่างจากนวนิยายเรื่อง อโศกสง ที่มีการใช้วรรณกรรมนิทานเวตาลในการประพันธ์และมีจุดมุ่งหมายในการเสียดสีสังคมในด้านต่างๆ โดยเน้นด้านการสื่อสารเป็นหลัก

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาชุดสัญญาะทางวัฒนธรรมในนวนิยายเรื่อง อโศกสง ของปราปต์ เพื่อให้ทราบถึงลักษณะการสร้างความเป็นสหบทและวัตถุประสงค์การใช้สหบทจากชุดสัญญาะทางวัฒนธรรมในนวนิยาย

2. ควรศึกษาภาพลักษณ์ของตัวละครในนวนิยายเรื่อง อโศกสง ของปราปต์ เพื่อให้ทราบถึงความสำคัญของภาพลักษณ์และกลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ของตัวละครที่มีต่อผู้อ่าน

เอกสารอ้างอิง

- ข่าวไทยพีบีเอส. (2565). ย้อนคดีค้ำมนุษย์ “โรฮิงญา” ถึง พล.ต.ต.ปวีณ ปัญหาที่ยังชุกได้พร้อม. <https://news.thaipbs.or.th/content/312876>.
- จันทิมา อังคพณชิกิจ. (2554). สหบท: มุมมองใหม่ในการวิเคราะห์ภาษาและวาทกรรม. *วารสารภาษาและภาษาศาสตร์*, 29(2), 1 - 26.

- ฉัตรชัย สุขุม (2553). *ลักษณะสหบทในนวนิยายเรื่อง “กูรักกันออกมา” ของปริวรรตหุตต่างกูร* [การค้นคว้าอิสระ ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชลธิชา ใจเสงี่ยม. (2562). สหบทในบท “ฝากรัก” ในเพลงลูกทุ่งไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 2(1), 6 - 19.
- เดอะสแตนดาร์ด. (2564). *ถอดบทเรียน ‘นาฬิกาเพื่อน’ 4 ปีผ่านไป สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลของสื่อและประชาชนอยู่ที่ไหน*. <https://thestandard.co/key-messages-lesson-of-prawit-wongsuwan-friend-watch/>
- ปราปต์. (2561). *สิงพาดกลอน*. แพรวสำนักพิมพ์ อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- ปราปต์. (2564). *อโศกสง*. แพรวสำนักพิมพ์ อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- ปาริฉัตร ภูพันธ์. (2553). *อาชญาวิทยาไทย พ.ศ. 2541 - 2550*. *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 5(10), 53 - 65.
- ลินิน แสงพัฒนา. (2557). *สัมพันธบทของตัวละครนางเอกในสื่อละครโทรทัศน์ กรณีศึกษา ละครโทรทัศน์เรื่อง แรงเงา* [การค้นคว้าอิสระปริญญาโทเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ]. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
- วุฒิพร ลิ้มวารภัส. (2562). *กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ กรณีศึกษา โพสต์ทูเดย์และแนวหน้า* [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์]. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- ศนิชา แก้วเสถียร. (2550). *สัมพันธบทใน ‘ผู้ชายคนที่ตามรักเธอทุกชาติ พิมพ์ครั้งที่ 85’ ของวินทร์ เลียววาริณ*. *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 2(3), 50 - 57.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2563). *Cyberbully คืออะไร? ส่งผลอย่างไร? และเราควรรับมือกับมันอย่างไรดี?* สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
- สำนักงานแรงงานจังหวัดบุรีรัมย์. (2559). *ปัญหาการค้ามนุษย์*. สำนักงานแรงงานจังหวัดบุรีรัมย์.

แนวทางพัฒนานโยบายเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย

Policy Development for Promoting Quality - of - Life of Laborers in the Thai Film Industry

ณัฐนันท์ เทียมเมฆ¹, เจษฎา ศาลาทอง²

Natthanun Tiammek¹, Jessada Salathong²

Received: 1 February 2023

Revised: 28 March 2023

Accepted: 19 April 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางพัฒนานโยบายเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย โดยประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องปัญหาคุณภาพชีวิตของแรงงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยเป็นกรอบในการวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ผลิตต้นนโยบายและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ร่วมกับการวิจัยเอกสารด้านนโยบายที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของประเทศต้นแบบ เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลและสังเคราะห์เป็นแนวทางแก้ไข ปัญหา ผลการวิจัยพบว่า ภาครัฐมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนายุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย ซึ่งประกอบไปด้วย 4 แนวทาง ได้แก่ (1) ส่งเสริมมาตรฐานความปลอดภัยให้กับแรงงานในกองถ่าย (2) คุ้มครองชั่วโมงการทำงานที่เป็นธรรมให้กับแรงงานในกองถ่าย (3) สนับสนุนการรวมกลุ่มของแรงงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย (4) พัฒนาหน่วยงานด้านภาพยนตร์ที่มีบทบาทต่อการกำกับดูแลโดยตรง ผลการศึกษาจะเป็นข้อมูลสนับสนุนหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้เกิดการทบทวนนโยบายโดยตระหนักถึงปัญหาของแรงงานบนพื้นฐานของความเข้าใจและการแก้ไขปัญหาในระยะยาว

คำสำคัญ: แรงงาน, คุณภาพชีวิต, อุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย

¹ หลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ Master of Arts in Communication Arts, Faculty of Communication Arts, Chulalongkorn University

² Department of Mass Communication, Faculty of Communication Arts, Chulalongkorn University

Abstract

The study examined policy development for promoting the life quality of laborers in the Thai film Industry. It applied the problem of laborers in the Thai film Industry as a conceptual framework. This qualitative research used in - depth interviews with 5 policy advocates as well as documentary research to collect data, then compared data and synthesized solutions. The results showed that the Government needs to develop strategies to promoting the life quality of laborers in the Thai film Industry which consists of 4 approaches. - (1) promoting safety standards for film crews, (2) protecting fair working hours for film crews, (3) supporting labor unions in the Thai film industry, and (4) Develop film departments that play a direct role in supervision. The results of the study will support government agencies to review policies with awareness of labor problems based on understanding and long - term solutions.

Keywords: Laborers, quality - of - Life, Thai film industry

บทนำ

'คนกอง' หรือ 'แรงงานกองถ่าย' คือ ผู้คนจำนวนมากที่ถูกจัดวางตำแหน่งแห่งหนของตนเองตามความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น ทีมกล้อง ช่างไฟ ช่างแต่งหน้า ฝ่ายศิลป์ ฯลฯ ซึ่งทุกคนต่างยึดโยงเข้าหากันภายใต้กระบวนการผลิตภาพยนตร์ (production) ที่จะช่วยสร้างงานสร้างรายได้ให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งยังเป็นฟันเฟืองชิ้นสำคัญในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมภาพยนตร์ให้เดินหน้าสร้างคุณค่าทางสังคมและมูลค่าทางเศรษฐกิจจำนวนมหาศาล (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์, 2564) ถึงกระนั้นแรงงานกองถ่ายผู้อยู่เบื้องหลังการสร้างสรรคค์ความสุขและความบันเทิงให้กับสังคมกลับถูกสวนทางด้วยสถานะแรงงานนอกระบบที่นำมาซึ่งสภาพการณ์ปัญหามากมาย

การสำรวจปัญหาคุณภาพชีวิตของแรงงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยผ่านกรอบแนวคิดเรื่ององค์ประกอบคุณภาพชีวิต 4 ด้าน (ณัฐนันท์ เทียมเมฆ และเจษฎา ศาลาทอง, 2565) คือ ร่างกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม และสิ่งแวดล้อม พบว่า แรงงานประสบปัญหาที่ส่ง

ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ (1) ปัญหาคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย คือ ปัญหาการพักผ่อนที่ไม่เพียงพอ และปัญหาอุบัติเหตุในการทำงาน (2) ปัญหาคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ คือ ปัญหาความไม่มั่นคงในอาชีพ และปัญหาการเลือกปฏิบัติทางลำดับชั้น (3) ปัญหาคุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ทางสังคม คือ ปัญหาเรื่อง การไม่มีตัวแทนในการต่อรอง และ (4) ปัญหาคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม คือ ปัญหาการแพร่ระบาดของโควิด - 19 ซึ่งปัญหาในทุกๆ ด้าน ล้วนส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของแรงงานอย่างชัดเจน และกลายเป็นข้อขัดแย้งที่ถูกกลืนหายไปจากการศึกษาภาพยนตร์ในมิติสุนทรียศาสตร์หรือมิติด้านวิทยาศาสตร์ในปัจจุบัน

แม้คุณภาพชีวิตจะถูกซ่อนทับไว้ด้วยปัญหามากมาย แต่จาก รายงานผลการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์และวีดิทัศน์ ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560 - 2564) ครึ่งระยะ กลับพบว่าผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่การส่งเสริมทักษะและอบรมองค์ความรู้เป็นสำคัญ และขาดแนวทางส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงานกองถ่ายอย่าง

ชัดเจน (ณัฐนันท์ เทียมเมฆ, 2563) ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยชิ้นนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อต่อยอดผลสำรวจปัญหาคุณภาพชีวิตของแรงงานข้างต้น และนำเสนอแนวทางพัฒนานโยบายส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยในรูปแบบข้อเสนอแนะต่อยุทธศาสตร์การส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์และวิดิทัศน์ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการทบทวนนโยบายและยุทธศาสตร์ที่จะช่วยส่งเสริมความตระหนักถึงปัญหาของกลุ่มแรงงานในกองถ่าย และขยายพรมแดนความเข้าใจต่อ ‘คุณภาพของผลงาน’ ไปสู่ ‘คุณภาพของชีวิต’ อันเป็นรากฐานของกระบวนการผลิตภาพยนตร์ที่ไม่ควรละเลย และถูกตัดขาดไปจากอุตสาหกรรม

วัตถุประสงค์

เพื่อเสนอแนวทางพัฒนานโยบายเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย

ตารางที่ 1 ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ผลักต้นนโยบาย/ผู้เชี่ยวชาญ

ตำแหน่ง
ผู้กำกับภาพยนตร์และนายกสมาคมผู้กำกับภาพยนตร์ไทย
นายกสมาคมวิชาชีพภาพยนตร์และดิิจิทัลมีเดีย (FDCA)
ทีมงานกองถ่ายทำภาพยนตร์ต่างประเทศในไทย และเจ้าของแฟนเพจ ‘วันละภาพ’
ผู้อำนวยการประจำคณะกรรมการการแรงงาน สมาพันธ์แรงงาน
นักกฎหมายกฤษฎีกาชำนาญการพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ส่วนที่ 2 การวิจัยเอกสาร (documentary research) ผ่านการศึกษาเอกสาร นโยบาย กฎหมาย คู่มือ งานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของประเทศต้นแบบ เพื่อใช้เป็นกรณีตัวอย่างของการพัฒนาอุตสาหกรรม และถอดบทเรียนแนวทางการพัฒนา นโยบายด้านแรงงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์

วิธีการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยเครื่องมือในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (in - depth Interview) โดยผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) ในกลุ่มผู้ผลักต้นนโยบาย และผู้เชี่ยวชาญ โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกคือ การเป็นบุคลากรวิชาชีพด้านภาพยนตร์ที่ได้รับการยอมรับในอุตสาหกรรมและเป็นส่วนสำคัญในการผลักต้นนโยบายขับเคลื่อนอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย ตลอดจนผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านแรงงาน กฎหมายแรงงาน และองค์ความรู้ด้านสหภาพแรงงาน จำนวน 5 คน

มาปรับใช้ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ฟิลิปปินส์ สหราชอาณาจักร และเกาหลีใต้

ผลการศึกษา

ยุทธศาสตร์การส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์และวิดิทัศน์ ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560 - 2564) (คณะกรรมการภาพยนตร์และวิดิทัศน์

แห่งชาติ, 2559) ยังคงมีความไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันของแรงงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยที่ประสบปัญหามากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มแรงงานใต้เส้น (below - the - line) หรือ คนกองถ่ายเทคนิค แรงงาน และช่างฝีมือ เช่น ทีมจัดไฟ ช่างกล้อง ช่างแต่งหน้า ฯลฯ ที่ยังไม่ปรากฏเป็นยุทธศาสตร์การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงานที่ชัดเจน ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเปรียบเทียบข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ผลิตต้นนโยบายและผู้เชี่ยวชาญ ร่วมกับการวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลให้สอดคล้องไปกับกรอบแนวคิดเรื่องปัญหาคุณภาพชีวิตของแรงงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยผ่านองค์ประกอบคุณภาพชีวิต 4 ด้าน โดยผู้วิจัยพิจารณาความสำคัญของยุทธศาสตร์โดยไล่เรียงการนำเสนอจากเป้าหมายระยะเริ่มต้น ระยะกลาง ไปจนถึงระยะยาว ภายใต้ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย ซึ่งประกอบไปด้วย 4 แนวทาง ดังต่อไปนี้

แนวทางที่ 1 ส่งเสริมมาตรฐานความปลอดภัยให้กับแรงงานในกองถ่าย

การส่งเสริมมาตรฐานความปลอดภัยเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย เรื่องอุบัติเหตุในการทำงาน ซึ่งเป็นประเด็นที่จะต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เนื่องจากส่งผลกระทบต่อร่างกายในหลายระดับ บางกรณีอาจเป็นความบาดเจ็บเพียงเล็กน้อย แต่บ่อยครั้งอาจนำไปสู่เป็นอันตรายแก่ชีวิต แม้ว่าทีมงานฝ่ายศิลป์หรือฝ่ายกล้องจะมีความเสี่ยงต่ออุบัติเหตุมากกว่าเนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับงานสร้าง อุปกรณ์ไฟฟ้าแรงสูง หรือเทคนิคพิเศษที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญ แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่สามารถรับประกันความปลอดภัยให้กับทีมงานในฝ่ายอื่นๆ ได้อย่างเต็มที่ เพราะอุบัติเหตุ

สามารถเกิดอย่างไม่คาดคิดได้เสมอในกองถ่ายทำภาพยนตร์

นายกสมาคมวิชาชีพภาพยนตร์และดิจิทัลมีเดีย (23 เมษายน พ.ศ. 2564) เสนอแนะให้หยิบยกคู่มือด้านความปลอดภัยในกองถ่ายภาพยนตร์ต่างประเทศมาประยุกต์ใช้ในฐานะแม่แบบที่จะช่วยส่งเสริมให้มาตรฐานความปลอดภัยของแรงงานกองถ่ายในไทย นำผู้วิจัยไปสูการวิจัยเอกสารคู่มือด้านความปลอดภัย กรณีศึกษาจากหน่วยงานด้านความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมของบริษัทวอร์เนอร์บราเธอร์ (Warner Bros Studio) ประเทศสหรัฐอเมริกาที่ได้พัฒนาคู่มือด้านความปลอดภัยในหัวข้อ Safetyontheset.com (2020) โดยการวิจัยเอกสารพบว่า คู่มือดังกล่าวมีบทบาทในการให้คำแนะนำด้านความปลอดภัยในการผลิตภาพยนตร์ เพื่อเป็นแนวทางในการป้องกันอุบัติเหตุ ลดความเสี่ยง และเสนอแนะวิธีการรับมือรูปแบบต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ประกอบไปด้วยรายละเอียดการปฏิบัติงานที่ครอบคลุมความรับผิดชอบของทีมงานที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยแบบฟอร์มอย่างเป็นทางการ และการระบุวิธีการรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ อย่างชัดเจน ภายในคู่มือยังประกอบไปด้วยแบบฟอร์มรองรับการทำงานในสถานการณ์ที่หลากหลายและเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งสามารถนำไปขยายผลต่อไปยังมาตรการด้านความปลอดภัยในกรณีฉุกเฉิน ตัวอย่างเช่น รายการตรวจสอบเพื่อประเมินอันตรายในขั้นตอนการผลิต (production stage hazard assessment checklist) แบบฟอร์มการจัดประชุมเตรียมความพร้อมด้านความปลอดภัย (on - set safety meeting for crew & cast) แนวทางการปฏิบัติงานในสภาพแวดล้อมที่มีความเสี่ยงต่อสารพิษ ข้อปฏิบัติต่อการใช้กระสุนปืนในการถ่ายทำ ตลอดจนการสร้างตระหนักรู้ต่อความปลอดภัยในกองถ่ายให้กับแรงงานผ่านการ

จัดประชุมเตรียมความพร้อม (safety meeting) อย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น ซึ่งกล่าวได้ว่าคู่มือฉบับนี้ นำเสนอแนวทางด้านความปลอดภัยที่ครอบคลุม การผลิตภาพยนตร์ในทุกกระบวนการอย่างครบวงจร และสะท้อนให้เห็นถึงมาตรฐานความปลอดภัยของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ให้ความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตด้านร่างกายของแรงงานไม่น้อยไปกว่าคุณภาพของผลงาน ซึ่งเป็นสิ่งที่ภาครัฐและภาคเอกชนควรนำมาศึกษาและปรับใช้ให้เข้ากับมาตรฐานความปลอดภัยในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย เพื่อรองรับความเป็นไปได้ต่อการขยายตัวของอุตสาหกรรมและป้องกันความเสี่ยงด้านอุบัติเหตุของแรงงานในกองถ่ายที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิจัยเอกสาร ผู้วิจัยเสนอให้คณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติ มุ่งส่งเสริมให้เกิดมาตรฐานความปลอดภัยให้กับแรงงานในกองถ่าย ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของสื่อประชาสัมพันธ์ คู่มือ เอกสารให้ความรู้ที่ประยุกต์แนวทางด้านความปลอดภัยจากต่างประเทศให้สอดคล้องกับบริบทของกองถ่ายทำภาพยนตร์ในประเทศไทย ตลอดจนการจัดฝึกอบรมด้านความปลอดภัย (safety guideline) ให้แก่แรงงาน ซึ่งเป็นการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อเป้าหมายระยะเริ่มต้น ท่ามกลางความคุ้มครองทางกฎหมายในปัจจุบันที่ยังคงไม่ครอบคลุมแรงงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ การส่งเสริมมาตรฐานความปลอดภัยดังกล่าวจะเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญต่อการสร้างความตระหนักรู้และทัศนคติด้านความปลอดภัยให้เกิดขึ้นกับทุกภาคส่วนในอุตสาหกรรม

แนวทางที่ 2 คุ้มครองชั่วโมงการทำงานที่เป็นธรรมให้กับแรงงาน

การคุ้มครองชั่วโมงการทำงานที่เป็นธรรมให้กับแรงงานในกองถ่าย เป็นแนวทางการ

แก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย เรื่องการพักผ่อนที่ไม่เพียงพอ ซึ่งเกี่ยวข้องกับชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานจนส่งผลให้เกิดความเหนื่อยล้า ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้ทรัพยากรภาคแรงงานในอุตสาหกรรมมีอายุงานสั้น ไม่สามารถทำงานได้ไปจนวัยเกษียณ เนื่องจากความอ่อนล้าจะถูกสะสมภายในร่างกายของแรงงานเป็นจำนวนมากจนไม่อาจแบกรับไว้ด้วยรายได้จากการทำงานที่ต้องผันเปลี่ยนเป็นค่ารักษาพยาบาลจนหมดสิ้น

นายกสมาคมผู้กำกับภาพยนตร์ (25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564) เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาเบื้องต้นด้วยกลไกเชิงวัฒนธรรมในกองถ่าย เพื่อสร้างธรรมเนียมปฏิบัติด้านชั่วโมงการทำงานผ่านการเทิร์นอะรราวด์ (turnaround) ซึ่งหมายถึงระยะเวลาการพักผ่อนของแรงงานเพื่อวนกลับมาทำงานอีกครั้ง ต้องถูกกำหนดชั่วโมงให้สอดคล้องกับการพักผ่อนที่เพียงพอ โดยการเทิร์นอะรราวด์เปรียบเสมือนการแก้ไขปัญหาด้วยเงื่อนไขขั้นต่ำท่ามกลางสถานการณ์ที่ยังไม่สามารถควบคุมชั่วโมงการทำงานได้อย่างเหมาะสม กล่าวคือ ชั่วโมงการหยุดพักของแรงงานก่อนเริ่มงานในวันต่อไปจะต้องถูกกำหนดบนพื้นฐานของการพักผ่อนที่เพียงพอเป็นสำคัญ และเป็นวิธีที่มุ่งขยายผลผ่านหลักปฏิบัติทางวัฒนธรรมในกองถ่าย ที่กลุ่มแรงงานสามารถร่วมมือกันเรียกร้องให้มีการปรับใช้กลไกดังกล่าวเพื่อต่อรองกับนายทุน/ผู้ว่าจ้าง

กรณีศึกษาจากอุตสาหกรรมภาพยนตร์ประเทศสหรัฐอเมริกาที่มุ่งเน้นการขับเคลื่อนเชิงวัฒนธรรมในกองถ่ายเกิดขึ้นผ่านการรณรงค์ภายใต้โครงการรณรงค์ “12 ON/12 OFF” ในปี 2003 ที่กลุ่มแรงงานในกองถ่ายเรียกร้องให้จำกัดชั่วโมงการทำงาน 12 ชั่วโมงต่อวัน โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสียงสะท้อนไปยังค่าภาพยนตร์ ผู้อำนวยการ

ผลิต ฝ่ายจัดการกองถ่าย ให้ตระหนักถึงความสำคัญของชั่วโมงการทำงานและความเสี่ยงต่ออุบัติเหตุทางรถยนต์ อันเนื่องมาจากความเหนื่อยล้าจากชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานและการจัดตารางเวลาที่ไม่เป็นธรรมชาติ ซึ่งถูกขยายผลเป็นการรณรงค์ของแรงงานในกองถ่ายผ่านการสวมเสื้อยืดที่ระบุ 'กฎพื้นฐาน 3 ข้อ' ได้แก่ (Caldwell, 2008)

1. ทำงานไม่เกิน 12 ชั่วโมงต่อวัน (No more than 12 hours of work)
2. เทิร์นอะราวด์ไม่น้อยไปกว่า 12 ชั่วโมง (No less than 12 hours of Turnaround)
3. ก่อนพักทานอาหารต้องทำงานไม่เกิน 6 ชั่วโมง (No more than 6 hours between meals)

แนวทางการเทิร์นอะราวด์และการสร้างความตระหนักรู้ผ่านการรณรงค์เรียกร้องของแรงงาน นับเป็นกลไกเชิงวัฒนธรรมของอุตสาหกรรมที่อาศัยการแทรกซึมผ่านวิถีคิดและวิถีปฏิบัติของบุคลากรวิชาชีพ อย่างไรก็ตาม แนวปฏิบัติทางวัฒนธรรมอาจนำมาซึ่งแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ใช้เวลายาวนาน เนื่องด้วยข้อจำกัดที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละบริบทของสังคม ตลอดจนมนุษยธรรมของนายทุน/ ผู้ว่าจ้างที่ไม่สามารถคาดเดาได้ ด้วยเหตุนี้แนวทางการคุ้มครองชั่วโมงการทำงานที่เป็นธรรมให้กับแรงงาน ไม่เพียงอาศัยกลไกเชิงวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ควรพิจารณาหลักการทางกฎหมาย/ ข้อบังคับ และการสนับสนุนจากภาครัฐควบคู่กันไป เพื่อให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปด้วยความชัดเจนยิ่งขึ้น

ฟิลิปปินส์เป็นอีกหนึ่งประเทศต้นแบบที่กำหนดแนวทางสนับสนุนแรงงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ด้วยกฎระเบียบและข้อบังคับทางภาครัฐ ซึ่งจะมีส่วนช่วยคุ้มครองสวัสดิการและความเป็นอยู่ที่ดีให้กับแรงงานได้

อย่างเป็นรูปธรรม โดยการวิจัยเอกสารในหัวข้อ Joint Memorandum Circular No.1: Guidelines Governing the working conditions and occupational safety and health of workers in the Audio - Visual Production (2020) พบว่า เอกสารดังกล่าวมีลักษณะเป็นข้อกำหนดในการทำงานที่จัดทำขึ้นโดยความร่วมมือของกระทรวงแรงงานและการจ้างงาน (Department of Labour and Employment) และ สภาพัฒนาภาพยนตร์แห่งฟิลิปปินส์ (film development council of the Philippines) เพื่อรับรองสภาพการทำงานที่ดีและปกป้องความปลอดภัยให้กับแรงงาน ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดเงื่อนไขและสัญญาการจ้างงาน ส่งเสริมมาตรการด้านความปลอดภัยในกองถ่าย รวมไปถึงควบคุมชั่วโมงการทำงานให้เหมาะสม ซึ่งผู้วิจัยหยิบยกลักษณะเด่นที่สำคัญของเอกสารดังกล่าวมานำเสนอ ได้แก่

มาตรา 4 (Section 4) แนวทางการทำงานโดยทั่วไป ให้ความคุ้มครองสภาพการทำงานของแรงงานด้วยการกำหนดเงื่อนไขที่เป็นธรรม เช่น

“นโยบาย No Contract, No Work” ห้ามมิให้แรงงานทำข้อตกลงหรือให้บริการด้านการผลิตใดๆ หากไม่ได้ทำสัญญาที่ตรงตามข้อบังคับฉบับนี้ ซึ่งจะมีผลบังคับทางกฎหมายโดยสมบูรณ์ในเขตอำนาจศาลใดๆ ก็ตามภายในประเทศ นักแสดงและฝ่ายการผลิตต้องมีสัญญาที่กำหนดเงื่อนไขการว่าจ้างที่ไม่ต่ำไปกว่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ในข้อบังคับฉบับนี้

ชั่วโมงการทำงาน (hours of work) ชั่วโมงทำงานปกติของแรงงานผลิตสื่อภาพและเสียงต้องไม่น้อยกว่า 8 ชั่วโมง ต้องไม่เกิน 16 ชั่วโมงต่อวัน (ไม่รวมช่วงทานอาหาร) หากจำเป็นต้องทำงานเกิน 8 ชั่วโมงต่อวัน ชั่วโมงการทำงานจริงสูงสุดต้องไม่เกิน 16 ชั่วโมงภายในระยะเวลา 24 ชั่วโมง

การทำงานล่วงเวลา (overtime) ชั่วโมงการทำงานปกติคือ 8 ชั่วโมงต่อวัน การทำงานล่วงเวลาอาจขยายเป็น 16 ชั่วโมงในกรณีพิเศษ อย่างไรก็ตาม ชั่วโมงการทำงานต้องไม่เกิน 60 ชั่วโมงในหนึ่งสัปดาห์ สำหรับในวันทำงานปกติที่เกิน 8 ชั่วโมง

การเทิร์นอะราวด์ (turnaround Time) โปรดิวเซอร์ต้องจัดให้มีช่วงเวลาระหว่างสิ้นสุดการทำงานไปจนถึงการเริ่มงานในวันต่อมาไม่น้อยกว่า 12 ชั่วโมง และต้องมีบทลงโทษ หากไม่ได้มีเวลาพักผ่อนตามข้อกำหนด

การกำหนดแนวทางด้านแรงงานในอุตสาหกรรมภาพและเสียง Audio - Visual Production (2020) ของประเทศฟิลิปปินส์ เป็นกรณีศึกษาต้นแบบที่สะท้อนให้เห็นถึงความก้าวหน้าครั้งสำคัญต่อการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของแรงงานอันเป็นรากฐานของการผลิตภาพยนตร์ทั้งปวง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้ามา มีบทบาทของภาครัฐต่อการควบคุมชั่วโมงการทำงานให้มีความเหมาะสม แม้ว่าจะระยะเวลาทำงานไม่เกิน 16 ชั่วโมงตามข้อกำหนดจะยังคงเป็นจำนวนที่มากอยู่ แต่การกำหนดเงื่อนไขทดแทนอื่นๆ ทั้งด้านการทำงานล่วงเวลา หรือการเทิร์นอะราวด์ สามารถเป็นหลักประกันให้ได้ว่า แรงงานสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีขอบเขตโดยไม่ต้องแลกมาด้วยหยาดเหงื่อแรงกายที่เกินความจำเป็น

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิจัยเอกสาร ผู้วิจัยเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยการเทิร์นอะราวด์ที่จะเป็นการกำหนดชั่วโมงพักผ่อนก่อนเริ่มงานในวันต่อไปบนพื้นฐานของการพักผ่อนที่เพียงพอ ผ่านการขยายผลด้วยหลักปฏิบัติทางวัฒนธรรมของแรงงานในกองถ่าย ซึ่งเป็นเป้าหมายในระยะกลาง ที่หน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะคณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติ จำเป็นต้องร่วมผลักดันให้เกิด

กลไกทางกฎหมาย/ ข้อบังคับควบคุมกันไป เพื่อสนับสนุนกลไกเชิงวัฒนธรรมด้วยความเข้าใจและไม่ปล่อยให้แรงงานต้องดำเนินการเพียงลำพัง ซึ่งจะเป็นแนวทางที่ช่วยพัฒนาชุดความคิดของบุคลากรในอุตสาหกรรม เคียงคู่ไปกับการพัฒนาข้อบังคับที่จะคุ้มครองความเป็นธรรมในระยะยาว

แนวทางที่ 3 สนับสนุนการรวมกลุ่มของแรงงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย

การสนับสนุนการรวมกลุ่มของแรงงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ในประเด็นเรื่องการไม่มีตัวแทนในการต่อรอง ไม่มีการพูดคุยเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันอย่างชัดเจน และมุ่งผลประโยชน์ในระดับปัจเจกบุคคลเป็นสำคัญ ไม่ได้มีการขยายผลต่อไปในระดับอุตสาหกรรมที่ยังคงมีแรงงานจำนวนมากตกหล่น ผนวกกับปัจจัยเชิงโครงสร้างในทางกฎหมายที่ยังคงมีประสิทธิภาพไม่ครอบคลุมต่อแรงงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ในฐานะของแรงงานนอกระบบ ส่งผลให้ปัญหาเรื่องการไม่มีตัวแทนในการต่อรองกับนายจ้างดำเนินไปด้วยความยากลำบากยิ่งขึ้น เนื่องจากไม่มีกฎหมายรองรับการรวมกลุ่มทางสังคมเทียบเท่ากับแรงงานในระบบและไม่มีกฎหมายรองรับการจัดตั้งสหภาพแรงงานเพื่อการเรียกร้องผลประโยชน์ที่เป็นธรรม จนเป็นสาเหตุให้เกิดความบกพร่องทางคุณภาพชีวิตทั้งด้านร่างกายและจิตใจตามมา

ผู้อำนวยการประจำคณะกรรมาธิการการแรงงาน สภาผู้แทนราษฎร (30 พฤษภาคม พ.ศ. 2564) และนักกฎหมายกฤษฎีกาชำนาญการพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (25 เมษายน พ.ศ. 2564) เสนอแนะแนวทางที่สอดคล้องกันคือ การเรียกร้องให้รัฐบาลให้สัตยาบันอนุสัญญาขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (international labour organization:

ILO) ฉบับที่ 87 และ ฉบับที่ 98 ซึ่งจะเปิดโอกาสให้แรงงานทุกคนมีสิทธิในการรวมตัวตั้งสหภาพได้ และกระบวนการเจรจาของสหภาพก็อาจจะเป็นไปอย่างเสรี

การวิจัยเอกสารในหัวข้อ *อนุสัญญา ILO ฉบับที่ 87 และ 98: ทำไมต้องให้สัตยาบัน?* (ศักดิ์นา ฉัตรกุล ณ อยุธยา, 2553) ระบุว่าอนุสัญญา ILO ฉบับที่ 87 และ 98 ว่าด้วยเสรีภาพในการสมาคม และสิทธิในการรวมตัวและเจรจาต่อรองร่วม ถือเป็นอนุสัญญาที่เป็นหลักการพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชนที่สำคัญที่สุดหลักการหนึ่งของ ILO ที่เชื่อกันว่าจะเป็นการสร้างหลักประกันสำคัญให้กับคนทำงาน เพราะสิทธิดังกล่าวเป็นประตูด่านแรกของการทำให้คนทำงานสามารถเข้าถึงสิทธิอื่นๆ ได้ และสามารถทำให้สิ่งที่เรียกว่า งานที่มีคุณค่าและเป็นธรรมให้เกิดขึ้นได้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการณ์ปัญหาที่ก่อกวนแรงงานนอกระบบ ซึ่งไม่มีพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์รองรับยิ่งส่งผลกระทบต่อพี่น้องคนทำงานนอกระบบ ซึ่งไม่มีกฎหมายได้ ทำให้แรงงานไม่ได้รับความเป็นธรรมค่าจ้างต่ำ สภาพการจ้างและสวัสดิการเลวร้ายต้องทำงานหนักและยาวนานในแต่ละวัน เพื่อให้มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ด้วยเหตุนี้ทางออกที่ถูกเสนอคือการเรียกร้องให้รัฐบาลไทยให้สัตยาบันอนุสัญญาฉบับที่ 87 และ 98 ซึ่งเชื่อกันว่าจะเป็นเงื่อนไขสำคัญที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในที่สุด โดยการให้สัตยาบัน จะทำให้ประเทศมีภาระผูกพันในการดำเนินการแก้ไขกฎหมายแรงงานสัมพันธ์ในประเทศให้สอดคล้องตามหลักการของอนุสัญญาดังกล่าว ซึ่งจะส่งผลให้ทุกฝ่ายยอมรับและปฏิบัติตามมาตรฐานดังกล่าว ทั้งนายจ้างและลูกจ้างสามารถเจรจาและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ อันเป็นการส่งเสริมบรรยากาศการลงทุนที่แท้จริง (ศักดิ์นา ฉัตรกุล ณ อยุธยา, 2553)

ข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิจัยเอกสาร เน้นย้ำถึงความสำคัญของการให้สัตยาบันในอนุสัญญาขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ฉบับที่ 87 และ ฉบับที่ 98 ได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะช่วยเปิดโอกาสให้การรวมตัวเพื่อเจรจาต่อรองในรูปแบบของสหภาพแรงงานเกิดขึ้นได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นภายใต้กรอบทางกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ในฐานะแรงงานนอกระบบที่ยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองการรวมตัวเพื่อเจรจาต่อรอง หรือไม่สามารถจัดตั้งสหภาพแรงงานเทียบเท่ากับแรงงานในระบบ ดังนั้นการรวมตัวเพื่อเจรจาต่อรองผ่านการจัดตั้งสหภาพแรงงานจึงเป็นตัวแปรสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นเป้าหมายในระยะยาว ที่แรงงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยจากในทุกภาคส่วนต้องเดินหน้าพูดคุยกัน เพื่อส่งเสริมความเป็นหนึ่งเดียว (solidarity) ให้เกิดขึ้นในกลุ่มแรงงาน ซึ่งจะเป็นการพัฒนารากฐานของการรวมตัวเจรจาต่อรองให้มั่นคง ด้วยกลไกเชิงวัฒนธรรมที่มีความเข้มแข็ง และพร้อมต่อการจัดตั้งสหภาพแรงงานในอนาคต ตลอดจนภาครัฐต้องเป็นกระบอกเสียงในการเรียกร้องให้รัฐบาลให้สัตยาบันในอนุสัญญา ILO ฉบับที่ 87 และ 98 เพื่อพัฒนาการรวมกลุ่มของแรงงานให้อยู่ภายใต้กรอบทางกฎหมาย ซึ่งจะเปิดโอกาสให้การเจรจาต่อรองเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีเกิดเป็นประโยชน์สูงสุดต่อแรงงานในทั้งอุตสาหกรรม ด้วยการพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมให้เข้มแข็งและเติบโตไปในทิศทางของสหภาพแรงงานที่เจรจาต่อรองผลประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม

แนวทางที่ 4 พัฒนาคณะกรรมาธิการด้านภาพยนตร์ที่มีบทบาทต่อการกำกับดูแลโดยตรง

การพัฒนาคณะกรรมาธิการด้านภาพยนตร์ที่มีบทบาทต่อการกำกับดูแลโดยตรง เป็นแนวทาง

การแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม ในประเด็นเรื่องโควิด - 19 ที่นำมาซึ่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตในทุกๆ ด้านของแรงงานใน กองถ่ายทั่วทั้งอุตสาหกรรม ไม่ว่าจะเป็นการ ขาดรายได้ เกิดความเครียดและความกังวลทาง จิตใจ ไม่มีสวัสดิการทางสังคมรองรับ ไม่ได้รับ วัคซีนที่มีคุณภาพ ซึ่งลุกลามต่อไปยังสถานการณ์ ภาพรวมของอุตสาหกรรมที่มีจำนวนภาพยนตร์ ไทยลดลง จนเป็นเหตุให้จำนวนการทำงานที่ แรงงานจะได้รับย่อมหายไปด้วยเช่นเดียวกัน

นักกฎหมายกฤษฎีกาชำนาญการพิเศษ (25 เมษายน พ.ศ. 2564) เสนอความคิดเห็น ว่า ความเข้มแข็งของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะ เป็นส่วนสำคัญที่จะคุ้มครองสิทธิประโยชน์ให้กับ แรงงานในสถานการณ์วิกฤตได้ สอดคล้องไปกับ ข้อเสนอของนายกสมาคมผู้กำกับภาพยนตร์ที่ ได้มีการริเริ่มพูดคุยในเรื่องของสภาภาพยนตร์ (film council) ซึ่งเป็นหน่วยงานกำกับดูแล ด้านภาพยนตร์โดยตรง เพื่อแก้ไขปัญหาของ อุตสาหกรรมอย่างเป็นระบบ

งานวิจัยเรื่อง แนวคิด โครงสร้าง และผล สัมฤทธิ์ของสภาภาพยนตร์แห่งสหราชอาณาจักร และเกาหลีใต้ โดย จุณยศ โสพัฒนานนท์ และ คณะ (2564) ได้ศึกษาการดำเนินงานของสภา ภาพยนตร์ จากสหราชอาณาจักรและเกาหลีใต้ เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เบื้องต้นสำหรับการ ผลักดันสภาภาพยนตร์ให้เกิดขึ้นในประเทศไทย โดยผู้วิจัยได้หยิบยกการศึกษาในครั้งนี้มาขยาย ผลให้สอดคล้องกับข้อเสนอเรื่องการพัฒนา หน่วยงานด้านภาพยนตร์ที่มีบทบาทต่อการ กำกับดูแลโดยตรง กล่าวคือ สภาภาพยนตร์ ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้กับวงการ ภาพยนตร์ประหนึ่งน้ำมันหล่อลื่นที่ช่วยให้ ฟันเฟืองในภาคอุตสาหกรรมได้เดินหน้าอย่าง คล่องตัว มุ่งประสานกับภาคส่วนต่างๆ เพื่อหยุด

ความกระจัดกระจายอันเกิดจากการแบ่งภาระให้ แก่หน่วยงานมากมายจนเกิดเป็นความซ้ำซ้อน เน้นการทำงานด้านการออกนโยบาย หรืออนุมัติ ตามสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริง จัดสรรค่าใช้จ่าย แก่ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยสภาภาพยนตร์ ต้องประกอบไปด้วยเงื่อนไข ดังนี้

1. สภาภาพยนตร์ประกอบขึ้นจากคณะ บุคคลภาควิชาชีพ หรือ วิชาการตั้งแต่ 8 หรือ 10 คนขึ้นไป ทุกคนทำหน้าที่เป็นมันสมองของงาน พัฒนารวมทั้งเข้าใจความต้องการและมองเห็น ปัญหาของอุตสาหกรรม
2. คณะกรรมการในสภาต้องไม่อยู่ใต้อำนาจองค์กรใด เพื่อให้เกิดความคล่องตัว คำว่า สภา ถูกนำมาใช้แทน คำว่า คณะกรรมการ เพราะ เหตุผลดังกล่าว
3. สภาภาพยนตร์มียุทธศาสตร์ในการ ทำงานเสมอ โดยสภาภาพยนตร์ต้องให้ความ สนับสนุนเงินทุกแก่ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง
4. สภาภาพยนตร์ต้องมีความโปร่งใส ปลอดจากการแสวงผลประโยชน์ หรือ โฉนดครอบงำโดยมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
5. สภาภาพยนตร์ต้องมีความทุ่มเทให้แก่งานพัฒนา รวมทั้งทำหน้าที่อย่างต่อเนื่องจนบรรลุ เป้าหมายในระยะยาว

อีกหนึ่งข้อเสนอสำคัญคือการแก้ไข กฎหมายพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 โดยแทนที่คณะกรรมการภาพยนตร์ และวีดิทัศน์แห่งชาติ ด้วยสภาภาพยนตร์ หรือ คณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติ ไว้ตามเนื้อความในพระราชบัญญัติเดิม แต่ให้ เพิ่มหน่วยงานสภาภาพยนตร์ลงไป แล้วกำหนด ให้อยู่ภายใต้ความสนับสนุนของคณะกรรมการ ภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติ ซึ่งจะต้องไม่มี อำนาจแทรกแซงการทำงานเว้นแต่อำนาจ

ตรวจสอบความถูกต้อง (จตุณยศ โสพัฒนานนท์ และคณะ, 2564) และเนื่องจากคณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติ กับหน่วยงานแบบสภาภาพยนตร์มีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดในเรื่องของความคล่องตัว ความต่อเนื่องในการทำงาน รวมไปถึงความเชี่ยวชาญของบุคลากรวิชาชีพ จึงกล่าวได้ว่าการมอบอำนาจและความรับผิดชอบให้กับสภาภาพยนตร์จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมภาพยนตร์ได้มีประสิทธิภาพ

สภาภาพยนตร์จึงเต็มไปด้วยศักยภาพในการพัฒนาอุตสาหกรรมภาพยนตร์ ด้วยการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างที่มุ่งลดบทบาทของงานราชการที่ซับซ้อนและล่าช้า หันไปให้ความสำคัญต่อการรวมศูนย์จากบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ แม้แนวทางการพัฒนาจะมุ่งไปที่ภาคการผลิตเป็นหลัก แต่ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าการสนับสนุนให้ภาคการผลิตเติบโตอย่างเข้มแข็ง เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ระบบนิเวศของอุตสาหกรรมเอื้อประโยชน์โดยตรงต่อภาคแรงงาน ไม่ว่าจะเป็นการเปิดพื้นที่ให้กับผู้ผลิตภาพยนตร์ที่หลากหลายโดยไม่จำกัดอิสระ เกิดหน่วยฉายภาพยนตร์ขนาดกลาง - เล็ก ที่ไม่จำกัดเพียงแค่โรงภาพยนตร์ในเครือใหญ่ เกิดวัฒนธรรมการชมภาพยนตร์อันหลากหลาย ล้วนเป็นช่องทางการสร้างงานสร้างอาชีพให้กับแรงงานในกองถ่าย โดยไม่ถูกจำกัดเพียงภาพยนตร์จากผู้ผลิตรายใหญ่เท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการขายตัวของผู้ผลิตรายย่อยหรือผู้ผลิตภาพยนตร์อิสระ ที่จะช่วยเปิดโอกาสในการจ้างงาน และส่งผลให้แรงงานมีรายได้ที่สม่ำเสมอจากตลาดภาพยนตร์ที่เฟื่องฟู และรองรับบุคลากรวิชาชีพทั้งเก่าและใหม่ได้เป็นอย่างดี

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิจัยเอกสาร จึงได้ขอเสนอเชิงยุทธศาสตร์ว่า สภาภาพยนตร์จะเป็นเป้าหมายระยะยาวที่จะช่วยยกระดับภาคแรงงานให้ดีขึ้นเคียงคู่ไปกับอุตสาหกรรมภาพยนตร์ที่ฟื้นตัวจากความบอบช้ำโดยมีองค์กรที่เข้มแข็งเป็นพลังในการขับเคลื่อนและเอื้อให้แรงงานมีส่วนร่วมในการกำหนดยุทธศาสตร์หรือนโยบายได้จริง ในฐานะของบุคลากรวิชาชีพที่จะเข้าไปเป็นตัวแทนภายใต้กลไกของสภา เพื่อสะท้อนปัญหาและผลักดันให้เกิดการแก้ไขได้อย่างเป็นรูปธรรม สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานและเพื่อนร่วมวงการให้ดีขึ้น ด้วยการส่งเสริมจากคณะทำงานที่มีความรู้ความเข้าใจด้านภาพยนตร์อย่างแท้จริง

สรุปและอภิปรายผล

ผู้วิจัยเสนอแนวทางพัฒนานโยบายเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยผ่านการพัฒนายุทธศาสตร์การส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์และวีดิทัศน์ 4 แนวทาง โดยการสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีวัตถุประสงค์ที่จะสื่อสารไปยังภาครัฐและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะคณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์ ให้ทบทวนแนวทางพัฒนานโยบายโดยตระหนักถึงปัญหาของกลุ่มแรงงานใต้เส้นมากยิ่งขึ้นและมุ่งส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงานให้สอดคล้องกับปัญหาด้วยความเข้าใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่ตกหล่นไปจากยุทธศาสตร์ฉบับเดิม โดยสรุปเป็นประเด็นสำคัญตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ยุทธศาสตร์การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย

เป้าหมาย	ยุทธศาสตร์การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย
ระยะเริ่มต้น	แนวทางที่ 1 ส่งเสริมมาตรฐานความปลอดภัยให้กับแรงงานในกองถ่าย
ระยะกลาง	แนวทางที่ 2 คุ้มครองชั่วโมงการทำงานที่เป็นธรรมให้กับแรงงานในกองถ่าย
ระยะยาว	แนวทางที่ 3 สนับสนุนการรวมกลุ่มของแรงงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย แนวทางที่ 4 พัฒนาหน่วยงานด้านภาพยนตร์ที่มีบทบาทต่อการกำกับดูแลโดยตรง

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการต่อยอดผลการศึกษาจากกรอบแนวคิดเรื่องปัญหาคุณภาพชีวิตของแรงงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย สามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ ดังนี้ (1) แนวทางที่ 1 เป็นข้อเสนอเพื่อแก้ไขปัญหาอุบัติเหตุในการทำงาน (2) แนวทางที่ 2 เป็นข้อเสนอเพื่อแก้ไขปัญหาการพักผ่อนที่ไม่เพียงพอ (3) แนวทางที่ 3 เป็นข้อเสนอเพื่อแก้ไขปัญหาการไม่มีตัวแทนในการต่อรอง และ (4) แนวทางที่ 4 เป็นข้อเสนอเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่อง การแพร่ระบาดของโควิด - 19 โดยเป้าหมายการแก้ไข ปัญหา 3 ระยะ ผู้วิจัยพิจารณาจากความสำคัญของยุทธศาสตร์แนวทางๆ ต่าง แบ่งเป็น (1) ระยะเริ่มต้น เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาค่าจ้างที่เป็นแรงจูงใจ สอดคล้องไปกับปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตของแรงงาน (2) ระยะกลาง เป็นแนวทางแก้ไขปัญหามุ่งเน้นกลไกเชิงวัฒนธรรมซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาในการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทั้งในด้านระเบียบแบบแผน ความเชื่อและแนวปฏิบัติของแรงงาน (3) ระยะยาว เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาค่าจ้างที่ให้ความสำคัญต่อระบบนิเวศของอุตสาหกรรม ซึ่งต้องอาศัยการขับเคลื่อนเป็นร่วมกันอย่างเป็นระบบ เพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างในระยะยาว ทั้งนี้การกำหนดยุทธศาสตร์ด้วยความตระหนักถึงปัญหา เปรียบได้ตั้งแนวทางการแก้ไขปัญหายั่งยืนที่สุด เพราะไม่เพียงส่งเสริมให้รากฐานของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ดำเนิน

ต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น แต่อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ทุกแขนงจะน้อมรับแนวทางแก้ไขไปประยุกต์ใช้ และเกิดบรรทัดฐานการคุ้มครองแรงงานอย่างมีระบบ อันจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศในฐานะกลไกสร้างรายได้และมูลค่าทางเศรษฐกิจจำนวนมหาศาล ด้วยคุณภาพที่ดีของผลงานและคุณภาพที่ดีของชีวิตเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายควรให้ความสำคัญต่อการศึกษาข้อมูลเชิงสถิติมากยิ่งขึ้น เช่น สถิติการเกิดอุบัติเหตุของแรงงาน อายุการทำงานของแรงงาน สภาวะความหมดไฟของแรงงาน เป็นต้น เพื่อสร้างข้อมูลที่เป็นรูปธรรม และสามารถนำไปอ้างอิงเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์และนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพ

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง การสำรวจปัญหาและแนวทางพัฒนานโยบายเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย หลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนวิทยานิพนธ์ประจำปี 2565 จากหอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน)

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติ. (2559). *ยุทธศาสตร์การส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์และวีดิทัศน์ของประเทศไทยในระยะที่ 3 (ปี พ.ศ. 2560 - 2564)*.
- กระทรวงวัฒนธรรม. ฐณยศ โล่พัฒนานนท์, ดลยา เทียนทอง, จตุพร สุวรรณสุขุม, ชารีฮาน สุหลง และภาณุรักษ์ ต่างจิตตร. (2564). แนวคิดโครงสร้าง และผลสัมฤทธิ์ของสภาภาพยนตร์แห่งสหราชอาณาจักรและเกาหลีใต้. *วารสารการสื่อสารและการจัดการ* นิต้า, 7(1), 40 - 58.
- ณัฐนันท์ เทียมเมฆ และเจษฎา ศาลาทอง. (2565). การสำรวจปัญหาคุณภาพชีวิตของแรงงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 30(1), 85 - 109.
- ณัฐนันท์ เทียมเมฆ. (2563). *การสำรวจปัญหาและแนวทางพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- ศักดินา ฉัตรกุล ณ อยุธยา. (2553). *อนุสัญญา ILO ฉบับที่ 87 และ 98: ทำไมต้องให้สัตยาบัน?*. มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท. สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์. (2564). *รายงานการศึกษาการพัฒนา อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ สาขาภาพยนตร์และวีดิทัศน์ ปี 2564*. <http://resource.tcdc.or.th/ebook/CEA.Film.Report.pdf>
- Caldwell, J. T. (2008). *Production culture: Industrial reflexivity and critical practice in film and television*. Duke University Press. [Safetyontheset.com](http://safetyontheset.com). (2020). *Television and feature production safety manual*. <https://safetyontheset.com/wp-content/uploads/2021/08/Television-and-Feature-Production-Safety-Manual.pdf>

นิราสไฟ: มองสังคมการพนันในยุคการสร้างชาติ

Nirat Phai: Looking at the Gambling Society in the Era of Nation Building

ณัฐวุฒิ สำลี¹, พัทฉลินิก์ จินนุ่น²

Nattawut Sumlee¹, Phatchalin Jeennoon²

Received: 28 September 2022

Revised: 16 March 2023

Accepted: 10 April 2023

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง นิราสไฟ: มองสังคมการพนันในยุคการสร้างชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามุมมองของคนในสังคมที่มีต่อการพนัน ในยุคการสร้างชาติ (ร.6) จากวรรณกรรมเรื่อง นิราสไฟ ของนายเจริญ ผลการศึกษาพบว่า นิราสไฟ มีเนื้อหาเกี่ยวกับการโน้มน้าวใจให้คนในสังคมเลิกเล่นการพนัน โดยดำเนินเรื่องผ่านขนบของนิราศ แสดงให้เห็นโทษและพิษภัยของการพนัน ความขัดแย้งของคนกับรัฐ พฤติกรรมของคนจีนกับการพนัน และการอุดมการณ์การสร้างชาติ นอกจากนี้ยังมีการล้อขนบของนิราศโดยการนำเอาชื่อไฟมาเป็นแทนนางอันเป็นที่รัก เพื่อให้คนเห็นความสำคัญของการพัฒนาประเทศไทย และการสร้างชาติให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

คำสำคัญ: นิราศ, การพนัน, ยุคสร้างชาติ

Accept

The objective of this research was to study the perspectives of people in society towards gambling, in the era of nation building (Rama 6) from the novel Nirat Phai by Mr. Charoen. The results of the study found that Niraspai has content about persuading people in society to stop gambling by proceeding through the traditions of Nirat. It shows the penalties and dangers of gambling and conflict between people and the state. Chinese behavior and gambling and the ideology of nation building. There is also a mockery of Nirat by adopting a card name instead of her beloved lady, to make people see the importance of national development and building a nation to be unified.

Keywords: Nirat, gambling, the era of nation building

¹ นิสิตหลักสูตร กศ.ม. (ภาษาไทย), คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, nattawutsl2810@gmail.com

² รองศาสตราจารย์, สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, phatchalinj@hotmail.com

¹ Student, Master of M.Ed. (Thai), Faculty of Education, Thaksin University. nattawutsl2810@gmail.com

² Associate Professor, Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University. phatchalinj@hotmail.com

บทนำ

นิราศ เป็นวรรณกรรมของไทยที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ คำว่า นิราศ มีความหมายว่า จาก พราก ไปจาก ในนิราศจะมีเนื้อหาพรรณนาถึง การเดินทางเป็นหลัก มักกล่าวถึงสิ่งที่พบเห็นตาม เส้นทาง และสอดแทรกความคิด ความรู้สึกต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการเดินทางนั้น โดยเฉพาะการ พรรณนาคร่ำครวญถึงนางอันเป็นที่รัก ซึ่งนิยม ประพันธ์เป็นร้อยกรอง ดังที่ สุกิจ มะลิผล (2545) ได้กล่าวถึงนิราศไว้ว่า นิราศเป็นวรรณคดีของคน ไทยโดยแท้ เป็นการคร่ำครวญรำพึงรำพันเป็น กายพย์กลอน ทำให้คนฟังเกิดความลึกซึ้ง

นิราศไฟ (สะกดตามต้นฉบับ) ประพันธ์ โดย นายเจริญ กล่าวถึงความทุกข์ใจของชาย คนหนึ่งที่ถูกนางอันเป็นที่รักทิ้งไปอยู่กับชาว จีน เพราะตนเองนั้นยากจน เนื้อหาเป็นการรำพึง รำพันและการเล่นการพนันในสังคม ในตอนท้าย มีการกล่าวถึงการเข้ามาควบคุมการพนันของรัฐ และพระมหากษัตริย์คณของพระมหากษัตริย์ที่ ทรงมีความห่วงใยพสกนิกรและประเทศชาติ นิราศ เรื่องนี้ สันนิษฐานว่ามีการตีพิมพ์ในช่วง พ.ศ. 2461 - 2468 ด้วยมีการพิมพ์ พ.ศ. 2468 ไว้ที่ ปกหนังสือ ดังนี้

เมื่อ พ.ศ. สองพันสี่ร้อยกว่า

หกสิบเบ็ดศรีจลินสังขยา

เดือนเมษายนที่เก่ากล่าวระบิล

(นิราศไฟ: 1)

ในช่วงเวลาที่ประพันธ์ ตรงกับรัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร. 6) ซึ่งเป็นช่วงที่ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร. 6) ทรงนำเอาอุดมการณ์ชาตินิยมมาใช้ใน การบริหารประเทศให้ทัดเทียมกับชาติตะวันตก ดังปรากฏในงานพระราชนิพนธ์และวรรณกรรม

ร่วมสมัยต่างๆ เช่น สุภาชิตพระร่วง หัวใจนักรบ สามัคคีเภทคำฉันท์ ฯลฯ โดยเนื้ออ่อนชวีรทองเขียว (2553) ได้กล่าวถึง อุดมการณ์ชาตินิยมในสมัย ร. 6 ไว้ว่า “พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงให้ความสำคัญในการปลูกฝังเรื่องความ เป็นรัฐชาติร่วมกัน อุดมการณ์ชาตินิยม นั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อความ เป็นเอกราชของชาติ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ และ ลักษณะเฉพาะของชาตินั้นๆ การใช้อุดมการณ์ ชาตินิยมนี้ช่วยให้บ้านเมืองเป็นปึกแผ่น มี เสถียรภาพในการปกครอง สร้างความสามัคคี ประองตองให้บังเกิดแก่คนในชาติ ทำให้เมืองสงบ เรียบร้อย”

นิราศไฟ ใช้กลวิธีในการประพันธ์อัน โดดเด่น คือ การนำชื่อไฟต่างๆ มาเขียนเป็น ร้อยกรองรำพึงรำพัน เปรียบไฟหรือการพนัน เป็นนางอันเป็นที่รัก ซึ่งทำให้ผู้อ่านเกิดความ เพลิดเพลิน และอารมณ์ขัน ซึ่งนิราศไฟถือเป็น วรรณกรรมอีกเรื่องที่ช่วยส่งเสริมพระราโชบาย การสร้างชาติ โดยผู้ประพันธ์โน้มน้าวให้ผู้คนได้ เห็นถึงโทษของการพนัน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญ ในการพัฒนาประเทศ มีการเปรียบเทียบการพนันเป็น หลิงสาวที่อ่อนหวาน เมื่อชายอยู่ใกล้ก็จะหลงใน เสน่ห์ แต่เสน่ห์นั้นกลับทำให้ต้องตกยาก

การพนันเข้ามาสู่สังคมไทยอย่างยาวนาน รัฐแต่ละสมัยล้วนมีมุมมองและนโยบายเกี่ยวกับการ พนันที่แตกต่างกัน เนื้อหาในนิราศไฟ มุ่ง นำเสนอโทษของการเล่นไฟ และการพนันประเภท อื่นๆ ส่งเสริมให้คนเห็นถึงความสำคัญของการ พัฒนาชาติให้มั่นคง ความสามารถของสถาบัน พระมหากษัตริย์ เพื่อตอบสนองนโยบายบาง ประการของรัฐ ซึ่งแสดงลักษณะสังคมการพนัน ในยุคการสร้างชาติได้อย่างน่าสนใจ ที่ผ่านมามี นักวิชาการได้ศึกษานิราศ การพนัน และอุดมการณ์ สร้างชาติ ในประเด็นต่างๆ เช่น สุกิจ มะลิผล

(2545) ศึกษาวิเคราะห์ของหลวงจักปาณี (มหาฤกษ์) นิพัทธ์ แยมเดช และ สมบัติ มั่งมีสุขศิริ (2563) ศึกษาเรื่อง “อิสระแห่งกวี” ในนิราศภูเขาทอง และ นิราศเมืองเพชร ของสุนทรภู่ มีการศึกษาเรื่อง บ่อเกิดแห่งลัทธิชาตินิยมของรัชกาลที่ 6 สุภาพร พลายเล็ก (2547) ศึกษาเรื่องการพนันในสังคมไทย: ภาพสะท้อนจากวรรณกรรม พัทธินันท์ ชื่นนุ่น (2563) ภาพสะท้อนการเล่นหวยของชาวใต้จาก วรรณกรรมภาคใต้ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในทศวรรษ 2490 - 2510 ที่ผ่านมายังไม่มีการศึกษาการมอญ สังคมากรพนันในยุคการสร้างชาติ จากนิราสไฟ ซึ่งเป็นภาพที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคน สังคม และวรรณกรรม จึงได้ศึกษาประเด็น ดังกล่าว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ที่มาของการการพนันในสังคมไทย

การพนัน หมายถึง การเล่นเพื่อเอาเงิน หรือสิ่งมีค่า (สิ่งเดิมพัน) โดยการใช้อุปาย เล่ห์เหลี่ยม โชคชะตาในการเล่น ผ่านกติกาหรือ ข้อตกลงผู้เล่นทำร่วมกัน ดังที่ พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (2555) ให้ความหมายไว้ว่า เล่นเอาเงินหรือสิ่งอื่นโดยอาศัยความฉลาด ความชำนาญ เล่ห์เหลี่ยม ไหวพริบ และฝีมือ รวมทั้ง โชคด้วย การพนันมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่าเกิดขึ้นก่อนคริสต์ศักราช 100 ปีในจีน ก่อนที่จะเผยแพร่ไปยังอินเดีย และชาติตะวันตก และเผยแพร่เข้าสู่ไทยตามลำดับ

ธรรมลีลา (2545) ได้กล่าวไว้ว่า “การเล่นการพนันในสังคมไทย ไม่ปรากฏเป็นหลักฐานที่แน่ชัดว่า เกิดขึ้นได้อย่างไรและเริ่มครั้งแรกในสมัยใด แต่ว่ากันว่า น่าจะได้รับอิทธิพลมาจากทั้ง ประเทศอินเดียและจีน โดยทางอินเดีย อาจติดมากับคัมภีร์ทางศาสนา หรือชาดก ขณะที่ทางจีน อาจเข้ามาเมื่อครั้งที่การติดต่อค้าขายกันในสมัย สุโขทัย ประมาณ พ.ศ. 1450 มีการเล่นการพนันที่เรียกว่า “ก่าถั่ว” แล้ว และประมาณ พ.ศ. 2100

ในแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ สมัยอยุธยา มีการเล่นการพนันที่เรียกว่า “โป” นอกจากนี้ ลาลูแบร์ บันทึกเอาไว้ว่า “ชาวสยามอยู่ข้างค่อนรัก เล่นการพนันเสียเหลือเกิน จนถึงจะยอมผลาญตัวเองให้ฉิบหายได้ ทั้งเสียอิสรภาพความชอบธรรมของตัวหรือลูกเต๋าของตัว ด้วย ในเมืองนี้ ใครไม่มีเงินพอจะใช้เจ้าหนี้ได้ ก็ต้องขายลูกเต๋าของตัวเองลงใช้หนี้สิน และถ้าแม่ถึงเช่นนี้แล้วก็ยังมีพอเพียง ตัวของตัวเองก็ต้องกลายเป็นทาส การละเล่นพนันที่ไทยรักเป็นที่สุดนั้นก็คือ ดิกแตก ชาวสยามเรียกว่าสกา...

“เมื่อประเทศไทยเริ่มติดต่อกับชาวต่างชาติมากขึ้น การพนันรูปแบบใหม่ๆ ก็ได้หลั่งไหลเข้ามา การพนันที่ปรากฏขึ้นและได้รับความนิยม คือ การเล่นถั่วโป ซึ่งมีข้อสันนิษฐานว่าเข้ามาเป็นครั้งแรก ในสมัยอยุธยาตอนปลาย ระหว่าง พ.ศ. 2231 - พ.ศ. 2275 โดยได้รับอนุญาตจากรัฐบาลและรัฐก็เก็บภาษีจากการเล่นนี้ จนมีการตั้งบ่อนเบี้ย (สถานที่เล่นถั่วโป) โดยชาวจีนที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร โดยในระยะแรก รัฐไม่ได้เข้าไปควบคุมการเล่นแต่อย่างใด เมื่อคนไทยนิยมเล่นจำนวนมาก รัฐจึงต้องเข้ามาควบคุม

สำหรับสังคมไทยมีการเล่นการพนันโดยทั่วไป แต่ละสมัยรัฐล้วนมีมุมมองและนโยบายเกี่ยวกับการพนันที่แตกต่างกัน ธรรมลีลา (2545) ได้กล่าวถึงมุมมองและนโยบายที่เกี่ยวกับการพนันของรัฐในสมัยต่างๆ ไว้ว่า “ช่วงต้นรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงไม่เห็นด้วยที่จะให้เล่นการพนันหรือเล่นเบี้ย แต่ยังคงยอมให้มีบ่อนเบี้ยอยู่บ้าง โดยเก็บอากรแผ่นดิน ทรงเคร่งครัดเรื่องการพนัน กับการตีมูลค่ามากขึ้นกับข้าราชการ ด้วยการออกพระราชกำหนดเมื่อปี พ.ศ. 2325 ห้ามข้าราชการเล่นบ่อนเบี้ย และเสพสุรา สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย การเล่นพนันยังคงอยู่ต่อไป ใน

สมัยรัชกาลที่ 3 เคยมีการสนับสนุนให้เล่นการพนันเพื่อเก็บภาษีอากร ที่เรียกกันว่า “อากรบ่อนเบี้ย” และ “อากรหวย” เฉพาะสำหรับอากรบ่อนเบี้ยนั้น หมายถึง เงินที่เก็บจากผู้ประมูลขอตั้งบ่อนการพนันถั่ว และโป้ในราชอาณาจักร ซึ่งอากรทั้งสองประเทศ สามารถสร้างรายได้ให้แก่รัฐเป็นจำนวนมาก ขณะที่ สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สยามได้ทำสนธิสัญญากับต่างประเทศ ต้องยกเลิกภาษีผูกขาดหลายประเภท จนเป็นเหตุให้รายได้ของแผ่นดินลดลง จึงได้มีการปรับปรุงภาษีอากรหลายประเภท และได้กำหนดภาษีการพนันเพิ่มขึ้นจากอากรบ่อนเบี้ยอีกประเภทหนึ่ง และสามารถเก็บภาษีได้สูงถึงปีละ 500,000 บาท ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าฯ ให้เลิกบ่อนการพนันในมณฑลนครศรีธรรมราชและชุมพร และจำกัดมณฑลอื่นให้น้อยลง กระทั่งถึงในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้มีประกาศปิดบ่อนทั่วราชอาณาจักรเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2460 จากนั้นได้มีการตรากฎหมายการพนันฉบับแรกในปี พ.ศ. 2473 ซึ่งเป็นการรวบรวมกฎหมายการพนันต่าง ๆ มาไว้ในที่เดียวกัน และมีการปรับปรุงให้ทันสมัยอีกครั้ง โดยออกเป็น พ.ร.บ.การพนัน พ.ศ. 2478 พร้อมทั้งมีการเพิ่มเติมการเล่นพนันประเภทต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.5) รัฐเริ่มควบคุมบ่อนการพนันโดยการปิดบ่อน ด้วยเห็นว่าการเล่นพนันเป็นภัยต่อสังคม

รัฐห้าม คนเล่น: ความสัมพันธ์ของการพนันกับคนไทย

นิราสไฟ ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงการพนันชนิดต่าง ๆ ไฟ เป็นเครื่องเล่นการพนันอย่างหนึ่ง ทำด้วยกระดาษค่อนข้างแข็งหรือพลาสติก เป็นต้น เป็นแผ่นสี่เหลี่ยมผืนผ้าบาง ๆ มีลวดลายและเครื่องหมายแสดงแต้มต่าง ๆ (สืบค้นจาก <https://>

www.wordyguru.com) ไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าไฟเข้าสู่ประเทศไทยในสมัยใด แต่พบว่ามีพระราชกำหนดเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2337 ในรัชกาลที่ 1 กล่าวถึง “ไฟงา” ซึ่งได้รับวัฒนธรรมการเล่นไฟมาจากจีน ดังที่ ส.พลายน้อย (2531) กล่าวว่าไฟ น่าจะมาจากภาษาแต้จิ๋วว่า โป้ หรือไม่กี่ภาษากวางตุ้งว่า ผ่าย ส่วนที่เรียกว่า ไฟผ่องนั้น คำว่าผ่อง นั้นบางท่านว่ามาจากภาษาแต้จิ๋ว ผ่องโป้ ภาษาแต้จิ๋วอ่านว่า ผ่ง แปลว่า พบ อย่างเช่นมีไฟอย่างเดียวกันอยู่สองตัวแล้ว เมื่อพบอีกตัวหนึ่งก็จะร้องว่า ผ่ง แปลว่า ก็ว่าเจออีกตัวแล้ว แต่ไทยเรียกกลับเป็น ไฟผ่อง ซึ่งเข้าใจว่าการเล่นไฟแบบนี้ได้กลายมาเป็นชื่อเรียกกันว่าไฟผ่องหรือไฟตองตามวิธีที่เล่น ซึ่งการเล่นไฟเป็นที่นิยมของคนไทยโดยเฉพาะบรรดาขุนนางข้าราชการ เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรสุริยุปราคา ที่หว้ากอ ได้ทอดพระเนตรเห็นพวกมหาตเล็กเล่นไฟบนดาดฟ้าเรือ ทรงขัดเคืองมีพระบรมราชโองการให้นำพวกเล่นไฟไปปล่อยไว้บนฝั่ง ส่วนหมื่นวิเศษเจ้าของไฟให้ลงพระราชอาญา 30 ที่นิราสไฟมีการกล่าวถึง “ไฟ” ซึ่งเป็นภาพแทนของการพนัน ดังตัวอย่าง

นิจจาเอ๋ยไฟตองของตัวพี่
มาหลบหนีร้างไปไม่สงสาร
ถึงน้องอยู่ที่จะสู้กรรมาน
เข้าหักหาญผูกเล่นไม่เว้นวาย
ถึงวันหนึ่งหกบาทสวาทพี่
เรื่องจะหนีราคาแล้วอย่าหมาย
เมื่อยามคำสามตำลึงเพิ่มกึ่งกาย
ยังไม่หน่ายหนีไกลแม่ไฟตอง

(นิราสไฟ: 2)

การพนันต่อมาที่คนไทยนิยมเล่นกันมาก ในหลายพื้นที่ ได้แก่ การชนไก่ การชนวัว การกัดปลา การพนันจำพวกนี้ได้รับความนิยมมากจนภายหลังได้รับการยกย่องเป็นการละเล่นพื้นบ้าน นิราสไฟยังได้กล่าวถึงการพนันประเภทเหล่านี้ด้วย ดังตัวอย่าง

นามเจริญตัวข้าว่านิราส
ก็ตัดขาดคู่ชูปถัมภ์
ปลากัดไก่แลเห็นว่าเป็นกรรม
ไม่กระทำแปดปนให้ชนกัน
ปลากัดไก่ปลาเขมยั้งเต็มแน่น
ถ้ามาแมนเล็กไปเหมือนในฉัน
ด้วยเห็นเหตุหน้าเวทนามัน
เพราะสัตว์นั้นไม่ประสัจจาจริง

(นิราสไฟ: 28)

สังคมไทยถือว่าเป็นเมืองพุทธ แต่ก็ยังปรากฏการพนันหรือการละเล่นดังกล่าวอยู่ในเกือบทุกพื้นที่ ทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า การพนันเป็นสิ่งที่มิวเมา ทำให้คนในสังคมคิดถึงแต่ความสนุกจนลืมเรื่องศีลธรรม จนรัฐบาลต้องเข้ามาควบคุม แต่ก็ยังมีการลักลอบเล่น ผู้ประพันธ์ได้สอดแทรกแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เช่น เบญจศีล เวรกรรม เพื่อโน้มน้าวให้คนเลิกเล่น

ท่านห้ามหมดอดไม่ได้หัวใจเต็น
ออกมาเล่นกันใหม่ใส่ออกุ่น
รัฐบาลท่านก็มาคิดการุณ
มิได้มุ่นหมกสมานการพนัน
การเหล่านี้มีประเทียบเปรียบเหมือนหญิง
งามเพริศพริ้งและระยับนารับขวัญ
พวกชอบเล่นเห็นก็หลงงวยครัน
ถ้ามันๆ ไฟไปงามโสภา

(นิราสไฟ: 29)

เห็นได้ว่า แม้รัฐออกมาสั่งห้ามไม่ให้มีการเล่นการพนัน แต่ก็ยังมีการแอบเล่นในพื้นที่ต่าง ๆ นิราสไฟได้แสดงให้เห็นถึง แนวคิด ค่านิยมของคนในสังคมไทยที่มีต่อการพนันได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะการเปรียบเทียบการพนันเป็นหญิงที่ยั่ววน ถึงรู้้อยู่แก่ใจว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดีไม่ควรผิดศีลธรรม แม้ว่าจะมีกฎหมายห้ามปราม และรัฐที่กำลังจับตาดูแล แต่ถ้าหากหลงไปแล้ว ก็ดึงตัวกลับมาได้ยาก กล่าวได้ว่า ในสมัยนั้นรัฐมีความพยายามในการกวาดล้างการพนันให้หมดไปจากสังคม ด้วยเหตุที่ว่า การพนันเป็นอุปสรรคในการพัฒนาคนและพัฒนาชาติ จึงเกิดความขัดแย้งทางความคิดระหว่างรัฐกับประชาชน นิราสไฟจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญอีกชิ้นหนึ่งที่ช่วยตอบสนองความต้องการของรัฐ โดยไม่ต้องบีบบังคับประชาชน

ยิ่งได้ ยิ่งเสีย: สารพันโทษจากการพนัน

นิราสไฟ มุ่งโน้มน้าวให้คนในสังคมเลิกมัวเมากับการพนัน สิ่งที่ทำให้คนเกรงกลัวการเล่นพนันคือการแสดงโทษ ความโดดเด่นของผู้ประพันธ์คือ การเปรียบเทียบพนันเป็นนางอันเป็นที่รัก โดยแสดงถึงการรำพึงถึงความรักอันหอมหวานที่ชายมีต่อนาง ทั้งสุขทั้งทุกข์ ถึงแม้ความรัก (การพนัน) จะทำให้ตนนั้นต้องขมขื่น นางหรือความรักที่ทำให้เขามัวเมา หลงลืมถึงสิ่งจำเป็นในชีวิต แต่ก็ยังอาลัยอาวรณ์โยยหา

ไอ้เจ้าสองตาโตไม่โผล่หัว
ช่างหนีตัวหลบร้างไปทางไหน
ผีผิดโทษโกรธเคืองด้วยเรื่องใด
เจ้าจึงได้ร้างหนีตัวพียา
แม่มองจุดสุดดีอวี้อารอบ
พีนีชอบดวงจิตต์ขนิษฐา

เจ้าช่วยรับดับร้อนผ่านอุรา
เมื่อพี่ยากรอบเกรียมไม่เทียมตน
สองหลังโง่งง จริงหญิงอุบาทว์
แสนชั่วชาติใจยักษ์อุกฤษ
มันล้างผลาญตัวพี่แทบปีป็น
มันเจ้ากลเหลือแก่นแสนอัปรีย์

(นิราสไฟ: 5)

ผู้ประพันธ์เปรียบหญิงกับการพนัน ซึ่งนำโทษมาสู่ผู้เล่นอย่างเห็นได้ชัดว่า หญิงหรือการพนันนั้นเข้ามาในชีวิต โดยใช้เสน่ห์หลอกล่อบายให้ชายหลง ล้างผลาญหลอกเอาทรัพย์สินชายต้องลำบาก แต่ก็ยังคิดถึงนางอยู่ ทำให้เห็นถึงคนที่ชอบเล่นการพนัน ที่แม้ว่าจะเสียแล้วเสียอี แต่ก็ยังคงหลงไหลในเสน่ห์การพนัน ผู้ประพันธ์ได้แสดงโทษของการพนันที่ส่งผลในหลายระดับ ทั้งตนเอง ครอบครัว รวมถึงในระดับชาติ ดังเช่น

นิราสสร้างเงินเหรียญเจียนจะม้วย
ทั้งเงินส่วยก็จะได้ที่ไหนเสีย
นี่กาวารณ์ร้อนใจดังไฟเสีย
เราผิวเมียบแล้วจะให้อะไรกิน
ลงนั่งตริกนี่กตรองให้หมองเศร้า
ทุกคำเข้าเตรียมตรมอารมณ์ถวิล
คิดขึ้นมาแล้วน้ำตาจะไหลริน
จะต้องกินพริกกะเกลือเป็นเกลือทน

(นิราสไฟ: 22)

ผู้ประพันธ์บอกถึงโทษของการพนัน คือความยากลำบากของคนที่ต้องเสียทรัพย์สินไปจนต้องมากินพริกกินเกลือ ซึ่งทำให้เห็นว่าโทษของการพนัน ส่งผลต่อชีวิตหลายด้าน ทั้งความ

สัมพันธ์ในครอบครัว ความสัมพันธ์ของคนในสังคม หรือแม้กระทั่งประเทศชาติ นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังได้หยิบยกเอาหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เรื่องศีล 5 เป็นหลักธรรมพื้นฐาน อบายมุขและมรรคปฏิบัติ มาแสดงให้เห็นในนิราศ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกเกรงกลัว เห็นถึงโทษของการพนันที่นอกจากส่งผลต่อชีวิตแล้วยังเป็นบาปอีกด้วย

จงนิราสร้างรป่าณาติบาท

อย่านิราสแรมร้างทางมรรคผล

อทินนาคลาคลาดนิราสตน

นิราสจนกาเมเที่ยวเร็วไป

นิราสรูมูสาปาเข้ารัก

เรื่องโกหกฝนสู้ขี้หมูไหล

นิราสรูสุราไม่อาลัย

จงรักใคร่ศีลห้าราคาแพง

(นิราสไฟ: 36)

ในทางพระพุทธศาสนา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสถึงทางแห่งความเสื่อมไว้ 6 ประการ หรือที่เรียกว่า อบายมุข 6 คือปากทางแห่งความเสื่อม ทางแห่งความพินาศ เหตุย่อยยับแห่งภคทรัพย์ ได้แก่ ดื่มน้ำเมา เที่ยวกลางคืน เที่ยวดูการละเล่น เล่นการพนัน คบคนชั่วเป็นมิตร และเกียจคร้านทำการงาน การพนันเป็นหนึ่งใน 6 ข้อ ที่ไม่ว่าบุคคลใดติดแล้วจะทำให้ชีวิตตกต่ำหาความเจริญรุ่งเรืองไม่ได้ (สืบค้นจาก <https://dmc.tv/a27790>)

จะเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงโทษของการพนันอย่างหลากหลาย ทั้งทางตรงและทางอ้อม ให้ผู้อ่านได้รับรู้และคิดต่อ แม้ว่าในบางครั้งการพนันจะทำให้คนได้อยู่บ้าง และยังคงบาปเพราะทำผิดศีล และสิ่งที่ได้ก็เป็นเพียงชั่วคราว

ชั่วคราวเท่านั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการพนันนั้นมี แต่ผลเสีย ด้วยเหตุนี้ นิราสไฟทำให้เห็นสภาพ สังคมไทยในสมัยนั้น ที่ให้ความสำคัญ เศรษฐ ศรัทธาในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และ ความชาญฉลาดในการพยายามหีบยกเอาหลัก ธรรมคำสอนมาใช้ในการควบคุมสังคมของผู้มี อำนาจอีกด้วย

ศัตรูความรัก: เมื่อเจ๊กต้องกลายเป็น ผู้ร้าย

“เจ๊ก” เป็นคำที่ไทยคุ้นหูเป็นอย่างมาก และมีปรากฏในเกือบทุกยุคสมัย นับตั้งแต่คนจาก เมืองจีนแผ่นดินใหญ่เริ่มอพยพเข้ามาตั้งรกรากใน ไทยหรือสยาม ซึ่งมีนัยในเชิงดูถูกดูแคลน ดังที่ มนัส โอภากุล (2537) กล่าวถึงที่มาของคำว่า “เจ๊ก” ไว้ว่า เป็นคำที่คนไทยใช้เรียกเป็นสรรพนามแทน คนจีนหรือคนไทยเชื้อสายจีน ในทรรศนะของ คนไทย คนจีนที่อพยพเข้ามาเมืองไทย เป็นคน ยากจน ไม่มีการศึกษา ขนบธรรมเนียมไม่นุ่ม นวลเหมือนคนไทย ไม่มีกิริยามารยาท เป็นที่น่า รังเกียจสำหรับคนไทย คนไทยได้ยินเสียงคนจีน แต่จิวเรียกน้องของพ่อว่า “อาเจ๊ก” ก็เรียกตาม ต่อเมื่อเห็นความประพฤติปฏิบัติในทางไม่ดีไม่มี กิริยามารยาท สร้างพฤติกรรมเป็นนักเลงโต ทำให้ เกิดความไม่พอใจ จึงเรียกว่า “ไอ้เจ๊ก” ด้วยความ โหมโหโตโสแทน คำๆ นี้จึงกลายเป็นคำที่ดูถูก ดูแคลนคนจีนไปโดยปริยาย

คนจีนในมุมมองของคนไทยนั้นค่อนข้าง ไปทางลบ หากพิจารณาจากวรรณกรรมร่วมสมัย อย่าง บทละครพูดเรื่อง หัวใจนักรบ บทพระราช นิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จีนหรือเจ๊ก ก็เป็นผู้ร้ายที่เข้ามาหวังจะก่อเรื่องใน บ้าน ประกอบกับประวัติศาสตร์การพนันและการ เล่นไพ่ บ่งบอกชัดเจนว่ามีที่มาจากจีน ผู้ประพันธ์ จึงได้เขียนถึงคนจีนโดยใช้คำว่า “เจ๊ก” ในลักษณะ ตัวร้าย เป็นคู่แข่งในเรื่องของความรัก ทำให้ชาย ต้องทนทุกข์ใจ ดังเช่น

ไอ้น้องน้อยเจ้าร้อยสิบหนทาง
เจ้ามาร้างเฮียไปไม่สงสาร
ไม่กลับหน้ามาเหมือนเคยเลยนงคราญ
เยาวมาลัยไยมาตั้งเกลียดชังไทย
ที่เป็นไทยใจเขื่อนเหมือนเด็ก ๆ
ชอบลูกเจ๊กจริงจิตต์น่าพิสมัย
รุ่นสาว ๆ ชาวล้วนเป็นนวลไย
ที่ตั้งใจจะเลี้ยงเคียงอนงค์
จะไว้เปียบให้กับลื้อถือครัดเคร่ง
ใส่กางเกงเสื้อก๊ากก็เหมือนกับก่ง
จะกินแจ๋วหัวเจ้าตามเผ่าพงศ์
เชิญโฉมยงกลับมาหาอาเฮีย

(นิราสไฟ: 19)

จากบทประพันธ์ข้างต้น แสดงให้เห็นถึง การประชดประชันของชาย ที่มีความโกรธเคือง คนจีนหรือเจ๊ก ผู้ซึ่งแย่งคนรักของตนไป โดยการ ร้าพิ้งร้าพั้นให้นางกลับมา ถ้าชอบแบบเจ๊กพี่ก็จะ ทำให้ นิราสไฟ ยังมีการพูดถึงประเพณีวัฒนธรรม ของคนจีนหรือคนไทยเชื้อสายจีน เช่น คำเรียก ญาติ การแต่งกาย การกินเจ ฯลฯ ซึ่งทำให้เห็น ลักษณะของคนจีนที่แตกต่างจากคนไทย ทำให้ เกิดความรู้สึกแบ่งแยกความเป็นเขา (จีน) และ ความเป็นเรา (ไทย) นอกจากนี้ หากพิจารณาใน วรรณคดี “เยาวมาลัยไยมาตั้งเกลียดชังไทย” ยังทำให้ รู้สึกถึงการตั้งแง่ อคติ หรือความรู้สึกไม่พึงพอใจ ที่นางอันเป็นที่รักมาร้างรักชาย แล้วไปคบหากับ คนจีน

เมื่อเจ๊กต้องกลายเป็นผู้ร้าย แม้ว่าจะไม่ได้ เป็นผู้ร้ายในลักษณะที่มาทำให้เกิดความเสีย หายร้ายแรง แต่ก็ก็เป็นคนที่มาทำให้ชายคนหนึ่ง ต้องทุกข์ใจ ทั้งนี้ตัวละคร เจ๊ก ก็มีความสำคัญ และ สอดคล้องกับอุดมการณ์ความเป็นชาติ ที่ต้องการ ให้คนเห็นถึงความสำคัญของความเป็นชาติ ซึ่งใน

สมัยนั้นเองก็มีการพัฒนาประเทศชาติไปในหลายทิศทาง อย่างเช่น การเปลี่ยนมาใช้ธงไตรรงค์เป็นธงชาติ การสร้างมหาวิทยาลัย ฯลฯ จากที่กล่าวมานิราสไฟเป็นเสมือนเครื่องมือที่สนับสนุนนโยบายบางประการของรัฐ ที่มีการสั่งห้ามมิให้มีการเล่นการพนัน นิราสไฟจึงปรากฏคำที่เชิงดูถูกดูแคลนคนต่างชาติ ซึ่งสังคมสมัยยังมองคนจีนว่าเป็นกลุ่มชนที่อพยพมาอยู่อาศัยในสยามหรือประเทศไทย จึงทำให้คนไทยส่วนใหญ่มองว่าจีนเป็นคนต่างถิ่น จึงปรากฏถ้อยคำที่แสดงถึงการแข่งขัน เพื่อให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของความเป็นไทยมากยิ่งขึ้น ดังที่ปรากฏ

เชิญยั่วชวนทวนไทยชอบใจหญิง
ขอเชิญมิ่งแม่มาลองประคองขวัญ
เจ๊กกับไทยใครจะมีดีกว่ากัน
ในเชิงชั้นถ้าไทยที่ร่ำทวน
ไฉ่ม่องจีนม่องไทยหนอใจหนู
พี่แสนสุดรักน้องครองสงวน
มาคลาดแคล้วแก้วตาแม่หน้านวน (นวล)
ไยมาด่วนแต่รักให้หักกลาง
(นิราสไฟ: 21)

จะเห็นได้ว่า นิราสไฟ เป็นเครื่องมือชิ้นหนึ่งที่แสดงให้เห็นตัวร้ายในสังคม คือ กลุ่มคนจีน ซึ่งเป็นภาพแทนของการพนัน เนื่องจากการพนันหลายชนิดได้เข้าสู่สังคมไทยพร้อมกับคนจีน เมื่อรัฐมองว่าการพนันเป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศชาติ การทำให้คนจีนเป็นผู้ร้ายจึงเป็นการทำให้คนเห็นถึงพิษภัย และไม่กล้าเข้าไปยุ่งเกี่ยว นอกจากนี้ ยังมีเรื่องอุดมการณ์ความเป็นชาติ ที่มุ่งชี้้นำให้คนได้ระลึกถึงความเป็นไทย คิดถึงความ เป็นเขาเป็นเรา เพื่อให้เกิดความรู้สึกอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นพลังในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

เลิกการพนัน ตามพระราชปณิธาน: อุดมการณ์รักชาติที่ถาวร

นิราสไฟ มีเนื้อหาแสดงการโน้มน้าวให้คนเลิกเล่นการพนันและลดเลิกจากอบายมุขอย่างชัดเจน เนื้อหาบางตอนมีการกล่าวถึงเจตนาารมณ์ของรัฐ เช่น การสั่งห้ามเล่นการพนัน พระราชประสงค์ของพระมหากษัตริย์ (ผู้มีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศในสมัยนั้น) ที่ต้องการพัฒนาประเทศให้ทันสมัย ฯลฯ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ สะท้อนถึงพระบรมราโชบาย ที่ใช้ในการบริหารในยุคที่ต้องการสร้างความเป็นชาติ

วัฒนธรรมประเพณีของสังคมไทยมีการยกย่องพระมหากษัตริย์ เป็นผู้ประเสริฐ ผู้ยิ่งใหญ่ เป็นบุคคลที่สำคัญของประเทศชาติ นิราสไฟ ได้เชื่อมโยงแนวคิดดังกล่าวกับพระราโชบายในการสั่งห้ามคนไม่ให้เล่นพนัน โดยการกล่าวถึงพระบุญญาธิการ พระบารมี และพระราชปณิธาน เพื่อโน้มน้าวให้คนได้ปฏิบัติตาม ดังเช่น

ซึ่งจอมพงศ์ทรงหล้ามหากษัตริย์
ทรงคิดตัดเลิกตอนบ่อนแก้วไฟ
ตัวข้าเจ้าเหล่านี้พลอยดีใจ
ที่เลิกไปเป็นบุญพระคุณครัน
พวกชาวเราเฝ้าหลงทะนงจิตต์
มิได้คิดยากจนเป็นคนชั้น
ไม่เป็นเรื่องเครื่องประหารการพนัน
เมื่อเลิกกันแล้วดีเห็นมีคุณ
หวยก็ล่อนบ่อนไฟก็ไล่สิ้น
อยู่หนักดินเครื่องเสลสเป็นเศษธุณ
พระจอมเกล้าเจ้าหล้าทรงกรุณ
นับว่าเป็นคุณเลิศยิ่งกว่าศฤงฆาร

(นิราสไฟ: 50)

จากบทประพันธ์แสดงให้เห็นถึงลักษณะการโน้มน้าวใจให้คนเห็นถึงความสำคัญของพระบรมราชาบายของพระมหากษัตริย์ การสั่งห้ามเล่นการพนัน เป็นพระมหากษัตริย์คุณ เพื่อให้คนเห็นว่าเป็นแนวคิดที่ดี และมีความจำเป็นต่อประเทศชาติ นอกจากนี้ ยังมีกรกล่าวถึงพระราชกรณียกิจในด้านอื่นๆ เช่น การตั้งโรงพยาบาล โรงเรียน การจัดระเบียบระบบราชการ การบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ราษฎร เช่น

ข้าแผ่นดินสิ้นทุกข์เป็นสุขทั่ว
พระเจ้าอยู่หัวจักรักษ์เป็นหลักถาน (ฐาน)
เห็นราษฎรร้อนผ่อนพักคอยห้กรณ
กลับเป็นการเย็นอรุณาทั่วหน้าไป
แม้สิ่งใดไม่เป็นประโยชน์ทรงโปรดตัด
ทั่วจังหวัดสิ้นยุคเป็นสุขใส
ทั่วหนทางธานีศรีวิไล
ตัดทางใหญ่แลเพลินเดินสบาย
ที่รกลีวรรุงรังก็ตั้งกวาด
แสนสะอาดทั่วบูรินทร์สิ้นทั้งหลาย
ออกทรัพย์จ้างตั้งขุนเป็นมูลนาย
ตั้งดีกรายดูงามอร่ามตา
ตั้งโรงหมอโรงเรียนให้เพียรผล
ประชาชนคลาดทุกข์เป็นสุขา
ทรงป้องกันสรรพโรคสิ่งโรคา
ชาวประชารอดเข็ญอยู่เย็นใจ

(นิราสไฟ: 51 - 52)

พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ปรากฏในนิราสไฟ เป็นการพัฒนาประเทศชาติให้ทัดเทียมทันสมัย จึงเป็นการแสดงให้เห็นคนในสังคมได้เห็นถึงความ

เจริญก้าวหน้า และพระวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลของพระองค์ ดังนั้น การที่คนในสังคมน้อมนำหลักการตามพระบรมราชาบาย พระราชปณิธานของพระองค์มาใช้ จึงเป็นการช่วยชาติให้เจริญยิ่งขึ้นไป ส่งผลดีต่อทั้งตนเอง ครอบครัว และสังคม

ผู้ประพันธ์จึงพยายามนำเสนอให้คนเห็นถึงแนวคิดดังกล่าวมากที่สุด ซึ่งการสร้างชาติให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะต้องให้คนมีความคิดคำนึงไปในทางเดียวกัน พระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมของชาติ จึงเป็นบุคคลสำคัญที่นำพาชาติให้พัฒนาไปข้างหน้า ดังนั้น คนในสังคมจึงต้องปฏิบัติตามเพื่อบ้านเมืองของตนเอง

สรุปและอภิปรายผล

นิราสไฟ ของนายเจริญ (2468) มีเนื้อหาเกี่ยวกับการโน้มน้าวใจให้คนในสังคมเลิกเล่นการพนัน โดยการใช้นิราศ แสดงให้เห็นถึงโทษและพิษภัยของการพนัน แม้ไม่มีการกล่าวถึงการเดินทาง ซึ่งเป็นขอบของการประพันธ์นิราศ แต่ก็ปรากฏกลวิธีในการประพันธ์ที่โดดเด่น คือ การนำชื่อไฟตัวต่างๆ มาเขียนเป็นร้อยกรองรำพึงรำพัน เปรียบไฟหรือการพนัน เป็นนางอันเป็นที่รัก ซึ่งทำให้ผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลิน และอารมณ์ขัน

สิ่งที่คนไทยนิยมนำมาใช้ในการพนันมากที่สุด คือ สัตว์ เช่น ไก่ ปลา กัด ตลอดจนจันสัตว์ใหญ่ เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย ซึ่งการพนันพวกนี้ได้รับความนิยมมากจนภายหลังได้รับการยกย่องเป็นการละเล่นพื้นบ้าน นิราสไฟยังได้กล่าวถึงการพนันเหล่านี้ด้วย ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวคิดเรื่อง เวรกรรม ซึ่งเป็นแนวคิดในพระพุทธศาสนาที่ฝังลึกในรากของสังคมไทย แม้การพนันดังกล่าวจะเป็นการทรมานสัตว์ มีหลายคนไม่เห็นด้วยเพราะสงสารเวทนาสัตว์เหล่านั้น และสังคมไทยก็ถือว่าเป็นเมืองพุทธ แต่ก็ยังปรากฏการพนันหรือการละเล่นดังกล่าวอยู่ในเกือบทุกพื้นที่ ทำให้เห็นได้

อย่างชัดเจนว่า การพนันเป็นสิ่งที่มัวเมา ทำให้คนในสังคมคิดถึงแต่ความสนุกจนลืมเรื่องศีลธรรม จริยธรรมต้องเข้ามาควบคุม แต่ก็ยังมีการลักลอบเล่นกันอยู่

การพนัน ให้โทษหลายด้าน การทำให้คนเกรงกลัวการเล่นพนันคือการแสดงโทษ ยังมีบทความและงานวิจัยที่สอดคล้องกัน เช่น ภาพสะท้อนการเล่นหวยของชาวจีนจากวรรณกรรมภาคใต้ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในทศวรรษ 2490 - 2510 ของ พิชลินจ์ จินนุ่น (2563) ศึกษาเรื่องการพนันในสังคมไทย: ภาพสะท้อนจากวรรณกรรม ของ สุภาพร พลาลัย (2547) ความโดดเด่นของผู้ประพันธ์คือ การเปรียบเทียบพนันเป็นนางอันเป็นที่รัก โดยแสดงถึงการรำพึงถึงความรักอันหอมหวานที่ชายมีต่อนาง ทั้งสุขทั้งทุกข์ ถึงแม้ความรัก (การพนัน) จะทำให้ตนนั้นต้องขมขื่น นางหรือความรักที่ทำให้เขามัวเมา หลงลืมถึงสิ่งจำเป็นในชีวิต แต่ก็ยังอาลัยอาวรณ์โหยหา ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงโทษของการพนันอย่างหลากหลาย ทั้งทางตรงและทางอ้อม ให้ผู้อ่านได้รับรู้และคิดต่อ

ผู้ศึกษาพบว่า นิราสไฟ เป็นเครื่องมือชิ้นหนึ่งที่แสดงให้เห็นตัวร้ายในสังคม คือ กลุ่มคนจีน ซึ่งเป็นภาพแทนของการพนัน เนื่องจากการพนันหลายชนิดได้เข้าสู่สังคมไทยพร้อมกับคนจีน เมื่อรัฐมองว่าการพนันเป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศชาติ การทำให้คนจีนเป็นผู้ร้ายจึงเป็นการทำให้คนเห็นถึงพิษภัย และไม่กล้าเข้าไปยุ่งเกี่ยว นอกจากนี้ ผู้ประพันธ์พยายามนำเสนอพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ปรากฏในนิราสไฟ เป็นการพัฒนาประเทศชาติให้ทัดเทียมทันสมัย จึงเป็นการแสดง

ให้คนในสังคม ได้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้า และพระวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลของพระองค์ เพื่อโน้มน้าวให้คนเห็นความสำคัญและปฏิบัติตาม การที่คนในสังคมน้อมนำหลักการตามพระบรมราโชบาย พระราชปณิธานของพระองค์มาใช้ จึงเป็นการช่วยชาติให้เจริญยิ่งขึ้นไป ส่งผลดีต่อทั้งตนเอง ครอบครัว และสังคม ผู้ประพันธ์จึงพยายามนำเสนอให้คนเห็นถึงแนวคิดดังกล่าวมากที่สุด ซึ่งการสร้างชาติให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะต้องให้คนมีความคิด ค่านิยมไปในทางเดียวกัน พระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมของชาติ จึงเป็นบุคคลสำคัญที่นำพาชาติให้พัฒนาไปข้างหน้า ดังนั้น คนในสังคมจึงต้องปฏิบัติตามเพื่อบ้านเมืองของตนเอง ปัจจุบันยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในวิถีชีวิตคน การพนันก็มีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคมเช่นกัน จากการที่เล่นพนันกันเป็นกลุ่มตามบ่อนหรือตามบ้านเรือน ก็เปลี่ยนเป็นการเล่นในรูปแบบออนไลน์ มีทั้งเกมที่เล่นเพื่อความเพลิดเพลินตลอดจนเกมที่เอาเงินจริงๆ ทำให้คนสามารถเข้าถึงการพนันได้ง่ายมากขึ้นเยาวชนเริ่มติดการพนันออนไลน์ นำมาซึ่งปัญหาสังคมต่างๆ ทั้งอาชญากรรม ปัญหาครอบครัว การถูกทอดทิ้ง และมีแนวโน้มว่าการพนันรูปแบบออนไลน์จะขยายวงกว้างไปอีก ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน และประเทศ ควรสอดส่องดูแลอย่างใกล้ชิดอย่างใกล้ชิด การใช้วรรณกรรมที่มุ่งนำเสนอโทษของการพนัน และการโน้มน้าวให้เลิกเล่น จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้เยาวชนหรือคนในสังคมตระหนักถึงโทษนำไปสู่การลดปัญหาสังคมได้

เอกสารอ้างอิง

- ธรรมลีลา. (2545). *เรื่องราวของการพนัน: ย้อนรอยประวัติศาสตร์การพนัน*. <https://www.gamblingstudy-th.org/print.php?txtNo=39>
- นายเจริญ. (2468). *นิราสไฟ*. ห้างสมุด.
- นิพัทธ์ แยมเดชและสมบัติ มั่งมีสุขศิริ. (2563) “อิสระแห่งกีวี” ในนิราศภูเขาทอง และนิราศเมืองเพชรของสุนทรภู่. *วารสารมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 17(3), 1 - 14.
- เนื้ออ่อน ขวัญทองเขียว. (2553). *รัฐสยามกับล้านนา พ.ศ. 2417 - 2476* [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชลินจ์ จินนุ่น. (2563). ภาพสะท้อนการเล่นหวยของชาวจังหวัดจันทบุรีที่ได้จากวรรณกรรมภาคใต้ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในทศวรรษ 2490 - 2510. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*, 7(2), 174 - 188.
- สุภาพร พลายเล็ก. (2547). การพนันในสังคมไทย: ภาพสะท้อนจากวรรณกรรม. *วรรณวิทัศน์*, 4, 20-48.
- มนัส โอภากุล. (2537). คนจีนมาถึงเมือง. *ศิลปวัฒนธรรม*, 15(4), 74 - 79.
- ส.พลาญน้อย. (2531). เล่าเรื่องกีฬา - การพนัน สมัย ‘คุณปู่’. *ศิลปวัฒนธรรม*.
- สุกิจ มะลิผล. (2545). *ศึกษานิราศของหลวงจ๊กปาณี (มหาฤกษ์)* [วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยทักษิณ]. มหาวิทยาลัยทักษิณ.

การศึกษาผลกระทบของศักยภาพผู้ประกอบการในยุคความปกติใหม่ที่มีผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกาะลัดอีแท่น จังหวัดนครปฐม

A Study of Entrepreneurial Competency Impact in the New Normal Era for Creating High Competitive Advantages in order to Create New Knowledge for Tourism Community Enterprises, Koh Lad E - Tan, Nakhon Pathom

นิตินพ ทองวาสนาสง¹

Nitinop Tongwassanasong¹

Received: 9 September 2022

Revised: 23 February 2023

Accepted: 7 March 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัจจัยผลกระทบของศักยภาพผู้ประกอบการในยุคความปกติใหม่ที่มีผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครปฐม กลุ่มตัวอย่าง คือ ตัวแทนผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครปฐม จำนวน 227 ราย เก็บข้อมูลโดยวิธีการใช้แบบสอบถาม โดยข้อมูลถูกวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติและใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 36 - 45 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช. มีระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจมากกว่า 11 ปี และประกอบกิจการในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านการผลิตพืช โดยปัจจัยของศักยภาพผู้ประกอบการในยุคความปกติใหม่มีผลทางบวกต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยรวมในเชิงเส้นตรงมากที่สุด ($b_{BS} = 0.487$) เมื่อนำผลลัพธ์จากการศึกษาที่ได้มาสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน จึงสามารถสรุปได้ว่า วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกาะลัดอีแท่น ควรมีการศึกษาถึงสภาพแวดล้อมของธุรกิจ วิธีการบริหารจัดการภายในวิสาหกิจชุมชน การวิเคราะห์กลุ่มลูกค้าเป้าหมายของวิสาหกิจชุมชน การวิเคราะห์องค์ประกอบธุรกิจของวิสาหกิจชุมชน รูปแบบการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกาะลัดอีแท่นในยุคโควิด - 19 และการยกระดับวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกาะลัดอีแท่นอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ศักยภาพผู้ประกอบการ, ยุคความปกติใหม่, การสร้างความได้เปรียบ

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

¹ Lecturer of Management Department, Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Rattanakosin

* Corresponding author e-Mail: nitinop.ton@mutr.ac.th

Abstract

This research aims to study the factors of entrepreneurial competency impact in the New Normal Era affecting the competitive advantage of community enterprise entrepreneurs in Nakhon Pathom Province. The samples were 227 representatives from community enterprise entrepreneurs in Nakhon Pathom Province. Data were collected by using a questionnaire. The data were analyzed by statistical package program and descriptive statistics such as percentage, mean and standard deviation.

The results showed that most of the respondents were female, aged between 36 - 45 years old, education being at the high school level / vocational certificate, a period of more than 11 years in business, and ran community enterprises in the field of agricultural production. Factors of entrepreneurial potential in the New Normal Era had the most positive effect on building overall competitive advantage in a linear way ($b_{BS} = 0.487$). When the results were used to create new knowledge to develop the potential of community enterprises, it can be concluded that Koh Lat E Tan tourism community enterprises should study the business environments. management methods within community enterprises, an analysis of the target customers of community enterprises, an analysis of business components of community enterprises, a tourism management model of Koh Lad E Tan tourism community enterprise in the COVID - 19 Era and upgrading the tourism community enterprises on Koh Lad E tan to be operated sustainably.

Keywords: Entrepreneurship competency, new normal era, competitive advantage

บทนำ

จังหวัดนครปฐมเป็นจังหวัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย โดยการท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าวจะมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรม มีการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ด้านการเกษตรและวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของแต่ละพื้นที่ได้เป็นอย่างดี (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2557) โดยรูปแบบการท่องเที่ยวดังกล่าวนับเป็นรายได้หลักอีกส่วนหนึ่งของจังหวัดนครปฐม สาเหตุอันเนื่องมาจากระยะทางที่อยู่ใกล้ตัวเมืองกรุงเทพมหานคร สามารถเดิน

ทางไปกลับหรือท่องเที่ยวภายในวันเดียว (one day trip) ได้ จึงส่งผลให้มีนักท่องเที่ยวจากสถานที่ต่างๆ ที่มีเวลาในการท่องเที่ยวจำกัดและต้องการความสะดวกสบายในการเดินทางท่องเที่ยวหันมานิยมใช้บริการท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐมเป็นอย่างมาก ซึ่งพื้นที่บริเวณเกาะลัดอีแท่น นับเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีความผสมผสานกับวิถีชีวิตชุมชนที่มีความโดดเด่นแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลไร่ซิง ตำบลบางเตย ตำบลทรงคนอง และตำบลท่าตลาด มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มของแม่น้ำท่าจีน มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยแร่ธาตุต่างๆ เหมาะแก่การทำสวนผลไม้

และพีชไร้ มีทรัพยากรน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การทำเกษตร

ในปัจจุบันเกาะลัดอีแท่นได้รับการส่งเสริมและช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ ในการเร่งผลักดันให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สำคัญแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม โดยข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการในเกาะลัดอีแท่น มีแนวโน้มลดลง ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและผสมผสานวิถีชีวิตชุมชนของเกาะลัดอีแท่นยังประสบปัญหาในหลายด้านที่ยังไม่ได้รับการช่วยเหลือ ตัวอย่างเช่น การขาดองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการธุรกิจของผู้ประกอบการเพื่อสร้างรายได้เปรียบเทียบการแข่งขันในธุรกิจ การได้รับผลกระทบจากปัญหาการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 จนส่งผลให้การประกอบกิจการของธุรกิจบางประเภทหยุดชะงักหรือชะลอตัวลงและยังส่งผลกระทบต่อการเดินทางชีวิตของประชาชนเป็นจำนวนมากจนรายได้จากการท่องเที่ยวและการส่งออกซึ่งเป็นรายได้สำคัญของประเทศหายไปอย่างฉับพลัน ซึ่งรายได้ดังกล่าวเป็นสัดส่วนกว่าร้อยละ 16 ของ GDP ในปี 2562 (ศูนย์วิจัยกรุงไทย, 2563) รวมถึงข้อมูลจากศูนย์วิจัยกสิกรไทย (2564) ได้คาดการณ์ว่าจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยในช่วงปี 2564 อาจจะมีจำนวนเพียง 150,000 คน ซึ่งมีจำนวนน้อยกว่าเป้าหมายเดิมที่คาดว่าจะอยู่ที่ประมาณ 250,000 - 650,000 คน นอกเหนือจากปัจจัยที่ได้กล่าวมาข้างต้น ในปัจจุบันเกาะลัดอีแท่นยังได้รับผลกระทบเป็นอย่างมากจากการขยายตัวของผังเมืองในพื้นที่จังหวัดนครปฐมและเขตปริมณฑลที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี 2546 เป็นต้นมา จนส่งผลให้เกิดน้ำท่วมขังจากการปิดกั้นเส้นทางระบายน้ำของสิ่งปลูกสร้างใหม่ที่เกิดขึ้นบริเวณรอบเกาะลัดอีแท่น และสร้างความเสียหายต่อผลผลิตทางเกษตรของ

กลุ่มเกษตรกรในชุมชนบริเวณเกาะลัดอีแท่น ดังประโยคที่คนในชุมชนได้กล่าวว่า “ปลูก 7 ปี ตายภายใน 1 เดือน” (เอกวิทย์ นวเศรษฐ, 2564) ซึ่งปัญหาดังกล่าวนับเป็นความท้าทายสำคัญมากในยุคความปกติใหม่ หรือ New Normal ที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกาะลัดอีแท่นจะต้องเร่งปรับตัวในการพัฒนาศักยภาพของธุรกิจตนเองเพื่อสร้างความอยู่รอดในการดำเนินธุรกิจภายใต้ปัจจัยที่ส่งผลต่ออุปสรรคในการดำเนินธุรกิจ รวมถึงกำหนดแนวทางในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยการประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จและเป็นไปตามเป้าหมายหรือทิศทางที่กำหนดไว้จำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาศักยภาพ ความรู้ความสามารถ และทักษะของผู้ประกอบการที่อาศัยหลักการบริหารจัดการในหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการบริหารจัดการด้านการผลิต การบริหารจัดการด้านการเงิน การบริหารจัดการด้านองค์การ รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อผลักดันให้การท่องเที่ยวของชุมชนเกิดความเข้มแข็ง (ภัทรพร จันตะณี, 2554) ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการสร้างแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนเกาะลัดอีแท่น ด้วยวิธีการสร้างองค์ความรู้ด้านการประกอบธุรกิจใหม่ให้กับวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยว เกาะลัดอีแท่นที่มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในยุคความปกติใหม่หรือที่เรียกว่ายุค New Normal จะมีบทบาทสำคัญในการสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจเข้ามาใช้บริการในแหล่งท่องเที่ยวและสามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของกลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดนครปฐมมากขึ้น

จากข้อมูลที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาผลกระทบของศักยภาพ

ผู้ประกอบการในยุคความปกติใหม่ที่มีผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกาะลัดอีแท่น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลปัจจัยผลกระทบของศักยภาพผู้ประกอบการในยุคความปกติใหม่ รวมถึงข้อมูลปัจจัยในการสร้างความได้เปรียบจากการแข่งขัน เพื่อนำมาวิเคราะห์ศักยภาพผู้ประกอบการในยุคความปกติใหม่ที่มีผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัยนี้จะสามารถนำไปใช้เป็นองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาและปรับปรุงศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกาะลัดอีแท่น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม รวมถึงกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอื่นๆ ที่มีความสนใจในการพัฒนาศักยภาพธุรกิจให้สามารถปรับตัวและสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในยุคความปกติใหม่ต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาปัจจัยผลกระทบของศักยภาพผู้ประกอบการในยุคความปกติใหม่ที่มีผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครปฐม

วิธีการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (survey research) โดยให้ตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกาะลัดอีแท่น และผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกาะลัดอีแท่น (ตำบลไร่ซิง) เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาผลกระทบของศักยภาพผู้ประกอบการในยุคความปกติใหม่ที่มีผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกาะลัดอีแท่น จังหวัดนครปฐม ซึ่งมีการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

จำนวนประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นตัวแทนผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครปฐม ที่มีการจดทะเบียนจากกองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2565) จำนวน 523 ราย ประกอบด้วย กลุ่มการผลิตสินค้า จำนวน 465 ราย และกลุ่มการให้บริการ จำนวน 58 ราย ดังนั้นจากการคำนวณตามแนวคิดของ Taro Yamane จึงสามารถกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ได้ทั้งหมด 227 ตัวอย่าง และมีการสุ่มตัวอย่าง ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็นแบบกำหนดโควตา เพื่อให้การวิจัยในครั้งนี้ได้ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินธุรกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกาะลัดอีแท่น จังหวัดนครปฐม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงผลกระทบของศักยภาพผู้ประกอบการในยุคความปกติใหม่ ที่มีผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกาะลัดอีแท่น จังหวัดนครปฐม โดยมีแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลปฐมภูมิ (ได้จากการใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับการศึกษาถึงผลกระทบของศักยภาพผู้ประกอบการในยุคความปกติใหม่ ที่มีผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกาะลัดอีแท่น จังหวัดนครปฐม) และข้อมูลทุติยภูมิ (ได้จากการศึกษาค้นคว้ารวบรวมงานวิจัย บทความ วารสาร เอกสาร สัมมนา สถิติในรายงานต่างๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชนที่มีความเกี่ยวข้อง)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (questionnaire) โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจำนวน 227 ตัวอย่าง (ประกอบด้วย กลุ่มการผลิตสินค้าจำนวน 206 ตัวอย่าง และกลุ่มการให้บริการจำนวน 21 ตัวอย่าง) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดกรอบและขอบเขตเนื้อหาในการสร้างแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยทำการหาความเที่ยงตรงจากค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (index of consistency: IOC) ได้เท่ากับ 0.92 และนำแบบสอบถามไปปรับปรุงแก้ไขแล้วทำการ Try out จำนวน 30 ชุด กับกลุ่มประชากรที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient) ของครอนบาค (cronbach) โดยแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87 ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครปฐม ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลปัจจัยผลกระทบด้านศักยภาพของผู้ประกอบการในยุคความปกติใหม่ ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลปัจจัยการสร้างรายได้เปรียบเทียบจากการแข่งขัน และส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้ไปวิเคราะห์วิธีการทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปด้วยคอมพิวเตอร์ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้เกณฑ์การประเมินตามหลักระดับคุณภาพ 5 ระดับ ของ Likert Rating Scales จากนั้นผู้วิจัยจะนำแบบสอบถามที่ได้ให้แก่ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ราย เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง

เชิงเนื้อหา (index of consistency: IOC) (บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์, 2527) นำคะแนนมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องได้คะแนนระหว่าง 0.00 - 1.00 แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะในข้อที่ได้คะแนน IOC น้อยกว่า 0.80 จากแบบสอบถามทั้งหมด รวมถึงผ่านกระบวนการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย (จว. 121/2565) โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ คือ

1) สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (X) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

2) สถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics) ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (multiple regression analysis) เพื่อหาปัจจัยผลกระทบของศักยภาพผู้ประกอบการในยุคความปกติใหม่ที่มีผลต่อการสร้างรายได้เปรียบเทียบการแข่งขัน เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกาะลัดอีแท่น จังหวัดนครปฐม โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ (multiple linear regression analysis) กำหนดตัวแปรตามสมการต่อไปนี้ (มนัสไพฑูรย์เจริญลาภ, 2553)

$$Y_i = \beta_o + \beta_1 X_{1i} + \beta_2 X_{2i} + \beta_k \beta_{ki} + \varepsilon_i$$

เมื่อ

Y_i = การสร้างรายได้เปรียบเทียบทางการแข่งขัน ได้แก่ ความได้เปรียบจากการเป็นผู้เข้าตลาดแรก ความได้เปรียบในการนำเสนอผลิตภัณฑ์หรือบริการที่โดดเด่นกว่าคู่แข่ง

ความได้เปรียบทางการสร้างห่วงโซ่คุณค่าหรือระบบธุรกิจ ความได้เปรียบของแหล่งทรัพยากร ความได้เปรียบในเรื่องพันธมิตร และความได้เปรียบในการประหยัดต้นทุนในการผลิต

X_1 = ศักยภาพผู้ประกอบการในยุคความปกติใหม่ด้านการรับรู้โอกาส

X_2 = ศักยภาพผู้ประกอบการในยุคความปกติใหม่ด้านการเริ่มต้นธุรกิจใหม่

X_3 = ศักยภาพผู้ประกอบการในยุคความปกติใหม่ด้านการสร้างความสำเร็จและการจัดการเพื่อการเติบโต

X_4 = ศักยภาพผู้ประกอบการในยุคความปกติใหม่ด้านการเก็บเกี่ยวผลตอบแทนจากการลงทุน

β_o = ค่าที่ตัดแกน Y ของสมการเส้นตรง (เมื่อ X_i ทุกค่าเป็น 0)

β_j = ค่าสัมประสิทธิ์ของการถดถอยบางส่วน

ϵ_i = ค่าความคลาดเคลื่อนที่ i

k = จำนวนตัวแปรอิสระ

n = ขนาดตัวอย่างทั้งหมด

จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ Multicollinearity Test พบว่าค่าผลลัพธ์ของความผิดปกติของแปรอิสระและตัวแปรตาม รวมถึงปัญหาค่าที่มีอิทธิพลต่อตัวแบบ Influential อยู่ในเกณฑ์ที่สามารถยอมรับได้ (พรสิน สุภวาลย์, 2555)

ผลการศึกษา

จากการศึกษามลกระทบของศักยภาพผู้ประกอบการในยุคความปกติใหม่ ที่มีผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน จากกลุ่ม

ตัวอย่างผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครปฐมที่มีการจดทะเบียนจากกองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน จำนวน 227 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย สามารถสรุปผลเป็นประเด็นได้ดังนี้

1) ด้านข้อมูลทั่วไป พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 52.42) มีอายุระหว่าง 36 - 45 ปี (จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 35.68) มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช. (จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 32.60) มีระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจมากกว่า 11 ปี (จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 38.32) และประกอบกิจการในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านการผลิตพืช (จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 28.63)

2) ด้านปัจจัยผลกระทบด้านศักยภาพของผู้ประกอบการในยุคความปกติใหม่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อบริษัทปัจจัยผลกระทบด้านศักยภาพของผู้ประกอบการในยุคความปกติใหม่โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.556 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.088) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย ได้ดังนี้

ลำดับที่ 1 ด้านการรับรู้โอกาส อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.626 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.229) โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การประเมินสภาพแวดล้อมในด้านการเศรษฐกิจ (ค่าเฉลี่ย 4.974 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.161)

ลำดับที่ 2 ด้านการเก็บเกี่ยวผลตอบแทนจากการลงทุน อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.572 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.072) โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การศึกษาความเป็นไปได้ในการลงทุนทางธุรกิจด้านการตลาดเพื่อประเมินผลตอบแทนจาก

การลงทุน (ค่าเฉลี่ย 4.903 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.296)

ลำดับที่ 3 ด้านการสร้างความสำเร็จและการจัดการเพื่อการเติบโต อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.544 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.041) โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การวางแผนกำหนดงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายในองค์กรอย่างเป็นระบบ (ค่าเฉลี่ย 4.793 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.406)

ลำดับที่ 4 ด้านการเริ่มต้นธุรกิจใหม่ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.481 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.052) โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การเริ่มต้นธุรกิจใหม่ที่มีการมุ่งเน้นการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออก (solutions) ให้กับลูกค้าเป้าหมาย (ค่าเฉลี่ย 4.762 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.427)

3) ด้านปัจจัยการสร้างความสำเร็จจากการแข่งขัน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อยุทธศาสตร์การสร้างความสำเร็จที่ได้เปรียบจากการแข่งขัน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.513 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.017) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย ได้ดังนี้

ลำดับที่ 1 ด้านแหล่งทรัพยากร อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.672 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.071) โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ทำเลที่ตั้งที่มีความได้เปรียบในด้านระบบสาธารณูปโภคที่เหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 4.855 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.353)

ลำดับที่ 2 ด้านการประหยัดต้นทุนในการผลิต อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.619 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.026) โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การจัดทำ

บัญชีรายรับ - รายจ่ายเพื่อให้ทราบถึงรายละเอียดของต้นทุนในการผลิต (ค่าเฉลี่ย 4.744 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.437)

ลำดับที่ 3 ด้านการเป็นผู้เข้าตลาดรายแรก อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.537 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.046) โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การนำเสนอผลิตภัณฑ์หรือบริการของวิสาหกิจชุมชนที่น่าสนใจ (storytelling) และมีความแปลกใหม่เพื่อสร้างความโดดเด่นเหนือคู่แข่ง (ค่าเฉลี่ย 4.819 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.386)

ลำดับที่ 4 ด้านการนำเสนอผลิตภัณฑ์หรือบริการที่โดดเด่นกว่าคู่แข่ง อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.487 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.041) โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การนำเสนอรูปลักษณะผลิตภัณฑ์หรือบริการ (basic product) ที่มีลักษณะทางกายภาพหรือรูปลักษณะภายนอก (ตัวอย่างเช่น คุณภาพ รูปร่าง หีบห่อ ตราสินค้า) โดดเด่นกว่าคู่แข่ง (ค่าเฉลี่ย 4.797 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.403)

ลำดับที่ 5 ด้านการสร้างห่วงโซ่คุณค่าหรือระบบธุรกิจ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.428 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.028) โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การมีกระบวนการในการทำงานอย่างเป็นขั้นตอนเพื่อลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน (ค่าเฉลี่ย 4.736 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.442)

ลำดับที่ 6 ด้านพันธมิตร อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.337 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.032) โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การสร้างความสัมพันธ์กับคนภายในชุมชนเพื่อสร้างความได้เปรียบจากการแข่งขัน (ค่าเฉลี่ย 4.692 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.463)

โดยผลการวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐาน ด้วยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณเกี่ยวกับปัจจัยผลกระทบของศักยภาพผู้ประกอบการในยุคความปกติใหม่ ที่มีผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันสามารถกำหนดให้สัญลักษณ์ที่ใช้แทนตัวแปรดังนี้

PO = การรับรู้โอกาส

SN = การเริ่มต้นธุรกิจใหม่
BS = การสร้างความสำเร็จและการจัดการเพื่อการเติบโต
RR = การเก็บเกี่ยวผลตอบแทนจากการลงทุน
OA = ความได้เปรียบทางการแข่งขันด้านโดยรวม

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ปัจจัยผลกระทบของศักยภาพผู้ประกอบการในยุคความปกติใหม่ ที่มีผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน

ตัวแปร	b _i	t	p - value
ค่าคงที่	0.343	2.029	0.003**
PO	0.355	2.915	0.008**
SN	0.452	2.281	0.004**
BS	0.487	3.988	0.000**
RR	0.378	3.223	0.004**

R = 0.377; R² = 0.539; SEE = 0.381;

F = 110.212; p - value = 0.000**

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 1 พบว่า มีค่า R² เท่ากับ 0.539 แสดงว่าตัวแปรอิสระทุกตัวสามารถอธิบายความผันแปรของการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ได้ร้อยละ 53.9 โดยการสร้างความสำเร็จและการจัดการเพื่อการเติบโต มีผลทางบวกต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยรวมในเชิงเส้นตรงมากที่สุด (b_{BS} = 0.487) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 รองลงมาคือ การเริ่มต้นธุรกิจใหม่ มีผลทางบวกต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยรวม (b_{SN} = 0.452) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 และการเก็บเกี่ยวผลตอบแทนจากการลงทุน มีผลทางบวกต่อการ

สร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยรวม (b_{RR} = 0.378) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 ส่วนการรับรู้โอกาส มีผลทางบวกต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยรวม (b_{PO} = 0.355) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 ซึ่งสามารถแสดงสมการถดถอยเชิงเส้นพหุคูณของศักยภาพผู้ประกอบการในยุคความปกติใหม่ที่มีผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยรวมได้ดังสมการ

$$\widehat{OA} = 0.343^{**} + 0.355^{**} PO + 0.452^{**} SN + 0.487^{**} BS + 0.378^{**} RR$$

อภิปรายผล

ศักยภาพผู้ประกอบการในยุคความปกติใหม่ที่มีผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันสามารถอธิบายความผันแปรของการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ได้ร้อยละ 53.9 โดยการสร้างความสำเร็จและการจัดการเพื่อการเติบโต มีผลทางบวกต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยรวมในเชิงเส้นตรงมากที่สุด รองลงมาคือ การเริ่มต้นธุรกิจใหม่ การเก็บเกี่ยวผลตอบแทนจากการลงทุน และการรับรู้โอกาสตามลำดับโดยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1) การสร้างความสำเร็จและการจัดการเพื่อการเติบโต มีผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันมากที่สุด โดยปัจจัยส่วนหนึ่งอันเนื่องมาจาก วิสาหกิจชุมชนมีการวางแผนกำหนดงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในองค์กรอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัครเดชเดชา ปานท่าไช และ ชญาภัทร์ กี่อารีโย (2561) ที่กล่าวว่า การพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน โดยมีการวางแผนและกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานอย่างชัดเจนทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ รวมทั้งมีการดำเนินการตามแผนที่วางไว้โดยเน้นให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน กำหนดเป้า หมายและทิศทางของกลุ่มรวมทั้งมีส่วนร่วมในด้านการจัดสรรรายได้และผลประโยชน์ของกลุ่มเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานที่เหมาะสมและเข้าใจร่วมกัน ดังนั้นการวางแผนกำหนดงบประมาณที่มีประสิทธิภาพจะต้องมาจากการมีส่วนร่วมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ที่เกิดทักษะความเข้าใจในพื้นฐานการบัญชีจนสามารถถ่ายทอดให้เห็นถึงความจำเป็นในการใช้จ่ายตลอดจนรายได้ที่จะเกิดขึ้นภายในอนาคต ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของ Promsaka Na Sakolnakorn (2011) ที่กล่าวว่า ผู้ประกอบการที่

มีวิสัยทัศน์จะต้องกำหนดนโยบายการจัดการทางการเงินลงในแผนธุรกิจขององค์กรอย่างเข้มงวด และต้องมีการใช้ทรัพยากรทางการเงินให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

2) การเริ่มต้นธุรกิจใหม่ มีผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยปัจจัยส่วนหนึ่งอันเนื่องมาจากวิสาหกิจชุมชนมีการมุ่งเน้นการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออก (solutions) ให้กับลูกค้าเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมยศ ปัญญา มาก และคณะ (2559) ที่ได้สรุปผลการวิจัยไว้ว่า การประเมินทบทวนผลงานที่ผ่านมาเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาหาทางออกให้ดียิ่งขึ้น เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่ยั่งยืน ดังนั้นหากวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกาะลัดอีแท่น ต้องการทราบถึงข้อมูลปัญหาของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มลูกค้าเป้าหมายเพื่อนำมาต่อยอดในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันทางธุรกิจอย่างแท้จริง จะต้องมีการกำหนดแนวทางในการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยให้ผู้ประกอบการในวิสาหกิจชุมชนทุกคนได้ทราบและเข้าใจถึงปัญหาและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กังสตาล กนกหงส์ (2561) ที่ได้กล่าวว่า หน่วยงานต่าง ๆ ควรหนุนเสริมให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการบันทึกเพื่อจัดเก็บข้อมูลด้านการตลาดแบบง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน ตัวอย่างเช่น รายชื่อตลาดหลักที่รับซื้อผลผลิตของกลุ่มคือแหล่งใด ผลผลิตพืชผักประเภทใดที่เป็นที่ต้องการ ราคาขายอยู่ที่เท่าไร เป็นต้น และควร สนับสนุนให้มีการนำข้อมูลการตลาด ที่กลุ่มได้บันทึกมาใช้ในการวางแผนการตลาดอย่างมีส่วนร่วม

3) การเก็บเกี่ยวผลตอบแทนจากการลงทุน มีผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยปัจจัยส่วนหนึ่งอันเนื่องมาจาก

วิสาหกิจชุมชนมีการศึกษาความเป็นไปได้ในการลงทุนทางธุรกิจด้านการตลาดเพื่อประเมินผลตอบแทนจากการลงทุนโดยพิจารณาจากเรื่องมือในการวิเคราะห์ทางการตลาดที่เหมาะสมที่ได้จากการระดมสมองของบุคลากรภายในวิสาหกิจชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิภาพรธนเจนสันติกุล (2562) ที่กล่าวว่า การทำงานร่วมกันจะช่วยให้เกิดการสร้างช่องทางการตลาดเพื่อการจำหน่ายสินค้าและบริการร่วมกัน และการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการให้บริการที่มีคุณภาพ เครื่องมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์คุณภาพรูปแบบและมาตรฐานที่ต้องดำเนินการควบคู่กันไปกับการจัดการตลาดที่มีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ยุทธจักร พรหมช่วย (2555) ที่กล่าวว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนยังต้องพัฒนาให้มีกลุ่มเข้มแข็งยิ่งๆ ขึ้นโดยเฉพาะการบริหารจัดการในด้านการตลาด ให้มีเอกภาพในการดำเนินงานจึงจะมีศักยภาพในการแข่งขันทางการตลาดทั้งในระดับภูมิภาคและระดับประเทศต่อไปได้อย่างยั่งยืน

4) การรับรู้โอกาส มีผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยปัจจัยส่วนหนึ่งอันเนื่องมาจากวิสาหกิจชุมชนมีการประเมินสภาพแวดล้อมในด้านเศรษฐกิจของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพบุลย์ พันธวงศ์ และคณะ (2559) ที่กล่าวว่า ความเข้มแข็งภายในของวิสาหกิจชุมชน มีผลต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนรวมถึงปัจจัยด้านเศรษฐกิจ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเป็นสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีอิทธิพลต่อวิสาหกิจชุมชน ซึ่งทางผู้วิจัยเห็นว่า การวางแผนธุรกิจที่ของวิสาหกิจชุมชนที่มีประสิทธิภาพควรมีการจัดเตรียมแผนบริหารความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Falkner *et al.* (2015) ที่ได้กล่าวว่า การประเมินและบริหาร

ความเสี่ยงเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มความสามารถการดำรงอยู่ของธุรกิจ และการกำหนดความเสี่ยงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ประกอบการซึ่งสามารถจำแนกประเภทของความเสี่ยง ได้แก่ ความเสี่ยงอัตราแลกเปลี่ยน ความเสี่ยงราคาวัตถุดิบ ความเสี่ยงเทคโนโลยี และ E - business ความเสี่ยงห่วงโซ่อุปทาน ความเสี่ยงเกี่ยวกับพนักงานและการบริหาร และความเสี่ยงเกี่ยวกับการเติบโตของธุรกิจ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งนี้

1. ปัจจัยด้านผลกระทบของศักยภาพผู้ประกอบการในยุคความปกติใหม่ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด - 19 ส่งผลให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนจำเป็นต้องตระหนักถึงแนวทางในการรับรู้โอกาสทางธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในยุคความปกติใหม่ ดังนั้นการศึกษาและวิเคราะห์แหล่งข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจทั้งภายในประเทศและนอกประเทศ จะเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่จะช่วยให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกาะลัดดีแทน สามารถกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาด ผ่านการดำเนินกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนอย่างสร้างสรรค์โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ ภายใตกรอบงบประมาณที่เหมาะสม เพื่อนำมาสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

2. ปัจจัยด้านการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันทางธุรกิจ วิสาหกิจชุมชนจะประสบความสำเร็จทางธุรกิจในยุคความปกติใหม่ได้จะต้องมีความเข้าใจถึงจุดเด่นและข้อจำกัดของชุมชนตนเอง เพื่อประเมินว่า ทรัพยากรภายในชุมชนมีความโดดเด่นและสามารถสร้างความประทับใจให้แก่กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นลูกค้า

เป้าหมายได้อย่างไร ซึ่งทำเลที่ตั้งของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยว เกาะลัดดีแห่งนี้มีความได้เปรียบในด้านระยะทางและระบบสาธารณูปโภคที่เหมาะสม ซึ่งสามารถกระตุ้นให้กลุ่มนักท่องเที่ยวที่อาศัยอยู่ใกล้กับตัวเมืองกรุงเทพมหานครที่มีความต้องการท่องเที่ยวในรูปแบบไปเช้าเย็นกลับ สามารถเข้ามาเที่ยวชมความสวยงามของธรรมชาติและวิถีชุมชนในด้านการเกษตรของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยว เกาะลัดดีแห่งนี้ได้อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาถึงแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในแต่ละจังหวัดให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการสร้างสรรค์โปรแกรมการท่องเที่ยวภายใต้รูปแบบเมืองอัจฉริยะ (smart city) ที่ยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และทรัพยากรหลักของชุมชน โดยมีการประยุกต์ใช้ประโยชน์จาก

เทคโนโลยี นวัตกรรมที่ทันสมัยและชาญฉลาด เพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวอย่างไร้พรมแดน ที่สร้างความกลมกลืนระหว่างโลกในความจริง (physical world) กับโลกจำลองแบบดิจิทัล (digital world, simulated world) ที่ถ่ายทอดถึงสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยววิสาหกิจชุมชนในรูปแบบพหุจักรวาล หรือ Multiverse เพื่อให้นักท่องเที่ยวทั่วโลกได้เกิดความสนใจและต้องการเข้ามาท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ภายใต้ทุนสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.) งบประมาณด้านวิจัยและนวัตกรรม ประเภท Fundamental Fund ประจำปีงบประมาณ 2565

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2557). *คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2565). *รายงานสรุปประเภทกิจการวิสาหกิจชุมชน/เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน จำแนกตามพื้นที่*. https://smce.doae.go.th/smce1/report/select_report_smce.php?report_id=17
- กังสดาล กนกหงส์. (2561). แนวทางการพัฒนาและการจัดการเครือข่ายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพืชผักอินทรีย์ จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 6(2), 261 - 270.
- นิภาพรรณ เจนสันติกุล (2562). การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนพื้นที่ภาคกลางตอนล่าง 1 เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันในประชาคมอาเซียน. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 10(1), 95 - 120.
- บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์. (2527). *การทดสอบแบบอิงเกณฑ์: เทคนิคและวิธีการ*. โอเดียนสโตร์
- พรสิน สุภวาลย์. (2555). *การวิเคราะห์การถดถอย*. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- ไพบุลย์ พันธวงศ์และคณะ. (2559). ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน ตำบลสะลวง อำเภอแม่อิง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์*, 11(2), 189 - 202.

- ภัทรพร จันตะนี. (2554). *การจัดการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของชุมชน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนเห็ด
ตับเต่า ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา* [ปริญญาธรรมาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา]. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- มนัส ไพฑูลย์เจริญลาภ. (2553). *เอกสารประกอบการสอนวิชาสถิติและการวิจัย*. สถาบันเทคโนโลยี
พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ยุทธจักร พรหมช่วย. (2555). *การศึกษาความสำเร็จในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษากลุ่ม
ทอผ้าไหมแพรวบ้านโพน อำเภอดำรง จังหวัดกาฬสินธุ์* [การศึกษาอิสระปริญญา
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น].
วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศูนย์วิจัยกรุงไทย. (2563). *ทิศทางเศรษฐกิจและธุรกิจในยุค. New Normal*. [https://krungthai.com/
Download/ economyresources/EconomyResourcesDownload_447New_
Normal_29_05_63.pdf](https://krungthai.com/Download/economyresources/EconomyResourcesDownload_447New_Normal_29_05_63.pdf)
- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2564). *โควิด - 19 ระลอกใหม่ ป่วนการท่องเที่ยวระหว่างประเทศทั่วโลกและไทย
ในช่วงที่เหลือของปี 2564*. [https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/k-econ/
business/Pages/Covid-Travel-z3255.aspx](https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/k-econ/business/Pages/Covid-Travel-z3255.aspx)
- สมยศ ปัญญามาก และคณะ (2559). *วิสาหกิจชุมชนกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน*. *วารสารบัณฑิต
แสงโคมคำ*, 1(1), 73 - 88.
- อัคม์เดชเดชา ปานท่าไช และ ชญาภัทร์ กี่อารีโย. (2561). *ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนิน
งานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารในจังหวัดสมุทรปราการ*. *วารสารพัฒนา
เทคนิคศึกษา*, 30(106), 150 - 158.
- เอกวิทย์ นวเศรษฐ. (2564). *เอกสารประกอบการประชุมการใช้ศิลปะเพื่อยกระดับชุมชนสู่แหล่ง
ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น บริเวณลุ่มแม่น้ำท่าจีนตอนกลาง
กรณีศึกษา ชุมชนเกาะลัดอีแค้น จังหวัดนครปฐม*. เทศบาลเมืองไร่ขิง จังหวัดนครปฐม
- Falkner, E.M. & Hiebl, M.R.W. (2015). Risk management in SMEs: A systematic review of
available evidence. *The Journal of Risk Finance*, 16(2), 122 - 144.
- Promsaka Na Sakolnakorn, T. (2011). Economic and social development by management
using outsourcing and subcontracting strategy. *The International Journal of
Environmental, Cultural, Economic & Social Sustainability*, 7(5), 273 - 286.

พระสงฆ์กับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเด็กเยาวชนกลุ่มเปราะบาง: ประสบการณ์
การพัฒนาชุมชนวัดใหม่สี่หมื่น อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
**Monks and Promoting the Quality of Life of Vulnerable Youth Groups:
Experience from Wat Mai Si Muen Community Development, Damnoen
Saduak District, Ratchaburi Province**

นิภาวรรณ เจริญลักษณ์^{1*}, ชัชวาล แอร่มหล้า¹, ภาณิกานต์ คงนันทะ¹,
ประภัสสร มีน้อย¹, เนตรตะวัน โสมนาม¹

Nipawan Charoenlak^{1*}, Chachawan Aramlar¹, Panikarn Khongnantha¹,
Prapatsorn Meenoi², Nettawan Somnam¹

Received: 30 November 2022

Revised: 2 February 2023

Accepted: 7 March 2023

บทคัดย่อ

กระบวนการของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประเทศยุคการเปลี่ยนแปลงจะต้องมีการบูรณาการในทุกๆ ด้านเพื่อรองรับปัญหาต่างๆ ที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิตของประชาชนที่สำคัญของประเทศไทย บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพระสงฆ์กับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเด็กเยาวชนกลุ่มเปราะบางประสบการณ์การพัฒนาคุณภาพชีวิตของวัดใหม่สี่หมื่น อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม โดยใช้แนวคำถามแบบมีเค้าโครง กลุ่มตัวอย่างคือพระสงฆ์จำนวน 1 รูป เด็กและเยาวชนจำนวน 10 คน เป็นการเลือกแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกของผู้ให้ข้อมูลคือ (1) เป็นผู้มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชนอย่างน้อย 3 ปี (2) สามารถให้ข้อมูลระหว่างการสนทนาและหลังการสนทนาเพื่อให้ข้อมูลครบถ้วน และ (3) ยินดีให้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ตรวจสอบด้วยเทคนิคสามเส้า และนำเสนอเชิงพรรณนา จากการศึกษาพบว่า พระสงฆ์วัดใหม่สี่หมื่น อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ได้ยึดหลักการอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความเมตตา ความเอื้อเฟื้อ เคารพในความแตกต่างของกันและกัน และสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน มีเป้าหมายหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ กาย จิตใจ สังคม และปัญญา และมีแนวทางการพัฒนา 3 ด้าน คือ 1) ความเท่าเทียม 2) ความหลากหลาย และ 3) การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนกลุ่มเปราะบางให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต, การพัฒนาชุมชน, เด็กและเยาวชนกลุ่มเปราะบาง

¹ อาจารย์ประจำ, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

¹ Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Muban Chombueng Rajaphat University

* Corresponding Author's Email: ncharoenlak@gmail.com

Abstract

The paradigm of improving the quality of life of a changing country must be integrated in all aspects to accommodate complex and ever - changing issues. The temple is an important center for community development and quality of life for the people of Thailand. This article aims to study monks and the quality of life promotion for vulnerable youth groups, the experience of improving the quality of life of Wat Mai Si Muen, collected data by interviews and focus groups. The tool was a structured guideline of questions. The sample consisted of 1 monk, 10 children and youths, by purposive selection. The criteria for selecting informants were. - 1) being involved in the quality of life development for children and youth for at least 3 years, 2) being able to provide information during and after the conversation in order to complete the information, and 3) willing to provide information according to the objectives of the study. Data were analyzed by content analysis and check with the triangulation technique. and descriptive presentation. The study found that Wat Mai Si Muen, Damnoen Saduak District, Ratchaburi province had adhered to the principles of coexistence with love, kindness, generosity, respect for each other's differences, and creative learning together. The main goal was to improve the quality of life, namely physical, mental, social and intellectual, and had three development approaches. - 1) equity, 2) diversity, and 3) community engagement. applied to promote the quality of life for vulnerable youth groups enabling them to coexist peacefully.

Keywords: Quality of life, community development, vulnerable youth groups

บทนำ

ประเทศไทยมีส่วนเกี่ยวข้องกับในฐานะเป็นภาคีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (International Covenant on Economic Social and Cultural Rights - ICESCE) เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2542 สาระหลักคือ การให้ความสำคัญกับสิทธิของทุกคนในการศึกษา โดยเน้นให้เกิดการพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์ และความสำนึกในศักดิ์ศรีของตนอย่างบริบูรณ์ เพิ่มพูนความเคารพในสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน อีกทั้งยังเน้นว่าการศึกษจะต้องทำให้ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องส่งเสริมความเข้าใจ ความอดทน และมิตรภาพระหว่างชาติ และกลุ่มเชื้อชาติ ชนกลุ่มน้อย หรือกลุ่มศาสนาต่าง

โดยสานต่อถึงกิจกรรมของสหประชาชาติในการดำรงไว้ซึ่งสันติภาพ (ทรงชัย ทองปาน และสิริจิตต์ เดชอมรชัย, 2565, หน้า 29 - 30) การตระหนักถึงสิทธิมนุษยชน การอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความเมตตา ความเอื้อเฟื้อ เคารพในความแตกต่างของกันและกัน และสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งหมดเป็นหลักการพื้นฐานที่ตั้งอยู่บนคุณธรรมพื้นฐาน โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาได้ให้เป็นแนวปฏิบัติตามวิถีพุทธของสังคมไทยมาโดยตลอด ดังปรากฏในหลักพรหมวิหารธรรม 4 สังคหวัตถุ 4 เป็นต้น อีกทั้งบนวิถีความเป็นชุมชน (community) มุ่งองค์ประกอบสำคัญคือ การมีการผลิต มีการบริโภค และมีการจัดจำหน่ายจ่ายแจก (production, consumption and distraction) การมีการถ่ายทอดความรู้และระเบียบ

ปฏิบัติทางสังคม (sectionalization process) การควบคุมการกระทำของสมาชิกและมีข้อตกลงในการใช้ชีวิตร่วมกัน (social control) การให้สมาชิกทำกิจกรรมร่วมกัน (social participation) และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันโดยมีเป้าหมายคือความสำเร็จของแต่ละบุคคล (mutual support) (สุรพล พยอมแย้ม, 2556, หน้า 21 - 26) การดำรงของสมาชิกในชุมชนทั้งที่อยู่ดั้งเดิมและผู้เข้ามาพักอาศัยด้วยการพึ่งพาอาศัยกันและกัน การดูแลบนพื้นฐานของศักยภาพและความต้องการที่เหมาะสม โดยการอาศัยความร่วมมือทุกภาคส่วนจึงเป็นกระบวนการสำคัญ

จังหวัดราชบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลางแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 10 อำเภอ 101 ตำบล 977 หมู่บ้าน และการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น แบ่งออกเป็น องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลเมือง 4 แห่ง เทศบาลตำบล 30 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 77 แห่ง โดยสภาพบริบทของพื้นที่มีอาณาเขตพื้นที่ติดกับประเทศพม่าโดยมีเทือกเขาตะนาวศรีเป็นแนวพรมแดนสันปันน้ำรวมความยาว 73 กิโลเมตรจากการสำรวจปี 2560 พบว่าแรงงานต่างด้าว ที่ถูกกฎหมายและได้รับอนุญาตให้ทำงานในจังหวัดราชบุรี จำนวน 47,584 คน แยกเป็นประเภทชั่วคราว (มาตรา 9) จำนวน 626 คน ประเภทส่งเสริมการลงทุน (มาตรา 12) จำนวน 103 คน ประเภทชนกลุ่มน้อย (มาตรา 13) จำนวน 3,988 คน นำเข้า MOU จำนวน 5,972 คน และพิสูจน์สัญชาติ (พม่า ลาว กัมพูชา) จำนวน 36,895 คน ส่วนจำนวนแรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติ (พม่า ลาว กัมพูชา) จำนวน 42,867 คน (พม่า จำนวน 38,222 คน, ลาว จำนวน 1,509 คน และกัมพูชา จำนวน 3,136 คน) (กลุ่มยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนา, 2560) ภาพรวมของจังหวัดจะเห็นได้ว่ามีกลุ่มแรงงานที่อาศัยทำงานกระจายไปตามพื้นที่ต่าง ๆ นอกจากนี้

ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่อำเภอชายขอบของจังหวัด พื้นที่จังหวัดราชบุรีจึงเป็นจังหวัดที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรมทั้งประชาชนที่อยู่จังหวัดและที่เข้ามาใช้แรงงานในพื้นที่ รวมถึงเด็กและเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์อยู่ในพื้นที่ชายขอบของจังหวัดเป็นจำนวนมาก สำหรับวัดใหม่สี่หมื่นตั้งอยู่ตำบลสี่หมื่น อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรีสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ปัจจุบันเป็นศูนย์ดูแลเด็กและเยาวชนกลุ่มเปราะบาง (vulnerable groups) โดยเฉพาะบุตรหลานของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตพื้นที่จังหวัดราชบุรี โดยใช้ฐานคิดตามหลักพุทธธรรมและบูรณาการหลักการบริหารงานสวัสดิการสังคม (social welfare administration) คู่ขนานกันไปเพื่อดูแลผู้ด้อยโอกาสเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นสมาชิกที่ดีในชุมชน และอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับสังคม

จากความสำคัญและประเด็นปัญหาดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิตของวัดใหม่สี่หมื่น อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มเป้าหมายรวมถึงแนวทางการบูรณาการพุทธธรรมกับการดูแลเด็กและเยาวชนกลุ่มเปราะบางว่าเป็นอย่างไร ผลการศึกษาจะเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพื้นที่อื่น ๆ ที่มีบริบทและประเด็นปัญหาใกล้เคียงกันต่อไป

วัตถุประสงค์การศึกษา

เพื่อศึกษาพระสงฆ์กับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเด็กเยาวชนกลุ่มเปราะบาง ประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิตของวัดใหม่สี่หมื่น อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตข้อมูลที่คณะผู้วิจัยได้นำมาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ข้อมูลบริบทของวัดใหม่สี่หมื่น และประสบการณ์การส่งเสริมคุณภาพชีวิตเด็กเยาวชนกลุ่มเปราะบางของวัดใหม่สี่หมื่น อำเภอคำเม็นสะตอก จังหวัดราชบุรี ทั้งนี้ได้เจาะจงช่วงเวลาการดำเนินการของทางวัดช่วงระยะเวลาปีพุทธศักราช 2564 - 2565

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง: บริบทของพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมไทย

ในส่วนนี้เป็นการทบทวนทฤษฎีที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะพระพุทธศาสนากับสังคมไทย ซึ่งครอบคลุมมิติของบทบาทพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทย บทบาทของพระสงฆ์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนี้

“พระพุทธศาสนา” ตามความหมายแล้วหมายถึงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาตั้งแต่อดีตและสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ตามความเชื่อของชาวพุทธแล้วพระพุทธศาสนาได้ถือกำเนิดเมื่อคราวพระพุทธเจ้าได้เดินทางไปแสดงธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกให้แก่กลุ่มปัญจวัคคีย์ ซึ่งเดิมเคยอุปฐากก่อนการตรัสรู้ หลักธรรมที่พระพุทธองค์ได้ตรัสสอนคือ “พระธรรมจักรกัปปวัตตนสูตร” หลังการแสดงพระธรรมเทศนาได้เกิดพระสงฆ์ขึ้นเป็นรูปแรก และนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดพระพุทธศาสนาในโลกเป็นครั้งแรก ตั้งแต่นั้นมา ความสมบูรณ์ขององค์กรทางพุทธศาสนาครบถ้วนเมื่อเกิดพุทธบริษัท 4 กล่าวคือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา และที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของการเป็นศาสนาคือ ศาสนพิธี ศาสนวัตถุ ศาสนสถาน และกิจการต่างๆ ทางพุทธศาสนา

บทบาทหลักของพระพุทธศาสนาและได้ส่งต่อให้กับพระสงฆ์ผู้นำของพุทธบริษัท 4 เป็นบทบาทในการถือกุศลต่อสังคมนั้น การประกาศธรรมคำสอนของพระศาสดาเป็นการแสดงบทบาทที่สำคัญของสถาบันสงฆ์ การเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วแล้วเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ที่กำลังเผชิญอยู่ในสถานการณ์ปัจจุบัน ทั้งนี้ด้วยอาศัยความเมตตาและกรุณาของสงฆ์ที่ได้อบรมและพัฒนาตนเองเป็นอย่างดีแล้วมุ่งบำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่น บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยมีฐานะและความเป็นอยู่ที่แตกต่างไปจากประชาชนโดยเพศสภาพและการมีพระธรรมวินัยเป็นเครื่องธำรงตน เหตุนั้น พระสงฆ์จึงได้รับการยกย่องจากประชาชน ชุมชนและสังคมมาโดยตลอดให้อยู่ในฐานะที่เป็นที่เคารพยกย่องและสักการบูชา และการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ กล่าวโดยสรุปแล้ว บทบาทของพระพุทธศาสนากับสังคมไทย (โยตะ ชัยวรมันกุล, 2563, หน้า 157 - 158) มีดังนี้

1) ลักษณะของบทบาทเชิงอุดมคติ
บวญิติการดำเนินชีวิตของคนไทยที่มีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานนั้นได้ส่งผลให้เกิดกระบวนการอบรมบ่มเพาะ (socialization) ระหว่างพระสงฆ์กับชุมชนและสังคม กล่าวโดยลักษณะอุดมคตินี้สามารถสรุปลักษณะบทบาทพระสงฆ์ที่เอื้อต่อสังคมและชุมชน โดยเฉพาะประเด็นการสังเคราะห์ที่ถือกุศลต่อชุมชน และสังคมได้เป็น 3 ลักษณะ คือ (1) การเป็นหลักธรรมที่มุ่งปฏิบัติดี กล่าวคือ พระสงฆ์ต้องเป็นผู้สำรวมอินทรีย์เพื่อให้อยู่ในสมณสารูป คือ สำรวมกาย วาจา และใจ เป็นผู้ที่ตั้งมั่นในพระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ได้บัญญัติไว้ จนส่งผลให้เป็นผู้มีกิริยาที่สมควรแก่การยกย่อง วาจาที่ดี งดงามเหมาะแก่การเรียนรู้ สงบนิ่งเป็นปราชญ์ที่สุขุม ผ่องใส สุขุมเยือกเย็นด้วยจิตที่ฝึกฝนดีแล้ว และ

เป็นที่น่าเคารพนับถือ (2) *การเป็นผู้มุ่งปฏิบัติตรง* คือ มุ่งมั่นต่อการปฏิบัติตามแนวทางหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่ได้บัญญัติไว้ ทั้งประโยชน์ที่เป็นเชิงอุดมคติ และประโยชน์ในปัจจุบันที่จะต้องเอื้อเพื่อต่อความเดือดร้อน สุขทุกข์ของประชาชนไปพร้อมๆ กัน (3) *การเป็นผู้ที่มุ่งปฏิบัติเพื่อรู้* *แจ้งถึงหลักธรรม* กล่าวคือ การเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อให้เกิดความรู้แจ้ง มุ่งการหลุดพ้นจากความทุกข์ตามคติทางพุทธศาสนา ปฏิบัติศีลอย่างหมดจดครบถ้วน สมานเพื่อธำรงตนให้อยู่กับปัจจุบันอย่างมีความสุข และสร้างปัญญาด้วยความพากเพียรทั้งหมดเป็นเครื่องหล่อหลอมและได้ส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำของชุมชนมาโดยตลอด

2) ลักษณะของบทบาทด้านความคาดหวังของชุมชนและสังคม บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจะแบ่งออกมาเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ (1) *ลักษณะที่เป็นบทบาทหลัก* หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นเฉพาะของพระสงฆ์ กล่าวคือ การเป็นผู้นำชุมชนที่มุ่งการอบรมกล่อมเกลาจิตวิญญาณเพื่อให้เกิดความหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดด้วยการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาน และปัญญา (ไตรยางค์สิกขา) ให้เกิดความสมดุล และเหมาะสมกับการดำเนินชีวิต และ (2) *ลักษณะที่เป็นบทบาทรองของภารกิจ* โดยพื้นฐานคือการเป็นผู้นำของชุมชนทั้งด้านการปฏิบัติและดำรงชีพบนเส้นทางสายกลาง บนพื้นฐานของการดำเนินชีวิตที่ปกติ พระสงฆ์จะเป็นแบบอย่างในการเป็นผู้เอื้อเพื่อการนำพาการสั่งสมและสร้างสรรค์วัฒนธรรมให้เกิดขึ้นส่งต่อให้กับลูกหลานของชุมชนและสังคม ในยามวิกฤติหรือสถานการณ์ไม่ปกติ พระสงฆ์จะต้องเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและทำการปฏิบัติในการนำพาประชาชนให้เกิดความสามัคคี ความเชื่อมั่น และการธำรงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อให้ฝ่าฟันวิกฤติต่างๆ ให้ผ่านพ้นไปได้ เช่น วิกฤติ

ทางสงครามในอดีตที่ปรากฏหลักฐานว่าพระสงฆ์เป็นผู้นำในการสร้างขวัญกำลังใจ พระสงฆ์เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมเพื่อเสริมแรงบันดาลใจกับให้ประชาชน เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องส่วนนี้คณะผู้วิจัยได้ใช้เป็นกรอบคิดเบื้องต้นในการศึกษา และเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ข้างต้น

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative research) ใช้วิธีการศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in - depth interview) สนทนากลุ่ม (focus group discussion) และสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (participation observation) และเครื่องมือที่ใช้คือแนวคำถาม (guidelines) มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดตามวัตถุประสงค์ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (documentary research) ซึ่งข้อมูลเบื้องต้นคือข้อมูลบริบทของพื้นที่จังหวัดราชบุรีที่เกี่ยวข้อง จากนั้นเป็นการศึกษาพื้นที่เป้าหมาย ทั้งหมดได้เป็นองค์ความรู้เบื้องต้น และเป็นแนวคิดในการศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่คณะผู้วิจัยได้กำหนดเอาไว้

ขั้นตอนที่ 2 ในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาภาคสนามผ่านการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม โดยคณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่กลุ่มเป้าหมายเพื่อเก็บข้อมูล การสังเกตการณ์พื้นที่จริงเพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างรอบด้าน โดยได้รับความอนุเคราะห์จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดในการอำนวยความสะดวกและประสานงานการลงพื้นที่ ตลอดจนได้ร่วมทำกิจกรรมในกลุ่มเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 3 เป็นขั้นตอนต่อเนื่องจากขั้นตอนที่ 2 โดยคณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) จากข้อมูลทั้งหมดที่ได้ และได้มีการตรวจสอบความเชื่อมั่นด้วยเทคนิคสามเส้า (triangulation technique)

ขั้นตอนที่ 4 เป็นการเรียบเรียง และนำเสนอผลการศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่ได้กำหนดไว้

ผลการศึกษา

จากการศึกษาข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมพบว่า

1. บริบทและพัฒนาการ บริบทของพื้นที่วัดใหม่สี่หมื่นอยู่เลขที่ 95 หมู่ 1 ตำบลสี่หมื่น อำเภอคำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี เป็นวัดที่สังกัดคณะสงฆ์มหานิกายของคณะสงฆ์ไทย จากประวัติศาสตร์บอกเล่า (oral history) พบว่าวัดใหม่สี่หมื่นเป็นวัดของชุมชนดั้งเดิมที่ก่อตั้งเมื่อประมาณ พุทธศักราช 2337 และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. 2470 ตามตำนานจากรุ่นต่อรุ่นชื่อ “วัดใหม่สี่หมื่น” มาจากเชื่อว่าเดิมพื้นที่ชุมชนบริเวณที่ตั้งของวัดมีวัวฝูงจำนวนมากถึง 40,000 ตัวซึ่งชุมชนถิ่นนี้ได้เลี้ยงไว้และลงมาตีเมกินน้ำบริเวณนี้อยู่เสมอๆ และพื้นที่จากรอยเหยียบย่างของฝูงวัวดังกล่าวส่งผลให้เป็นคลอง และเกิดน้ำขังเป็นที่มาของการไหลผ่านของน้ำ และเป็นที่มาของชื่อว่า “คลองสี่หมื่น” และตั้งชื่อตำบลตามสถานที่เป็น “ตำบลสี่หมื่น” เช่นเดียวกับ “วัดใหม่สี่หมื่น” ซึ่งเป็นวัดของชุมชน ซึ่งปัจจุบันมีพระปลัดญาณเดช จนฺทโสภโณ (จันทร์คง) จบการศึกษานักธรรมชั้นเอก และปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ) เป็นเจ้าอาวาส โดยดำรงตำแหน่งตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2552 เป็นต้น นอกจากนี้แล้วยังเป็นพระนักพัฒนา

ที่ได้รับการยกย่องนับถือของประชาชนและคณะสงฆ์ ดังจะเห็นได้จากการได้รับมอบหมายจากคณะสงฆ์ในการดำรงตำแหน่ง เช่น กรรมการสนามหลวงแผนกนักธรรม เป็นพระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียน เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเนกขัมมาราม และได้รับการแต่งตั้งเป็นพระกรรมวาจาจารย์ เป็นต้น นอกจากนี้แล้วยังได้รับรางวัลด้านการพัฒนาต่างๆ เช่น ได้รับประกาศเกียรติคุณผู้นำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา (เสาเสมาธรรมจักร) สาขาสงเคราะห์ประชาชนและชุมชนรางวัลธรรมจักรทอง สาขาทำประโยชน์ด้านสาธารณูปการและการพัฒนาชุมชนดีเด่น และรางวัลอัครบุคคลแห่งชาติ (พรหมนาคา) สาขาเกียรติคุณ ผู้นำคุณประโยชน์ต่อศาสนา สังคม และประเทศชาติดีเด่น เป็นต้น ผลรางวัลต่างๆ ได้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของพระสงฆ์ทำหน้าที่เกื้อกูลชุมชนและสังคม โดยมุ่งเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนทุกระดับ

1.1 จุดเริ่มต้นและแรงบันดาลใจ

การได้มีโอกาสทำงานใกล้ชิดพระผู้ใหญ่กับการทำหน้าที่ในฐานะพระเลขาพระผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเนกขัมมาราม กล่าวคือ พระครูไพศาลพัฒนาภรณ์ (หลวงพ่อบุญ สมปโน) อดีตเจ้าอาวาสวัดเนกขัมมาราม อำเภอคำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ด้วยความเมตตาธรรมของท่านจึงได้รับเด็กที่อยู่ในชนบทพื้นที่อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรีซึ่งยากจนและไม่มีโอกาสได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น โดยท่านได้รับมาอุปการะดูแลในวัดเนกขัมมาราม และการได้รับหน้าที่เป็นพระพี่เลี้ยงคอยดูแลเด็กและเยาวชน รวมถึงได้สอนเด็กๆ ในโรงเรียนในฐานะครูสอนศีลธรรมอย่างต่อเนื่อง จากประสบการณ์ที่ดีอีกทั้งเคารพเลื่อมใสต่อปณิธานของอดีตเจ้าอาวาสวัดเนกขัมมารามที่ให้ความสำคัญกับ “การศึกษา”

ปรารถนาที่จะให้เด็กเยาวชนได้รับโอกาสทางการศึกษาจึงได้ไปรับมาดูแลและให้การศึกษาเมื่อได้รับโอกาสเป็นเจ้าของวัดใหม่สี่หมื่น นอกจากการบริหารคณะสงฆ์ในปกครองแล้ว จึงได้รับเด็กเยาวชนเข้ามาดูแลสืบสานตามแนวทางของบูรพาจารย์ที่ได้นำทางเอาไว้ ดังคำปรารภว่า “เป็นครูสอน ศาสนา สังคม ภาษา ไทย หลวงพ่อทำงานนี้ตั้งแต่อายุ 19 ปี ทำมา มากกว่า 19 ปี ได้ฉายาว่า หลวงพ่อองค์ดำ ต่อมาหลวงพ่อบริการเจ้าอาวาสวัดเนกขัมมารามได้ มรณภาพ ก็ได้สืบทอดต่อตั้งแต่นั้นมา” (สัมภาษณ์ตัวแทนพระสงฆ์, 2 ตุลาคม 2565) เด็กและเยาวชนที่จะรับเข้ามาอุปการะมีฐานะยากจน แต่มีความตั้งใจที่จะศึกษาเล่าเรียน และที่สำคัญคือพ่อแม่ผู้ปกครองจะต้องอนุญาตก่อน จากนั้นทางวัดจะรับเข้ามาดูแลต่อ ปัจจุบันเด็กและเยาวชนที่อยู่ในความดูแลของวัดใหม่สี่หมื่น มีจำนวน 106 คน (สัมภาษณ์เด็กและเยาวชน, 2 ตุลาคม 2565)

1.2 แนวทางการดำเนินการ

(1) *การเตรียมการ* จุดมุ่งหมายสำคัญที่เจ้าอาวาสได้รับช่วงต่อจากอดีตเจ้าอาวาสวัดเนกขัมมารามที่ต้องการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาเพื่อให้ได้รับการศึกษาที่ดีขึ้น ดันทุนประสบการณ์การบริหารจัดการรวมถึงแนวทางการดูแลเด็กและเยาวชนได้ถูกนำมาใช้บริหารจัดการที่วัดใหม่สี่หมื่น ปัจจัยสำคัญที่ต้องคำนึงถึงคือ *ประการแรก* “ผู้ดูแลหลักและเครือข่ายร่วมดูแล” ซึ่งจะต้องเป็นผู้ร่วมดำเนินการ โดยเจ้าอาวาสเป็นผู้นำหลักกับภารกิจทั้งหมด มีคณะสงฆ์ คณะกรรมการวัด และแกนนำชุมชนรอบๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ *ประการที่สอง* “งบประมาณและค่าใช้จ่าย” เป็นเงินที่ได้รับการบริจาคจากพุทธศาสนิกชนที่ต้องการช่วยเหลือคณะสงฆ์ และคณะกรรมการ

ประการที่สาม “เสนาสนะที่พักอาศัย” โดยสถานที่หลักคือศาลาการเปรียญของวัดมีการแบ่งโซนพื้นที่แบ่งเป็นชายและหญิง เน้นความปลอดภัยและการดูแลซึ่งกันและกันได้อย่างสะดวก และ “การจัดการภายในวัด” เน้นแบบช่วยเหลือและมอบหมายให้คณะสงฆ์ภายในวัดช่วยสอดส่องดูแลอย่างใกล้ชิดโดยเจ้าอาวาสเป็นผู้กำกับดูแลทุกๆ ด้านอย่างใกล้ชิดเช่นกัน ในด้านการจัดการได้มีการแบ่งความรับผิดชอบ คือ (1) กลุ่มเด็กเล็กที่ยังช่วยเหลือตัวเองไม่ได้มากนัก จะพักโรงนอนสำหรับเด็กเล็ก มีพี่เลี้ยงซึ่งเป็นรุ่นพี่ที่อยู่มาก่อนประมาณ 4 - 5 คน คอยดูแลการใช้ชีวิตประจำวัน (2) กลุ่มเด็กและเยาวชนผู้หญิง จะมีห้องพักเป็นสัดส่วน นอนห้องเดียวกันประมาณห้องละ 6 - 7 คน มีเตียง 2 ชั้นมีพัดลม ห้องน้ำแยกจากห้องนอน แยกเฉพาะผู้หญิง และ (3) กลุ่มเด็กและเยาวชนผู้ชาย นอนในบริเวณวัดตามอิริยาศัย เช่น นอนที่ศาลาการเปรียญ หรือในศาลาต่างๆ ตามบริเวณวัด ทั้งนี้ต้องอยู่ในสถานที่ปลอดภัยและเจ้าอาวาสได้อนุญาต

(2) *การดำเนินงาน* เป็นการดูแลตามสถานการณ์และปัญหาเฉพาะหน้า แต่มีจุดเน้นคือจะต้องให้เด็กและเยาวชนทั้งหมดได้รับการศึกษาโดยได้รับความอนุเคราะห์จากโรงเรียนวัดใหม่สี่หมื่น (ยงค์ประชาเรืองวิทยานุกูล) สอนระดับชั้นอนุบาล ถึงประถมศึกษาปีที่ 6 และโรงเรียนวัดเนกขัมมาราม (ถนอมราษฎร์อุทิศ) สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทางวัดได้สนับสนุนสิ่งที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ประกอบด้วย (1) การเตรียมของใช้ในชีวิตประจำวัน ของใช้ต่างๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวันของเด็กและเยาวชน เช่น สบู่ ยาสีฟัน ผ้าห่ม เจ้าอาวาสเป็นผู้เตรียมให้ทั้งหมด แม่ครัวของวัดเป็นผู้เตรียมอาหารเช้า กลางวัน และเย็นให้กับเด็กและเยาวชน และ (2) การเตรียมการ

ด้านการศึกษา เจ้าอาวาสได้ประสานงานและ
ให้นโยบายกับโรงเรียน เพื่อให้เด็กและเยาวชน
ได้เข้าเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับ
มัธยมศึกษา โดยมีการประสานงานกับโรงเรียน
เพื่อให้เด็กและเยาวชนเข้าเรียน หากเด็กและ
เยาวชนคนใดมีความประสงค์จะศึกษาต่อใน
ระดับปริญญาตรี เจ้าอาวาสจะให้การสนับสนุน
อย่างเต็มที่ทั้งในส่วนของทุนการศึกษาและการ
ทำหน้าที่เป็นผู้ปกครอง และดูแลเสมือนญาติใน
การดูแลครอบครัว ดังการสนทนากลุ่ม “ทางวัด
ก็ต้องดูแล เราดูแลเหมือนลูกหลานของเรา ก็ดูแล
ทุกเรื่องในการใช้ชีวิตประจำวัน ที่ขาดไม่ได้เป็น
หน้าที่ของเราโดยเฉพาะคือ อบรมสั่งสอนให้เป็น
คนดี ให้การศึกษากับเด็กทุกคนจนจบปริญญา
ตรี ฝึกให้เด็กและเยาวชนมีวินัย และส่งเสริมให้มี
รายได้เสริมในช่วงเวลาว่างจากการเรียน” (สนทนา
กลุ่มเด็กและเยาวชน, 2 ตุลาคม 2565)

นอกจากนี้แล้ว ยังดูแลคุณภาพชีวิต
ด้านอื่นๆ เช่น ในเวลาที่เจ็บป่วย ไม่สบาย
เจ้าอาวาสพาไปหาหมอ ดูแลการรักษาพยาบาล
ส่งรถไปรับไปส่งเด็กและเยาวชนที่ต้องการกลับไป
เยี่ยมบ้าน หรือไปทำกิจธุระไกลๆ เด็กที่สามารถ
เข้าศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยได้เจ้าอาวาส
จะทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองด้วยตนเอง คอยดูแล
พาไปรายงานตัว จ้องหอพัก

(2) การดูแล และประเมิน “พี่ดูแลน้อง”
ที่สำคัญๆ คือ (1) การติดตามด้านการศึกษา
มีการติดตามการใช้ชีวิตความเป็นอยู่ความ
ก้าวหน้าในการศึกษาให้กับเด็กๆ มีการติดตาม
ผลการเรียนของเด็กทุกคนโดยสอบถามติดตาม
กับครูที่โรงเรียนและให้แนวทางในการสอน
และพัฒนาเด็กและเยาวชน เนื่องจากเด็กและ
เยาวชนที่รับมาอยู่ที่วัดในช่วงแรกยังพูดและ

ฟังภาษาไทยไม่ได้ จึงต้องมีการติดตามและพัฒนา
อย่างใกล้ชิด และ (2) การติดตามหลังจบการศึกษา
เด็กที่เรียนจบระดับปริญญาตรี มีงานทำที่มั่นคง
จะส่งเงินมาให้กับวัดคนละ 1,000 บาทเพื่อให้เจ้า
อาวาสนำมาใช้จ่ายเพื่อดูแลน้องๆ ต่อไป หรือจะ
นำเงินจำนวนนี้ไปช่วยเหลือสังคมตามคำสั่งสอน
ของเจ้าอาวาสที่สอนไว้ว่าให้เด็กๆ “เป็นผู้ให้บ้าง
หลังจากที่เป็นผู้รับ”

1.3 การจัดการและดูแลส่งเสริม คุณภาพชีวิตภายในวัด

การจัดการและดูแลเด็กและเยาวชน
ภายในวัดนอกจากจะให้ความสำคัญกับความ
ปลอดภัยด้านต่างๆ โดยเฉพาะ “สภาพแวดล้อม
ให้ปลอดภัย” โดยวัดได้ตระหนักถึงอันตรายที่
อาจจะเป็นผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนที่เข้า
มาอาศัยภายในวัด ทั้งด้านความปลอดภัยจาก
การจัดสภาพแวดล้อมทางอาคารสถานที่พัก
เครื่องใช้ต่างๆ ที่จำเป็น วัดฤดูอันตราย และ
จัดสภาพแวดล้อมเหล่านั้นให้เหมาะสมเกิดความ
ปลอดภัย มีขอบเขตรั้วมิดชิด มีห้องพักที่มีความ
ปลอดภัย เป็นต้น “การกำหนดบริเวณที่ปลอดภัย”
โดยคณะสงฆ์และคณะกรรมการได้มีการกำหนด
เป็นระเบียบในการดูแล เช่น การอยู่ในพื้นที่
ไม่เปลี่ยวจนเกินไป ต้องมีเพื่อนและเพื่อนนักเรียน
อยู่เป็นกลุ่ม และให้มีพื้นที่ทั้งการทำกิจกรรมและ
ที่พักอาศัยอย่างเป็นสัดส่วน ทำกิจกรรมทั้งใน
ที่โล่งและบริเวณวัด การเล่นออกกำลังกาย ห้างน้ำ
ห้องส้วมที่เป็นสัดส่วน กำหนดรถรับส่งและการ
เดินทางไปโรงเรียน การนัดหมายและกำหนด
ระยะเวลาที่ชัดเจน ทั้งนี้อยู่ในการดูแลของคณะ
สงฆ์และคณะกรรมการที่ถูกมอบหมายเพื่อดูแล
กันและกัน ส่วนภารกิจในแต่ละวันของเด็กและ
เยาวชน ปรากฏดังแผนภูมิที่ 1

ช่วงเวลา		ภารกิจในแต่ละวันของเด็กและเยาวชน			
↑ เวลา แต่ละวัน 24 ชม. ↓	ช่วงเช้า	ตื่นทำกิจวัตร	ทำวัตรเช้า อาหารเช้า	เรียน	เดินทาง
	กลางวัน			เรียน	
	เย็น	ทำการบ้าน ทำความสะอาดวัด นอนพักผ่อน	ทำวัตรเย็น		เดินทาง
		(1) หอพัก (ในวัด)	(2) บริเวณวัด	(3) โรงเรียน	(4) ชุมชน
พื้นที่ (บริเวณวัด - โรงเรียน - ชุมชน) การดูแลเด็กและเยาวชนกลุ่มเปราะบาง					

แผนภูมิที่ 1 แสดงเวลากิจกรรมการดูแลคุณภาพชีวิตในแต่ละวัน
ที่มา: สรุปและสังเคราะห์โดยผู้ศึกษา

จากแผนภูมิที่ 1 แสดงให้เห็นถึงกิจกรรมรายสัปดาห์ โดยเริ่มตั้งแต่วันจันทร์ถึงศุกร์ ตื่นเช้า สวดมนต์ นั่งสมาธิ ทานอาหารเช้า นั่งรถที่วัดจัดให้ไปส่งที่โรงเรียน ช่วงกลางวันบางวันที่วัดจะนำอาหารใส่รถให้เด็ก ๆ ไปรับประทานถึงที่โรงเรียน บางวันจะรับเด็กกลับมารับประทานข้าวที่วัด และให้รถไปส่งไปโรงเรียนเพื่อเรียนช่วงบ่าย หลังเลิกเรียนวัดจะให้รถไปรับเด็ก ๆ กลับวัด รับประทานอาหารเย็น ทำกิจวัตรส่วนตัวหรือช่วยงานที่วัด นอกจากนี้แล้วในช่วงวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ จะเริ่มตั้งแต่การตื่นเช้า

สวดมนต์ นั่งสมาธิ ทานอาหารเช้า ช่วยงานที่วัดตามหน้าที่ของแต่ละคน เช่น ช่วยเลี้ยงน้องเด็กเล็ก อาบน้ำ ดูแลน้องๆ ช่วยกวาดทำความสะอาด ล้างห้องน้ำ ช่วยดูแลขายดอกไม้รูปเทียนบริการคนที่มาทำบุญที่วัด เด็กบางรายหากมีชาวบ้านขอให้ไปช่วยทำงานเจ้าอาวาสจะอนุญาตให้ไปเพื่อหารายได้เสริม หรือเด็กบางคนมีความสามารถทางด้านการเล่นดนตรีจะไปซ้อมดนตรีเพื่อไปแสดงหารายได้เสริมของตนเองและบางส่วนได้บริจาคช่วยเหลือวัดเป็นทุนสำหรับดูแลเด็กและเยาวชนภายในวัด

ภาพประกอบ 1 และ 2: กิจกรรมเด็กและเยาวชนภายในวัด และการสนทนากลุ่ม
ที่มาภาพ: บันทึกโดยผู้ศึกษา

3. ปัจจัยความสำเร็จ แม้ว่าจะระยะเวลาของการดูแลเด็กและเยาวชนกลุ่มเปราะบางในวัดใหม่สี่หมื่นจะใช้ระยะเวลาไม่นานนัก แต่ก็สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กลุ่มเป้าหมายได้พัฒนาตนเองและเป็นคนดีให้กับสังคมได้ ปัจจัยสนับสนุนและส่งเสริมให้สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม พบว่าปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญมีดังนี้

3.1 ความเป็นผู้นำของเจ้าอาวาส บนพื้นฐานที่สำคัญที่สุดคือธำรงตนในฐานะพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้น “ประโยชน์สุขของมหาชน” ตามปณิธาน (aspiration) ของพระพุทธศาสนาที่มุ่งเกื้อกูลต่อประชาชนไม่เลือกชั้นวรรณะ การมีวิสัยทัศน์ที่ดีมุ่งต่อประโยชน์ของเด็กและเยาวชนในอนาคต มุ่งมั่น (passionate) ต่อภารกิจดำเนินการให้เกิดความต่อเนื่อง เป็นครูและที่ปรึกษาที่ดี เป็นผู้ประสานความร่วมมือในการดำเนินการต่างๆ

3.2 การยึดหลักธรรมเป็นแนวทางการดำเนินงาน เป็นหลักการและหลักปฏิบัติในการบริหารจัดการและดำเนินงาน ได้แก่ หลักพรหม

วิหารธรรม และหลักสังคหวัตถุ ซึ่งเป็นหัวใจหลักในการดำเนินงาน การดำเนินการตามหลักธรรมดังกล่าวได้ส่งผลให้เครือข่ายและประชาชนทั่วไปที่มีจิตศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาเป็นต้นทุนได้หลั่งไหลเข้ามาช่วยเหลือดูแลเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง

3.3 การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ ทั้งจากความร่วมมือของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่จังหวัดราชบุรี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการดูแลคุณภาพชีวิต เครือข่ายทางการศึกษาในพื้นที่ใกล้เคียง มีการให้ความร่วมมือด้านต่างๆ ที่เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดูแลเด็กและเยาวชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีในเบื้องต้น เช่น การให้การศึกษ การสนับสนุนปัจจัยสี่ที่จำเป็น การสนับสนุนงบประมาณในการปรับปรุงสาธารณูปโภค เป็นต้น

3.4 สื่อสารและประชาสัมพันธ์ ปัจจุบันความสะดวกและการสื่อสารกิจกรรมและโครงการต่างๆ ที่วัดใหม่สี่หมื่นได้ดำเนินการถูกถ่ายทอดสู่สาธารณะอย่างต่อเนื่องส่งผลให้ประชาชนได้รับรู้ถึงกิจกรรมและความจำเป็นด้านต่างๆ ที่ทางวัดต้องการความช่วยเหลือ เช่น YouTube Facebook

การประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงานต่างๆ ทั้งหมด เป็นปัจจัยสนับสนุนให้ภารกิจของวัดใหม่สี่หมื่นสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง

3.5 การช่วยเหลือและสนับสนุนจากรุ่นพี่รุ่นน้อง จุดมุ่งหมายในการดูแลเด็กและเยาวชนกลุ่มเปราะบางคือการให้โอกาสในการพัฒนาการศึกษา ฝึกทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต และการอบรมปมเพาะเพื่อให้เป็นคนดีในการอยู่ในสังคม เด็กที่มีศักยภาพที่สามารถดูแลตนเองได้แล้วและมีรายได้จะระดมทุนมาคอยสนับสนุนกิจกรรมของวัดและดูแลรุ่นน้องๆ รวมถึงสนับสนุนในการดูแลรับช่วงจัดหาช่องทางประกอบอาชีพให้กับรุ่นน้องเมื่อมีความพร้อมและมีศักยภาพที่จะออกไปดูแลตัวเองได้

4. ปัญหาและแนวทางการจัดการในอนาคต จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม พบว่าปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญ พบว่าเด็กและเยาวชนที่เจ้าอาวาสได้รับเข้ามาดูแลในวัดใหม่สี่หมื่นนับว่าเป็นเด็กกลุ่มเปราะบางที่ถูกแยกส่วน (segregate) ด้วยเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกับเด็กเยาวชนในพื้นที่อื่นๆ ทั่วไป และบางส่วนจะขาดโอกาสด้วยข้อจำกัดทางเชื้อชาติและสถานะทางกฎหมายส่งผลให้ “ความเท่าเทียม” ด้านคุณภาพชีวิตในทุกๆ ด้าน เช่น สิทธิและเสรีภาพทางด้านกฎหมายพื้นฐาน ได้แก่ การเข้าถึงการศึกษา การเข้าถึงการรักษาพยาบาล การเดินทางที่ต้องถูกจำกัด และอาจถูกดำเนินการทางกฎหมาย สิทธิทางวัฒนธรรม และอคติด้วยการแบ่งชนชั้นในฐานะพลเมืองผู้พักอาศัย ความมั่นคงทางอาชีพ และการเข้าถึงทรัพยากรอื่นๆ

อย่างไรก็ตาม บนพื้นฐานของหลักเมตตาธรรม และการให้ความสำคัญกับ “การศึกษา” ที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาศักยภาพความเป็นมนุษย์ วัดใหม่สี่หมื่นยังคงให้ความสำคัญกับการดูแลคุณภาพชีวิตของเด็กกลุ่มเปราะบาง

ที่เข้ามาอาศัยและพักพิง โดยมุ่งหวังว่าวัดจะเป็นส่วนหนึ่งที่ดูแลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เด็กและเยาวชนที่เข้ามาพักพิงเมื่อได้รับโอกาสทางการศึกษาและพัฒนาตนเองแล้วจะสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีเกียรติและช่วยเหลือเกื้อกูลสังคมตามศักยภาพที่จะทำได้

สรุป และองค์ความรู้ใหม่

ดั่งกรณีศึกษาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของบุตรหลานแรงงานต่างด้าวที่นำหลักพุทธธรรมมาเป็นฐานในการดูแลและส่งเสริมให้เกิดคุณภาพชีวิตนั้น สามารถเชื่อมโยงและสรุปได้ตามลำดับ ดังนี้

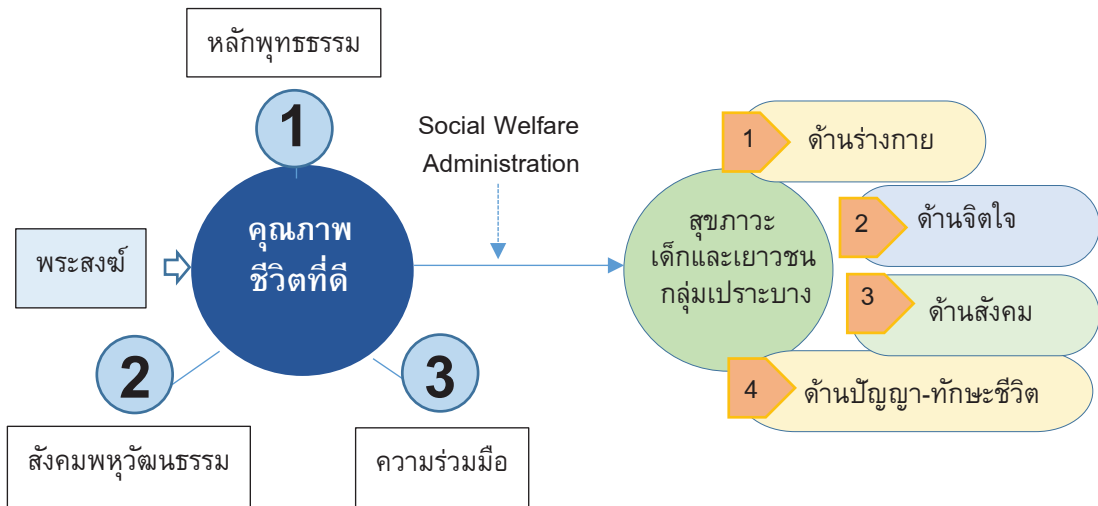
1. พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการช่วยเหลือและดูแลกลุ่มเปราะบางผู้ด้อยโอกาสเนื่องจากบทบาทของพระสงฆ์ดำรงอยู่ในสถานะผู้นำจิตวิญญาณ ผู้นำชุมชน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการเป็น “พุทธบุตร” ที่มุ่งเกื้อกูลต่อประชาชนชาวโลกที่ได้รับความเดือดร้อน นอกจากนี้แล้วการเข้าใจและรับรู้ถึงแนวทางการบูรณาการการบริหารจัดการงานสวัสดิการสังคม (social welfare administration) กล่าวคือ ต้องมีความเชื่อตามหลักการพื้นฐานเรื่อง “คน” (people) ว่าทุกคนมีความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (human being) บทบาทพระสงฆ์ในจึงต้องมีลักษณะของการบูรณาการทั้งด้านการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น (locality or community development) วางแผนทางสังคม (social planning) และการปฏิบัติการเชิงสังคม (social action) ซึ่งต้องอาศัยพื้นที่ที่สำคัญของการปฏิบัติคือการเรียนรู้และเข้าใจถึงบริบทของชุมชนหรือใช้ชุมชนเป็นรากฐานของการทำงาน (community - based) นั่นเอง

2. คุณภาพชีวิตที่ดี (quality of life) ความอยู่ดีกินดีของชุมชน (community well-being) เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาชุมชนไม่ว่าจะสมาชิกในชุมชนนั้นๆ จะมีความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม หรือด้านอาชีพการงานก็ตาม พระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณที่มุ่งนำพาประชาชนให้หลุดพ้นจากความทุกข์ และในฐานะที่เป็นผู้นำทางการปฏิบัติเพื่อให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขตามแนวทาง “ทางสายกลาง” ของพระพุทธศาสนา จากบทเรียนกรณีศึกษาวัดใหม่สี่หมื่นสะท้อนให้เห็นถึงการบูรณาการระหว่าง 3 องค์ประกอบหลัก คือ (1) *หลักธรรมทางพุทธศาสนา* โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลัก “พรหมวิหารธรรม” 4 ประการ (เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา) และหลักสังคหวัตถุ 4 ประการ (ทาน ปิยวาจา อุตถจริยา และสมานัตตา) เป็นหลักธรรมพื้นฐานตั้งต้นสำหรับบทบาทพระสงฆ์ในการทำงานพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้วยว่าหลักธรรมทั้ง 2 ประการสะท้อนให้เห็น “ลักษณะเชิงอุดมคติ” และ “ลักษณะเชิงความคาดหวัง” ของชุมชนต่อพระสงฆ์ในสังคมไทยซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (2) *ความเข้าใจถึงความ เป็นสังคมพหุวัฒนธรรม* (multicultural society) บริบททางสังคมและวัฒนธรรมปัจจุบันทั้งมิติของการเคลื่อนย้ายแรงงานต่างชาติ ความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวิถีชีวิตและความแตกต่างทางวัฒนธรรมในพื้นที่ ความหลากหลายของการประกอบอาชีพและกระบวนการกลุ่มเกลาทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การเข้าใจและรับรู้ถึงบริบทเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานให้เกิดความเข้าใจและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพ

ชีวิตให้อยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความแตกต่างกันได้ และ (3) *ความร่วมมือร่วมแรงการทำงาน (co-creating of collaboration)* ความเป็นชุมชนที่มีการอยู่ร่วมกันของผู้คนหลายฝ่าย และองค์กรต่างๆ ที่เป็นโครงสร้างทั้งที่เป็นทางการ ไม่เป็นทางการ ภาคเอกชน ประชาสังคม หรือระดับปัจเจกบุคคลที่มีจิตอาสาในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น หากมีการเชื่อมประสานให้เป็นเครือข่ายการทำงาน มีการระดมความคิดเพื่อระบุปัญหา ร่วมกัน การวางแผน การร่วมดำเนินการ การประเมิน และร่วมกันยกระดับการทำงานให้เกิดความต่อเนื่อง ทั้งหมดจะเป็นเครื่องมือสำคัญในสร้างเสริมคุณภาพชีวิตให้เกิดความยั่งยืนกับชุมชนได้

3. คุณภาพชีวิตของกลุ่มเปราะบาง (vulnerable persons) โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนมีแนวโน้มทั้งจากบุตรหลานแรงงานต่างด้าว และกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่อยู่ในพื้นที่ประเทศไทยซึ่งจะดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องในสังคมไทย การเข้าใจถึงแนวทางการส่งเสริมคุณภาพชีวิตกับกลุ่มดังกล่าวอย่างเข้าใจ ทั้งด้านที่มาและฐานรากสำคัญของปัญหา แนวทางการดูแลและส่งเสริมคุณภาพชีวิต กฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการพัฒนาเครือข่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาความร่วมมือ จะเป็นแนวทางสำคัญในการดูแลแบบองค์รวม (holistic approach) ได้ ไม่จำเพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งให้เกิดภาวะ หากแต่เป็นความร่วมมือเพื่อให้สังคมในภาพรวมสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุข และเป็นสังคมที่น่าอยู่ในภาพรวมได้

จากการศึกษา สามารถสรุปการเชื่อมโยงได้ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 พระสงฆ์กับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชนกลุ่มเปราะบาง

อภิปรายผล

ประสบการณ์การส่งเสริมคุณภาพชีวิตจากวัดใหม่สี่หมื่น อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ดังกล่าวข้างต้นนั้น สามารถวิเคราะห์ได้ว่าท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ซับซ้อน และยากที่จะคาดคะเนนั้น การเคลื่อนย้ายประชากรยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องในประเทศไทย นอกจากนี้ยังมีประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นจำนวนมาก สังคมไทยจะต้องอยู่ร่วมกันกับสมาชิกต่างประเทศที่เข้ามาทำงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตบนการเป็นสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลาย (multi-cultural society) และการออกแบบการดูแลเพื่อให้เกิดความเหมาะสมเป็นสิ่งจำเป็นที่ทุกหน่วยงานจะต้องคำนึงถึงและออกแบบให้สอดคล้องกับสิ่งที่เกิดขึ้น ซึ่งจากผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า พระสงฆ์วัดใหม่สี่หมื่น อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรีได้ยึดหลักการอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความเมตตา ความเอื้อเฟื้อ เคารพ

ในความแตกต่างของกันและกัน และสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน มีเป้าหมายหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ กาย จิตใจ สังคม และปัญญา และมีแนวทางการพัฒนา 3 ด้าน คือ 1) ความเท่าเทียม 2) ความหลากหลาย และ 3) การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนกลุ่มเปราะบางให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของทรงชัย ทองปาน และสิริจิตต์ เดชอมรชัย (2565, 29 - 30) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตไว้ว่าจุดเริ่มสำคัญคือการสร้างความตระหนักและความสำนึกในศักดิ์ศรีของตนอย่างบริบูรณ์ เพิ่มพูนความเคารพในสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์แม้จะแตกต่างด้านเชื้อชาติ ศาสนา และถิ่นฐาน และได้เน้นว่าการศึกษจะต้องทำให้ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องส่งเสริมความเข้าใจ ความอดกลั้น และมีมิตรภาพระหว่างชาติ และกลุ่มเชื้อชาติ ชนกลุ่มน้อย หรือกลุ่มศาสนาต่างปวงโดยสานต่อถึงกิจกรรมของสหประชาชาติในการชำระไว้ซึ่งสันติภาพ นอกจากนี้แล้วจากผลการ

ศึกษาข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นว่าวัดและพระสงฆ์ นับว่าเป็นต้นทุนทางสังคมที่ดีของสังคมไทยที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการดูแลคุณภาพชีวิตของสมาชิกของชุมชนที่มาจาก การเคลื่อนย้ายแรงงาน และพระสงฆ์จะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตโดยยึดหลักธรรมทางพุทธศาสนา ทั้งหลักพรหมวิหารธรรม 4 ประการ (เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา) หลักสังคหวัตถุ 4 ประการ (ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตา) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่เน้นถึงความรัก เมตตา การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และออกแบบให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนคือด้านกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ซึ่งจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันและเป็นชุมชนที่อยู่ดีมีสุข (community well-being) และดำเนินชีวิตต่อไปได้ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับสุรพล พะยอมแย้ม (2556, หน้า 21 - 26) ได้กล่าวถึงปัจจัยพื้นฐานของการรวมกลุ่ม หรือการอยู่ร่วมกัน หรือการดำรงชีวิตในรูปแบบของการเป็นวิถีชุมชน (community) มีองค์ประกอบสำคัญคือ การมีการผลิต มีการบริโภค และมีการจัดจำหน่ายจ่ายแจก (production, consumption, and distribution) การมีการถ่ายทอดความรู้และระเบียบปฏิบัติทางสังคม (sectionalization process) การควบคุมการกระทำของสมาชิกและมีข้อตกลงในการใช้ชีวิตร่วมกัน (social control) การให้สมาชิกทำกิจกรรมร่วมกัน (social participation) และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันโดยมีเป้าหมายคือความสำเร็จของแต่ละบุคคล (mutual support) ซึ่งกระบวนการต่างๆ นี้จำเป็นต้องอาศัยการพึ่งพาอาศัยกันและกัน หรือพึ่งพากันเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวคิดทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สอดคล้องกับ โยตะ ชัยวรมันกุล (2563, หน้า 158) ได้กล่าวถึง 2 ลักษณะที่สำคัญของบทบาทพระสงฆ์ในการดูแลชุมชนคือ (1) ลักษณะที่เป็นบทบาทหลัก หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นเฉพาะของพระสงฆ์ กล่าวคือ

การเป็นผู้นำชุมชนที่มุ่งการอบรมกล่อมเกล่า จิตวิญญาณ และ (2) ลักษณะที่เป็นบทบาทรองของภารกิจ โดยพื้นฐานคือการเป็นผู้นำของชุมชนทั้งด้านการปฏิบัติและดำรงชีพบนเส้นทางสายกลาง บนพื้นฐานของการดำเนินชีวิตที่ปกติ พระสงฆ์จะเป็นแบบอย่างในการเป็นผู้อื้อเพื่อ การนำพาการสั่งสมและสร้างสรรค์วัฒนธรรมให้เกิดขึ้นส่งต่อให้กับลูกหลานของชุมชนและสังคม ในยามวิกฤติหรือสถานการณ์ไม่ปกติ พระสงฆ์จะต้องเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและทำการปฏิบัติในการนำพาประชาชนให้เกิดความสามัคคี ความเชื่อมั่น และการธำรงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อให้ฝ่าฟันวิกฤติต่างๆ ให้ผ่านพ้นไปได้

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนกลุ่มเปราะบางได้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการศึกษาที่เหมาะสมเพื่อให้เด็กและเยาวชนกลุ่มเปราะบางมีคุณภาพชีวิตที่ดีและเป็นสมาชิกที่ดีในฐานะผู้ที่เข้ามาพักอาศัยประกอบอาชีพในประเทศไทย

2. แนวคิดความหลากหลายทางวัฒนธรรม (multiculturalism) เป็นแนวคิดที่เน้นการคืนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้กับทุกคนที่เกิดมาบนโลกมนุษย์ การให้ความสำคัญกับแนวคิดนี้จะเป็นการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือและดูแลซึ่งกันและกัน และจะเป็นภูมิคุ้มกันให้สมาชิกที่มีความหลากหลายสามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขได้

3. แนวคิดสวัสดิการชุมชน (community welfare-based) เป็นพื้นฐานของการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ควรมีการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชนที่มีต้นทุนทั้ง 3 ด้าน

นี้ในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน และเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชนในมิติอื่น ๆ บนความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้

4. หลักพุทธธรรมเน้นความรักและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมบทบาทของวัดและพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนกลุ่มเปราะบางต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชนเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและอยู่ในสังคมอย่างปกติสุขได้

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณคณะสงฆ์วัดใหม่สี่หมื่น บุคลากร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม ขอพระคุณคณาจารย์สาขาการจัดการชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ในการลงพื้นที่ภาคสนาม การส่งเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอเพื่อเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะได้อย่างสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนา. (2560). *แผนแม่บทภายใต้แผนยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580*. [https://www.ratchaburi.go.th/plan - 2551/index.html](https://www.ratchaburi.go.th/plan-2551/index.html)
- ทรงชัย ทองปาน และสิริจิตต์ เตชอมรชัย. (2565). *บุตรหลานแรงงานต่างด้าว: สิทธิทางการศึกษา การจัดการศึกษา และห้องเรียนพหุวัฒนธรรม*. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โยตะ ชัยวรมันกุล. (2563). *พระพุทธศาสนากับสังคมสงเคราะห์*. <https://anyflip.com/ahqe/pumn/basic/201-250>
- สุรพล พยอมแย้ม. (2556). *จิตวิทยาในงานชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. บริษัท ส เจริญการพิมพ์ จำกัด.

การพัฒนาโมบายล์แอปพลิเคชันสำหรับคัดกรองเด็กอนุบาลที่เสี่ยงเป็นออทิสติก

Mobile Application Development for Screening Kindergarten Students at Risk from Autism

พัชนี บุญรัมย์¹, ศิริพล แสนบุญส่ง²

Patchanee Boonratsamee¹, Siripon Saenboonsong²

Received: 4 January 2023

Revised: 28 March 2023

Accepted: 19 April 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการคัดกรองเด็กอนุบาลที่เสี่ยงเป็นออทิสติก และพัฒนาและศึกษาผลการใช้โมบายล์แอปพลิเคชันสำหรับคัดกรองเด็กอนุบาลที่เสี่ยงเป็นออทิสติก การวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ประกอบด้วย ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการคัดกรองเด็กอนุบาลที่เสี่ยงเป็นออทิสติกจากครูผู้สอนระดับชั้นอนุบาลจำนวน 50 คน โดยได้เลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติที่กำหนด ระยะที่ 2 การพัฒนาโมบายล์แอปพลิเคชันโดยใช้แนวคิดของ ADDIE Model ประเมินประสิทธิภาพโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 คน โดยได้เลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติที่กำหนด และระยะที่ 3 การศึกษาผลการใช้โมบายล์แอปพลิเคชัน จากครูผู้สอนระดับชั้นอนุบาล จำนวน 34 คน โดยได้เลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติที่กำหนด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง 2) โมบายล์แอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้น 3) แบบประเมินประสิทธิภาพของแอปพลิเคชัน และ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการคัดกรองเด็กอนุบาลที่เสี่ยงเป็นออทิสติกในภาพรวมโรงเรียนมีการบริหารจัดการเกี่ยวกับการดูแลเด็กที่มีความต้องการพิเศษอยู่ในระดับปานกลาง และโรงเรียนมีการคัดกรองเด็กอนุบาลที่เสี่ยงเป็นออทิสติกอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน 2) ผลการพัฒนาโมบายล์แอปพลิเคชันมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย การวิเคราะห์ การออกแบบ การพัฒนา การนำไปใช้ และการประเมินผล ซึ่งมีปัจจัยด้านนำเข้าไปที่ผู้ใช้งานสามารถกรอกข้อมูลของเด็กอนุบาลสำหรับการคัดกรอง ปัจจัยด้านกระบวนการที่เป็นการทำงานของระบบ และปัจจัยด้านผลลัพธ์ที่เป็นการแสดงผลการคัดกรองและการช่วยเหลือ ผลการพัฒนาโมบายล์แอปพลิเคชันในภาพรวมพบว่า ด้านประสิทธิภาพการทำงานอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.53) และด้านเทคนิค

¹ อาจารย์ประจำ, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา Email: bpaschane@aru.ac.th

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา Email: ssiripon@aru.ac.th

¹ Lecturer, Faculty of Education, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Email: bpaschane@aru.ac.th

² Assistant Professor, Faculty of Education, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Email: ssiripon@aru.ac.th

การออกแบบอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.51) และ 3) ผลการใช้โมบายล์แอปพลิเคชันสำหรับคัดกรองเด็กอนุบาลที่เสี่ยงเป็นออทิสติก พบว่า ครูระดับชั้นอนุบาลที่ใช้งานแอปพลิเคชันมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.41)

คำสำคัญ: โมบายล์แอปพลิเคชัน, การคัดกรอง, เด็กอนุบาล, เด็กออทิสติก

Abstract

The objectives of this research were to study the problems and needs related to screening for kindergarten students at risk from autism and to develop and study the effect of using mobile applications for screening for kindergarten students at risk from autism. The research was divided into three phases. Phase 1, the study of problems and needs related to a screening test for kindergarten students at risk from autism from 50 kindergarten teachers by selecting a purposive sample according to the specified criteria. Phase 2, the mobile application development using the concept of the ADDIE Model; the efficiency was evaluated by 10 specialists by selecting a specific sample group according to the specified criteria, and Phase 3, study the results of using a mobile application by 34 teachers in kindergarten schools by selecting a specific sample group according to the specified criteria. The tools used in this research consisted of, - 1) a structured questionnaire, 2) a developed mobile application, 3) an application performance assessment form, and 4) a satisfaction questionnaire. Data were analyzed for percentage, mean, and standard deviation.

The results of the study were as follows. 1) The results of the study of the problems and needs related to screening test for kindergarten students at risk students with autism in general, the schools applied management in caring for children with special needs at a medium level and the schools employed screening kindergarten children at medium risk of autism in all aspects, 2) The results of the development of a mobile application were systematically developed in 5 steps: analysis, design, development, implementation, and evaluation, with input factors that users could fill out for kindergarten screening, process factors that represent system functioning, and outcome factors that show screening and support results. The overall mobile application development results indicated that performance was at the highest level ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.53) and technical design was at the highest level ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.51), and 3) The results of using a mobile application for a screening test for kindergarten students at risk students from autism found that kindergarten teachers were satisfied with using the mobile application for screening test for at risk kindergarten students had at the highest level ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.41).

Keywords: Mobile application, screening test, kindergarten students, autistic students

บทนำ

การศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของคนไทยทุกคนที่รัฐต้องจัดให้เพื่อพัฒนาคนไทยทุกช่วงวัยให้สามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข จุดเน้นและประเด็นพัฒนาหลักในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 12 ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนากลุ่มเด็กปฐมวัยให้มีสุขภาพกายและใจที่ดี มีทักษะทางสมอง ทักษะ การเรียนรู้ ทักษะชีวิตและทักษะทางสังคม เพื่อให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) การสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น การศึกษาพิเศษถือเป็นส่วนที่สำคัญของประเทศเพื่อพัฒนาคนในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพ มีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา ซึ่งประชากรเด็กวัยเรียนถือเป็นกำลังสำคัญและเป็นตัวชี้วัดอนาคตที่สำคัญอย่างหนึ่งของประเทศ โดยเฉพาะเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ควรได้รับการพัฒนาเช่นเดียวกับเด็กปกติ (ธนวัฒน์ ปากหวาน, 2564)

จากสถิติจำนวนคนพิการของประเทศไทยในระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา จำนวนผู้ป่วยออทิสติกมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเป็นอย่างมาก ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 39.74 ต่อประชากรแสนคน (อมรทิพย์ สันตวิริยะพันธุ์ และคณะ, 2562) โดยเฉพาะในเด็กวัยอนุบาลนั้นจากรายงานข้อมูลนักเรียนของศูนย์การศึกษาพิเศษในประเทศไทยจำนวน 77 แห่ง แยกตามประเภทความพิการของนักเรียนทั้งหมดในแต่ละปีที่มีความผิดปกติด้านออทิสติก พบว่า ปี พ.ศ. 2563 มีจำนวนร้อยละ 13.80 ปี พ.ศ. 2564 มีจำนวนร้อยละ 15.15 และปี พ.ศ. 2565 มีจำนวนร้อยละ 17.36 (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2565) ซึ่งเด็กออทิสติกเป็นบุคคลออทิสติกเป็นบุคคลที่มีความต้องการ

จำเป็นพิเศษทางการศึกษาประเภทหนึ่ง จัดอยู่ในกลุ่มบกพร่องทางพัฒนาการ และระบบประสาท โดยมีลักษณะอาการที่มีความผิดปกติทางพัฒนาการล่าช้า 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสังคม ด้านภาษาและการสื่อสาร และด้านพฤติกรรม (ศิริพล แสนบุญส่ง และกิงสร เกาะประเสริฐ, 2564) โดยเด็กจะมีพฤติกรรมไม่อยู่นิ่ง มักแยกตัวอยู่ตามลำพัง ไม่ค่อยสบตาเหมือนเด็กทั่วไป โดยเด็กอาจไม่พูดเลย พูดเป็นคำที่ไม่มีมีความหมาย

ปัจจุบันการรับนักเรียนเข้าเรียนในระดับชั้นอนุบาลไม่ว่าจะเป็นในโรงเรียนหรือศูนย์การศึกษาพิเศษนั้น ยังไม่มีระบบการคัดกรองที่เหมาะสมและทันสมัย อาจมีสาเหตุมาจากสถานศึกษาระดับพื้นฐานส่วนใหญ่จัดการเรียนการสอนแบบเรียนรวมโดยไม่มีการแบ่งแยกนักเรียนปกติหรือมีความต้องการพิเศษ หากในโรงเรียนขนาดเล็กกลายเป็นการสอนคณะชั้นที่ครูคนเดียวสอนเด็กที่มีความสามารถหลากหลายในเวลาเดียวกันทำให้ยากที่จะพัฒนานักเรียนทุกคนที่มีความต้องการต่างกันให้มีศักยภาพเท่าเทียมกันได้ หากมีระบบการคัดกรองเด็กก่อนเข้าเรียนหรือระหว่างเรียนที่มีประสิทธิภาพ จะช่วยให้ครูทราบความเสี่ยงของนักเรียนที่มีความบกพร่อง และสามารถช่วยเหลือให้เรียนร่วมกับเพื่อนในชั้นเรียนปกติได้ (สุทธานันท์ กัลละ, 2561; Miundy et al., 2019; Au et al., 2021)

การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการศึกษาจะช่วยให้เพิ่มช่องทางการเรียนรู้ได้หลากหลาย โดยเฉพาะสมาร์ทโฟนและแท็บเล็ตที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลกับระบบอินเทอร์เน็ตและผู้ใช้ยังสามารถติดตั้งแอปพลิเคชันได้ง่าย เพราะความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล และมีความยืดหยุ่นในการใช้งานจนทำให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของครูและนักเรียน (ศิริพล

แสนบุญสง, 2565; Shanmugam *et al.*, 2019) ซึ่งการพัฒนาแอปพลิเคชันที่ทำงานกับอุปกรณ์โมบายล์อย่างสมาร์ทโฟน แท็บเล็ตหรืออุปกรณ์เคลื่อนที่อื่นๆ กำลังได้รับความนิยม เพราะสามารถนำไปใช้ได้อย่างเสรี โดยไม่มีข้อจำกัดในการใช้งาน หากนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการคัดกรองนักเรียน จะช่วยอำนวยความสะดวกเกิดความรวดเร็วในการตอบสนอง (Thabtah, 2019) ทำให้ได้ผลลัพธ์ของการประเมินที่รวดเร็วกว่าการประเมินแบบปกติผ่านกระดาษได้

จากความสำคัญและที่มาข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาโมบายล์แอปพลิเคชันสำหรับคัดกรองเด็กอนุบาลที่เสี่ยงเป็นออทิสติก ซึ่งแสดงผลบนสมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ตระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ เป็นทางเลือกใหม่ที่จะช่วยให้ครูได้มีเครื่องมือในการคัดกรองที่หลากหลายและเข้าถึงได้ง่าย เพื่อให้ครูได้ช่วยเหลือและจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กออทิสติกได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการคัดกรองเด็กอนุบาลที่เสี่ยงเป็นออทิสติก
2. เพื่อพัฒนาโมบายล์แอปพลิเคชันสำหรับคัดกรองเด็กอนุบาลที่เสี่ยงเป็นออทิสติก
3. เพื่อศึกษาผลการใช้โมบายล์แอปพลิเคชันสำหรับคัดกรองเด็กอนุบาลที่เสี่ยงเป็นออทิสติก

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาโมบายล์แอปพลิเคชันสำหรับคัดกรองเด็กอนุบาลที่เสี่ยงเป็นออทิสติก ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยประกอบด้วย แบ่งตามระยะการดำเนินงานวิจัย ดังนี้ ระยะที่ 1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นครูอนุบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาและอ่างทอง จำนวน 50 คน ได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก คือ 1) เป็นข้าราชการครูที่มีประสบการณ์สอนระดับชั้นอนุบาลไม่น้อยกว่า 5 ปี 2) มีประสบการณ์ในการคัดกรองเด็กอนุบาลของสถานศึกษามาไม่น้อยกว่า 3 ปี และ 3) ยินยอมให้ข้อมูลงานวิจัย เนื่องจากผู้วิจัยต้องการข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีประสบการณ์สูงในการคัดกรองเด็กอนุบาล ระยะที่ 2 กลุ่มเป้าหมายผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา และการออกแบบแอปพลิเคชัน จำนวน 10 คน จำแนกเป็นด้านการศึกษาพิเศษ 5 คน และด้านเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ 5 คน ได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก คือ 1) เป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกด้านการศึกษาพิเศษ หรือด้านคอมพิวเตอร์ 2) มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับเด็กออทิสติก และ 3) ยินยอมเข้าร่วมวิจัย ระยะที่ 3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเป็น ครูอนุบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาและอ่างทอง จำนวน 34 คน ได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง คือ 1) เป็นข้าราชการครูที่มีประสบการณ์สอนระดับชั้นอนุบาลไม่น้อยกว่า 5 ปี 2) เป็นผู้ดูแลเด็กออทิสติกของสถานศึกษาหรือมีประสบการณ์ในการคัดกรองเด็กอนุบาลของสถานศึกษามาไม่น้อยกว่า 3 ปี และ 3) ยินยอมเข้าร่วมวิจัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของครู เป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 5 ข้อ ตอนที่ 2 ศึกษาเกี่ยวกับสภาพ

ปัญหาและความต้องการ เป็นแบบมาตราส่วน
ประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง
ระหว่าง 0.67 - 1.00 ทุกข้อคำถาม 2) แอปพลิเคชัน
สำหรับคัดกรองเด็กอนุบาลที่เสี่ยงเป็นออทิสติก
แสดงผลบนอุปกรณ์เคลื่อนที่ระบบปฏิบัติการ
แอนดรอยด์ 3) แบบประเมินประสิทธิภาพด้าน
เทคนิคและการออกแบบ และด้านการทำงาน
เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่า
ดัชนีความสอดคล้อง ระหว่าง 0.67 - 1.00 ทุกข้อ
คำถาม มีค่าความเชื่อมั่น 0.98 และ 0.94 ตาม
ลำดับ และ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจ เป็น
แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนี
ความสอดคล้อง ระหว่าง 0.67 - 1.00 มีค่าความ
เชื่อมั่น 0.89

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา
สามารถแบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเป็น
3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพ ปัญหาและ
ความต้องการเกี่ยวกับการคัดกรองเด็กอนุบาล
ที่เสี่ยงเป็นออทิสติก เกี่ยวกับด้านนโยบายของ
โรงเรียนการจัดการเรียนร่วมระหว่างเด็กปกติ
กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ด้านการคัดกรอง
และด้านการคัดกรองเด็กที่เสี่ยงเป็นออทิสติก โดย
จากการตอบแบบสอบถามแบบมีโครงสร้างของ
ครูผู้สอนระดับชั้นอนุบาลโรงเรียนของรัฐบาลและ
เอกชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และอ่างทอง
จำนวน 50 คน คัดเลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติ
ที่กำหนด จากนั้นรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทาง
ไปรษณีย์และจากการตอบแบบสอบถามออนไลน์
ในช่วงเวลาที่กำหนด แล้วนำผลไปวิเคราะห์ข้อมูล
ด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วน
เบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำเสนอข้อมูลไปสู่การ
พัฒนาเครื่องมือวิจัยในระยะต่อไป

ระยะที่ 2 การพัฒนาโมบายล์แอปพลิเคชัน
สำหรับคัดกรองเด็กอนุบาลที่เสี่ยงเป็นออทิสติก
ผู้วิจัยได้พัฒนาแอปพลิเคชัน โดยใช้กระบวนการ
ขั้นตอนที่มีความเป็นระบบ (system approach)
และตาม ADDIE Model (มนต์ชัย เทียนทอง,
2554) โดยมี 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการวิเคราะห์ (analysis) ประกอบด้วย

1) วิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาแอปพลิเคชัน
โดยศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงาน
วิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะ องค์ประกอบ หลัก
การออกแบบ และหลักการพัฒนาแอปพลิเคชัน
เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบแอปพลิเคชัน
2) วิเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสติปัญญา
ระดับอนุบาลเพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบ
ขอบเขตของการคัดกรอง 3) วิเคราะห์โปรแกรม
คอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการพัฒนาแอปพลิเคชัน
เป็นการเขียนโปรแกรมในรูปแบบของ
แอปพลิเคชันที่แสดงผลบนอุปกรณ์เคลื่อนที่ระบบ
ปฏิบัติการแอนดรอยด์ นอกจากนี้ภาษาที่นำมา
ใช้เขียนคือภาษาจาวา (java) เนื่องจากมีความ
ซับซ้อนน้อยกว่าภาษาซี แต่ทำงานได้เหมือนกัน
ลดข้อผิดพลาดในการเขียนโปรแกรม แล้วจึง
ตรวจสอบหา ข้อผิดพลาดได้ง่าย และมีความ
ยืดหยุ่นของนักพัฒนา (Chen, 2010)

2. ขั้นการออกแบบ (design) ประกอบด้วย

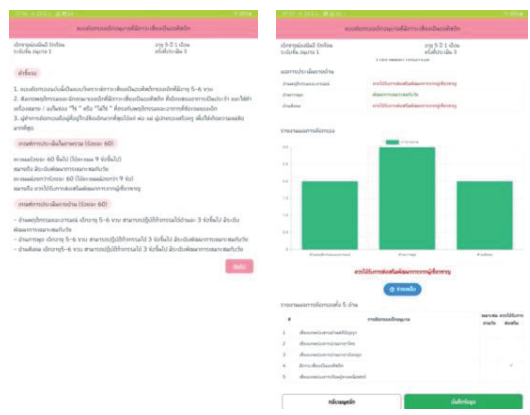
1) การออกแบบแบบคัดกรองแบบวิเคราะห์ภาวะ
เสี่ยงเป็นออทิสติกของเด็กที่มีอายุ 5 - 6 ขวบ
จำนวน 20 รายการประเมิน ซึ่งข้อคำถามมาจาก
การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย และจาก
การสนทนากลุ่มย่อย โดยการสังเกตพฤติกรรม
และลักษณะเด็กแสดงอาการเป็นประจำและให้
เลือก “ใช่” หรือ “ไม่ใช่” ในช่องที่ตรงกับพฤติกรรม
และอาการที่ชัดเจนของเด็ก และ 2) การออกแบบ
การใช้งาน สามารถใช้งานได้ง่าย มีการจัดวาง
องค์ประกอบต่างๆ ปุ่มคำสั่ง การแสดงผลข้อความ

และภาพที่หน้าจออย่างชัดเจน ซึ่งมีปัจจัยด้านนำเข้าที่ผู้ใช้งานสามารถกรอกข้อมูลของเด็กอนุบาลสำหรับการคัดกรอง ได้แก่ ชื่อ ชั้น วันที่ประเมิน ผู้ปกครอง และข้อมูลติดต่อ ปัจจัยด้านกระบวนการที่เป็นการทำงานของระบบในรูปแบบของการมอดูลผลตามเกณฑ์การคัดกรองที่กำหนดขึ้น และปัจจัยด้านผลลัพธ์ที่เป็นการแสดงผลการคัดกรองในรูปแบบของแผนภูมิความเสี่ยง การส่งผลออกทางอีเมล และการช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีแหล่งข้อมูลจัดเก็บบนเซิร์ฟเวอร์ของผู้พัฒนาทำให้สามารถย้ายต่อการจัดการ มีการลงชื่อเข้าใช้งาน และการเรียกดูข้อมูลเฉพาะผู้ที่มีรหัสผ่านเท่านั้น และสามารถใช้งานได้ทุกที่ทุกเวลาสามารถเชื่อมต่อข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กออทิสติกได้ ในกรณีนี้ที่ผลการคัดกรองพบว่าเด็กที่มีภาวะเสี่ยงเป็นออทิสติก

3. ขั้นการพัฒนา (development)

ประกอบด้วย 1) พัฒนาแอปพลิเคชันตามรูปแบบที่ได้ออกแบบไว้ โดยการใช้ภาษาจาวาในการเขียนโปรแกรมแอปพลิเคชัน 2) พัฒนาแบบประเมินประสิทธิภาพจำนวน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการทำงานของแอปพลิเคชัน และด้านเทคนิคและการออกแบบของแอปพลิเคชันตามหลักการ Blackbox Testing (Supriyono, 2020) เป็นแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ รวมด้านละ 28 หัวข้อประเมินแล้วนำแบบประเมินและแบบสอบถามไปหาค่าความสอดคล้องและความเชื่อมั่นก่อนนำไปใช้และ 3) ทดสอบแอปพลิเคชันกับครูระดับชั้นอนุบาลกลุ่มเล็กที่ไม่ใช่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยทดลองแบบหนึ่งต่อหนึ่ง (one - to - one testing) ให้ใช้งานแอปพลิเคชันทุกฟังก์ชัน แล้วสอบถามผลการใช้นำข้อมูลที่ได้จากมาแก้ไขปรับปรุง แล้วนำไปทดลองกับกลุ่มเล็ก (small - group testing) หลังจากการทดลองกับกลุ่มเล็ก โดยภาพรวมมีความพึงพอใจในระดับมาก ยังพบข้อผิดพลาดของการ

แสดงผลที่ไม่ถูกต้องสอดคล้องตามแบบคัดกรองขนาดข้อความมีขนาดเล็กไปทำให้อ่านข้อความได้ยาก ปรับการเพิ่ม แก๊ซ ลบ และการรายงานผลให้สะดวกมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้กลับมาแก้ไขปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แสดงดังภาพประกอบ 1 ตัวอย่างหน้าจอคำชี้แจงก่อนการประเมิน และหน้าจอแสดงผลการประเมิน

ภาพประกอบ 1 ตัวอย่างหน้าจอแอปพลิเคชัน

4. ขั้นการนำไปใช้ (implementation)

ผู้วิจัยนำแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้น เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 คน คัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยผู้วิจัยส่งหนังสือเชิญ เอกสารชี้แจงโครงการ แอปพลิเคชันพร้อมคู่มือการใช้งาน และแบบประเมินด้านประสิทธิภาพการทำงาน และด้านเทคนิคและการออกแบบ โดยผู้เชี่ยวชาญตอบแบบประเมินด้วยความสมัครใจ จากนั้นผู้วิจัยรวบรวมแบบประเมิน ตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูล โดยใช้เฉพาะรหัสประจำแทนชื่อของผู้เชี่ยวชาญ ทั้งนี้ข้อมูลทั้งหมดจะถูกจัดเก็บเป็นความลับและใช้ในเชิงวิชาการเท่านั้น จากนั้นนำผลไปประเมินผลในขั้นต่อไป

5. ขั้นการประเมินผล (evaluation)

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

โดยวิเคราะห์ผลของค่าเฉลี่ยจากเกณฑ์ในการ
แปลความหมาย มีรายละเอียด (สมนึก ภัททิยธนี,
2562) ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 มีความคิดเห็น
อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 มี
ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50
มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.51
- 2.50 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย และค่าเฉลี่ย
1.00 - 1.50 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ระยะที่ 3 การศึกษาผลการใช้โมบายล์
แอปพลิเคชัน เป็นการนำแอปพลิเคชันที่พัฒนา
ขึ้นไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน
34 คน โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. พัฒนาเครื่องมือรวบรวมข้อมูล คือ
แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการใช้งาน
โมบายล์แอปพลิเคชัน ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ
1) ด้านเนื้อหา 2) ด้านการแสดงผล 3) ด้านการ
ออกแบบ 4) ด้านการจัดการแอปพลิเคชัน และ
5) ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ เป็นแบบประเมิน
มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ รวมจำนวน 25
หัวข้อประเมิน ผ่านการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง
ของข้อคำถาม และหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา
ที่ค่าระดับความเชื่อมั่นก่อนนำไปใช้

2. การดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวม
ข้อมูล ประกอบด้วย 1) ส่งหนังสือเชิญและขอ
อนุญาตต้นสังกัดให้ครูที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก
เข้าร่วมโครงการวิจัยในการทดลองและเก็บข้อมูล
จากนั้นผู้วิจัยชี้แจงขั้นตอนการดำเนินการวิจัย
อันตรายหรือความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น ประโยชน์
ในการเข้าร่วมวิจัย และการรักษาความลับให้
กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทราบและศึกษาจากเอกสาร
ชี้แจง จากนั้นหากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ยินยอม
เข้าร่วมโครงการวิจัยให้ลงนามในเอกสารแสดง
ความยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย 2) ผู้วิจัยเตรียม
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แอปพลิเคชันสำหรับ
คัดกรองเด็กออทิสติกที่เสี่ยงเป็นออทิสติกที่ติดตั้ง

ในแท็บเล็ตขนาดหน้าจอกว้าง 10 นิ้ว โดยกำหนด
คุณสมบัติ ได้แก่ ระบบปฏิบัติการ Android 6.0
หน่วยความจำหลัก (RAM) 1 GB หน่วยความ
จำสำรอง (ROM) 8 GB หน่วยประมวลผล 1.3
GHz จอแสดงผล ความละเอียด 600 x 1024
พิกเซล มีระบบเชื่อมต่อ WiFi 802.11b/g/n/a
และแบบสอบถามความพึงพอใจที่พัฒนาขึ้น 3)
ให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักใช้งานแอปพลิเคชันพร้อม
กันในสถานที่ที่ผู้วิจัยจัดเตรียมไว้ โดยกำหนดให้
ใช้งานแท็บเล็ตคนละเครื่องในระยะเวลา 60 นาที
ผู้ที่ทำการคัดกรองกำหนดให้เป็นผู้ที่อยู่ใกล้ขีด
เด็กมากที่สุด ได้แก่ พ่อแม่ผู้ปกครองหรือครู
เพื่อให้เกิดความแน่นแฟ้นมากที่สุด ซึ่งในแบบ
คัดกรองที่ปรากฏในแอปพลิเคชันนั้น ประกอบ
ด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านพฤติกรรมและอารมณ์
2) ด้านการพูด และ 3) ด้านสังคม เกณฑ์การ
พิจารณาถ้าตอบว่าใช่อย่างน้อยด้านละ 3 ข้อขึ้นไป
แสดงว่ามีแนวโน้มที่จะเป็นเด็กที่มีภาวะเสี่ยงเป็น
เด็กออทิสติก ควรส่งต่อให้ผู้เชี่ยวชาญหรือแพทย์
วินิจฉัยอีกครั้งเพื่อให้การช่วยเหลือต่อไป เมื่อกลุ่ม
ผู้ให้ข้อมูลหลักใช้งานแอปพลิเคชันครบทุกฟังก์ชัน
แล้ว ตอบแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการ
ใช้งานแอปพลิเคชัน แล้วรวบรวมแบบสอบถามนำ
มาตรวจสอบความถูกต้องและสมบูรณ์ของข้อมูล
แล้วนำไปวิเคราะห์ และหาค่าทางสถิติต่อไป

3. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบตอบ
แบบสอบถามมาหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วน
เบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยวิเคราะห์ผลของค่าเฉลี่ย
จากเกณฑ์ในการแปลความหมายดังข้างต้น

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความ
ต้องการเกี่ยวกับการคัดกรองเด็กออทิสติกที่เสี่ยง
เป็นออทิสติก จากการสอบถามครูผู้สอนระดับ
ชั้นอนุบาลโรงเรียนของรัฐบาลและเอกชนใน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และอ่างทอง จำนวน

50 คน โดยการตอบแบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง พบว่า ส่วนใหญ่สอนระดับชั้น อนุบาล 3 คิดเป็น ร้อยละ 46.15 รองลงมา คือ อนุบาล 2 และอนุบาล 1 คิดเป็นร้อยละ 43.08 และร้อยละ 7.69 ตามลำดับ จำนวนนักเรียนที่เสี่ยงต่อการเป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน 1 ห้องเรียน พบว่า ส่วนใหญ่ พบนักเรียนที่มีความเสี่ยงต่อการเป็นเด็กที่มี

ความต้องการพิเศษ 1 - 5 คน/ห้องเรียน คิดเป็น ร้อยละ 82.00 รองลงมาคือพบนักเรียนที่มีความเสี่ยงมากกว่า 20 คนขึ้นไป และ 6 - 10 คน คิดเป็น ร้อยละ 10.00 และร้อยละ 4.00 ตามลำดับ สำหรับ ข้อมูลด้านการจัดครองของโรงเรียนนั้น สามารถ นำเสนอได้ดังในตารางที่ 1 และ 2 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการจัดการเด็ก อนุบาลที่เสี่ยงเป็นออทิสติกด้านการจัดครองของโรงเรียน (N = 50)

รายการประเมิน	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. โรงเรียนมีการจัดการนักเรียนที่เข้าเรียนใหม่	3.14	1.32	ปานกลาง
2. มีการจัดให้ครูเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการเด็กที่มีความต้องการพิเศษ	3.24	1.22	ปานกลาง
3. มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเด็กที่มีความต้องการพิเศษ	2.96	1.12	ปานกลาง
4. มีเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการเด็กที่มีความต้องการพิเศษ	2.76	1.17	ปานกลาง
5. ครูมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการเด็กที่มีความต้องการพิเศษ	3.06	1.00	ปานกลาง
6. ครูมีทักษะในการใช้เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการเด็กที่มีความต้องการพิเศษ	2.94	1.08	ปานกลาง
ภาพรวมด้านการจัดครอง	3.17	1.34	ปานกลาง

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการจัดการเด็ก อนุบาลที่เสี่ยงเป็นออทิสติกด้านการจัดครองเด็กที่เสี่ยงเป็นออทิสติก (N = 50)

รายการประเมิน	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. โรงเรียนมีเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการเด็กที่เสี่ยงเป็นออทิสติก	2.62	1.19	ปานกลาง
2. โรงเรียนมีการจัดให้ครูเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการเด็กที่เสี่ยงเป็นออทิสติก	2.72	1.16	ปานกลาง
3. ครูมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเด็กที่เสี่ยงเป็นออทิสติก	2.74	1.16	ปานกลาง
4. ครูมีทักษะในการใช้เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการเด็กที่เสี่ยงเป็นออทิสติก	2.60	1.11	ปานกลาง
5. ครูมีความเข้าใจขั้นตอนของการจัดการเด็กที่เสี่ยงเป็นออทิสติก	2.66	1.15	ปานกลาง
6. ครูมีความรู้ความเข้าใจในประเด็นต่างๆ ของเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการเด็กที่เสี่ยงเป็นออทิสติก	2.72	1.18	ปานกลาง
7. ครูสามารถรอกข้อมูลลงในเครื่องมือจัดการเด็กที่เสี่ยงเป็นออทิสติกได้	2.56	1.13	ปานกลาง
8. ครูสามารถคำนวณค่าคะแนนเครื่องมือการจัดการเด็กที่เสี่ยงเป็นออทิสติกเพื่อวินิจฉัยเด็กเบื้องต้นได้	2.64	1.17	ปานกลาง
ภาพรวมด้านการจัดครองเด็กที่เสี่ยงเป็นออทิสติก	2.66	1.15	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 และ 2 สรุปได้ว่า ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการคัดกรองเด็กอนุบาลของครูผู้สอนระดับชั้นอนุบาลโรงเรียนของรัฐบาลและเอกชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และอ่างทองในตารางที่ 1 พบว่า ในภาพรวมมีความคิดเห็นว่าโรงเรียนของตนเองนั้นมีระบบการคัดกรองอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกรายการมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 2.76 - 3.24 สำหรับด้านการคัดกรองเด็กที่เสี่ยงเป็นออทิสติกในตารางที่ 2 นั้น พบว่าครูผู้สอนระดับชั้นอนุบาลมีความคิดเห็นว่าสภาพปัจจุบันในโรงเรียนของตนนั้นมีประเด็นเกี่ยวกับการคัดกรองเด็กที่เสี่ยงเป็นออทิสติกอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.66 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ

1.15 เมื่อพิจารณาทุกรายการประเมินมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเท่ากับ 2.56 - 2.74 นอกจากนั้นยังมีข้อเสนอแนะสรุปได้ว่า โรงเรียนควรมีระบบการคัดกรองเด็กพิเศษต่าง ๆ หลากหลายรูปแบบโดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดความแม่นยำและรวดเร็ว และควรให้การอบรมความรู้เรื่องการคัดกรองเด็กพิเศษที่ถูกต้องเพื่อนำไปวิเคราะห์ดูแลเด็กพิเศษตามความเหมาะสม

2. ผลการพัฒนาโมบายล์แอปพลิเคชันสำหรับคัดกรองเด็กอนุบาลที่เสี่ยงเป็นออทิสติก จากผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ 2 ด้าน ได้แก่ และด้านประสิทธิภาพการทำงาน และด้านเทคนิคการออกแบบ สามารถแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังตารางที่ 3 และ 4 ดังนี้

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของด้านประสิทธิภาพการทำงานของแอปพลิเคชัน (N = 5)

รายการประเมิน	\bar{x}	S.D.	แปลผล
ด้านความสามารถตรงตามความต้องการของผู้ใช้ (functional requirement test)	4.77	0.49	มากที่สุด
ด้านการทำงานได้ตรงตามฟังก์ชันงานของแอปพลิเคชัน (functional test)	4.71	0.57	มากที่สุด
ด้านความง่ายต่อการใช้งานของแอปพลิเคชัน (usability test)	4.54	0.66	มากที่สุด
ด้านประสิทธิภาพการทำงานของแอปพลิเคชัน (performance test)	4.94	0.24	มากที่สุด
ภาพรวมด้านประสิทธิภาพการทำงานของแอปพลิเคชัน	4.74	0.53	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 ผลการประเมินด้านประสิทธิภาพการทำงานของแอปพลิเคชันโดยผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย 4 ด้าน ซึ่งแต่ละด้านประกอบไปด้วยรายการประเมินจำนวน 7 ข้อ

รวม 28 ข้อ พบว่า ภาพรวมแอปพลิเคชันมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าระหว่าง 4.71 - 4.94

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของด้านเทคนิคการออกแบบ (N = 5)

รายการประเมิน	\bar{x}	S.D.	แปลผล
ด้านการออกแบบหน้าจอ	4.60	0.54	มากที่สุด
ด้านการเลือกใช้ภาพและภาพกราฟิกประกอบ	4.69	0.53	มากที่สุด
ด้านการใช้ตัวอักษรและการใช้เสียงประกอบ	4.66	0.54	มากที่สุด
ด้านหลักการออกแบบโมบายแอปพลิเคชัน	4.71	0.46	มากที่สุด
ภาพรวมด้านประสิทธิภาพการทำงานของแอปพลิเคชัน	4.68	0.51	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 ผลการประเมินด้านเทคนิคการออกแบบของแอปพลิเคชันโดยผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย 4 ด้าน ซึ่งแต่ละด้านประกอบไปด้วยรายการประเมินจำนวน 7 ข้อ รวม 28 ข้อ พบว่า ภาพรวมแอปพลิเคชันมีเทคนิคการออกแบบอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาทางด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าระหว่าง 4.60 - 4.71

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจต่อโมบายแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้น (N = 34)

รายการประเมิน	\bar{x}	S.D.	แปลผล
ด้านเนื้อหา	4.40	0.76	มาก
ด้านการแสดงผล	4.65	0.44	มากที่สุด
ด้านการออกแบบ	4.60	0.54	มากที่สุด
ด้านการจัดการแอปพลิเคชัน	4.63	0.45	มากที่สุด
ด้านการนำไปใช้ประโยชน์	4.83	0.32	มากที่สุด
ภาพรวมความพึงพอใจ	4.60	0.41	มากที่สุด

จากตารางที่ 5 ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อโมบายแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 5 ด้าน ซึ่งแต่ละด้านประกอบไปด้วยรายการประเมินจำนวน 5 ข้อ รวม 25 ข้อ พบว่า ภาพรวมกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 เมื่อพิจารณา

3. ผลการศึกษาผลการใช้โมบายแอปพลิเคชัน จากการนำแอปพลิเคชันให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 34 คน ได้ทดลองใช้งานตามกำหนดการและรูปแบบที่ผู้วิจัยออกแบบขึ้น แล้วสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการใช้งานโมบายแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้น สามารถแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังตารางที่ 5 ดังนี้

ทางด้าน พบว่า ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ ด้านการแสดงผล ด้านการจัดการแอปพลิเคชัน และด้านการออกแบบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าระหว่าง 4.60 - 4.83 และด้านเนื้อหาค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มีค่า 4.40

สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการคัดกรองเด็กกอนุบาลที่เสี่ยงเป็นออทิสติก พบว่า ครูอนุบาลในโรงเรียนของรัฐบาลและเอกชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและอ่างทอง มีความเห็นว่าโรงเรียนของตนเองนั้นมีระบบการคัดกรองเด็กพิเศษอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะการคัดกรองเด็กที่เสี่ยงเป็นออทิสติกนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน

2. ผลการพัฒนาโมบายล์แอปพลิเคชันสำหรับคัดกรองเด็กกอนุบาลที่เสี่ยงเป็นออทิสติก พบว่าแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพด้านการทำงานอยู่ในระดับมากที่สุด และมีเทคนิคการออกแบบอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน

3. ผลการศึกษาผลการใช้โมบายล์แอปพลิเคชันสำหรับคัดกรองเด็กกอนุบาลที่เสี่ยงเป็นออทิสติก โดยการสอบถามความพึงพอใจของครูอนุบาลที่ใช้งานแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นพบว่า มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาโมบายล์แอปพลิเคชันสำหรับคัดกรองเด็กกอนุบาลที่เสี่ยงเป็นออทิสติก มีประเด็นที่น่าสนใจอภิปรายผลตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. สภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการคัดกรองเด็กกอนุบาลที่เสี่ยงเป็นออทิสติก พบว่า สภาพปัจจุบันของการคัดกรองเด็กพิเศษภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายการย่อย พบว่า ทุกหัวข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะการคัดกรองเด็กที่เสี่ยงเป็นออทิสติกนั้น พบว่าทุกรายการย่อยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากที่ผ่านมาโรงเรียนยังไม่มีระบบการคัดกรองเด็กพิเศษที่เหมาะสมมาก

เพียงพอ อีกทั้งการคัดกรองเด็กที่เสี่ยงเป็นออทิสติกยังมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ทันสมัย นอกจากนั้นครูยังต้องการการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการคัดกรองเด็กพิเศษในด้านต่างๆ เพื่อได้ช่วยเหลือเด็กพิเศษได้อย่างถูกต้องตั้งแต่เริ่มเข้าเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของสิริลักษณ์ โปรงสันเทียะ และคณะ (2564) ที่ได้ศึกษากระบวนการคัดกรองเพื่อจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษที่อธิบายไว้ว่า กระบวนการคัดกรองในโรงเรียนต้องคำนึงถึงครูผู้ดำเนินการคัดกรองที่ต้องได้รับการพัฒนาทั้งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความต้องการพิเศษ เครื่องมือที่ใช้ในการคัดกรองควรเป็นเครื่องมือที่ไม่สร้างภาระงานหรือเพิ่มให้กับครูและเชื่อมโยงกับการช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคล ลดข้อจำกัดในเรื่องการไม่มีเวลาในการดำเนินการคัดกรองได้ สำหรับกรณีเด็กที่เสี่ยงเป็นออทิสติกนั้น สอดคล้องกับสุทธานันท์ กัลละ (2561) ที่กล่าวว่า อาการผิดปกติที่มักพบในเด็กที่เสี่ยงเป็นออทิสติก คือ เรื่องการเรียกไม่หัน การเริ่มต้นการเล่นกับเด็กอื่นๆ ไม่เป็น ไม่ค่อยสบตา เอามือปิดหูเวลาได้ยินเสียงดังๆ หรือเปลี่ยนแปลงกิจกรรมโดยไม่บอกล่วงหน้าจะมีความรู้สึกคับข้องใจ ดังนั้นหากมีการคัดกรองและวางแผนร่วมกันระหว่างครูและผู้ปกครอง จะช่วยให้โอกาสแก่เด็กออทิสติก เพื่อให้ได้มีโอกาสพัฒนาทางการศึกษาเช่นเดียวกับเด็กอื่นๆ ในรูปแบบการเรียนร่วมกับเด็กทั่วไปในชั้นเรียนปกติได้

2. ผลการพัฒนาโมบายล์แอปพลิเคชันสำหรับคัดกรองเด็กกอนุบาลที่เสี่ยงเป็นออทิสติก ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของรูปแบบและหลักการการคัดกรองเด็กออทิสติก โดยจัดการประชุมกลุ่มย่อยโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาพิเศษ เพื่อให้ได้ข้อสรุปของเกณฑ์การคัดกรองเด็กกอนุบาลที่เสี่ยง

เป็นออทิสติกอย่างเหมาะสม จากนั้นนำไปพัฒนาแอปพลิเคชันโดยใช้กระบวนการขั้นตอนที่มีความเป็นระบบ ADDIE Model 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ 2) การออกแบบ 3) การพัฒนา 4) การนำไปใช้ และ 5) การประเมินผล ทำให้การพัฒนาแอปพลิเคชันเป็นระบบมากขึ้น (Artman, 2020) อีกทั้งแอปพลิเคชันแสดงผลบนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ซึ่งเป็นระบบปฏิบัติการบนโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่มีผู้นิยมใช้และพัฒนาแอปพลิเคชันกันเป็นจำนวนมาก (ศิริพร น้อยอำคา, 2562) เนื่องจากเป็นระบบที่ยืดหยุ่นต่อนักพัฒนา และเข้าถึงผู้ใช้งานสมาร์ตโฟนและแท็บเล็ตมากกว่า (Garg & Baliyan, 2021) อีกทั้งยังได้อัปโหลดใน Play Store ให้ผู้ที่สนใจสามารถดาวน์โหลดแอปพลิเคชันได้ฟรีอีกด้วย จากผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า โมไบล์แอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.73 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.53 และมีคุณภาพด้านเทคนิคการออกแบบอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.68 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.51 ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้พัฒนาแอปพลิเคชันที่สอดคล้องกับแนวคิดและหลักการคัดกรองเด็กอนุบาลที่เสี่ยงเป็นออทิสติก ประกอบกับการเลือกใช้โปรแกรมในการพัฒนาแอปพลิเคชันที่มีแสดงผลบนหน้าจอได้หลากหลาย มีฟังก์ชันเพิ่ม แก้ไข ลบ และรายงานทางอีเมลได้ตามต้องการ อีกทั้งยังสามารถแสดงข้อมูลช่วยเหลือเด็กที่เสี่ยงต่อการเป็นออทิสติกได้แก่ เบอร์ติดต่อ อีเมล ชื่อหน่วยงานที่รับผิดชอบอีกด้วย ทำให้แอปพลิเคชันมีประสิทธิภาพ และมีเทคนิคในการออกแบบที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้งาน สอดคล้องกับศิริพล แสนบุญส่ง และกิงสร เกาะประเสริฐ (2564) ที่ได้พัฒนาเกมบนโมไบล์แอปพลิเคชันสำหรับการพัฒนาทักษะทางด้านภาษาและการสื่อสาร

ในเด็กออทิสติก โดยพัฒนาแอปพลิเคชันอย่างเป็นระบบตรงตามการวิเคราะห์และออกแบบ นำไปใช้ทดสอบกับกลุ่มทดสอบที่มีบริบทเดียวกับตัวอย่างเพื่อทดสอบผลการใช้งาน หาข้อบกพร่องแล้วนำไปปรับปรุงแก้ไข จากนั้นนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินและให้ข้อเสนอแนะแล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปทดลองใช้จริง เพื่อให้ได้แอปพลิเคชันที่มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพตรงตามจุดประสงค์แล้วยังสอดคล้องกับสมัย ศิริทองถาวร และดวงกมล ตั้งวิริยะไพบูลย์ (2564) ที่ได้พัฒนาเครื่องมือวินิจฉัยภาวะออทิสซึมในระยะเริ่มแรกสำหรับเด็กไทย (Thai diagnostic autism scale: TDAS) โดยสถาบันพัฒนาการเด็กราชนครินทร์ กรมสุขภาพจิต เพื่อใช้ในโรงพยาบาล ดติยภูมิ สามารถประเมินโดยบุคลากรสาธารณสุขที่มีประสบการณ์ พบว่า ได้ระบบการวินิจฉัยโรคออทิสติกในเด็กตั้งแต่ 2 ขวบขึ้นไปได้แม่นยำขึ้นทั้งในเว็บไซต์ และโมไบล์แอปพลิเคชัน เพื่อการตรวจวินิจฉัยภาวะออทิสซึม ซึ่งจะเกิดประโยชน์ให้เด็กได้รับการรักษาที่เร็ว และมีพยากรณ์โรคที่ดีขึ้น

3. ผลการศึกษาจากการใช้โมไบล์แอปพลิเคชันไปใช้คัดกรองเด็กอนุบาลที่เสี่ยงเป็นออทิสติกนั้น โดยผู้วิจัยได้ทดลองกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นครูอนุบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และอ่างทอง ใช้งานแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้น จากนั้นสอบถามความพึงพอใจหลังใช้งานแอปพลิเคชัน พบว่า มีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ที่ระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.60 สำหรับด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดถึง 4.83 คือด้านการนำไปใช้ประโยชน์ เนื่องจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักได้ใช้งานแอปพลิเคชัน ด้วยตนเองผ่านแท็บเล็ตที่ผู้วิจัยเตรียมไว้ครบทุกฟังก์ชัน โดยการประเมินคัดกรองนักเรียนใน

ชั้นเรียนของตนเองตามรายการประเมินสอดคล้องกับพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกมา จากนั้นส่งผลรายงานทางอีเมลเพื่อสรุปผลการคัดกรองและเข้ารับการช่วยเหลือตามระดับการคัดกรองต่อไป ซึ่งในทุกฟังก์ชันการใช้งานนั้นได้นำเสนอภาพกราฟิกที่มีสีสันน่าสนใจประกอบให้เข้าใจง่าย ทั้งยังมีตำแหน่งการวางองค์ประกอบของข้อความ เมฆ ปุ่ม ภาพกราฟิก และเสียงที่เหมาะสมสอดคล้องกับศิริพล แสนบุญส่ง และกิงสร เกาะประเสริฐ (2564) ที่กล่าวว่า การนำเสนอด้วยโดยการใช้รูปภาพเป็นสื่อกลางในแอปพลิเคชันจะช่วยเพิ่มศักยภาพและสร้างความน่าสนใจต่อผู้ใช้งานได้ และยังสอดคล้องกับหลักการออกแบบของ Dabner *et al.* (2017) ที่กล่าวว่า การออกแบบที่ดีควรจัดรูปแบบการนำเสนอ เลือกสีสันทันที่เหมาะสม และจัดวางอย่างสมดุลและสัมพันธ์กัน ดังนั้นจึงสอดคล้องกับผลการประเมินความพึงพอใจด้านการแสดงผลและการเลือกใช้ภาพและภาพกราฟิกประกอบที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งยังมีการจัดการแอปพลิเคชันอย่างเป็นระบบสามารถติดตั้งได้ง่ายผ่าน Play Store บนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ ผู้ใช้งานสามารถสมัครและเข้าระบบด้วยรหัสผ่าน ทำให้มีความปลอดภัยของข้อมูล นอกจากนี้ในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักยังให้ข้อเสนอแนะในประเด็นของการนำไปใช้ในเชิงนโยบายของสถานศึกษาที่ใช้ในการคัดกรองเด็กออทิสติกที่มีความเสี่ยงเป็นเด็กออทิสติก และควรให้สามารถเข้าใช้งานได้ทุกอุปกรณ์สื่อสาร เช่น ระบบปฏิบัติการไอโอเอส และเว็บไซต์ เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัย Shahamiri & Thabtah (2020) ที่ได้พัฒนาระบบคัดกรองออทิสติกโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ ด้วยโครงข่ายประสาทเทียมด้วยภาพ (convolutional neural network) โดยการประเมินเทียบกับชุดข้อมูลเด็กออทิสติกขนาดใหญ่พบว่า ให้เห็นความแม่นยำ และความไวที่สูงขึ้นเมื่อเทียบกับวิธีการคัดกรองแบบเดิม ช่วยให้

ขั้นตอนการวินิจฉัยรวดเร็วขึ้นได้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับ Barbaro & Yaari (2020) ที่ได้พัฒนาโมบายล์แอปพลิเคชัน ASDetect สำหรับการตรวจหาออทิสติกในระยะเริ่มต้น โดยให้ผู้ปกครองของเด็ก 1,000 คน ที่ได้รับการคัดเลือกได้ใช้งานแอปพลิเคชัน พบว่า ผู้ปกครองมีความพึงพอใจเชิงบวกต่อการใช้งานแอปพลิเคชันและให้ความคิดเห็นว่าเป็นเครื่องมือคัดกรองล่วงหน้าเผื่อระวัง และ ประเมินความเป็นไปได้ที่ลูกจะเป็นออทิสติกได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 โมบายล์แอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นนี้เป็นแอปพลิเคชันที่ใช้สำหรับเป็นเครื่องมือของครูหรือผู้ปกครอง ในการคัดกรองเด็กออทิสติกที่มีความเสี่ยงเป็นออทิสติกเท่านั้น ดังนั้น หากผลการคัดกรองพบว่าเด็กมีความเสี่ยง ผู้คัดกรองหรือผู้ปกครอง ควรปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางเพื่อทำการตรวจวินิจฉัยและให้ความช่วยเหลือต่อไป

1.2 โมบายล์แอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นเป็นการประเมินผลจากการสังเกตพฤติกรรมของเด็กออทิสติก เพื่อคัดกรองเด็กที่มีความเสี่ยงเป็นออทิสติก ดังนั้น เพื่อผลการคัดกรองที่แม่นยำมากยิ่งขึ้น ผู้คัดกรองควรเป็นบุคคลใกล้ชิดที่ได้ทำการสังเกต มีช่วงเวลาได้สังเกตเด็กอย่างใกล้ชิดเป็นผู้ประเมิน และควรตรวจสอบผลการคัดกรองโดยใช้ผู้ประเมินหลายคนร่วมกัน เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู พี่เลี้ยง หรือครูประจำชั้น เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาผลของการใช้โมบายล์แอปพลิเคชันสำหรับคัดกรองเด็กออทิสติกในวงกว้างมากขึ้น เพื่อดูประสิทธิผลและความแม่นยำของผลการคัดกรอง

2.2 ควรมีการพัฒนาโมบายล์แอปพลิเคชันสำหรับคัดกรองเด็กในทุกกระดับ เช่น ระดับประถมศึกษา และมีมัธยมศึกษา เป็นต้น เพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับครูในการช่วยคัดกรองเด็กในเบื้องต้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถให้ความช่วยเหลือและพัฒนาทักษะเด็กได้อย่างเหมาะสมต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ภายใต้แผนงานบูรณาการวิจัยและนวัตกรรม ที่สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการวิจัย และโครงการวิจัยได้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

เอกสารอ้างอิง

- ธนวัฒน์ ปากหวาน. (2564). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิคฟลอร์ไทม์ร่วมกับเล่นปนเรียนแบบพื้นบ้านและกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นการสื่อสาร และมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ สำหรับเด็กออทิสติกระดับช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดมุกดาหาร. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น*, 18(1), 203 - 220.
- มนต์ชัย เทียนทอง. (2554). *การออกแบบและพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์*. พี ที เอ เบสท์ซีพพลาย.
- ศิริพร น้อยอำคา. (2562). การพัฒนาแอปพลิเคชันบทเรียนบนสมาร์ตโฟนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ โดยยึดหลัก 5W 1H. *วารสารวิชาการ ศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 10(1), 80 - 91.
- ศิริพล แสนบุญส่ง และกิงสร เกาะประเสริฐ. (2564). การพัฒนาเกมบนโมบายล์แอปพลิเคชันสำหรับการพัฒนาทักษะทางด้านภาษาและการสื่อสารในเด็กออทิสติก. *วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 13(26), 133 - 146.
- ศิริพล แสนบุญส่ง. (2565). การพัฒนาเกมโมบายล์แอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงคำนวณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม*, 21(1), 56 - 66.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2562). *การวัดผลการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 12). ประสานการพิมพ์.
- สมัย ศิริทองถาวร และดวงกมล ตั้งวิริยะไพบูลย์. (2564). ภาวะออทิสซึมในเด็กปฐมวัยที่สงสัยพัฒนาการไม่สมวัยหรือออทิสซึม: การศึกษานำร่องในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย*, 29(3), 249 - 258.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564*. https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422
- สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. (2565). *รายงานข้อมูลนักเรียนของศูนย์การศึกษาพิเศษ*. http://www.specialset.bopp.go.th/set_index/index.php?page=student-center.php
- สิริลักษณ์ โปร่งสันเทียะ, สุวรรณ บุษเวลา และเปรมวิทย์ ท่อแก้ว. (2564). กระบวนการคัดกรองเพื่อจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ. *วารสารจิตวิทยา มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต*, 11(2), 103 - 112.

- สุทธนันท์ กัลละ. (2561). การช่วยเหลื่อเด็กออทิสติก: กรณีศึกษา. *รามาริบดีพยาบาลสาร*, 24(3), 227 - 238.
- อมรทิพย์ สันตวิริยะพันธุ์, วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา และวีรฉัตร สุปัญญา. (2562). แนวทางการส่งเสริมการเตรียมบุคคลออทิสติกเข้าสู่อาชีพโดยความร่วมมือระหว่างครอบครัว องค์กร และชุมชน. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 17(2), 253 - 266.
- Artman, N. (2020). Applying the cognitive theory of multimedia learning: Using the ADDIE model to enhance instructional video. *Explorations in Media Ecology*, 19(3), 371 - 380. https://doi.org/10.1386/eme_00054_1
- Au, A. H. C., Shum, K. K. M., Cheng, Y., Tse, H. M. Y., Wong, R. M. F., Li, J., & Au, T. K. F. (2021). Autism spectrum disorder screening in preschools. *Autism*, 25(2), 516 - 528. <https://doi.org/10.1177/1362361320967529>
- Barbaro, J., & Yaari, M. (2020). Study protocol for an evaluation of ASDetect - a Mobile application for the early detection of autism. *BMC pediatrics*, 20(1), 1 - 11. <https://doi.org/10.1186/s12887-019-1888-6>
- Chen, H. (2010). *Comparative study of C, C++, C# and java programming languages*. Vaasan Ammattikorke Akoulu, University of Applied Sciences, Information Technology.
- Dabner, D., Stewart, S., & Vickress, A. (2017). *Graphic design school: The principles and practice of graphic design*. John Wiley & Sons.
- Garg, S., & Baliyan, N. (2021). Comparative analysis of Android and iOS from security viewpoint. *Computer Science Review*, 40(2021), 100372. <https://doi.org/10.1016/j.cosrev.2021.100372>
- Miundy, K., Zaman, H. B., Nordin, A., & Ng, K. H. (2019). Screening test on dyscalculia learners to develop a suitable augmented reality (AR) assistive learning application. *Malaysian Journal of Computer Science, (Special Issue 2019)*, 92 - 107. <https://doi.org/10.22452/mjcs.sp2019no1.7>
- Shahamiri, S. R., & Thabtah, F. (2020). Autism AI: a new autism screening system based on artificial intelligence. *Cognitive Computation*, 12(4), 766 - 777. <https://doi.org/10.1007/s12559-020-09743-3>
- Shanmugam, L., Yassin, S. F., & Khalid, F. (2019). Enhancing students' motivation to learn computational thinking through mobile application development module (M - CT). *International Journal of Engineering and Advanced Technology*, 8(5), 1293 - 1303.
- Supriyono, S. (2020). Software testing with the approach of blackbox testing on the academic information system. *International Journal of Information System and Technology*, 3(2), 227 - 233. <https://doi.org/10.30645/ijistech.v3i2.54>
- Thabtah, F. (2019). An accessible and efficient autism screening method for behavioural data and predictive analyses. *Health informatics journal*, 25(4), 1739 - 1755. <https://doi.org/10.1177/1460458218796636>

นโยบายและมาตรการของสถานศึกษาในการป้องกันและการแก้ไขปัญหายาเสพติดของเยาวชนในพื้นที่ชายแดน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก*

Educational Institutes Policies and Measures in Preventing and Solving Drug - Related Problems among Youth in Border Areas, Mae Sod District, Tak Province*

วสันต์ ปวนปันวงศ์¹
Wasan Pounpunwong¹

Received: 27 December 2022

Revised: 3 August 2023

Accepted: 1 November 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงนโยบายและมาตรการของสถานศึกษาในการป้องกันและการแก้ไขปัญหายาเสพติดของเยาวชนในพื้นที่ชายแดน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยผู้ให้ข้อมูล คือ (1) กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ จำนวน 4 คน (2) กลุ่มเจ้าหน้าที่สถานศึกษา จำนวน 6 คน ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือศึกษาในครั้งนี้ซึ่งผลการศึกษาประกอบด้วย 2 ส่วนคือ (1) การดำเนินงานและบทบาทของสถานศึกษาภายใต้ นโยบาย มาตรการป้องกัน และการแก้ไขปัญหายาเสพติดของเยาวชน กล่าวคือ กลไกและมาตรการในการนำนโยบายไปปฏิบัติ อย่างเป็นรูปธรรมนี้มีทั้งมาตรการเชิงรุกและรับต่อ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น (2) การบูรณาการองค์ความรู้ เรื่องยาเสพติดในการเรียนการสอนของสถานศึกษามีการกำหนดเนื้อหาอย่างเป็นระบบเรียกว่า “วิชา ยาเสพติดศึกษา” ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาในประเด็นของมาตรการและนโยบาย ของสถานศึกษาต่อการป้องกันเยาวชนต่อภัยของสารเสพติดที่เป็นบุหรี่ยาซึ่งปัจจุบันถือว่าเป็นที่นิยม ในกลุ่มเยาวชน

คำสำคัญ: นโยบายและมาตรการของสถานศึกษา, การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด, เยาวชน ในพื้นที่ชายแดน

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
E-mail: wasan.po@psru.ac.th

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานวิจัยเรื่องสถานศึกษากับนโยบายและมาตรการป้องกันการใช้สารเสพติดของเยาวชน ในพื้นที่ชายแดน กรณีศึกษา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ทุนวิจัยจากศูนย์ศึกษาปัญหาการเสพติด (ศศก.) ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ Assistant Professor, Political Science, Faculty of Social Sciences and Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University 156 Moo 5, Phlai Chumphon, Mueang Phitsanulok, Phitsanulok 65000, Thailand

* This research article is part of a research report on Educational Institutions, Policies and Preventive Pleasures Against Drug Use Among Youth in the Border Areas: A Case Study of Mae Sod District, Tak Province. Scholarship Support from Centre for Addiction Studies, Department of Psychiatry, Faculty of Medicine, Chulalongkorn University

Abstract

This research aims to examine policies of educational institutes and measures adopted in preventing and solving youth drug - related problems in border areas at Mae Sod District, Tak Province. Qualitative research methodology was employed with the following groups of informants. - (1) a group of 4 government officials, and (2) a group of 6 school staff members. The researcher used an interview form as a research instrument. The finding of the research consisted of two parts. - (1) Operations and roles of schools under policies, preventive measures and solving problems of drug use among youth. In other words, the mechanism and measures for implementing policies in a concrete way were proactive and coped with problems that arose. (2) The integration of knowledge on drugs in school instructions had a systematic definition of contents called "Drug Study Subject". Suggestions for future research: There should be a study on the issue of school measures and policies to prevent youth from the dangers of addictive substances, such as e - cigarettes, which are currently regarded as popular among youth.

Keywords: Educational institutes policies and measures, preventing and solving drug - related problems, youth in border areas

บทนำ

สถานการณ์เกี่ยวกับปัญหาเสพยาเสพติดในบริบทโลกในปัจจุบันมีแนวโน้มสูงขึ้นจากรายงานของสำนักงานต่างประเทศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) พบว่าสัดส่วนของการใช้ยาเสพติดของประชากรทั่วโลกมีจำนวนเพิ่มขึ้นโดยประมาณการถึงผู้ใช้ยาเสพติดประมาณ 210 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 4.8 ของประชากรโลกที่มีอายุระหว่าง 15 - 64 ปี ในปีค.ศ. 2009 เพิ่มขึ้นเป็น 269 ล้านคนหรือร้อยละ 5.3 ของประชากร ในปีค.ศ. 2018 ทั้งนี้สถานการณ์ของผู้ใช้ยาเสพติดส่วนใหญ่ประเทศที่กำลังพัฒนามีจำนวนผู้ใช้ยาเสพติดเพิ่มสูงขึ้นมากกว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว และการเพิ่มนั้นยังเป็นการเพิ่มที่รวดเร็วซึ่งสะท้อนให้เห็นจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นซึ่งแตกต่างกันไปในช่วงเวลาเดียวกัน โดยประเทศที่กำลังพัฒนาประชากรเด็กและเยาวชนมีอัตราการเพิ่มขึ้นที่รวดเร็วกว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว

ดังนั้น ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปีค.ศ. 2000 ถึง ปีค.ศ. 2018 เยาวชนวัยรุ่นทั้งชายและหญิงถือเป็นกลุ่มผู้ใช้ยาเสพติดที่มีสัดส่วนมากที่สุดโดยเฉลี่ยเติบโตประมาณร้อยละ 16 ในประเทศกำลังพัฒนาและจำนวนร้อยละ 10 ของประเทศที่พัฒนาแล้ว (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2563) จากสถานการณ์ในยาเสพติดในบริบทโลกจะเห็นว่ากลุ่มที่มีความเสี่ยงและเป็นกลุ่มที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นในการใช้ยาเสพติดคือกลุ่มที่เป็นเยาวชนหรือวัยรุ่นโดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนาข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าในภาพรวมของปัญหาเสพยาเสพติดเยาวชนยังคงเป็นกลุ่มที่ต้องได้รับการเฝ้าระวังในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด ทั้งนี้ ข้อมูลจากการรายงานของ World Drug Report 2015 - 2020 ที่ระบุให้เห็นว่ายาเสพติดที่ได้รับความนิยมและก่อให้เกิดปัญหาในทุกๆ มิติ ได้แก่ กัญชา สารสกัดจากฝิ่น ยาบ้า สารกระตุ้นต่างๆ ยาอี ยาแก้ปวด ยานอนหลับ และโคเคน (United Nation, 2020) นอกจากนี้

รายงานสถานการณ์ ยาเสพติดของ United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) ยังอธิบายเพิ่มเติมในประเด็นปัญหายาเสพติดที่พบว่าสารเสพติดประเภทสารสกัดจากฝิ่นได้รับความนิยมสูงสุดในบรรดาสารเสพติดอื่นๆ (United Nations Office on Drugs and Crime, 2020)

ในประเทศไทยสถานการณ์การจำหน่ายและการแพร่ระบาดของยาเสพติดภายในประเทศเป็นผลมาจากการค้ายาเสพติดโดยการลักลอบนำเข้ายาเสพติดที่ทวีความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านความถี่ และปริมาณยาเสพติดที่ลักลอบนำเข้าต่อครั้ง ส่งผลให้มีการจับกุมคดี ยาเสพติดเป็นจำนวนมาก ข้อมูลสถิติการจับกุมคดียาเสพติดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (POLIS) ในปี ค.ศ. 2020 สามารถจับกุมคดียาเสพติดทั้งหมด 324,552 คดี ผู้ต้องหา 338,500 คน โดยสารเสพติดส่วนใหญ่ได้แก่ ยาบ้า ไอซ์ เฮโรอีน และเอ็กซ์ตาซี (ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ, 2563) สาเหตุการแพร่ระบาดเกิดจากการลักลอบนำเข้ายาเสพติดจำนวนมาก ทั้งจากพื้นที่ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และลำเลียงเข้ามาส่งมอบและพักคอยในพื้นที่ภาคกลาง ปริมณฑล และกรุงเทพมหานคร ก่อนที่จะกระจายไปยังพื้นที่แพร่ระบาดอื่นๆ รวมถึงการลำเลียงส่ง ต่อไปยังพื้นที่ภาคตะวันออกและภาคใต้ ส่งผลให้สถานการณ์การแพร่ระบาดในพื้นที่ในภาพรวมยังไม่ลดระดับความรุนแรงลง (วสันต์ ปวนปิ่นวงศ์, 2563, หน้า 63) จากสถิติการจับกุมคดีเกี่ยวกับยาเสพติดและสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดดังกล่าวส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อสังคมไทยทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจ

ทั้งนี้ ความสำคัญของวิกฤติการณ์ดังกล่าวนำมาสู่ความเสียหายและผลกระทบต่อเยาวชนที่ถูกชักนำในการเข้าถึงและพึ่งพายาเสพติดทั้งที่เกิดจากปัญหาในระดับปัจเจกบุคคลและ

สาเหตุที่เกิดจากโครงสร้างด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ข้อมูลจากกระทรวงสาธารณสุขชี้ให้เห็นว่าในไทยเด็กและเยาวชน ช่วงอายุ 12 - 24 ปี มีการใช้สารเสพติด ในขณะที่ประมาณการทั่วโลกมีการใช้สารเสพติดในอายุ 15 - 64 ปี ทั้งนี้ยังกล่าวถึงสาเหตุที่เยาวชนไทยเข้าสู่วงจรของการใช้สารเสพติดโดยเกิดจากเยาวชนเป็นวัยที่อยากเห็น อยากลอง ต้องการค้นหาสิ่งใหม่ๆ การค้นหาความเป็นตัวเอง ขาดการคิดวิเคราะห์ ขาดการยับยั้งชั่งใจ ขาดการใช้ดุลยพินิจ โดยเริ่มลองเพราะอยากรู้ อยากเห็นตลอดจนเริ่มใช้สารเสพติดเป็นครั้งคราว นอกจากนี้ การที่เยาวชนติดยาเสพติดนั้นเกิดจากหลายๆ ปัจจัยของปัญหา เช่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาการเรียน หรือปัญหาเรื่องเพื่อน ปัญหาจากสภาพแวดล้อม เป็นต้น (เจษฎา โชคดำรงสุข, 2559)

จากปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดจนนำมาสู่ปัญหาการติดยาเสพติดของเยาวชนไทยในช่วงต้นจึงไปสู่การแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยเริ่มจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมซึ่งปรากฏออกมาในรูปแบบของนโยบายมาตรการแผนการปฏิบัติการ ตัวอย่าง เช่น แนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามแผนปฏิบัติการด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดได้แก่ มาตรการความร่วมมือระหว่างประเทศ มาตรการการปราบปรามและบังคับใช้กฎหมาย มาตรการการป้องกันยาเสพติด มาตรการการบำบัดรักษายาเสพติด และมาตรการการบริหารจัดการอย่างบูรณาการ มาตรการทั้งหมดนี้เกี่ยวข้องกับการป้องกันและการแก้ไขปัญหายาเสพติดในภาพรวมของประเทศ ทั้งนี้รวมถึงการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภายใต้แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ค.ศ. 2018 - 2037 ในประเด็นความมั่นคงส่วนของแผนย่อยการป้องกันและแก้ไขปัญหามี

ผลกระทบต่อความมั่นคง ส่วนการรักษาความ
มั่นคงภายในราชอาณาจักรและการพัฒนาประเทศ
แนวทางการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด
(สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปราม
ยาเสพติด, 2563)

กรณีของพื้นที่ชายแดนแม่สอด จังหวัด
ตาก จากการรายงานถึงสถานการณ์เชิงพื้นที่ที่มี
ความเสี่ยงในการระบาดและลักลอบการนำเข้ายา
เสพติดของศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยา
เสพติดจังหวัดตาก พบว่า สภาพพื้นที่ภูมิประเทศ
เป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการลักลอบนำเข้ายาเสพติด
เนื่องจากในบางฤดูกาลที่แม่น้ำเมยซึ่งเป็นแม่น้ำ
ที่กั้นระหว่างชายแดนไทยกับเมียนมาเกิดการ
ต้นเขินทำให้สามารถเดินข้ามหรือใช้เรือขนาดเล็ก
ข้ามฝั่งได้ง่าย ดังนั้น ตามช่องทางธรรมชาติ
และตะเข็บชายแดน รวมถึงใต้สะพานมิตรภาพ
ไทย - เมียนมาร์ จึงเป็นเส้นทางที่มีความเสี่ยง
ในการลำเลียงยาเสพติด นอกจากนี้ ยังมีการ
ขนส่งยาเสพติดในลักษณะรถยนต์ส่วนบุคคลและ
รถยนต์ขนส่งสินค้าโดยเฉพาะสินค้าด้านการเกษตร
บริบทดังกล่าวจึงฉายภาพให้เห็นว่าพื้นที่แม่สอด
เป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการระบาดของยาเสพติด
(ภคมน เจริญสูง และคณะ, 2562) จากความสำคัญ
ของพื้นที่จึงนำมาซึ่งมาตรการการป้องกันใน
ระดับรัฐ กล่าวคือ สถานีตำรวจภูธรแม่สอด
จังหวัดตาก และตัวแทนของสถานศึกษาได้เข้า
ร่วมประชุมคณะกรรมการประสานงานแก้ไข
ปัญหายาเสพติดและปัญหาอาชญากรรมชายแดน
แม่สอด - เมียวดี Mae sot - Myawaddy Border
Liaison Office (BLO) ร่วมกับ ผู้ช่วยทูตฝ่ายตำรวจ
ณ กรุงย่างกุ้ง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่
อำเภอแม่สอด และตำรวจจังหวัดเมียวดี สหภาพ
เมียนมา หัวหน้าหน่วยปราบปรามอาชญากรรม
ข้ามชาติ สำนักงานตำรวจแห่งชาติเมียนมา
หัวหน้าสถานีตำรวจจังหวัดเมียวดี และ
นายอำเภอเมือง จังหวัดเมียวดี โดยวัตถุประสงค์

เพื่อหารือประเด็นเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหายา
เสพติดชายแดน การแพร่ระบาดของยาเสพติด
ในพื้นที่ชายแดนไทย - เมียนมาร่วมกัน (สยามรัฐ
ออนไลน์, 2565)

จากความสำคัญของพื้นที่ชายแดน
แม่สอดกับปัญหายาเสพติดจนนำไปสู่การแก้ไข
ปัญหาร่วมกันในระดับพื้นที่ที่ได้กล่าวมาข้าง
ต้น สำหรับประเด็นสถานศึกษากับนโยบายและ
มาตรการป้องกันการใช้สารเสพติดของเยาวชน
พบว่ามีแนวทางจากนโยบายการดำเนินงาน
ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา
ของกระทรวงศึกษาธิการโดยมีการกำหนดถึง
นโยบายและมาตรการ เช่น สถานศึกษาต้องมี
ยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
สถานศึกษาต้องมีแผนงานยาเสพติดใน
สถานศึกษาที่ชัดเจน สถานศึกษาต้องมีเครือข่าย
การทำงาน สถานศึกษาไม่ปกปิดข้อมูล กลุ่มเสพ
กลุ่มติด กลุ่มค้ายาเสพติด และสถานศึกษาไม่ผลัก
ปัญหาไม่ไล่ให้นักเรียนออกจากสถานศึกษาให้นำ
ไปบำบัดรักษาเมื่อหายแล้วให้กลับมาเรียนตาม
ปกติ ทั้งนี้ยังจัดทำโครงการเกี่ยวกับยาเสพติด
แก่เยาวชน เป็นต้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563)

จากนโยบายการดำเนินงานป้องกัน
และแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาของ
กระทรวงศึกษาธิการจะเห็นได้ว่าสถานศึกษา
ถือว่ามีความสำคัญในการดำเนินการในการ
ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของ
เยาวชนโดยความสำคัญดังกล่าวนำมาซึ่งการ
ลดทอนปัญหาและเนื่องด้วยสถานศึกษาเป็น
สถาบันที่มีความใกล้ชิดกับเยาวชนและเป็น
สถาบันหลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของรัฐ
ดังนั้น ในประเด็นนี้สถานศึกษาจึงไม่ใช่แค่เพียง
เป็นที่แสวงหาความรู้แต่ยังทำหน้าที่ในการป้องกัน
แก้ไข ช่วยเหลือ เยาวชนจากภัยของยาเสพติด
ด้วย

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นบทบาทสำคัญต่อสถานศึกษาในฐานะเป็นสถาบันทางสังคมที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เยาวชนและในขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่ในการปกป้องและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเยาวชนกับการหลีกห่างจากปัญหายาเสพติด สภาพการดังกล่าวจึงนำมาซึ่งประเด็นในการทำวิจัยในครั้งนี้เพื่อฉายภาพให้เห็นการดำเนินงานและบทบาทของสถานศึกษาในเรื่อง นโยบาย มาตรการป้องกัน และการแก้ไขปัญหาการใช้ยาเสพติดของเยาวชนในพื้นที่ชายแดนอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาถึงนโยบายและมาตรการของสถานศึกษาในการป้องกันและการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดของเยาวชนในพื้นที่ชายแดน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

วิธีการศึกษา

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม โครงการวิจัยรหัส PSRU - EC 2021/052 เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2564 โดยแบ่งออกเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ผู้ให้ข้อมูล

(1) กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ พิจารณาจากตำแหน่งหน้าที่และความรับผิดชอบซึ่งเป็นผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยฉบับนี้ วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 4 คน ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัดตาก นายอำเภอแม่สอด นายกเทศมนตรีนครแม่สอด และเจ้าหน้าที่สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ภาค 6

(2) กลุ่มเจ้าหน้าที่สถานศึกษา พิจารณาจากตำแหน่งหน้าที่และความรับผิดชอบซึ่งเป็นผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (purposive sampling) ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน A ผู้อำนวยการโรงเรียน B ผู้อำนวยการโรงเรียน C ผู้อำนวยการโรงเรียน D ผู้อำนวยการโรงเรียน E และผู้อำนวยการโรงเรียน F รวมทั้งหมด 6 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางสัมภาษณ์ (interview form) และใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In - depth Interview) ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบสอบถามกึ่งมีโครงสร้าง (semi - structured interview) การตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ผ่านการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญและเกี่ยวข้องในประเด็นที่ศึกษาจำนวน 3 ท่าน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 สร้างเครื่องมือการวิจัยจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยออกแบบเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (semi - structured interview)

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและกำหนดบุคคลที่ต้องการจะสัมภาษณ์จัดทำหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์หน่วยงาน โดยทำหนังสืออย่างเป็นทางการ หรืออาจติดต่อประสานทางโทรศัพท์เพื่อชี้แจงและขออนุญาตสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 3 เก็บรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือวิจัยโดยใช้แนวทางสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (semi - structured interview) ทำการสัมภาษณ์ทั้งหน่วยงานภาครัฐและสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 4 ประมวลผลจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยใช้การตรวจสอบสามเส้า (triangulation) และดำเนินการเขียนรายงานวิจัยจนนำผลการวิจัยเผยแพร่

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาตรวจสอบร่วมกันเพื่อที่จะจัดหมวดหมู่ข้อมูลและคัดเลือกข้อมูลที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นนำสู่การนำเสนอข้อมูลเชิงการพรรณนา (descriptive) ซึ่งเป็นการเขียนอธิบายและให้ความละเอียดของเนื้อหาและสิ่งที่ได้ค้นพบในงานวิจัยจนนำไปสู่การอภิปรายผลในส่วนสุดท้ายของงานวิจัยฉบับนี้

ผลการศึกษา

ประเด็นที่หนึ่ง การดำเนินงานและบทบาทของสถานศึกษาภายใต้ นโยบาย มาตรการป้องกัน และการแก้ไขปัญหาการใช้สารเสพติดของเยาวชน ในประเด็นนี้ผู้วิจัยจะฉายภาพผลของการวิจัยที่สะท้อนให้เห็นว่ากลไกทางด้านกฎหมายของรัฐส่งผลต่อการกำกับควบคุมและนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในเรื่องยาเสพติดของเยาวชนอย่างไร ทั้งนี้ หน่วยงานศึกษาผู้วิจัยมุ่งศึกษาที่ตัวแสดงที่เป็นสถานศึกษาซึ่งอยู่ในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก แต่อย่างไรนั้น ถึงแม้บริบทของพื้นที่จะเป็นพื้นที่ชายแดนแต่การควบคุมดูแลของรัฐยังส่งผ่านออกมาจากส่วนกลางซึ่งที่ผ่านมาพบว่ารัฐให้ความสำคัญต่อการจัดการปัญหาเสพติด โดยเฉพาะปัญหาในเยาวชนซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่ารัฐตระหนักถึงความสำคัญเรื่องปัญหาเสพติดซึ่งเป็นเรื่องที่ทุกภาคส่วนจะต้องร่วมมือและบูรณาการองค์ความรู้ร่วมกันในการแก้ไขปัญหาตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ภาคประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานระดับจังหวัด และหน่วยงานต่างๆ ในระดับชาติ ดังนั้น จากการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัยฉบับนี้พบว่า ประเด็นของนโยบายและมาตรการของสถานศึกษาในการป้องกันและการแก้ไขปัญหาการใช้

สารเสพติดของเยาวชนในพื้นที่ชายแดน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก อ้างอิงแนวทางจากประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง แนวทางขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา ประจำปี 2022 ซึ่งจากการสัมภาษณ์สถานศึกษาในพื้นที่ติดกับชายแดนของอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก พบว่ามีแนวทางปฏิบัติแบบเดียวกันและสอดคล้องกันโดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ 1. โรงเรียน A ตำบลท่าสายลวด 2. โรงเรียน B ตำบลด่านแม่ละเมา 3. โรงเรียน C ตำบลแม่กุ 4. โรงเรียน D ตำบลแม่ปะ 5. โรงเรียน E และ 6. โรงเรียน F ตำบลแม่สอด

สำหรับประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง แนวทางขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา ประจำปี 2022 กล่าวคือ (1). มาตรการสร้างการรับรู้โดยมีการรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ถึงโทษพิษภัยยาเสพติดและการรู้จักดูแลตัวเองให้ปลอดภัยจากยาเสพติดผ่านช่องทางหลากหลาย (2). มาตรการสร้างภูมิคุ้มกัน ได้แก่ ให้ความรู้ผ่านหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาสุขศึกษา การบูรณาการทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันยาเสพติด ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การทำกิจกรรมนอกหลักสูตร หรือกิจกรรมอื่นๆ และการขับเคลื่อนการสร้างภูมิคุ้มกันในแต่ละช่วงวัย ได้แก่ (ปฐมวัย ประถม มัธยม อาชีววะ) อย่างต่อเนื่อง (3). มาตรการสร้างพื้นที่ปลอดภัยในสถานศึกษา ได้แก่ ค้นหา คัดกรอง (Re - X - ray) นักเรียน/นักศึกษาที่มีภาวะเสี่ยงต่อปัญหาเสพติด การดูแลช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา และให้โอกาสในการศึกษาต่อตามความเหมาะสม การส่งเสริมกิจกรรมเชิงบวกต่อกิจกรรมเยาวชน และระดมความร่วมมือกับหน่วยงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง (4). มาตรการเสริมสร้างความเข้มแข็งในสถานศึกษา ได้แก่ ให้สถานศึกษา

ให้ความสำคัญในการดำเนินโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติด และอบายมุข ภายใต้เกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด 5 ด้าน (การป้องกัน การค้นหา การรักษา การเฝ้าระวัง และการบริหารจัดการ) และ (5).**มาตรการอำนวยการ** ได้แก่ การตรวจราชการ การนิเทศ ติดตามงานของกระทรวงศึกษาธิการ ให้บรรจุประเด็นงานยาเสพติดไว้ใน การตรวจติดตาม หรือการนิเทศงานในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการรายงานผลในระบบต่างๆ รายงานผลในระบบสารสนเทศยาเสพติดจังหวัด (NISPA: narcotics information system for province agency) กับ ระบบสารสนเทศเพื่อดูแลและติดตามการใช้สารเสพติดในสถานศึกษา (CATAS: care and trace addiction in school system) และกำกับติดตามโครงการสำคัญ

ตัวอย่างบทสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลที่เป็นสถาบันการศึกษา

“มาตรการป้องกันปัญหา ยาเสพติด โรงเรียนมีโครงการสายลับชีวิตที่จะรับสมัครนักเรียนอาสาที่จะช่วยในการสอดส่องเป็นหูเป็นตาให้กับครูในการเฝ้าระวังพฤติกรรมของเพื่อนนักเรียนด้วยกัน เช่น ปัญหา ยาเสพติด โดยจะมีการให้คะแนนจิตพิสัยเป็นพิเศษและมอบเกียรติบัตรให้กับนักเรียนที่เป็นอาสาสมัคร ซึ่งนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการสายลับชีวิตส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมปีที่ 1 นอกจากนี้ทางโรงเรียนยังมีการตรวจค้นกระเป๋านักเรียนก่อนเข้าโรงเรียนเพื่อตรวจค้นหาสิ่งของผิดกฎหมายและเป็นผ้าเพิ่มมาตรการความปลอดภัยในสถานศึกษาด้วยมีการติดตั้งกล้องวงจรปิดเพื่อสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน และใช้เป็นข้อมูลต่างๆ ทั้งนี้ยังมีโครงการ Re X-ray เป็นการตรวจค้นหาสารเสพติดในร่างกายของนักเรียน ผ่านการตรวจปัสสาวะ และการสังเกตพฤติกรรมของ

นักเรียนโดยผู้เชี่ยวชาญซึ่งได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐต่างๆ เช่น ฝ่ายปกครอง หน่วยงานด้านสาธารณสุข ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา จัดขึ้นปีละ 1 ครั้ง สำหรับกิจกรรมนักเรียนมีการเข้าร่วมโครงการ To be number one มีนักเรียนได้รางวัลชนะเลิศได้การประกวดกล่าวสุนทรพจน์ ในหัวข้อเกี่ยวกับการใช้พื้ชัญญาและมีการจัดกิจกรรมต่อต้านยาเสพติดในวาระโอกาสต่างๆ ”

นอกจากแนวทางขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาในประกาศกระทรวงศึกษาธิการที่สถานศึกษาทั่วประเทศจะต้องปฏิบัติตามในเชิงนโยบายและมาตรการแล้ว จาก การสัมภาษณ์สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 6 พบว่า หน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญในการป้องกันปัญหา ยาเสพติดทั้งในและนอกสถานศึกษา คือ สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดโดยมีบทบาทเป็นไปในลักษณะการให้ความรู้และสร้างกลไกการเฝ้าระวังร่วมกับสถานศึกษาทั่วประเทศ ทั้งนี้ รวมถึงมีระบบการจัดเก็บข้อมูลและมีการองค์ความรู้ในการเข้าไปบูรณาการในหลักสูตรของสถานศึกษา ซึ่งจากการสัมภาษณ์ในประเด็นของนโยบายและมาตรการของสถานศึกษาในการป้องกันและการแก้ไขปัญหาการใช้สารเสพติดของเยาวชนในพื้นที่ชายแดน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

(1) มาตรการสร้างการรับรู้และมาตรการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติด กล่าวคือ ในมาตรการสร้างการรับรู้บทบาทของศึกษาและสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจะมีกลไกของการแจ้งเตือน การแจ้งข่าวสารในประเด็นโทษและพิษภัยของยาเสพติดอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง โดยกระทำการผ่านช่องทางที่ครอบคลุมการรับรู้

ของเยาวชนทั้งในและนอกสถานศึกษา เช่น เสี่ยงตามสาย การพูดหน้าเสาธง สื่อ Social Media ผ่าน TV (สพฐ./กศน.) ทั้งนี้ มีการให้ความรู้เรื่องยาเสพติดสอดแทรกในการเรียนการสอนและกิจกรรม รวมถึงช่องทางอื่นตามความเหมาะสม

สำหรับ มาตรการสร้างภูมิคุ้มกัน ยาเสพติดให้มีความสำคัญกับการส่งเสริมระบบกลไก และกิจกรรมให้เหมาะกับช่วงวัยและต่อเนื่อง กลไกดังกล่าวสร้างความร่วมมือโดยให้สถานศึกษารักษาสภาพกรอบการดำเนินงาน 5 ด้าน อันได้แก่ สร้างภูมิคุ้มกัน ค้นหา รักษา เฝ้าระวัง และบริหารจัดการยกระดับระบบดูแลช่วยเหลือและให้คำปรึกษาเด็กในสถานศึกษา โดยการส่งเสริมกิจกรรมที่สอดคล้องกับช่วงวัยอย่างต่อเนื่องในทุกระดับ ตัวอย่างเช่น ในระดับปฐมวัยให้ความสำคัญกับทักษะสมอง ระดับประถมให้ความสำคัญกับทักษะชีวิต ระดับมัธยม/อาชีวะให้ความสำคัญสร้างคุณค่าในตน ระดับอุดมศึกษาให้ความสำคัญในด้านจิตอาสา ทั้งนี้ รวมถึงเด็กนอกสถานศึกษามีกลไกการค้นหา และให้การช่วยเหลือทางการศึกษาเป็นลำดับแรก ร่วมด้วยการช่วยเหลือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามความเหมาะสมผ่านกลไกหน่วยงานต่างๆ เช่น สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) มีหน้าที่ค้นหา ส่งเสริม ประชากร วัยเรียนที่อยู่นอกระบบให้เข้าสู่ระบบการศึกษา สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น จังหวัด หน้าที่ในโครงการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส เป็นต้น

(2) การสร้างมาตรการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันยาเสพติดภายใต้กรอบการสร้างพื้นที่ปลอดภัยในสถานศึกษา ประกอบด้วย 1. ระบบดูแลช่วยเหลือ ได้แก่ การเน้นค้นหากลุ่มที่มีภาวะเสี่ยงต่อปัญหายาเสพติด การดูแลช่วยเหลือ ถ้าเป็นกลุ่มเสี่ยงให้มีปรับเปลี่ยน

พฤติกรรมเชิงบวกผ่านการให้คำปรึกษา การติดตาม การเยี่ยมบ้าน แต่ถ้าเป็นผู้ใช้ยาเสพติดให้บำบัดจิตใจสังคมในสถานศึกษาโดยร่วมกันระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง และหน่วยงานสาธารณสุขโดยติดตามใกล้ชิดและให้โอกาส ทั้งนี้ ควรส่งเสริมกลไกการให้คำปรึกษาที่มีประสิทธิภาพ 2. การจัดทำโครงการและกิจกรรมของเยาวชน ได้แก่ กิจกรรมเยาวชนถึงเยาวชน กิจกรรมเชิงบวก เชิงสร้างสรรค์ กิจกรรมเครือข่ายเยาวชน กิจกรรมกลุ่มเพื่อน กิจกรรมนักเรียน: เพื่อนที่ปรึกษา (YC: youth counselor) กิจกรรม TO BE NUMBER ONE และกิจกรรมอื่นๆ ตามความเหมาะสม 3. ระบบเฝ้าระวัง ประกอบด้วย กลไกบุคคล/เครือข่าย เช่น นักเรียนแกนนำลูกเสือต้านภัยยาเสพติดนักศึกษาวิชาทหาร ครู เครือข่ายผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และชุมชน เป็นต้น ทั้งนี้รวมถึงกิจกรรมเฝ้าระวัง สอดส่อง ตรวจตราทั้งในโรงเรียนละรอบโรงเรียน นอกจากนี้ มีการสร้างช่องทางสื่อสารใกล้ชิดเพื่อแจ้งเตือนแจ้งข่าวสาร

นอกจากข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สัมภาษณ์สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 6 ชำรงต้นในส่วนประเด็นของนโยบายและมาตรการของสถานศึกษาในการป้องกันและการแก้ไขปัญหายาเสพติดของเยาวชนในพื้นที่ชายแดน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก จากการสัมภาษณ์โรงเรียน A ตำบลท่าสายลวด โรงเรียน B ตำบลด่านแม่ละเมา โรงเรียน C ตำบลแม่กุ โรงเรียน D ตำบลแม่ปะ โรงเรียน E และโรงเรียน F ตำบลแม่สอด พบว่ามีข้อค้นพบที่สอดคล้องกันในประเด็นดังกล่าว คือ ทั้ง 6 สถานศึกษาที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์พบว่าทุกโรงเรียนได้นำแนวทางนโยบายและมาตรการด้านการป้องกันยาเสพติดของกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง แนวทางขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการสร้างภูมิคุ้มกัน

และป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษามาเป็นแนวทางดำเนินการร่วมกันหน่วยงานสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 6 นอกจากนี้ยังมีมาตรการในลักษณะความร่วมมือของผู้ปกครองและโรงเรียนและยังกล่าวถึงการดำเนินการตามนโยบายที่ว่าด้วยการจัดกิจกรรมด้านยาเสพติด

ตัวอย่างบทสัมภาษณ์ “โรงเรียนมีการจัดโครงการต่อต้านยาเสพติดเพื่อรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดภายในและภายนอกโรงเรียนการจัดกิจกรรมกีฬาต่อต้านยาเสพติดการติดตามเฝ้าระวังนักเรียนที่มีความเสี่ยงต่อปัญหา ยาเสพติด มีการประชุมพบผู้ปกครองของนักเรียนเพื่อรายงานผลการเรียนและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างครูกับผู้ปกครอง ซึ่งผู้ปกครองจะมีเครือข่ายในการพูดคุยกันอยู่อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ มีมาตรการเชิงรุก คือ การจัดตั้งจุดตรวจค้นกระเป๋า ก่อนเข้าโรงเรียน เพื่อตรวจค้นหาสิ่งของผิดกฎหมาย หรือสิ่งของไม่พึงประสงค์ และจากการตรวจค้น จะไม่เคยเจอยาเสพติดทุกชนิด ยกเว้นในปัจจุบัน ที่จะพบการนำบุหรี่ไฟฟ้ามาโรงเรียน แต่ทางโรงเรียนก็ได้ตรวจยึด และแจ้งให้ผู้ปกครองรับทราบด้วย ในความร่วมมือของนักเรียนจะร่วมมือผ่านสภานักเรียนมีส่วนช่วยเป็นหูเป็นตาแทนครูได้อย่างดียิ่ง เพราะนักเรียนมีจำนวนมาก อาจจะไม่สามารถเฝ้าระวังติดตามปัญหา ยาเสพติดได้อย่างทั่วถึง แต่ก็ได้สภานักเรียนเข้ามาช่วยดูแลนักเรียนกันเองในแต่ละระดับชั้น”

จากการนำเสนอข้างต้นสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าโรงเรียนในพื้นที่ชายแดนอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ดำเนินการตามนโยบายและมาตรการในการป้องกันปัญหา ยาเสพติดอย่างเข้มแข็งผ่านการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ผู้ปกครอง ท้องถิ่น ชุมชน สำนักงาน

ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และหน่วยงานสาธารณสุข เป็นต้น กลไกและมาตรการในการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมนี้มีทั้งมาตรการเชิงรุกและรับมือต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนั้น จากข้อมูลการสัมภาษณ์กล่าวจะเห็นว่าแนวทางขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาของรัฐค่อนข้างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ข้อมูลที่ปรากฏในการเก็บข้อมูลนี้ยังไม่พบการใช้สารเสพติดชนิดร้ายแรงในสถานศึกษา เช่น ยาบ้า ยาไอซ์ เพียงแต่พบว่าปัญหาที่ผ่านมาสถานศึกษาในพื้นที่ชายแดนอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ทั้ง 6 โรงเรียนได้แก่ โรงเรียน A ตำบลท่าสายลวด โรงเรียน B ตำบลด่านแม่ละเมา โรงเรียน C ตำบลแม่กุ โรงเรียน D ตำบลแม่ปะ โรงเรียน E และโรงเรียน F ตำบลแม่สอด มีปัญหาาร่วมกันคือการที่เยาวชนทั้งในและนอกสถานศึกษาใช้สารเสพติดที่เป็นบุหรี่ไฟฟ้า กระเทียม กัญชา และยาเขียวเหลือง หรือที่เรียกว่า ทรามาดอล (tramadol) ซึ่งเป็นยาบรรเทาอาการปวดระดับปานกลางถึงระดับรุนแรง เป็นยาอันตรายตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 และมีขายในร้านขายยาแผนปัจจุบันทั่วไป การใช้นี้จึงต้องอยู่ภายใต้คำสั่งแพทย์ ปัญหาที่พบ คือ เยาวชนจะใช้ร่วมกับเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ทำให้เกิดอาการข้างเคียงต่อระบบประสาท เช่น ทำให้รู้สึกสับสนและเคลิ้มสุขได้เร็วและแรง

ประเด็นที่ 2 การบูรณาการองค์ความรู้เรื่องยาเสพติดในการเรียนการสอนของสถานศึกษาภายใต้นโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศ ผลการศึกษาพบว่า ปัญหา ยาเสพติดเป็นปัญหาที่จะต้องดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วนต่อเนื่อง และยั่งยืน ฉะนั้นแนวทางในการบูรณาการองค์ความรู้เรื่องยาเสพติดในการเรียนการสอนของสถานศึกษาภายใต้นโยบายการศึกษา

ชั้นพื้นฐานของประเทศจึงทำหน้าที่ปลูกฝัง
เยาวชนโดยเริ่มจากการให้ความรู้ในประเด็นเรื่อง
ยาเสพติดซึ่งทำโดยการสอดแทรกเนื้อหาสาระนี้
ในหมวดวิชาเรียนต่างๆ โดยเฉพาะหมวดวิชา
สุขศึกษา และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
จากการสัมภาษณ์ทั้ง 6 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียน
A ตำบลท่าสายลวด โรงเรียน B ตำบลด่าน
แม่ละเมา โรงเรียน C ตำบลแม่กุ โรงเรียน
D ตำบลแม่ปะ โรงเรียน E และโรงเรียน F
ตำบลแม่สอด ให้ข้อมูลสอดคล้องกันโดยมีการ
บูรณาการองค์ความรู้เรื่องยาเสพติดในการเรียน
การสอนของของโรงเรียนของตน ทั้งนี้ยังมีการ
สอดแทรกการให้ความรู้เกี่ยวกับโทษยาเสพติด
ลงในรายวิชาสุขศึกษา และพลศึกษาตามหลักสูตร
ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ในแต่โรงเรียน
ได้พิจารณาแล้วเห็นว่ายังไม่เพียงพอที่จะเพิ่ม
ทักษะในการหลีกเลี่ยงปัญหายาเสพติดได้ถึงได้
มอบหมายให้ครูในทุกรายวิชาเพิ่มความรู้อในการ
ป้องกันปัญหายาเสพติดลงในเรียนการสอน
ของทุกรายวิชา แนวทางขับเคลื่อนการดำเนินงาน
ด้านการสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดใน
สถานศึกษาข้างต้นจะพบว่าพันธกิจของสำนักงาน
ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดละสถานศึกษา
ในประเด็นเรื่องการบูรณาการองค์ความรู้เรื่อง
ยาเสพติดในการเรียนการสอนของสถานศึกษา
ภายใต้ต้นนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศ
จะปรากฏอยู่ในมาตรการที่ 2 การสร้างภูมิคุ้มกัน
ในข้อ 2.4 นอกจากการบูรณาการองค์ความรู้เรื่อง
ยาเสพติดในวิชาสุขศึกษาและพลศึกษาแล้ว
ในทางศีลธรรม คุณธรรม สถานศึกษาก็ยังได้
บูรณาการผ่านรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรม ในรูปแบบของคู่มือ “ครูพระสอนศีล
ธรรมเพื่อการป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน” การ
บูรณาการองค์ความรู้เรื่องยาเสพติดในการเรียน
การสอนของสถานศึกษาภายใต้ต้นนโยบายการ
ศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศมีการกำหนด

เนื้อหาอย่างเป็นระบบโดยการนำไปสอนนั้นขึ้น
อยู่กับข้อตกลงของสถานศึกษากับเจ้าหน้าที่ของ
สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ทั้งนี้
มีหลักสูตรยาเสพติดศึกษาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งใน
การเรียนการสอนผ่านหมวดสาระวิชาสุขศึกษา
วิชาพลศึกษา และวิชาสังคมศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรม ซึ่งเนื้อหาหลักของการเรียนการ
สอนเน้นไปที่โทษและอันตรายจากยาเสพติด
และการป้องกันและการแก้ไขปัญหายาเสพติด
สุดท้ายนี้ระบบที่เกิดขึ้นในการบูรณาการประเด็น
ปัญหายาเสพติดเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสาระวิชา
นี้ถึงแม้ว่ามีความเข้มข้นและชัดเจนในตัวของ
เนื้อหาและกระบวนการส่งเสริมเยาวชนที่เป็น
นักเรียนในสถานศึกษา แต่ในทางปฏิบัติจริงจาก
การสัมภาษณ์ทั้ง 6 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียน A
ตำบลท่าสายลวด โรงเรียน B ตำบลด่านแม่ละเมา
โรงเรียน C ตำบลแม่กุ โรงเรียน D ตำบลแม่ปะ
โรงเรียน E และโรงเรียน F ตำบลแม่สอด มีความ
แตกต่างกันอยู่บ้างทั้งนี้ขึ้นอยู่กับงบประมาณ
จำนวนครู บริบทพื้นที่ ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง
เกี่ยวกับปัญหายาเสพติด และสิ่งอำนวยความสะดวก
ต่างๆ ที่ทำให้แนวทางปฏิบัติอาจมีความ
แตกต่างกันไป

ตัวอย่างบทสัมภาษณ์ “โรงพยาบาล
ส่งเสริมสุขภาพตำบลได้ให้การสนับสนุนวิทยากร
มาให้ความรู้ถึงโทษของยาเสพติดให้กับนักเรียน
ได้รับทราบทั้งนี้รวมถึงสำนักงานป้องกันและปราบ
ปรามยาเสพติดได้ให้การสนับสนุนชุดตรวจสาร
เสพติด เพื่อใช้ในการตรวจในนักเรียนที่เป็นกลุ่ม
เสี่ยง อีกทั้งได้รับการการฝึกอบรมด้านจิตวิทยา
สำหรับการดูแลนักเรียนจากสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษาตาก รวมถึงได้รับความ
อนุเคราะห์ในการถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียน
จากเรือนจำกลางตากและสถานพินิจและคุ้มครอง
เด็กและเยาวชนจังหวัดตาก เป็นต้น นอกจากนี้

ครูในโรงเรียนยังสร้างเสริมภูมิคุ้มกันปัญหา ยาเสพติดในรายวิชาสุขศึกษา และยังมีการจัด กิจกรรมเกี่ยวกับยาเสพติด เช่น การจัดกิจกรรม กีฬาต้านยาเสพติดการแสดงละครปัญหา ยาเสพติดและโทษยาเสพติด การเยี่ยมบ้านนักเรียน เพื่อติดตามพฤติกรรมเสี่ยงปัญหา ยาเสพติด การ ติดตั้งป้ายการต่อต้านยาเสพติด และกิจกรรม ครอบนักเรียน (โฮมรูม) เพื่อติดตามพฤติกรรม เสี่ยงปัญหา ยาเสพติด และการให้ความรู้ในโทษ ของยาเสพติด เป็นต้น”

อภิปรายผลการวิจัย

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยใช้แนวคิดที่ว่าด้วย เรื่องกระทรวงศึกษาธิการกับปัญหา ยาเสพติด และแนวคิดและทิศทางในการป้องกันและแก้ไข ปัญหา ยาเสพติดทั้งในและนอกสถานศึกษามา เป็นกรอบในการอธิบายผลวิจัยในงานวิจัยฉบับนี้ สอดคล้องกับกรอบของการแก้ไข ปัญหา ยาเสพติด ของกระทรวงศึกษาธิการ กล่าวคือ จากการ สัมภาษณ์ทั้ง 6 โรงเรียนใช้แนวทางจากประกาศ กระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง แนวทางขับเคลื่อน การดำเนินงานด้านการสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกัน ยาเสพติดในปฏิบัติแบบเดียวกันและสอดคล้อง กัน ทั้งนี้ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นประเด็นกลไก ดังกล่าวสร้างความร่วมมือโดยให้สถานศึกษา รักษาสภาพกรอบการดำเนินงาน 5 ด้าน อันได้แก่ 1. สร้างภูมิคุ้มกัน 2. ค้นหา 3. รักษา 4. เผ่าระวัง และ 5. บริหารจัดการยกระดับระบบดูแลช่วยเหลือ และให้คำปรึกษาเด็กในสถานศึกษาโดยการ ส่งเสริมกิจกรรมที่สอดคล้องกับช่วงวัยอย่าง ต่อเนื่องในทุกระดับ นอกจากนี้ ยังมีการสร้าง มาตรการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกัน ยาเสพติดภายใต้กรอบการสร้างพื้นที่ปลอดภัยใน สถานศึกษา ได้แก่ การเน้นค้นหากลุ่มที่มีภาวะ เสี่ยงต่อปัญหา ยาเสพติด การดูแลช่วยเหลือ ถ้าเป็นกลุ่มเสี่ยงให้มีปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

เชิงบวกผ่านการให้คำปรึกษา การติดตาม การ เยี่ยมบ้าน แต่ถ้าเป็นผู้ใช้ยาเสพติดให้บำเพ็ญ จิตสังคมในสถานศึกษาโดยร่วมกันระหว่าง สถานศึกษา ผู้ปกครอง และหน่วยงานสาธารณสุข โดยติดตามใกล้ชิดและให้โอกาส ซึ่ง สอดคล้องกับงานของกิตติธัช แสนภูวา และ มณฑา จำปาเหลือง (2557, หน้า 78 - 89) ในเรื่อง การจัดการปัญหา ยาเสพติดของ กระทรวงศึกษาธิการมักอยู่ในพื้นที่โรงเรียน และเน้นกลุ่มวัยรุ่นที่เป็นนักเรียน ที่อธิบายถึง โรงเรียนได้ดำเนินการจัดการป้องกันปัญหา ยาเสพติดในระดับบริหาร โดยใช้โมเดลโรงเรียน ต้นแบบระบบมาตรฐานการต้านยาเสพติดเป็น หลัก โดยมีจุดเน้นหนักในการดำเนินการตาม ยุทธศาสตร์ 5 ร้ว ได้แก่ การสร้างภูมิคุ้มกัน สร้าง กิจกรรม สร้างกระบวนการทำงานทั้งภาครัฐและ ภาคเอกชน จากการดำเนินการดังกล่าว พบว่า ประสิทธิภาพการดำเนินการป้องกันแก้ไข ปัญหา ยาเสพติดประสบความสำเร็จในระดับมาก โดย กลุ่มนักเรียนที่อยู่ในระดับแกนนำมีการทำตาม มากกว่านักเรียนทั่วไป ทั้งนี้ผลการวิจัยยัง สอดคล้องกับงานศึกษาของ วสันต์ ปวนปັນวงศ์ (2566, หน้า 61 - 67) เรื่อง สถานการณ์ ความ เสี่ยง ข้อพิจารณา รัฐไทยกับปัญหา ยาเสพติด ในเยาวชน กรณีศึกษา จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ในช่วงปี ค.ศ. 2019 - 2020 และงานศึกษาของ เสมอ แสงสนธิ (2559, หน้า 107 - 118) เรื่อง ยุทธศาสตร์ การป้องกันและแก้ไข ปัญหา ยาเสพติดในเยาวชน โดยชุมชนในจังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งงานทั้ง 2 เรื่องชี้ให้เห็นสภาพปัญหาและนโยบายของภาค รัฐและชุมชนในการป้องกันปัญหา ยาเสพติด ในกลุ่มเยาวชน

อย่างไรก็ตามผลการวิจัยในประเด็น ดังกล่าวมีข้อแตกต่างจากการนำเสนอ งานในเชิง นโยบายและมาตรการของปัญหา ยาเสพติดที่มุ่ง

นำเสนอไปที่ประเด็นเฉพาะซึ่งได้แก่บทบาทของ
สถานศึกษาที่อยู่ภายใต้กระทรวงศึกษาธิการ
ดังนั้น จึงทำให้งานวิจัยฉบับนี้สะท้อนให้เห็นการ
ทำงานของสถาบันทางสังคมที่เป็นสถานศึกษาซึ่ง
มีหน้าที่ถ่ายทอด ชัดเจน เรื่องการให้ความรู้และ
การศึกษา แต่หน้าที่อีกด้านหนึ่งก็คือการปกป้อง
สมาชิกของสังคมให้ออกจากปัญหาเรื่องยาเสพติด

ท้ายสุดนี้ หากเปรียบเทียบผลการวิจัย
ในงานฉบับนี้กับการทบทวนวรรณกรรมและ
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ผลการศึกษาในประเด็น
การบูรณาการองค์ความรู้เรื่องยาเสพติดในการ
เรียนการสอนของสถานศึกษาภายใต้นโยบาย
การศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศ และการดำเนิน
งานและบทบาทของสถานศึกษาภายใต้ นโยบาย
มาตรการป้องกัน และการแก้ไขปัญหายาเสพติด
ของเยาวชนทั้งในและนอกสถานศึกษา
ในพื้นที่ชายแดน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
บนฐานการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
แตกต่างกันออกไปจากการศึกษาของ กิ่งกาญจน์
จงสุขไกล (2555, หน้า 20 - 23) สนธยา ชมภู
(2557, หน้า 149 - 158) และ วิสุทธิณี ธาณีรัตน์
และคณะ (2561, หน้า 81 - 93) ที่ให้ข้อเสนอ
ว่าการดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่ม
เด็กและเยาวชน นอกเหนือจากการจัดการใน
สถานศึกษาและชุมชนแล้ว ต้องมีการควบคุม
อย่างเข้มงวดในตัวเด็กด้วย โดยการให้ความรู้และ
ทักษะการใช้ชีวิต ผลกระทบด้านลบของยาเสพติด
ทั้งผลกระทบด้านสุขภาพและผลกระทบด้าน
กฎหมาย สร้างความรู้สึกนึกคิดให้เด็กและเยาวชน
ให้รู้จักสร้างสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล รู้จักจัดการ
กับปัญหาความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม ใน
ขณะเดียวกันจากผลการวิจัยฉบับนี้ชี้ให้เห็นว่า
นอกจากสถานศึกษาจะคอยกำกับควบคุม
เรื่องยาเสพติดแล้วสถานศึกษาทั้ง 6 แห่งใน
กลุ่มตัวอย่างมีการบูรณาการองค์ความรู้เรื่อง

ยาเสพติดในการเรียนการสอนของโรงเรียน
ของตน ทั้งนี้ยังมีการสอดแทรกการให้ความรู้
เกี่ยวกับโทษยาเสพติดลงในรายวิชาสุขศึกษา
และพลศึกษาตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการ
กำหนด ใน แต่โรงเรียนได้พิจารณาแล้วเห็นว่า
ยังไม่เพียงพอที่จะเพิ่มทักษะในการหลีกเลี่ยง
ปัญหายาเสพติดได้จึงได้มอบหมายให้ครูในทุก
รายวิชาเพิ่มความรู้ในการป้องกันปัญหายาเสพติด
ในการเรียนการสอนของทุกรายวิชา แนวทางขับ
เคลื่อนการดำเนินงานด้านการสร้างภูมิคุ้มกันและ
ป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาข้างต้นจะพบว่า
พันธกิจของสำนักงานป้องกันและปราบปราม
ยาเสพติดและสถานศึกษาในการบูรณาการ
องค์ความรู้เรื่องยาเสพติด

สำหรับทรรศนะของผู้วิจัยเห็นว่าระบบ
ที่เกิดขึ้นในการบูรณาการประเด็นปัญหายาเสพติด
เข้าเป็นส่วนหนึ่งของสาระวิชานี้ถึงแม้ว่ามีความ
เข้มข้นและชัดเจนในตัวของเนื้อหา
และกระบวนการส่งเสริมเยาวชนที่เป็นนักเรียน
ในสถานศึกษา แต่ในทางปฏิบัติจริงจากการ
สัมภาษณ์ทั้ง 6 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียน A ตำบล
ท่าสายลวด โรงเรียน B ตำบลด่านแม่ละเมา
โรงเรียน C ตำบลแม่กุ โรงเรียน D ตำบลแม่ปะ
โรงเรียน E และโรงเรียน F ตำบลแม่สอด มีความ
แตกต่างกันอยู่บ้างทั้งนี้ขึ้นอยู่กับงบประมาณ
จำนวนครู บริบทพื้นที่ ความรู้ความเข้าใจที่ถูก
ต้องเกี่ยวกับปัญหายาเสพติด และสิ่งอำนวยความสะดวก
ต่างๆ ที่ทำให้แนวทางปฏิบัติอาจมีความ
แตกต่างกันไป

สรุปผลการวิจัย

รัฐตระหนักถึงความสำคัญเรื่องปัญหา
ยาเสพติดซึ่งเป็นเรื่องในทุกภาคส่วนจะต้องร่วม
มือและบูรณาการองค์ความรู้ร่วมกันในการแก้ไข
ปัญหาตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ระดับครอบครัว
ระดับชุมชน ภาคประชาชน องค์การปกครองส่วน

ท้องถิ่น หน่วยงานระดับจังหวัด และหน่วยงานต่าง ๆ ในระดับชาติ จากการสัมภาษณ์ทั้ง 6 โรงเรียนใช้แนวทางจากประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง แนวทางขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดในปฏิบัติแบบเดียวกันและสอดคล้องกัน นอกจากนี้ในมาตรการสร้างการรับรู้บทบาทของสถานศึกษาและสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด จะมีกลไกของการแจ้งเตือน การแจ้งข่าวสารในประเด็นโทษและพิษภัยของยาเสพติดอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ทั้งนี้รวมถึงการบูรณาการผ่านการเรียนการสอน กลไกและมาตรการในการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมนี้มีทั้งมาตรการเชิงรุกและรับมือต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ท้ายสุดนี้ ข้อมูลที่ปรากฏในการเก็บข้อมูลนี้ยังไม่พบการใช้สารเสพติดชนิดร้ายแรงในสถานศึกษา เช่น ยาบ้า ยาไอซ์ เพียงแต่พบว่ามีปัญหาที่ผ่านมาสถานศึกษาในพื้นที่ชายแดนอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ทั้ง 6 โรงเรียนได้แก่โรงเรียน A ตำบลท่าสายลวด โรงเรียน B ตำบลด่านแม่ละเมา โรงเรียน C ตำบลแม่กุ โรงเรียน D ตำบลแม่ปะ โรงเรียน E และโรงเรียน F ตำบลแม่สอด มีปัญหาร่วมกันคือการที่เยาวชนทั้งในและนอกสถานศึกษาใช้สารเสพติดที่เป็นบุหรี่ไฟฟ้า กระเทียม กัญชา และยาเขียวเหลือง หรือที่เรียกว่ายา ترامาดอล (tramadol)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ในระดับนโยบาย คือ มาตรการป้องกัน และการแก้ไขปัญหาคาใช้สารเสพติดของเยาวชนต่อสถานศึกษาในพื้นที่ชายแดน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก สามารถนำไปใช้ในระดับนโยบาย ดังนี้ 1. ควรเพิ่มจำนวนของทีมนักวิชาชีพในการดูแลเยาวชนที่เป็นนักเรียนทั้งในและนอกสถานศึกษาเพื่อให้

ความรู้และแก้ไขปัญหาเสพติดที่เยาวชนกลุ่มเสี่ยงอาจเผชิญอยู่ 2. ควรเพิ่มประสิทธิภาพของกฎหมายและแนวปฏิบัติอย่างเคร่งครัด 3. ควรกระจายอำนาจให้ชุมชนเป็นส่วนหนึ่งในการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเรื่องยาเสพติดในและนอกสถานศึกษา 4. กฎหมายและนโยบายที่ตราขึ้นสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่โดยเฉพาะควรทบทวนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้เกิดการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการตรากฎหมายและดำเนินการภายใต้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5. หามาตรการในการป้องกันการซื้อขายบุหรี่ไฟฟ้าในแก่เยาวชนโดยเฉพาะนโยบายและมาตรการที่เข้มงวดมากขึ้น และ 6. จัดการงบประมาณสนับสนุนอย่างเต็มที่โดยเฉพาะโรงเรียนที่เป็นเอกชนในการจัดทำโครงการหรือกิจกรรมเพื่อปลูกฝังและให้ความรู้แก่เยาวชน

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาในประเด็นของมาตรการและนโยบายของสถานศึกษาต่อการป้องกันเยาวชนต่อภัยของสารเสพติดที่เป็นบุหรี่ไฟฟ้าซึ่งปัจจุบันถือว่าเป็นที่นิยมในกลุ่มเยาวชน
2. ควรศึกษาเพิ่มเติมของบทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับนโยบายและมาตรการป้องกันปัญหาเสพติดในพื้นที่ชายแดน

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณศูนย์ศึกษาปัญหาการเสพติด (ศศก.) ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งเป็นผู้ให้ทุนในการทำโครงการวิจัยในครั้งนี้ และขอขอบคุณ หน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาชน เยาวชน สถานศึกษา ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย

เอกสารอ้างอิง

- กึ่งกาญจน์ จงสุขไกล. (2555). สถานการณ์ปัญหาสุขภาพจิตและการแพร่ระบาดและผลกระทบในกลุ่มเด็ก และเยาวชนในพื้นที่ท่องเที่ยว: ศึกษากรณีเมืองพัทยาและเกาะล้านอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี. สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิตติรัช แสนภูวา และมณฑา จำปาเหลือง. (2557). ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินการป้องกันแก้ไขสุขภาพจิตของโรงเรียนต้นแบบระบบมาตรฐานการด้านยาเสพติดในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และจังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 3(7), 78 - 89.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2563.). นโยบายการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตในสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ. <http://www.lertchaimaster.com/doc/P-MOE-06022563.pdf>.
- เจษฎา โชคดำรงสุข. (2559). ปัญหาสุขภาพจิตในเด็กและเยาวชนน่าห่วง พบต้องบำบัดป่วยจิตเพราะติดยา ถึง 1 ใน 3. <https://www.hfocus.org/content/2016/07/12356>
- ภคมน เจริญสูง, เชิดชาย ดวงภมร, ญัฐพัชร์ สถิตพรชนชัย, รจนารัตน์ ศรีช่วงโชติ, ดารารัตน์ รุ่งเรือง และเพชร วรณภักดิ์. (2562). แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตในชุมชนเขตเทศบาลตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 38(5), 84 - 94.
- วสันต์ ปวนปิ่นวงศ์. (2566). สถานการณ์ ความเสี่ยง ข้อพิจารณา ประเทศไทยกับปัญหาสุขภาพจิตในเยาวชนกรณีศึกษา จังหวัดภาคเหนือตอนล่างในช่วงปี ค.ศ. 2019 - 2020. *วารสารวิชาการ มทร. สุวรรณภูมิ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 8(1), 61 - 76.
- วสันต์ ปวนปิ่นวงศ์. (2563). รัฐ สังคม ชุมชน: สถานการณ์ความเสี่ยงของเยาวชนต่อปัญหาสุขภาพจิตในพื้นที่ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง (รายงานวิจัย). ศูนย์วิจัยปัญหาสุขภาพจิต (ศกก.) คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลลา.
- วิสุทธิณี ธานีรัตน์ และชัยยา น้อยนารถ. (2564). การศึกษาความพร้อมของโรงเรียนในการพัฒนาเพื่อก้าวสู่การศึกษาไทยแลนด์ 4.0 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 15(1), 89 - 103.
- สยามรัฐออนไลน์. (2565). แม่สอด 1 ประชุมร่วมเมียขึ้นมา แก้ปัญหาสุขภาพจิตชายแดน พร้อมประสานติดตามคนร้ายปล้นร้านทอง. <https://siamrath.co.th/n/407903>
- เสมอ แสงสนธิ. (2559). ยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตในเยาวชน โดยชุมชนในจังหวัดกำแพงเพชร. *สักทอง: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร*, 22(1), 107 - 118.
- สนธยา ชมภู. (2557). การป้องกันปัญหาสุขภาพจิตของเยาวชนไทย ภาคเหนือตอนล่างสู่ความเข้มแข็งศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 9(3), 149 - 158.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.). (2563). รายงานยาเสพติดโลก ปี ค.ศ. 2008. <https://www.oncb.go.th/PublishingImages/Lists/ONCBNews1/AllItems/%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E>

ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ. (2561). *แผนปฏิบัติการป้องกัน ปราบปราม และบำบัดรักษายาเสพติด ปี 2562*. <https://www.oncb.go.th>

United Nations. (2020). *World drug report 2020*. <https://wdr.unodc.org/wdr2020/index2020.html>

United Nations Office on Drugs and Crime. (2020). *2019 UNODC results - based annual report*. from <https://www.unodc.org/unodc/en/about-unodc/index.h>

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมกับการสร้างสรรค์เพลงรำโทนเพชรบูรณ์ Cultural Identity and the Creation of Rum Tone Phetchabun Songs

อังคณา จันทร์แสงศรี¹

Angkana Chansaengsrī¹

Received: 27 May 2022

Revised: 7 September 2022

Accepted: 30 January 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและเนื้อหาเพลงรำโทนเพชรบูรณ์ 11 อำเภอ จากแรงบันดาลใจของผู้ช่วยศาสตราจารย์กมล บุญเขต ผลการวิจัยพบว่า มีประวัติความเป็นมาจากความตั้งใจจริงของผู้ช่วยศาสตราจารย์กมล บุญเขต ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ หวังที่จะเผยแพร่ชื่อเสียงให้กับจังหวัดเพชรบูรณ์ในมุมมองกว้างๆ ให้ประชาชนในจังหวัดเพชรบูรณ์และประชาชนทั่วไปได้รู้จักเพชรบูรณ์มากขึ้น ซึ่งแต่ละเพลงก็มีแรงบันดาลใจในการประพันธ์คำร้องที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นจึงหยิบของดีต่างๆ ของแต่ละอำเภอ ไม่ว่าจะเป็นอาหาร ประเพณี วัฒนธรรมแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมสำคัญซึ่ง เพลงรำโทนเพชรบูรณ์ 11 อำเภอ ได้แก่ 1) เพลงรำโทนเพชรบูรณ์ 2) เพลงไถ่อย่างวิเชียรบุรี 3) เพลงราวงเขาค้อ 4) เพลงอำเภอหล่มเก่า 5) เพลงอำเภอน้ำหนาว 6) เพลงอำเภอ หล่มสัก 7) เพลงอำเภอชนแดน 8) เพลงอำเภอบึงสามพัน 9) เพลงอำเภอวังโป่ง 10) เพลงอำเภอหนองไผ่ 11) เพลงอำเภอศรีเทพ บทเพลงเหล่านี้มีคุณค่า บอกให้เห็นถึงสาระสำคัญในแต่ละอำเภอว่ามีจุดเด่นในเรื่องใด ซึ่งมีทั้งเหตุการณ์ วัฒนธรรม ประเพณี อาหารการกิน แหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ในแง่มุมต่างๆ และยังมีสาระสำคัญที่หลากหลายของแต่ละอำเภอ ที่บ่งบอกถึงจุดเด่นของอำเภอนั้นๆ ทำให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจในบริบทของชุมชนสังคมในอดีตและปัจจุบัน บทเพลงต่างๆ มีทำนองเพลงสั้นๆ ง่ายต่อการจดจำ สะดวกต่อการสื่อสารให้กับนักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจซึ่ง บทเพลงดังกล่าวทั้ง 11 อำเภอนอกจากสาระสำคัญในจุดเด่นของแต่ละอำเภอแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นำมาซึ่งการพัฒนากระบวนการผลิตผลทางการเกษตร ส่งผลตรงต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบูรณ์ ที่องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนจะต้องพัฒนาเพื่อความยั่งยืนสืบไป

คำสำคัญ: อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม, การสร้างสรรค์, เพลงรำโทนเพชรบูรณ์

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาดุริยางค์และศิลปะการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
E-mail: angkanachansangsrī@gmail.com เบอร์โทร 083-4888998

¹ Lecturer of Dance and Performing Arts Faculty of Human and Social Sciences Phetchabun Rajabhat University
E-mail: angkanachansangsrī@gmail.com phone number 083-4888998

Abstract

The purpose of this research was to study the history and content of the Phetchabun dance songs inspired by assistant professor Kamol Boonkhet in 11 districts of the province.

The results showed that there is a history of the true intention of Assistant Professor Kamol Boonkhet, Director of the Office of Arts and Culture Phetchabun Rajabhat University. He hopes to spread over a wide area the reputation to Phetchabun province to benefit the people of Phetchabun and enable the general public to know more about Phetchabun. Each song has a different inspiration for composing the lyrics, which is in accordance with the outstanding cultural diversity. Therefore the songs address various good things from each district, be it is food, traditions, culture, tourist attractions and other important activities such as dance songs. Phetchabun has 11 districts, namely 1) Rum Tone Phetchabun Songs 2) Kai Yang Wichian Buri Song 3) Rum Vong Khao Kho Song 4) Lom Kao District Song 5) Nam Nao District Song 6) Lom Sak district Song 7) Chon Daen District Song 8) Bueng Sam Phan District Song 9) Wang Pong District Song 10) Nong Phai District Song 11) Sri Thep District Song The songs are valuable to tell about the essence of each district and what highlights are there. These highlights includes events, culture, traditions, food, tourist attraction as well as historical stories. They also capture a variety of essences of each district, indicating the strengths of that district, making it easier to understand in the context of the past and present social communities. The songs have short melodies that are easy to remember. The songs are a convenient way to communicate with students, and interested parties. Such songs in all 11 districts, in addition to the essence of the distinctive features of each district, in addition to the essence of each district's distinctive features, also promote cultural tourism, leading to the development of agricultural production processes. Directly affect tourism in Phetchabun province. that various organizations, both public and private, must develop for sustainability.

Keywords: Cultural identity, creative, Rum Tone Phetchabun song

บทนำ

วัฒนธรรมที่มีความเจริญรุ่งเรืองของชาติไทยนอกจากจะมีดนตรีไทย เพลงไทย รวมถึงการแสดงที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ ได้แก่ ระบำ รำ ซึ่งการรำของไทยมีหลายลักษณะ อาทิ รำเดี่ยว รำคู่ รำหมู่ การรำหมั้นนั้นบางครั้งอาจเรียกว่า “รำวง” รำวงเป็นการละเล่นอย่างหนึ่ง

ของชาวบ้านที่มาพร้อมกัน อย่างสนุกสนานเพื่อความสามัคคี เดิมเรียกว่า “รำโทน” เพราะใช้โทนเป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ ดีเป็นจังหวะ โดยดีจังหวะง่าย ๆ คือ ป๊ะ โทน ป๊ะ โทน ป๊ะ โทน ๆ สลับกันไปเรื่อย ๆ และต่อมาได้เพิ่มเครื่องดนตรีจังหวะคือ ฉิ่งและกรับเพื่อเพิ่มความสนุกสนานผู้รำนั้นจะรำไปตามจังหวะโทน โดยไม่มีการกำหนดท่ารำตายตัวจะยกแขนวาดมือ อย่างไรก็ได้เพียงแต่อย่า

ทำให้เข้าจังหวะโทนเท่านั้น เนื้อหาของบทเพลง ยังสอดแทรกอารมณ์ ความรู้ ขนบธรรมเนียม ประเพณีของแต่ละท้องถิ่นลงไปด้วย นุชนานู ดิเจริญ และคณะ (2561, หน้า 277-296)

รำโทนเป็นการละเล่นพื้นบ้านของไทย นิยมเล่นกันในฤดูเทศกาลเฉพาะบางท้องถิ่น รำโทนเป็นการแสดงที่ไม่ตายตัว มีการปรับเปลี่ยน รูปแบบการแสดงมาเรื่อยๆ จนปรากฏหลักฐาน ชัดเจนเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2484 ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้เกิดการ ปฏิรูปวัฒนธรรมไทยและต้องการเชิดชูรำโทน ให้เป็นศิลปะประจำชาติ จึงได้ส่งเสริมการละเล่น ชนิดนี้เป็นศิลปวัฒนธรรมประจำชาติอย่างหนึ่ง สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (2537, หน้า 1)

เพลงรำโทนเป็นเพลงสั้นๆ สำหรับชาย หญิงรำด้วยกันเป็นคู่ๆ มีโทน, รำมะนา, ถังน้ำมัน แบนๆ หรือกลองตีให้จังหวะเริ่มแพร่หลายในช่วง พ.ศ. 2480 ต่อมาเมื่อกรมศิลปากรทำการปรับปรุง ทำรำแล้วเรียกว่า เพลงร่ำวง

ก่อนหน้ามีรำโทนหรือร่ำวงแบบพื้นเมือง ชาวบ้านมีเพลงยั่วให้รำต่าง ๆ อยู่แล้ว เช่น เพลง ซ้ำเจ้าโลม เพลงสังกรานต์ เพลงยั่ว ฯลฯ พ่อเพลง แม่เพลงทั่วไปถือว่าเพลงรำโทนเป็นของค่อนข้าง ใหม่ เกิดที่หลังเพลงพื้นบ้านอื่นๆ เอนก นาวิกมูล (2550, หน้า 657-663)

การละเล่นรำโทนของจังหวัดเพชรบูรณ์ หรือที่เรียกว่า “รำโจ่ง” เป็นการละเล่นที่ถือกำเนิด มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ไม่ปรากฏหลักฐานว่า ผู้ใดเป็นผู้คิดขึ้น แต่พอมิเค้าว่ในสมัยก่อนนั้น ชาวเมืองวิเชียรบุรีมักติดต่อกับชายกับชาว กรุงศรีอยุธยาหรือชาวเมืองต่างๆ แถบลุ่ม เจ้าพระยาโดยอาศัยเส้นทางคมนาคมทางลำน้ำ ป่าสักอยู่เนื่องๆ จึงนำเครื่องดนตรีประเภทกลอง

โทน ฆ้อง รวมทั้งท่วงทำรำจากการเล่นร่ำวง การแสดงกลองยาวหรือลิเกของภาคกลาง แล้ว คิดดัดแปลงท่วงทำรำใหม่ตามภูมิปัญญา หน่วย อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ สำนักศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์ (2543, หน้า 45)

จากข้อมูลทีกล่าวมา รำโทนหรือรำโจ่ง ของจังหวัดเพชรบูรณ์ในปัจจุบัน ยังพบการทำ รำโทนที่อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ รำโทน ที่ ตำบลท่าพล อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ และรำโทน ตำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัด เพชรบูรณ์ ทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมไทยให้คงอยู่ จึงคิดศึกษาประวัติ ความเป็นมาและเนื้อหาของเพลงรำโทนชุดนี้ขึ้น

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและ เนื้อหาเพลงรำโทนเพชรบูรณ์ 11 อำเภอ จาก แร้งบันดาลใจ ของผู้ช่วยศาสตราจารย์กมล บุญเขต

วิธีการศึกษา

ผู้วิจัยได้วางแผนเตรียมอุปกรณ์ในการ เข้าพื้นที่ภาคสนาม เช่น สมุด ดินสอ ปากกา แบบฟอร์มการสัมภาษณ์และการสังเกตที่ผู้วิจัย สร้างขึ้น กล้องบันทึกภาพวิดีโอ โทรศัพท์มือถือ เครื่องบันทึกเสียง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากการ สังเกตแบบมีส่วนร่วมและสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษาเป็นสำคัญ ภายใต้กรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ รายละเอียดดังนี้

1. การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ทำการ สัมภาษณ์ผู้ช่วยศาสตราจารย์กมล บุญเขต ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ โดยเก็บรวบรวม ข้อมูลแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

2. การสังเกต

2.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการฝึกร้องเพลงรำโทน ของผู้ช่วยศาสตราจารย์กมล บุญเขต ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

2.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ทำการเข้าร่วมรับฟังขณะทำการบันทึกเสียงเพลงรำโทนเพชรบูรณ์ และได้ทำการถอดเนื้อเพลงออกมาในรูปแบบลายลักษณ์อักษร ของผู้ช่วยศาสตราจารย์กมล บุญเขต ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ผลการศึกษา

จากการวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและเนื้อหาเพลงรำโทนเพชรบูรณ์ 11 อำเภอ จากแรงบันดาลใจของผู้ช่วยศาสตราจารย์กมล บุญเขต ด้วยหวังที่จะเผยแพร่ชื่อเสียงให้กับจังหวัดเพชรบูรณ์ในมุมกว้างๆ ให้กับประชาชนในจังหวัดเพชรบูรณ์และผู้สนใจได้รู้จักเพชรบูรณ์มากขึ้น โดยให้เห็นสาระสำคัญในแต่ละอำเภอซึ่งจุดเด่นต่างๆ ในบทเพลงได้แก่ เหตุการณ์ วัฒนธรรม ประเพณี อาหาร แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมสำคัญ และประวัติศาสตร์ ง่ายต่อการทำความเข้าใจในบริบทของชุมชนและสังคม ทำนองเพลงสั้นๆ ซึ่งทำให้ง่ายต่อการจดจำ สะดวกต่อการสื่อสารกับนักเรียน นักศึกษาและผู้สนใจสาระต่างๆ ของบทเพลงรำโทนนี้ยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นำมาซึ่งการพัฒนากระบวนการผลิตผลทางการเกษตร โดยมีแรงบันดาลใจ ดังนี้

เพลงที่ 1 เพลงรำโทนเพชรบูรณ์ (ประจำอำเภอเมืองเพชรบูรณ์)

แรงบันดาลใจมาจากประเพณีอุ้มพระดำน้ำ ที่จัดเป็นงานประจำปี ในเทศกาลสารท

เดือน 10 ที่ประชาชนจากทุกสารทิศพากันมาร่วมงานอีกประการหนึ่ง เพชรบูรณ์มีอำเภอในเขตปกครองที่อยู่ในความดูแลทั้ง หมด 11 อำเภอ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม คือ ความงดงามที่ทำให้จังหวัดเพชรบูรณ์โดดเด่น ข้าพเจ้าจึงหยิบของดีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอาหาร ประเพณี วัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยว ที่คนรู้จัก มารวมไว้ อาทิ ไก่ย่างวิเชียรบุรี การละเล่นนางควาย งานบุญบั้งไฟ การพ้อนแบบลานเพื่อขอฝน สถานที่ท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นเขาค้อ ที่ตำบลหนองแม่นามีแหล่งแมงกะพรุนน้ำจืดที่ใหญ่ที่สุด กังหันลมทุบเบิก ส่วนอาหารที่มาจากภูมิปัญญาพื้นบ้านคือ น้ำพริกขี้ปูที่อยู่ในเขต หล่มเก่า หล่มสัก และสุดท้าย คือ พืชเศรษฐกิจที่สร้างรายได้และมีชื่อเสียงมากที่สุดของจังหวัดเพชรบูรณ์ คือ มะขามหวาน ด้วยแรงบันดาลใจดังกล่าวจึงแต่งเพลงรำโทนอำเภอเมืองเพชรบูรณ์ขึ้น ด้วยหวังที่จะเผยแพร่ชื่อเสียงให้กับจังหวัดเพชรบูรณ์ ในมุมกว้างๆ ให้ประชาชนในจังหวัด รู้จักเพชรบูรณ์มากขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. เพลงรำโทนเพชรบูรณ์

เพชรบูรณ์ของเราดีเอ๋ย สนุกจังเลยงานประเพณี

อุ้มพระดำน้ำวันสารทเดือนสิบ (ซ้ำ)

ไก่ย่างไกลลิบอยู่วิเชียรบุรี

นางควาย บั้งไฟ แขนกลาน สนุกสนาน
เขาค้อของดี

ดูแมงกะพรุนที่หนองแม่นา

ทุบเบิกเสียดฟ้ากังหันลมไช่ย่อย

ขี้ปูก็แซบไม่น้อย (ซ้ำ)

มะขามหวานอร่อยผู้คนใจดี

เพลงที่ 2 เพลงไถ่อย่างวิเชียรบุรี (ประจำอำเภอวิเชียรบุรี)

อำเภอวิเชียรบุรี เดิมคือเมืองท่าโรง มีของดีหลายอย่าง เริ่มจากเจ้าเมืองวิเชียรบุรี (พระศรีธมมอรรถ) นครบเคียงป่าเคียงไหล่กับพระชัยบุรี ทหารคู่พระทัยของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สุสานหอยสิบห้าล้านปี เสาหินอักนี้แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอีกหลายแห่ง นอกจากนี้ยังมี อาหารพื้นบ้าน คือ ไถ่อย่างวิเชียรบุรี เป็นอาหารที่มีชื่อเสียง สร้างรายได้ให้กับจังหวัดเพชรบูรณ์ นักท่องเที่ยวจากต่างจังหวัด หากใครมาเพชรบูรณ์และมีได้แวะรับประทาน ไถ่อย่างวิเชียรบุรี ถือว่ามาไม่ถึงเพชรบูรณ์ ความมีชื่อเสียงของไถ่อย่างวิเชียรบุรี เป็นที่ประจักษ์ชัดกับกลุ่มพ่อค้าและลูกค้า จะเห็นได้ว่า ร้านขายไถ่อย่างจังหวัดอื่นๆ ก็ติดป้ายหน้าร้านว่า “ไถ่อย่างวิเชียรบุรี” มีอยู่ทั่วทุกจังหวัดในประเทศไทย ข้อเท็จจริงไม่มีใครยืนยันว่า ผู้ค้ามาจากเพชรบูรณ์จริงหรือไม่ แต่ที่แน่ๆ ป้ายร้านไถ่อย่าง เขียนไว้เพื่อล่อตา ล่อใจว่า “ไถ่อย่างวิเชียรบุรี” และด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงเลือกจุดเด่นของเมืองวิเชียรบุรี คือ ไถ่อย่างวิเชียรบุรี นำมาแต่งเพลงรำไทพชร เพื่อบ่งบอกถึงความโดดเด่นของวิเชียรบุรี ที่คนรู้จัก คือ ไถ่อย่างวิเชียรบุรี

2. เพลงไถ่อย่างวิเชียรบุรี

ไถ่อย่างวิเชียรบุรี อร่อยดีขอเชิญมาซื้อ

เนื้อหนังกระดูกกรอบกรอบ (ซ้ำ)

ขอเชิญมาซื้อที่วิเชียรบุรี

เพลงที่ 3 เพลงรำวงเขาค้อ (ประจำอำเภอเขาค้อ)

ยุทธการเขาค้อ ผืนแผ่นดินที่ระอุไปด้วยความเดือดร้อนเมื่อครั้งอดีต เริ่มตั้งแต่

พ.ศ. 2511 จากความไม่เข้าใจกันก่อความรุนแรงและยิ่งนานวันยิ่งเพิ่มความดุเดือดขึ้นเป็นทวีคูณจนเกิดการล้มตาย สร้างความสูญเสียมากที่สุดในปี พ.ศ. 2519 อุบัติการณ์ทางการเมืองที่ไม่เข้าใจกันของกลุ่มบุคคล ทำให้ ผกค. (ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์) แผลขยายอำนาจมากขึ้น เมื่อความขัดแย้งทางความคิดรุนแรงขึ้น ในเมืองที่มีความสงบสุขต่อความคิดไม่ตรงกัน กลุ่มหัวรุนแรงเข้าป่าหาแนวร่วม และเผยแผ่ลัทธิให้กับคนในพื้นที่เพชรบูรณ์ พิษณุโลก และเมืองเลย คือจังหวัดที่มีอาณาเขตติดต่อกัน ประการสำคัญ จังหวัดดังกล่าวถูกเชื่อมโยงด้วยเทือกเขา ด้วยเหตุนี้พื้นที่ดังกล่าวจึงเป็นปราการทางธรรมชาติที่ ผกค. ยึดเป็นพื้นที่เป้าหมายในการเผยแผ่ลัทธิของตนด้วยน้ำพระทัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง และพระบรมวงศานุวงศ์ ได้ทรงเยี่ยมเยียน ดับไฟร้อนให้กับประชาชนในเขตเขาค้อ พลังสำคัญในการปราบปราม ผกค. คือพี่น้องทหารหาญ ร่วมด้วยพ่อค้าประชาชน ร่วมใจกันปราบปราม สุดท้ายไฟร้อนที่เขาค้อก็ดับสนิท เมื่อพ.ศ. 2525 จากน้ำพระทัยของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 พระองค์ทรงวางนโยบาย จัดสรรที่ทำกินให้กับประชาชนผู้ทุกข์ยาก ทรงดูแลผู้เจ็บป่วยจากภัยสงคราม ทรงให้คำแนะนำประชาชนในการฟื้นฟูป่า กล่าวคือ ให้ประชาชนปลูกไม้ 3 ประเภทคือ ปลูกไม้เพื่อตัดฟืนถ่าน ปลูกไม้ยืนต้น และปลูกไม้ผล จากพระราชดำริของล้นเกล้าล้นกระหม่อมรัชกาลที่ 9 ที่ทรงมอบให้กับประชาชนมานานแสนนาน ส่งผลให้เขตอำเภอเขาค้อ ปรับเปลี่ยนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ร่มเย็น นักท่องเที่ยวจากทั่วสารทิศ พากันมาพักผ่อนในช่วงวันหยุด มิได้ขาดสายตลอดทั้งปี ด้วยแรงบันดาลใจนี้ ข้าพเจ้าจึงแต่งเพลงรำวงเขาค้อขึ้น

3. เพลงรำวงเขาค้อ

รำวงที่บนเขาค้อ รูปหล่อระวางปิ่นลั่น

เมื่อก่อนเขาเคยรบกัน (ซ้า)

เสียดปิ่นดั่งลั่นที่บนเขาค้อ

ทุกวันสดชื่นแจ่มใส เทียวไหนแสนไกล
ใจท้อ

เชิญมาเที่ยวบนเขาค้อ (ซ้า)

ไอ้פורูปหล่อเขาค้อไม่ไกล

เพลงที่ 4 เพลงอำเภอล่มเกล้า (ประจำ
อำเภอล่มเกล้า)

อำเภอล่มเกล้า เดิมเรียกว่า เมืองลุ่ม เมืองล่ม มีพี่น้องชาวลาวจากหลวงพระบาง เวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานมาช้านาน มีวัฒนธรรมประเพณีที่เข้มแข็ง และหลากหลาย จนเมื่อครั้งรัชกาลที่ 3 เกิดศึกเจ้าอนุวงศ์ เมืองล่มเกล้าถูกโจมตี ประชาชนบางส่วนจึงย้ายถิ่นฐานไปที่ล่มสัก (อำเภอล่มสัก) ยึดพื้นที่แถวเทศบาลล่มสัก ในปัจจุบันเป็นที่มั่น ทำให้เมืองลุ่ม เมืองล่ม (ที่เดิม) กลายเป็นล่มเกล้า สถานที่ใหม่ที่มาตั้งถิ่นฐานให้ชื่ออำเภอแห่งใหม่ว่า อำเภอวัดป่า ต่อมาเปลี่ยนเป็นล่มศักดิ์ และเป็นล่มสัก ตามลำดับ จนปัจจุบันนี้ที่ล่มเกล้ามีอาหารพื้นบ้านที่ขึ้นชื่อคือ ขนมจีน ชาวพื้นเมืองเรียกว่าขนมเส้น ทำกันสดๆ วันต่อวัน ประการสำคัญ ขนมจีนที่นี่ไม่ได้ทำเป็นจับๆ แบบขนมจีนทั่วไป รูปแบบหลากหลาย ทำเป็นขยุ้มกลุ่มก้อน หลากสีสันทันยา น้ำปรุง หลากรูปแบบ ผักและเครื่องเคียง มีให้เลือกรับมากมาย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ขนมจีนหรือขนมเส้นเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวในนามขนมจีนล่มเกล้า

ผ้าทอพื้นเมืองอันเป็นอัตลักษณ์ ของผ้า ชิ่นวัฒนธรรมแบบชาวลาว จะประกอบไปด้วย หัวชิ่น ตัวชิ่น และตีนชิ่น ผ้าใน 1 ผืน (1 ถุง) จะรวมผ้าทั้ง 3 ส่วนเย็บต่อกัน และมีลวดลาย หลากหลาย รวมเรียกว่า “ชิ่นหัวแดงตีนก่าน” ตีนก่านคือ ตีนชิ่นที่มีลายขวาง ผ้าทอมือชนิดนี้เป็นที่นิยมของชาวบ้าน และเป็นของฝากที่นักท่องเที่ยวมักจะซื้อหาไปเป็นของฝากอยู่เสมอ ประการสำคัญ สุภาพสตรีจังหวัดเพชรบูรณ์ได้ผลักดันให้กลุ่มแม่บ้านนำผ้าทอชนิดนี้แปรรูปผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพื่อสร้างมูลค่าให้กับงานหัตถศิลป์ นอกจากนี้ยังมีหลวงพ่อใหญ่วัดตาลเป็นพระพุทธรูปศิลปะล้านช้างที่ชาวบ้านให้ความเคารพเชื่อถือ องค์พระประดิษฐานอยู่ที่วัดตาล (ในตัวเมืองล่มเกล้า) มีงานประจำปีไหว้พระปิดทอง สร้างความกลมเกลียวเป็นปึกแผ่นกับสังคมเป็นอย่างดี ดังได้กล่าวมาแล้วว่าภูมิปัญญาของพี่น้องชาวลาวที่อพยพมาจากฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง นำภูมิปัญญาติดตัวมาเผยแพร่เสมอมา นำพริกขี้หนู ทำจากปูนา สดๆ โขลกให้ละเอียด กรองเอาน้ำปูมาเคี้ยวใส่พริก กระเทียมและส่วนผสมต่างๆ บีบมะนาวเพื่อขุรส ให้เปรี้ยวนำ เป็นเสน่ห์ที่สอดคล้องกับหน่อไม้ต้มรับประทานกับข้าวเหนียว เป็นอาหารประจำถิ่นที่มีชื่อเสียงอีกอย่างหนึ่ง ภูทับเบิกเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีพื้นที่อยู่ในตำบลวังบาล อำเภอล่มเกล้า มีเขตติดต่อกับอำเภอเขาค้อ เขตอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก มีทิวทัศน์สวยงามมาก ยอดเขาส่วนหนึ่งเป็นยอดเขาสูงที่รับลมจากเทือกเขาหิมาลัย เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว ที่มาพักผ่อนหย่อนใจในวันหยุดระยะยาว จากข้อมูลดังกล่าว ข้าพเจ้าจึงนำมาแต่งเป็นเพลงรำไท่โนประจำอำเภอล่มเกล้า ใช้ร้อง ำเล่น เพื่อเผยแพร่ของดีลุ่มเกล้าต่อไป

4. เพลงอำเภอล่อมเก่า

หล่อมเก่าดินแดนหนมจีน งามขึ้นหัวแดง
ตีนก่าน

หลวงพ่อกิ่งใหญ่ชุมชนวัดตาล

ขึ้นบานสามัคคีกลมเกลียว หน่อไม้ขี้ปู
ข้าวเหนียว

ขอเชิญมาเที่ยวทักเบ็กร่วมใจ

เพลงที่ 5 เพลงอำเภอน้ำหนาว (ประจำ
อำเภอน้ำหนาว)

อำเภอน้ำหนาว อุดมไปด้วยป่าเขาและสัตว์ป่า อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองเพชรบูรณ์พื้นที่ติดต่อกับจังหวัดเลยทางทิศเหนือและติดต่อกับจังหวัดชัยภูมิทางทิศตะวันออกในเขตอำเภอกอนสาร ข้าวลี้มฝั้ว เป็นข้าวภูเขา (ปลูกตามไหล่เขา ไม่แช่น้ำ) เมล็ดพันธุ์มาจากกลุ่มพี่น้องชาวเขาเผ่าม้ง มีคุณสมบัติค่อนข้างไปทางข้าวเจ้าและข้าวเหนียวผสมกัน รสอร่อยมาก ประการสำคัญ ข้าวลี้มฝั้วเคยถูกคัดเลือกให้เป็นพันธุ์ข้าว 1 ใน 3 สายพันธุ์ที่ประกอบในพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญที่ผ่านมา ข้าวลี้มฝั้ว เหมาะที่สุดที่จะนำมาเผาข้าวหลาม รสชาติดีมาก รอยตีนสัตว์ดีกดำบรรพ์ ประเภทไดโนเสาร์ ถูกค้นพบที่ผาหิน เขตอำเภอน้ำหนาว กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับถ้ำใหญ่น้ำหนาวและเลยดั้น (คือลำธารที่น้ำกัดเซาะแผ่นดินจนเป็นรู เป็นโพรงขวางทางน้ำ และทะลุหักมุม หลายทิศทาง) สร้างความงดงามให้กับหินที่จมอยู่ในน้ำให้สวยงามตระการตา จะเรียกช่องน้ำไหลนี้ว่า “เลยดั้น” ธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ส่งผลต่อสัตว์ป่าที่ยังคงใช้ชีวิต สืบลูก สืบหลานต่อกันมาในผืนป่าแห่งนี้ และด้วยคุณสมบัติของอำเภอน้ำหนาวดังกล่าว ชาวบ้านจึงแต่งเพลง ประจำอำเภอ น้ำหนาวขึ้นเพื่อร้องเล่นกันสืบมา

5. เพลงอำเภอน้ำหนาว

น้ำหนาวถิ่นข้าวลี้มฝั้ว

ไดโนเสาร์หลายตัวอยู่ทั่วถ้ำใหญ่

ข้างกระถิงฝูงลิงมากมาย เลยดั้นอยู่ใน
ธารน้ำใส

ข้าวหลามบั้งใหญ่สุขใจน้ำหนาว

เพลงที่ 6 เพลงอำเภอล่อมสัก (ประจำ
อำเภอล่อมสัก)

พ่อนแขบลาน เป็นการพ่อนในเทศกาลบุญบั้งไฟในช่วงเดือน 6 ของพี่น้องชาวหล่อม (หล่อมเก่า-หล่อมสัก) ชาวบ้านเรียกว่า “รำเสื่อแขบลาน” แขวงหรือแถบ คือความหมายเดียวกัน แขวงลาน (แถบลาน) คือการตัดใบลาน (พืชตระกูลปาล์ม ลักษณะมีใบเหมือนต้นตาล) ให้เป็นแถวยาวไปตามความยาวของใบลานกว้างประมาณ 1 เซนติเมตร ย้อมสีเหลือง ตัดริมให้เป็นลวดลายเป็นรอยหยัก ตามแต่จะทำได้ นำมาเย็บติดกับตัวเสื่อสีดำหรือน้ำเงิน (เสื่อที่ออกรั้วออกมา ชาวบ้านเรียกเสื่องาน) ตกแต่งตัวเสื่อให้สวยงามทั้งตัวเสื่อและปลายแขนเสื่อ (เสื่อแขนยาว) ผ้าถุงใช้ชิ้นมุก (ผ้าพื้นเมืองทอมือ) ของพื้นบ้าน ศิระสวมผ้าแดง เย็บเหมือนหมวกหูกกระต่าย เปิดกระหม่อมข้างพ่อนสวมแวนตาดำ บันเอวห้อยกระดิ่งคอว่านิ้วมือสวมเล็บที่ทำจากดอกไม้ไฟ ประดับไหมพรมหลากสี ทำท่าพ่อนรำไปตามจังหวะกลอง (กลองบั้ง) ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง ดำเนินทำนองด้วยแคน ทำนองพื้นบ้านสำเนียงลาว ประกอบบทร้องที่ชาวบ้านเรียกว่า เซ็งกาพย์ มีต้นเสียงและลูกคู่ร้อง เล่นกันอย่างสนุกสนาน โดยเบื้องต้นบทกลอน กล่าวถึงเจ้าพ่อผาแดง เจ้าพ่อมหศักดิ์ปู่ฟ้าตาไฟและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายให้มาอวยพรลูกหลาน ให้ฟ้าฝนตกต้องตามฤดูกาล ชาวไร่ชาวนาจะได้เพาะปลูก ทำการเกษตร มีผลผลิต

ที่ดี จากนั้นก็เป็นบทกลอน เกี่ยวกับการเกี่ยว พาราสี สัพยอกหยอกเอน สนุกสนานกันไปตาม ประสาชาวบ้าน

การเล่นแมงต๊อบเต่า (ชาวบ้านเรียก แมงขี้เต่า) คือการแสดงคล้ายลิเก เล่นเป็นเรื่องราว จักรๆ วงศ์ๆ มีฉากเหมือนม่านกัน ร้องรำ คำพูด บทสนทนาเป็นภาษาถิ่น ประกอบเครื่องดนตรี ตามแต่จะหาได้ ระนาดเอก ซอด้วง เครื่อง ประกอบจังหวะ ไม่มีรูปแบบที่แน่นอน การแต่ง ภายคล้ายลิเกและละครผสมกันมีเครื่องสวมศีรษะ ทำแบบพื้นบ้าน ติดเลื่อม ประกอบลูกปัดตามแต่ จะหาได้ ร้องเล่นกันในชุมชนยามเทศกาล หรือ งานกำนัน ชาวหล่มสักเป็นคนเอาจริงเอาจัง ให้ ความร่วมมือในงานสังคมเป็นอย่างดี รักพี่รักน้อง รักพวกหมู่ อภัยต่อดี มีน้ำใจ จากการที่ข้าพเจ้า เคยเป็นวิทยากรร่วมกับวิทยากรลูกเสือชาวบ้าน ที่มาจาก อำเภอหล่มสัก จึงทำให้มีความคุ้นเคย ด้วยไมตรีอันดีต่อกัน การชมเชยในวงการลูกเสือ ชาวบ้าน คือการกล่าว เยล (yell ชมเชยให้กับกลุ่ม สมาชิก) พร้อมกับทำท่าทางประกอบที่สนุกสนาน และมักจะมีคำว่า “น่ารักจ๊กๆ” (น่ารักจริงๆ) อยู่ในการอบรมลูกเสือแทบทุกครั้ง ข้าพเจ้าจึงแต่งเพลง รำโทน ประจำอำเภอหล่มสัก ให้มีเนื้อหาสาระ ต่างๆ ดังที่กล่าวแล้ว

6. เพลงอำเภอหล่มสัก

หล่มสักน่ารักจริง ๆ ทั้งชายทั้งหญิงน่ารัก
จ๊ก ๆ

แบบลานแมงขี้เต่างามนัก (ซ้ำ)

น่ารักจ๊ก ๆ มันน่ารักจริง ๆ

เพลงที่ 7 เพลงอำเภอชนแดน (ประจำ อำเภอชนแดน)

อำเภอชนแดนอยู่ทางทิศตะวันตกของ ตัวเมืองเพชรบูรณ์และอยู่ทางทิศตะวันออกของ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ประชาชนส่วนใหญ่

ทำการเกษตร มีแหล่งเรียนรู้ทางด้านเศรษฐกิจ พอเพียงที่เทศบาลตำบลท่าข้าม มีมะขามสายพันธุ์ ต่างๆ มากมาย ที่บ้านโป่งตาเบา ตำบลชัยพุทรา เป็นแหล่งกำเนิดมะขามหวานพันธุ์ตาแป๊ะ (ประกายทอง) ตำบลชัยพุทรา มีพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม เป็นเขาสลับซับซ้อนเหมาะแก่การทำการเกษตร ปลูกไม้ยืนต้นและพืชผักล้มลุก ภูเขาหินปะการัง เป็นมรดกจังหวัดเพชรบูรณ์และขึ้นทะเบียนเป็น มรดกชาติเมื่อปี 2561 นับเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ที่สำคัญ จนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบูรณ์ สนับสนุนงบประมาณสร้างบันไดขึ้นภูเขาหิน ปะการังให้นักท่องเที่ยวได้เข้าเยี่ยมชมภูเขาหิน ปะการังแห่งนี้ ผลพลอยได้จากนักท่องเที่ยว คือ ชาวบ้านได้นำผลผลิตทางการเกษตรและของ ที่ระลึกมาวางขายบริเวณทางเข้า และทางขึ้น ภูเขาหินปะการังด้วยมูลเหตุดังกล่าว ข้าพเจ้า จึงจินตนาการถึงหนุ่มสาวชาวบ้านที่ประกอบ สัมมาชีพในด้านการเกษตรแบบพอเพียงของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ในด้าน การทำมาหากินด้วยความสุจริตและต่างคนต่างก็ มีความรักซึ่งกันและกันโดยมิได้เอ่ยปากบอกใคร ลักษณะเป็นคำร้องของฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย พรรณานชีวิตของตนออกมาตามบทเพลง

7. เพลงอำเภอชนแดน

สาวชนแดน ยังไม่มีแฟนก็เลยเป็นสาว
(ซ้ำ)

ปลูกมะเขือมะกรูดมะนาว

ผักสวนครัวปลูกถั่วฝักยาว

ผัดแบ่งหน้าขาวเป็นสาวชนแดน

หนุ่มปะการังนอนละเมอเพื่อคลั่งบ้านอยู่
ยังตื่นเขา (ซ้ำ)

วิ่งฝึกงานหนังกานเบา แอบรักคนไว้ผม
ยาว

ผัดแบ่งหน้าขาวรักสาวชนแดน

เพลงที่ 8 เพลงอำเภอบึงสามพัน (ประจำอำเภอบึงสามพัน)

อำเภอบึงสามพัน มีงานแข่งเรือที่สนุกสนาน มีทุ่งทานตะวันที่นักท่องเที่ยวชอบแวะมาเยี่ยมชม ดุดตัมกับบรรยากาศแบบลูกทุ่ง อ่างเก็บน้ำอู่เรือก็เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจในหน้าแล้ง บ้านหนองแจ้แต่เดิมจัดงานบุญบั้งไฟเมื่อย่างเข้าเดือนหก เป็นอำเภอยุคแรกๆ ที่มีงานบุญบั้งไฟเพราะประชาชนส่วนใหญ่พยายามมาจากภาคอีสาน ในตัวเมืองบึงสามพันหรือชาวบ้านเรียกว่าซบสมทอด มีเทศกาลงานวิ่งของพี่น้องชาวไทยเชื้อสายจีน กลุ่มพ่อค้าประชาชนมักจะรวมตัวกัน จัดงานมีมหรสพมากมายทั้งจิว ลีเกดนตรี การละเล่น สื่อบันเทิงต่างๆ อย่างสนุกสนานที่บ้านลำตะคร้อ ตำบลกันจู้ อำเภอบึงสามพัน มีกลุ่มชนชาติพันธุ์ไทยทรงดำ (ลาวโซ่ง) มาตั้งบ้านเรือนสร้างหลักปักฐานและประพฤติปฏิบัติตน คงไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีของตนอย่างดีงามเสมอมา ชาวบึงสามพันจะจัดงานไหว้หลวงพ่อบึงสามพันข้าพเจ้าจึงเรียงร้อยเรื่องราวให้สอดคล้องกันดังกล่าว

8. เพลงอำเภอบึงสามพัน

แข่งเรือที่บึงสามพัน ชมทานตะวันเร็นรีนไทยทรงดำสดชื่น เมื่อยามค่ำคืนที่บึงสามพันอู่เรือเป็นแหล่งรวมพล หน้ามลมมาเล่นน้ำกันงานบั้งไฟหนองแจ้ เรามีต้มแกงเอามาแบ่งปันสมทอดงานวิ่งสนุกดี ดนตรีลีเกประชัน มาไหว้หลวงพ่อที่บึงสามพัน (ซ้ำ)

เพลงที่ 9 เพลงอำเภอวังโป่ง (ประจำอำเภอวังโป่ง)

อำเภอวังโป่งอยู่ทางทิศตะวันตกของเพชรบูรณ์ เขตติดต่อกับอำเภอนิคมะปรางจังหวัดพิษณุโลก ติดต่อกับอำเภอนแดนทาง

ทิศใต้ พื้นที่เป็นที่ราบสูงภูเขาสลับซับซ้อนเชื่อมโยงถึงเขาค้อทางทิศตะวันออก มีแหล่งโบราณวัตถุสมัยยุคหิน จากการขุดค้น พบลูกปัด กำไลขวาน โบราณสมัยยุคหิน จากสภาพสิ่งแวดล้อมสันนิษฐานว่ามีมนุษย์สมัยหิน (คนถ้ำ) อาศัยอยู่ ขวานหินที่พบเห็น มีแหล่งผลิตอยู่บนเทือกเขาค้อที่ทอดตัวไปทางทิศใต้ ซึ่งอยู่ในเขตบ้านโป่งตะเบา ตำบลซบพุทธา อำเภอนแดน เป็นแหล่งผลิตขวานหินที่ยังคงค้นพบเศษซากในปัจจุบัน ธรรมชาติเป็นป่าเขา ลำเนาไพรสลับกับภูเขาสูงและน้ำตกส่งผลให้สิ่งแวดล้อมต่างๆ ยังบริสุทธิ์ ไม่มีคนไปบุกรุก ถ้าปากเสือถ้ำผาโค้งเป็นมรดกจังหวัดและมรดกชาติ ที่ อบต.วังโป่ง ให้ความดูแลเป็นอย่างดีและให้การสนับสนุนนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมด้วยรถโดยสารแบบบ้านๆ ให้บริการในราคาที่ย่อมเยา เพลงรำโทนอำเภอวังโป่งจึงเกิดขึ้นโดยได้เค้าทำนองเพลงเด็กสมัยประถมศึกษาคือ ทำนองระบำชาวเกาะ

9. เพลงอำเภอวังโป่ง

คนถ้ำอยู่ที่วังโป่ง สายโยงลูกปัดกำไล
ป่าเขาบ้านเราสดใส (ซ้ำ)
น้ำตกมากมายไหล ซ่า ซ่า (ซ้ำ)

เพลงที่ 10 เพลงอำเภอนหนองไผ่ (ประจำอำเภอนหนองไผ่)

ครั้งหนึ่งข้าพเจ้าไปดูลำตัดแม่บัวขาวที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในงานมรดกโลกงาน “อยุธยาศยงฟ้า” ประมาณปี พ.ศ. 2530 ลำตัดร้องว่ากันด้วยความเผ็ดร้อนมีทำนองเพลงที่ฟังง่าย กลอนเพลงลักษณะ กลอนหัวเดียว ข้าพเจ้าประทับใจการแสดงลำตัดในครั้งนั้น และจำทำนองเพลงได้ดี จึงเอาทำนองเพลงเป็นหลัก แล้วดั่งสาระที่ดีของอำเภอนหนองไผ่มาใส่ไว้ดังจะกล่าวต่อไปอำเภอนหนองไผ่อยู่ทางทิศใต้ของอำเภอ

เมืองเพชรบูรณ์ เขตทิศใต้ติดกับอำเภอบึงสามพัน มีวิถีวัฒนธรรมที่หลากหลาย กล่าวคือกลุ่มทอผ้า กระจัดกระจายหลายกลุ่ม งานออกร้านด้านการเกษตรโดยเฉพาะมะม่วงหลากหลายสายพันธุ์ หนองไผ่จัดงานลีลาศทั้งชายและหญิงได้วาดลวดลายกันอย่างสนุกสนาน วัดเจดีย์ลอยมีงานวัดที่โด่งดังใครๆ รู้จักพระเกจิอาจารย์ หลวงพ่อแดง มรณภาพไปนานแล้ว ไม่น่าเบื่อ ผู้คนเลื่อมใสศรัทธากันมาก ต่างหลั่งไหลกันมาขอโชคลาภอยู่มิได้ขาดสาย ข้าพเจ้าได้ร้อยเรียงกิจกรรมสำคัญต่างๆ ของอำเภอหนองไผ่ ใส่นบพเพลง ซึ่งร้องแล้วสนุกสนาน ทำนองสั้นจำง่าย

10. เพลงอำเภอหนองไผ่

เชิญชิวจะสายใจ มาเที่ยวหนองไผ่ไม่ไกล
พี่น้อง

ผ้าทอตั้งหลายแห่ง

มะม่วงแก้มแดงหนองแขงเป็นทอง

มาลีลาศประจำปี ชุมชนเรามีของดีน่าลอง

งานวัดเจดีย์ลอย พี่แต่งตัวคอย ชะม้อย

ตามอง

หลวงพ่อแดงชื่อดังเสียด้วย (ข้า)

ขอพรร่ำรวย แหงหวยปิดทอง

เพลงที่ 11 เพลงอำเภอศรีเทพ (ประจำอำเภอศรีเทพ)

ความจริงแล้ว อำเภอศรีเทพ มีสิ่งต่างๆ ที่โดดเด่นอยู่มากมาย กล่าวคือ ประชาชนที่เป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านนาตะกวด อำเภอศรีเทพ การละเล่นนางควาย เพลงแห่นาค รำโทนชาวบ้าน วัดป่าสระแก้ว อาหารพืชผักพื้นบ้าน หมอยา

การรักษาโรคแบบโบราณ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ เขาคลังไโน เขาคลังนอก ด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรมข้าพเจ้าจึงเลที่จะเขียนเพลงนี้ ในที่สุดข้าพเจ้า ตัดสินใจชูเรื่องการตรวจราชการของเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย คือ สมเด็จพระยาตราช่างราชานุภาพ ที่เสด็จมณฑลพายัพ โดยมาเยี่ยมเมืองเพชรบูรณ์ เมื่อ พ.ศ. 2447 สมเด็จพระยาตราช่างราชานุภาพท่านมาเพชรบูรณ์โดยทางรถไฟ ลงที่เขตอำเภอบางมูลนาค แล้วจ้างลูกหาบแถวๆ นั้น ผ่านตะพานหิน ทับคล้อ ผ่านเขารัง เข้าเพชรบูรณ์ จากหนังสือความใช้เพชรบูรณ์เมื่อ พ.ศ. 2447 ขากลับท่านเดินทางเรือ ผ่านเมืองเพชรบูรณ์ นายม ท่าแดง ท่าด้วง วิเชียรบุรี และแฉะจอตที่ทำบ้าน ปัจจุบันคือบ้านนาตะกวด ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ลำน้ำป่าสักที่คดเคี้ยวขณะเดินทางผ่านมาด้วยความลำบาก ขณะเดียวกันนึกได้ว่า มีเมืองอภัยสาส์ (เมืองศรีเทพ) ที่ปรากฏในเอกสารโบราณอยู่ในเส้นทางผ่านใกล้กับแม่น้ำป่าสัก ไม่เกินวิสัยที่จะแวะเยี่ยมชม พระองค์ท่านจึงจอดเรือที่บ้านท่าบ้านและสืบความจากชาวบ้านนาตะกวด จนพบความจริงคือเมืองโบราณศรีเทพอยู่ในที่รกร้างและด้วยเหตุนี้ จึงเป็นจุดที่ข้าพเจ้าแต่งบทเพลงประจำอำเภอศรีเทพขึ้น

11. เพลงอำเภอศรีเทพ

ท่าบ้านที่นาตะกวด ท่านทรงให้หยุด
เรือพาย (ข้า)

เมืองอภัยสาส์ อยู่ในแผนที่จำได้

ศรีเทพสมใจ (ข้า) หมุดหมายกรมพระยา
ดำรงฯ

ภาพประกอบ 1: Q R CODE เพลงรำไท่นเพชรบูรณ์ 11 อำเภอ
ที่มา: อังคณา จันทร์แสงศรี

ภาพประกอบ 2: รำไท่นเพชรบูรณ์กับการสืบทอด
ที่มา: มนชยา คลายโสภ

ภาพประกอบ 3: รำไท่นเพชรบูรณ์กับเครื่องดนตรีที่หลากหลาย
ที่มา: มนชยา คลายโสภ

ภาพประกอบ 4: รำไท่นเพชรบูรณ์กับโรงเรียนผู้สูงอายุ อบต. ดงมูลเหล็ก
ที่มา: พิทักษ์ จันทร์จิระ

สรุปและอภิปรายผล

รำไท่นจังหวัดเพชรบูรณ์ในปัจจุบันพบว่า มีการเล่นรำไท่นที่อำเภอวิเชียรบุรี ชาวบ้านเรียกกันว่า “รำโจ่ง” เล่นในงานบวงสรวงสมเด็จพระนเรศวรมหาราช รำไท่นตำบลท่าพล อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ กลุ่มผู้สูงอายุยังเล่นกันในงานเทศกาลสงกรานต์และบุญวันเข้าพรรษา รำไท่น ตำบล ดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ กลุ่มโรงเรียนผู้สูงอายุเล่นกันในงานบุญแข่งเรือช่วงเทศกาลสารทเดือนสิบ องค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก ให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกันจากแรงบันดาลใจของผู้ช่วยศาสตราจารย์ กมล บุญเขต มุ่งหวังที่จะเผยแพร่จุดเด่นของจังหวัดเพชรบูรณ์ในแต่ละอำเภอให้ประชาชนในจังหวัดเพชรบูรณ์และนักท่องเที่ยวได้รู้จักจังหวัดเพชรบูรณ์มากขึ้น โดยบทเพลงเหล่านี้มีคุณค่าบอกให้เห็นถึงสาระสำคัญในแต่ละอำเภอว่ามีจุดเด่นในเรื่องใด ซึ่งมีทั้งเหตุการณ์ วัฒนธรรม ประเพณี อาหาร แหล่งท่องเที่ยววิถีกรรมสำคัญ ตลอดจนเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ในแง่มุมต่างๆ และยังมีสาระสำคัญที่หลากหลายของแต่ละอำเภอ บ่งบอกจุดเด่นของอำเภอนั้นๆ ง่ายต่อ

การทำความเข้าใจใน ทำนองเพลงสั้นๆ เนื้อหาที่หยิบยกจุดเด่นมาเป็นเพียงตัวอย่างของแต่ละอำเภอทำให้ ง่ายต่อการจดจำ สะดวกต่อการสื่อสาร ให้กับนักเรียน นักศึกษา ผู้สนใจ และ ยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนำมาซึ่งการพัฒนากระบวนการผลิตผลทางการเกษตรส่งผลตรงต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบูรณ์ ที่องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนจะต้องพัฒนาเพื่อความยั่งยืนสืบไป จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า เพลง รำโทนทั้งหมดมี 11 เพลง ได้แก่

1. เพลงรำโทนเพชรบูรณ์
2. เพลงไถ่อย่างวิเชียรบุรี
3. เพลงรำวงเขาค้อ
4. เพลงอำเภอหล่มเก่า
5. เพลงอำเภอน้ำหนาว
6. เพลงอำเภอหล่มสัก
7. เพลงอำเภอชนแดน
8. เพลงอำเภอบึงสามพัน
9. เพลงอำเภอวังโป่ง
10. เพลงอำเภอหนองไผ่
11. เพลงอำเภอศรีเทพ

เอกสารอ้างอิง

- นุชนาฏ ดีเจริญ, อิงอร จุลทรัพย์, วรวิทย์ ทองเนื้ออ่อน, รัชดาพร สุดโต, ภูริตา เรื่องจิรายศ และอุบลวรรณ ไตอวยพร. (2561). มรดกวัฒนธรรม “รำโทน”. *วารสารอารยธรรมศึกษา ไชย - สาละวิน*, 9(1) 277 - 296.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติกระทรวงศึกษาธิการ. (2537). *รำโทนศิลปะพื้นบ้าน*. (ม.ป.ท.)
- หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ สำนักศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์. (2543). *สมบัติเมืองเพชรบูรณ์ เล่ม 2*. โรงพิมพ์ธรรมสูตรพรินติ้ง
- เอนก นาวิกมูล. (2550). *เพลงนอกศตวรรษ (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. มติชน.

ผู้ประพันธ์คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์กมล บุญเขต ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ผู้วิจัยเห็นว่าเนื้อเพลงรำโทนมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละอำเภอซึ่งเนื้อเพลงแต่ละอำเภอ จะมีความแตกต่างกันออกไป บทเพลงสั้นกะทัดรัดเพื่อให้จำได้ง่ายแต่ละเพลงสามารถฝึกร้องจนติดปากได้ไม่ยากนักมีความเป็นเสน่ห์ในตัวเองฟังแล้วทำให้สามารถนึกภาพตามได้ตามคำร้องที่แต่งขึ้นมาซึ่งทำให้ผู้ฟังรับรู้และทราบว่าเป็นเพลงของอำเภอใด

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเห็นว่าสามารถนำไปต่อยอดเป็นงานวิจัยทำรำโทนเพชรบูรณ์ในแต่ละเพลง เพื่อที่จะได้มีการจัดบันทึก รูปภาพ วิดีทัศน์ไว้เป็นข้อมูลในการศึกษาศิลปะการแสดงในท้องถิ่นสืบต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุนอุดหนุนงานวิจัยที่บูรณาการตามศาสตร์พระราชาโดยงบประมาณเงินรายได้ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ขอขอบคุณบุคคลที่อยู่เบื้องหลังเป็นอย่างสูง ที่ได้ให้ความกรุณาให้คำปรึกษาแนะนำ

ภูมิวัฒนธรรม: นิยาม แหล่งวิทยาการ กระบวนทัศน์ และกระบวนการศึกษาเพื่อการพัฒนาทางวัฒนธรรม*

Cultural Landscape: Definition, Resources, Paradigm, and Approach for Cultural Development

อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง¹

Abdullah Chelong¹

Received: 11 December 2021

Revised: 31 March 2022

Accepted: 17 February 2023

บทคัดย่อ

วัฒนธรรมที่ได้รับการออกแบบและสรรสร้างขึ้นโดยมนุษย์ทั้งตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ หรือวัฒนธรรมที่มีวิวัฒนาการมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การปกครอง หรือศาสนา และมีการพัฒนาสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน จัดเป็นข้อมูลประวัติศาสตร์เชิงสัญลักษณ์ ระบบคุณค่า ทัศนคติ ความสัมพันธ์ ศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีร่วมด้วย อันเป็นความรู้ที่เป็นตัวแทนของธรรมชาติและผลงานของมนุษย์ที่มีลักษณะเด่นเฉพาะ ซึ่งมนุษยชาติปัจจุบันควรให้ความสำคัญ อันเนื่องจากสิ่งเหล่านี้คือภูมิวัฒนธรรมที่มีความหมายในการสร้างสรรค์ปริมลของวิถีชีวิตมนุษย์ปัจจุบัน โดยเฉพาะการสร้างสรรควัฒนธรรมภายใต้มายาคติความทันสมัยของการพัฒนา ซึ่งมีใช้วิธีคิดที่เป็นสากลเหมือนกันไปทุกแห่ง ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงจำเป็นต้องจัดวางและพิจารณาความทันสมัยในบริบททางภูมิวัฒนธรรม อันเป็นทรัพย์สินที่รอให้มนุษย์จรโลงรักษาต่อยอด บทความวิชาการนี้ จึงได้นำเสนอนิยาม แหล่งวิทยาการ กระบวนทัศน์ และกระบวนการศึกษาเพื่อการพัฒนาทางวัฒนธรรม เพื่อจักเป็นพื้นฐานสำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าและความหมายของวัฒนธรรม รวมถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่ปรากฏขึ้นทั้งในพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ทางสังคม

คำสำคัญ: ภูมิวัฒนธรรม, นิยาม, แหล่งวิทยาการ, กระบวนทัศน์, และการพัฒนาทางวัฒนธรรม

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สาขาวิชาสังคมวัฒนธรรมและการพัฒนามนุษย์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

¹ Assistant Professor, Department of Society, Culture, and Human Development, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Email: Abdullah.c@psu.ac.th

* บทความวิชาการฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยที่ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สัญญาเลขที่ LIA6502121S

* This academic article is part of a research project funded by Prince of Songkla University, Contract No. LIA6502121S

Abstract

A culture designed and created, either intentionally or unintentionally. or a culture that has evolved from social, economic, governance or religious changes and has continued to develop to the present often contains symbolic history, value systems, attitudes, relationships, arts, culture, and traditions. These are properties representing nature and man's distinctive work which present humanity should pay attention to. This is because these are cultural landscapes that have meaning and present the hope of creating a realm of humanity today. especially the creation of culture under the modernization of development which is not a universal way of thinking. It is for this reason that human beings need to place and consider modernity in a geocultural context, which is a property waiting to be preserved by humans This academic article therefore presents definitions, sources of science, paradigms, and educational processes for cultural development. To be a key foundation for maintaining the values and meanings of the world's important cultures and heritages.

Keywords: Cultural landscape, definition, resources, paradigm, and approach for cultural development

บทนำ

ประวัติศาสตร์ของผู้คนในสังคมที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทางวัฒนธรรมเดียวกัน มีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยน ต่อยอด และสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้วัฒนธรรมที่ถูกส่งผ่านทางกระบวนการทางวัฒนธรรมดังกล่าว ปรากฏขึ้นในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติในปัจจุบัน แต่ทว่าการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม แบบบนลงล่างของผู้กุมอำนาจทางการเมืองในปัจจุบัน กลับสร้างพื้นที่ทางเศรษฐกิจการเมืองแทนพื้นที่วัฒนธรรมของท้องถิ่น ด้วยการกำหนดเป็นเขตขึ้นทะเบียนและเขตตำบล อำเภอ อันเป็นพื้นที่การบริหารขึ้นแทน ซึ่งมีผลกระทบไปถึงความเป็นชุมชนของคนที่อยู่ในพื้นที่วัฒนธรรมแต่เดิม หลายแห่งเกิดการล่มสลายตั้งแต่ระดับครัวเรือนไปถึงชุมชนท้องถิ่น และสิ่งที่คืบคลานเข้ามาแทนที่ในยุคโลกาภิวัตน์ ก็คือบรรดาบ้านจัดสรร ทาวน์เฮาส์ คอนโดมิเนียม สถานทีบริการการค้าต่างๆ นานาที่ไม่ใช่ชุมชนในท่ามกลางการล่มสลายของครอบครัวและชุมชน

ที่เป็นอัตลักษณ์ของความเป็นมนุษย์นั้น หลายแห่งหลายท้องถิ่นและชุมชนยังหาหมดสิ้นไปไม่ เหล่งไหนที่ยังมีคนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ที่ยังรู้จักความเป็นมาของชุมชนตนเองก็มีการเคลื่อนไหวทางปัญญาเกิดขึ้น เพื่อยึดพื้นที่วัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นคืนมา ซึ่งถึงแม้จะเอาคืนมาไม่ได้เหมือนเดิมก็เอาคืนทางด้านสัญลักษณ์ที่ทำให้ผู้คนในท้องถิ่นได้รู้จักได้สำนึกและมีสติปัญญาที่จะจัดการตนเอง นำความเป็นชุมชนและความเป็นมนุษย์คืนมา อย่างเช่นคนในชุมชนติดกันรวบรวมโบราณวัตถุทางชาติพันธุ์ของท้องถิ่นมาร่วมสร้างพิพิธภัณฑ์เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาในอดีต หรืออนุรักษ์พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์อาคารบ้านเรือนเก่าๆ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และสร้างฟื้นฟูประเพณีพิธีกรรมที่ยังมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมขึ้นมาใหม่ (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2556; สมชนก ภาสกรจรัส, 2559)

การทำความเข้าใจและเรียนรู้ภูมิวัฒนธรรม จะแสดงให้เห็นถึงแหล่งกำเนิดและ

พัฒนาการของสังคมหนึ่งๆ ผ่านลักษณะทางกายภาพและพื้นที่ทางสังคม อันเป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานกันระหว่างการกระทำทางธรรมชาติและและการกระทำของมนุษย์ โดยแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์และการตั้งถิ่นฐาน ผ่านกาลเวลามาจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งทำให้เห็นได้ว่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเป็นผลของความสัมพันธ์หรือการกระทำต่อกันระหว่างวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมภูมิศาสตร์ โดยสะท้อนถึงพัฒนาการของสังคมหรือชุมชนนั้น จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ผ่านทางลักษณะกายภาพของพื้นที่ในสังคมหรือชุมชนนั้น (ประมาณ เทพสงเคราะห์, 2549)

บทความวิชาการนี้จึงมุ่งสร้างความเข้าใจเรื่องนิยาม ความหมาย กระบวนทัศน์ และกระบวนการศึกษาทางภูมิวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา เพื่อสามารถให้ ผู้ศึกษา หรือผู้คนในท้องถิ่นได้รู้จัก ได้สำนึก และมีสติปัญญาที่จะจัดการตนเอง โดยนำเอาความเป็นชุมชนและความเป็นมนุษย์เป็นรากฐานแห่งการพัฒนาทั้งปวง โดยเฉพาะเป้าหมายแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนอันเป็นเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ ที่มุ่งเน้นให้มนุษย์มุ่งมั่นที่จะอนุรักษ์ และฟื้นฟูประโยชน์จากระบบนิเวศรอบตัว เพื่อที่จะลดการสูญเสียถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพที่ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกัน

นิยามของภูมิวัฒนธรรม และการเป็นส่วนหนึ่งของแหล่งวิทยาการทางวัฒนธรรม

กรรมการมรดกโลกหรือ UNESCO ได้ให้การนิยามคำว่า ภูมิวัฒนธรรม (cultural landscape) ว่าเป็นพื้นที่เด่นทางภูมิศาสตร์ หรือ

ทรัพย์สินที่เป็นตัวแทนของธรรมชาติและผลงานของมนุษย์ที่มีลักษณะเด่นเฉพาะ (UNESCO, 2005) แนวคิดนี้เกิดจากการพิจารณาปรับปรุงและพัฒนาขึ้นในแวดวงของแหล่งมรดกโลกนานาชาติ เป็นส่วนหนึ่งของความพยายามระหว่างประเทศที่จะใกล้เคียงรับรองคตินิยมแห่งธรรมชาติและวัฒนธรรมในโลกตะวันตก (Pannell, 2006) และคำว่าภูมิวัฒนธรรม (cultural landscape) มีรากศัพท์มาจากกลุ่มประเทศทางยุโรปตอนเหนือ ซึ่งเกิดจากความนิยมชมชอบในประเด็นภูมิทัศน์ทางชนบท โดยการเขียนภาพวาดทิวทัศน์ชนบท และธรรมชาติ (James & Martin, 1981) ในขณะที่ อมร กฤษณพันธ์ (2555) ได้นำเสนอว่า ภูมิวัฒนธรรมเกิดจากการผสมผสานกันระหว่างองค์ประกอบภูมิทัศน์ทั้งทางวัฒนธรรม และธรรมชาติของท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของพื้นที่แห่งนั้น ซึ่งสามารถรับรู้ความ เป็นท้องถิ่นหรือความเป็นถิ่นที่นั้นๆ ได้อย่างชัดเจนเมื่อองค์ประกอบของภูมิทัศน์ในพื้นที่แห่งนั้นมีความชัดเจนและเป็นเอกภาพ โดยที่ กรรมการมรดกโลก หรือ UNESCO (2005) ได้แบ่งและรับรองประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรมไว้ 3 ประเภท ได้แก่ 1) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เกิดจากการตั้งใจของมนุษย์ 2) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมทั้งหมดที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ ทั้งด้วยความตั้งใจทำ และไม่ได้ตั้งใจทำ และ 3) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มีร่องรอยการปรุงแต่งโดยมนุษย์น้อยที่แต่มีคุณค่าสูง ซึ่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่คัดจากแนวทางปฏิบัติของกรรมการมรดกโลก มีรายละเอียด ดังนี้

(1) ภูมิทัศน์ที่ได้รับการออกแบบและสร้างสรรค์อย่างจงใจโดยมนุษย์ ซึ่งรวมทั้งการสร้างสวน สาธารณะที่สร้างขึ้นเพื่อเหตุผลทางสุนทรีย์ของมนุษย์ ซึ่งส่วนมากแต่อาจไม่ได้เป็นเช่นนี้เสมอไปและมักจะเกี่ยวเนื่องกับศาสนา ความเชื่อ หรืออนุสรณ์สถาน

(2) ภูมิทัศน์ที่มีวิวัฒนาการมาในเชิงอินทรีย์ (ซึ่งอาจเป็นภูมิทัศน์แผ่นดินร้าง (หรือซากดึกดำบรรพ์) หรือภูมิทัศน์ต่อเนื่อง (continuing landscape) อันเป็นภูมิทัศน์ที่วิวัฒนาการมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การปกครอง และหรือศาสนาและมีการพัฒนาที่สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ผ่านความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในพื้นที่นั้นๆ เช่น ภูมิทัศน์ที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาของรูปทรง และองค์ประกอบที่รวมกันขึ้นเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรม ได้แก่ 1) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่หยุดนิ่ง (relict cultural landscape) หรือซากภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ถูกทิ้งร้างไปตามวัฏจักรของการเสื่อมลงของพื้นที่ หรืออาจถูกทิ้งร้างไปโดยฉับพลัน และ 2) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ยังเคลื่อนไหว กล่าวคือเป็นภูมิทัศน์ที่สะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นนั้นๆ ในปัจจุบันที่แสดงถึงพัฒนาการที่สืบเนื่องมาจากอดีตกระทั่งปัจจุบัน

(3) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเชิงเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมเชิงพื้นที่ (associative cultural landscape) ที่อาจมีคุณค่าทางศาสนา ศิลปะ หรือที่เชื่อมโยงทางวัฒนธรรมกับองค์ประกอบทางธรรมชาติ เช่น ความศักดิ์สิทธิ์อันมีพื้นฐานจากความเชื่อทางศาสนาและอำนาจที่มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นใกล้ชิด สามารถเห็นได้จากเหตุการณ์ตั้งแต่อดีตจนถึงสังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ดังที่ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาต้องสาบานตนต่อคัมภีร์ไบเบิลอันศักดิ์สิทธิ์ก่อนเข้ารับตำแหน่งผู้นำประเทศ เพื่อให้คำมั่นสัญญาขอรับการอำนวยการและการช่วยเหลือจากพระเจ้า ซึ่งความเชื่อและพื้นฐานความศักดิ์สิทธิ์นี้จึงเป็นการเชื่อมโยงไม่เคยหายไปจากปัจจุบัน (ยศ สันตสมบัติ, 2559)

หน่วยงานบริการอุทยานแห่งชาติ (National Parks Service) สหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็น

หน่วยงานที่ทำหน้าที่ดูแลรดกทางธรรมชาติ ได้แบ่งประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรมออกเป็น 4 ประเภท ดังต่อไปนี้ (เกรียงไกร เกิดศิริ, 2551; แวรวี ลากเกิน และรุ่งทิพย์ พุ่มดนตรี, 2562)

1. ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่ได้รับการออกแบบ (historic designed landscape) เป็นภูมิทัศน์ที่ผ่านการออกแบบและการสร้างสรรค์อย่างพิถีพิถระห์ โดยคำนึงถึงเรื่องสุนทรีย์เป็นสำคัญ การออกแบบภูมิทัศน์แบบนี้ ดังกล่าวอาจครอบคลุมไปถึงความสัมพันธ์กับบุคคลสำคัญหรือเป็นตัวแทนของการออกแบบภูมิทัศน์แห่งยุคสมัย หรือเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญในทางประวัติศาสตร์ ตัวอย่างการออกแบบภูมิทัศน์ที่ผ่านมาในอดีต

2. ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ทางประวัติศาสตร์แบบพื้นถิ่น (historic vernacular landscape) แสดงให้เห็นถึงคุณค่า และทัศนคติของผู้คนในท้องถิ่นที่มีต่อพื้นที่ อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของคน การใช้สอยพื้นที่ และพัฒนาการของพื้นที่ที่มีในประวัติศาสตร์สำหรับภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบพื้นถิ่น สามารถพบได้ทั้งในพื้นที่ชนบท พื้นที่ชานเมือง และแม้แต่ในเมืองบางส่วน รวมไปถึงพื้นที่เกษตรกรรม หมู่บ้านชาวประมง พื้นที่ท่าเหมืองแร่ ที่พักชั่วคราว เป็นต้น

3. ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ประวัติศาสตร์ (historic sites cultural landscape) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ เช่นนี้มีความสำคัญในแง่ของความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์รวมถึงกิจกรรมและผู้คน ตัวอย่างพื้นที่ในกลุ่มนี้ได้แก่สนามรบ บ้านพักบุคคลสำคัญ เป็นต้น ในพื้นที่ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบ และเงื่อนไข ที่แปลความหมายได้ถึงเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาหนึ่งในอดีตที่ผ่านมา

4. ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของกลุ่มชน (ethnographic landscape) เป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่แสดงความสัมพันธ์กับกลุ่มคนที่ใช้พื้นที่นั้นๆ ในแง่ของประเพณีรวมไปถึงมีความหมายและคุณค่าในแง่ของพื้นที่ทางจิตวิญญาณ

อนุวัณห์ การถัก และ ทรงยศ วีระทวีมาศ (2558) ได้สรุปแนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรมในบริบทสากล ว่าเป็นการศึกษารูปแบบภูมิทัศน์ที่เกิดขึ้นและอธิบายด้วยมิติทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ซึ่งมีผลลัพธ์ที่แสดงออกมาในรูปของภูมิทัศน์ที่มองเห็น โดยมีวัฒนธรรมเป็นผู้กระทำ ธรรมชาติเป็นสื่อกลาง และภูมิทัศน์วัฒนธรรมก็คือผลการกระทำดังกล่าว โดยกระบวนการศึกษาเพื่อมุ่งเน้นไปที่การแปลความหมายและการให้คุณค่าของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเป็นหลัก ในขณะที่การศึกษาทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมในประเทศไทย เริ่มเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกอนุสัญญามรดกโลกของประเทศไทย ซึ่งคณะกรรมการมรดกโลกได้บรรจุเรื่องภูมิทัศน์วัฒนธรรม เป็นหนึ่งในประเภทที่สามารถประกาศขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกได้ส่งผลให้หน่วยงานด้านวัฒนธรรมในประเทศไทยได้เริ่มศึกษาความหมายและองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมมากขึ้น (เทียมสุรย์ สิริศรีศักดิ์, 2553) อันเป็นวิทยาการทางวัฒนธรรมที่ปรากฏขึ้นอย่างเป็นทางการ ในขณะที่สุมาลี สังข์ศรี (2557) มองว่าการศึกษาทางภูมิวัฒนธรรมในประเทศไทยยังหลอมรวมถึงแหล่งวิทยาการหรือแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน โดยสามารถจัดแบ่งได้หลายมิติเช่นการแบ่งประเภทตามลักษณะเพื่อการเรียนรู้ แบ่งออกได้เป็น 7 ประเภท ได้แก่

1) แหล่งวิทยาการชุมชนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ อันได้แก่ ภูเขา ป่าไม้ ห้วยหนอง คลอง บึงและแม่น้ำ

2) แหล่งวิทยาการชุมชนประเภทโบราณสถานและโบราณวัตถุ ได้แก่ วัด มัสยิด โบสถ์ เจดีย์พระราชวังเก่า พระพุทธรูปเก่า ถ้วยชามสังคโลก วัตถุต่างๆ ในสมัยโบราณ

3) แหล่งวิทยาการชุมชนประเภทศิลปวัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรม ได้แก่ ศาสนสถาน ประเพณีทางศาสนา วัฒนธรรมการประกอบพิธีกรรมต่างๆ โบราณสถาน โบราณวัตถุ เป็นต้น

4) แหล่งวิทยาการชุมชนประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ด้านการเกษตร ด้านช่างฝีมือ ดนตรีไทย ด้านอาหาร ขนม ด้านแพทย์แผนโบราณ ด้านสมุนไพร ด้านศิลปิน เป็นต้น

5) แหล่งวิทยาการชุมชนประเภทหน่วยงานหรือองค์กรของรัฐและเอกชน ได้แก่ เกษตรตำบล พัฒนาชุมชน ปศุสัตว์ เป็นต้น

6) แหล่งวิทยาการชุมชนประเภทสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ วิทยุโทรทัศน์ วิดิทัศน์ สื่อพื้นบ้าน เป็นต้น

7) แหล่งวิทยาการชุมชนที่รัฐและชุมชนสร้างขึ้น ได้แก่ ห้องสมุด ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ศูนย์กีฬาและนันทนาการ พิพิธภัณฑ์ ศูนย์ หรือกลุ่มฝึกอาชีพ

ส่วนการแบ่งประเภทตามสภาพทางกายภาพสามารถแบ่งออกได้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรมและแหล่งการเรียนรู้ที่เป็นนามธรรม เช่น เรื่องของชุมชน ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม การแพทย์พื้นบ้าน และศาสนา หรืออาจกล่าวได้ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างทั้งทางรูปธรรมและนามธรรมอันเป็นสิ่งที่ผู้คนในกลุ่มถือร่วมกัน (ค่านิยม) และได้กระทำต่อสภาพแวดล้อมภูมิประเทศ เพื่อสร้างความเจริญงอกงามและพัฒนาสังคมของมนุษย์นั้น อันหมายถึงภูมิวัฒนธรรมนั่นเอง

ส่วนการแบ่งประเภทตามที่มาหรือแหล่งกำเนิด สามารถแบ่งได้ 2 แหล่ง อันได้แก่ 1) แหล่งการเรียนรู้ธรรมชาติ ได้แก่ แหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เช่น ดิน หิน น้ำ พืชสัตว์ อากาศ หรือสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติทุกอย่างที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น พื้นที่ป่าไม้ในชุมชน ถ้ำ ภูเขา น้ำตก หาดทราย แหล่งน้ำทะเล ต้นไม้ หิน ดินจากพื้นที่ต่างๆ นก สัตว์ป่า แสง แดด ลม ฝน แมลงต่างสภาพภูมิศาสตร์ท้องถิ่น แหล่งเกลือ และแหล่งสินแร่ ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้เกิดเป็นและมีขึ้นตามธรรมชาติ และ 2) เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สร้างขึ้น ได้แก่ แหล่งการเรียนรู้ที่องค์กรภาครัฐและเอกชนสร้างขึ้นในท้องถิ่น เช่น ห้องสมุดของท้องถิ่น และห้องสมุดเอกชน ทั้งที่อยู่ในและนอกสถานศึกษาขององค์กรเอกชนหรือของบุคคล สถาบันการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นในท้องถิ่น และประวัติศาสตร์ และโบราณคดีสถานที่ราชการ สถานประกอบการเอกชน สถานที่สาธารณะ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เช่น ศาลหลักเมือง ศาลเจ้า วัด ภูมิปัญญาท้องถิ่น กิจกรรมในวิถีชีวิต และตามประเพณีของท้องถิ่น วัตถุเครื่องมือและเครื่องใช้ในท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยวและแหล่งการเรียนรู้จากสื่อมวลชนและสื่ออิเล็กทรอนิกส์

โดยสรุปแล้ว การทำความเข้าใจเรื่องนิยาม ความหมาย และการเป็นส่วนหนึ่งของวิทยาการทางวัฒนธรรม ทำให้สามารถเข้าใจความหมายและบทบาทของภูมิวัฒนธรรม ในฐานะเครื่องมือของขบวนการศิลปวิทยาการที่หันไปรื้อฟื้นศิลปวิทยาการสมัยใหม่ เพื่อก่อให้เกิดบรรยากาศใหม่ที่ต้องการปฏิวัติระบบสังคมในกระแสแนวคิดความก้าวหน้าที่มุ่งอาศัยการใช้เหตุผลของมนุษย์และผลักตันโดยไม่หยุดยั้งให้สร้างอนาคตในฐานะผู้มีเหตุผล โดยมองข้ามความคิดเชิงศีลธรรม ศาสนา วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีอันเป็นคุณค่าและ

รากเหง้าของมนุษย์ตั้งแต่อดีต หากนำไปศึกษาอย่างดีจะพบว่า ความคิดเชิงศีลธรรม ศาสนา วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี คือ วิทยาการที่มีความหลากหลายมีคุณค่าทางสุนทรีย์ทางประโยชน์ใช้สอย และทางการให้ความหมายที่เกี่ยวเนื่องกับทุนทางสังคมที่ก่อให้เกิดมูลค่า ดังที่ปรากฏและเป็นนโยบายระดับชาติบางประเทศ เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อื่นๆ ความคิดเชิงศีลธรรม ศาสนา วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีเริ่มค่อยๆ ถูกกัดกร่อนอันเป็นผลมาจากแนวความคิดเชิงก้าวหน้าที่อาศัยเหตุผลของมนุษย์ ในขณะที่เหตุผลของมนุษย์นั้นไม่เหมือนกันและมนุษย์มักจะคิดว่าเหตุผลของตนถูกที่สุดและมนุษย์ฉลาดมากกว่ายอมหาเหตุผลมาสนับสนุนความต้องการของตนเองได้ดีกว่าผู้ฉลาดน้อยกว่า มีผลต่อปรากฏการณ์ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางสังคม มีผลต่อการพัฒนามนุษย์และสังคมโดยรวม อันหมายความว่า การพัฒนาดังกล่าว ไม่เกิดความยั่งยืน ดังเห็นได้จากเหตุการณ์และสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรงในปัจจุบัน ผ่านการทำสงคราม ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ปัญหาทางสิ่งแวดล้อม และสาธารณสุข เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ภูมิวัฒนธรรม จึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการยกระดับเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี หากเข้าใจ นิยามความหมายและการเป็นส่วนหนึ่งของวิทยาการ วัฒนธรรมอย่างถูกต้อง ซึ่งผู้เขียนจะได้นำเสนอกระบวนการศึกษาภูมิวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาทางวัฒนธรรมในหัวข้อถัดไป

ปรัชญาสังคมศาสตร์ว่าด้วยกระบวนการทัศนศึกษาภูมิวัฒนธรรม

ปรัชญาทางสังคมศาสตร์ถือว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการศึกษาและเป็นวิธีการในการแสวงหาความรู้ทางสังคมศาสตร์ ผู้ศึกษาจะเลือก

ใช้วิธีการในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมตาม
ฐานความเชื่อเกี่ยวกับความจริง ดังนั้นเพื่อให้
เกิดความเข้าใจ ผู้ศึกษาจำเป็นต้องทำความเข้าใจ
พื้นฐานปรัชญาทางสังคมศาสตร์ 3 เรื่อง ได้แก่

1. ภาววิทยา (ontology) เป็นการศึกษา
เกี่ยวกับความจริง หรือสภาวะการดำรงอยู่
ของความจริง คำถามทางภาววิทยาที่สำคัญคือ
ธรรมชาติของความจริงหรือสิ่งที่มีอยู่คืออะไร และ
ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของสิ่งนั้นเป็น
อย่างไร ซึ่งความจริงมีหลายประเภท เช่น ความ
จริงแท้หนึ่งเดียว (สัจนิยม) ความจริงที่มีหลากหลาย
ต้องใช้การตีความจากมนุษย์ (สัมพัทธนิยม)
ความจริง ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง (สัจนิยม
เชิงประวัติศาสตร์) หรืออีกนัยหนึ่งยังกล่าวอีก
ได้ว่า เป็นปรัชญาสาขาหนึ่งที่ศึกษาเรื่องสภาวะ
แห่งความเป็นอยู่ หรือสัจ (being) การกลายเป็น
(becoming) การเป็นหรือการดำรงอยู่ (existence)
และยังถูกอธิบายว่าเป็นวิธีการรู้จักโลก (ways of
knowing the world) และการรับรู้ของการมีอยู่ของ
สิ่งต่าง ๆ ซึ่งไม่สามารถลดทอนให้เป็นเพียงวัตถุที่
มนุษย์ยึดครองและนำมาใช้ประโยชน์ (Fernando,
2011; Ingold, 2016)

2. ญาณวิทยา (epistemology) เป็น
ความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ที่ศึกษากับ
ตัวผู้ศึกษามี คำถามทางญาณวิทยาที่สำคัญได้แก่
อะไรคือเงื่อนไขที่จำเป็นและเพียงพอของความรู้
อะไรคือแหล่งของความรู้ อะไรคือโครงสร้างและ
ข้อจำกัดของความรู้ในการศึกษา ดังนั้นการที่
เข้าใจว่าความจริงมีหนึ่งเดียว ผู้ศึกษาจะต้องไม่
สัมพันธ์กับสิ่งที่ศึกษา แต่ถ้าเชื่อว่าความจริงนั้น
มีหลากหลายต้องใช้การตีความจากมนุษย์ผู้ศึกษา
ก็จะต้องผสมผสานตัวเองกับสิ่งที่ศึกษาเพื่อให้เข้าใจ
ความจริงนั่นเอง

3. วิธีวิทยา (methodology) เป็นสิ่งที่
เกี่ยวข้องกับตรรกะของการแสวงหาความรู้ โดย

เฉพาะการตรวจสอบศักยภาพและข้อจำกัดของ
เทคนิคหรือกระบวนการศึกษา หรือระเบียบวิธีที่
นักวิชาการในแต่ละสาขาใช้แสวงหาความรู้ เช่น
วิธีการตั้งคำถามวิจัย วิธีการหาหลักฐานข้อมูล
และวิธีวิเคราะห์ข้อมูล

การแสวงหาความรู้ทางสังคมศาสตร์
ของมนุษย์สามารถแบ่งออกเป็น 3 กระบวนทัศน์
(สุทธิดา แจ่มประจักษ์, 2563) ได้แก่

1. กระบวนทัศน์ธรรมชาตินิยม
(naturalism paradigm) คือ การแสวงหาความรู้
โดยมีจุดยืน ทางภาววิทยาแบบสัจนิยมบริสุทธิต
คือเชื่อว่าความจริงแท้มีอยู่ความจริงเดียว ไม่
จำกัดสถานที่ และเวลาจึงมีความเป็นสามัญการ
และสามารถเข้าถึงได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง
5 กระบวนทัศน์นี้มีจุดยืนทางญาณวิทยาแบบ
ปฏิฐานนิยม (positivism) คือการอธิบายสภาพ
ของสิ่งที่ศึกษาเฉพาะความเชื่อมโยงอย่าง
สม่าเสมอระหว่างตัวแปรที่เกี่ยวข้อง แต่เน้นการ
ทำนายปรากฏการณ์อย่างมากและถือว่าการ
อธิบายไม่แยกออกจากการทำนาย (Limmanee,
1999; สุทธิดา แจ่มประจักษ์, 2563) ผู้ศึกษาจะเป็น
อิสระสิ่งที่ศึกษาและปราศจากอคติ เป้าหมาย
ในการแสวงหาวิธีคือ อธิบาย (explanation) และ
ทำนาย (predict) ปรากฏการณ์ทาง สังคม โดย
มุ่งใช้ความรู้เพื่อควบคุมปรากฏการณ์สังคมและ
ธรรมชาติโดยมีแนวทางในการอธิบายสังคม 3 ทาง
ได้แก่ การอธิบายเชิงสาเหตุ (causal explanation)
เป็นการแยกที่เป็นปัจจัยเหตุกับปัจจัยผลออกจาก
กัน เหตุจะต้องเกิดก่อนผล การอธิบายเชิงเหตุผล
(reason explanation) เป็นการอธิบายว่าการ
กระทำของมนุษย์ เกิดจากการตัดสินใจที่มีเหตุผล
และการอธิบายเชิงหน้าที่และโครงสร้างนิยมเชิง
สาเหตุ (functional and structural explanation
as causal explanation) คือ การอธิบายเชิงหน้าที่
ชี้ว่าสิ่งใดก็ตามที่ดำรงอยู่ก็ เพราะมีหน้าที่ทำให้

เกิดผลบางประการ ระเบียบวิธีวิจัยจึงต้องมีระเบียบแบบแผนชัดเจน มีความเที่ยงตรงสามารถตรวจสอบได้ ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงทดลอง การวิจัยกึ่งทดลอง และการวิจัยเชิงคุณภาพแนวทฤษฎีรากฐานบางสำนัก

2. กระบวนทัศน์การตีความ (interpretivism paradigm) มีจุดยืนทางภววิทยาแบบสัมพัทธนิยม (relative realism) ที่เชื่อว่าความจริงมีอยู่อย่างหลากหลาย ต้องใช้ความคิดและสติปัญญาของมนุษย์ในการเข้าใจความจริงในรูปแบบที่หลากหลาย ความจริงจึงไม่มีลักษณะเป็นสามัญการ อาจเปลี่ยนแปลงได้ตาม บริบทและความคิดที่ซับซ้อนของมนุษย์ ส่วนญาณวิทยาเป็นแบบทัศนพิสัยนิยม (Perspectivism) ที่เชื่อว่า ความรู้และการประเมินความรู้เกิดภายใต้กรอบคิดที่กำหนด ข้อเท็จจริงจึงอยู่ในแบบแผนมโนทัศน์ของผู้ศึกษา และแบบสัมพัทธนิยมที่มีฐานคิดว่าทั้งประสบการณ์และความจริงเป็นการปฏิบัติเชิงหน้าที่ของแบบแผนทางความคิด แต่ไม่มีแบบแผนความคิดใดสามารถอ้างเป็นแบบแผนความคิดสากลหรือมีความเป็นสามัญการ ผู้ศึกษาจึงต้องนำตัวเองเข้าไปสู่สิ่งที่ศึกษาอย่างใกล้ชิดเพื่อทำให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ดังนั้นจึงต้องใช้วิธีวิทยาของกระบวนทัศน์แบบตีความ คือ อรรถปริวรรต (hermeneutics) และภาษาวิธี (dialectic) ที่เป็นการสร้างความจริงที่ถอดออกมาโดยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ศึกษาและผู้ที่ถูกศึกษา มีการตีความและเปรียบเทียบความเหมือนต่าง ความเปลี่ยนแปลงแบบภาษาวิธีเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคม เพราะมนุษย์สามารถเข้าใจซึ่งและกันได้ และอยู่ร่วมกันได้ การตีความนี้จะทำความเข้าใจองค์ประกอบย่อยของสิ่งที่ศึกษา ในแง่องค์รวมและการทำความเข้าใจองค์รวมในแง่องค์ประกอบย่อย โดยมีการเชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆ อย่างเป็นพลวัต

ดังนั้น รูปแบบการวิจัยที่ใช้ในกระบวนทัศน์การตีความ คือ การวิจัยเชิงคุณภาพในแนวชีวิตประวัติ แนวปรากฏการณ์วิทยา แนวทฤษฎีจากฐานราก แนวชาติพันธุ์วรรณา และแนวกรณีศึกษา

3. กระบวนทัศน์วิพากษ์ (critical paradigm) มีความหลากหลายในภววิทยา ทั้ง สัจนิยมเชิงวิพากษ์ (critical realism) สัจนิยมเชิงประวัติศาสตร์ (historical realism) และสัมพัทธนิยม (relative realism) ส่วนญาณวิทยาแบบทัศนพิสัยนิยมผสมกับสัมพัทธนิยม (perspectivism and relativism) มีวิธีวิทยาที่เน้นวิภาษวิธีและการสนทนา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบรูปแบบหนึ่ง มีเป้าหมาย ในการแสวงหาความรู้เพื่อการปลดปล่อย (emancipation) มนุษย์เป็นอิสระจากการครอบงำและมุ่งขยายพื้นที่ แห่งการยอมรับทางสังคมของผู้เสียเปรียบและมุ่งการถอดรื้อ (deconstruction) และการสร้างใหม่เพื่อให้ สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง ในกระบวนทัศน์วิพากษ์เลือกใช้ รูปแบบวิจัยในรูปแบบ การวิจัยแบบมีส่วนร่วม การวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเอกสาร การวิจัยแบบวงศาวทยา การวิจัยเชิงเอกสาร เป็นต้น จากข้างต้นเห็นได้ว่าการกำหนดแนวทางในการวิจัยเพื่อแสวงหาความรู้ต่างๆ ของมนุษย์นั้นจะเป็นไป ตามฐานความเชื่อที่มีต่อความจริง

อนึ่ง หลังจากแนวคิดเรื่องภูมิทัศน์วัฒนธรรมได้ถูกบรรจุเข้าสู่อนุสัญญามรดกโลกในปี พ.ศ. 2535 ได้ส่งผลต่อการตื่นตัวทางวิชาการในประเทศไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้เกิดการวิจัยและศึกษาเป็นระบบมากขึ้น โดยเฉพาะศาสตร์ทางด้านการอนุรักษ์ การผังเมือง การออกแบบชุมชนเมือง สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และภูมิสถาปัตยกรรม แต่ถึงกระนั้นการให้คำจำกัดความเกี่ยวกับความหมายของ Cultural Landscape ในประเทศไทยก็มีความหลากหลายทั้งคำและ

ความหมาย ดังที่อนุวัฒน์ การถัก และ ทรงยศ วีระทวีมาศ (2558) ได้มีการศึกษารวบรวม พอสังเขปได้ ดังนี้

1) สภาพแวดล้อมสรรค์สร้างที่เกิดขึ้นจากการจัดการของมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์ดำรงชีวิตอย่างปกติสุขในสภาพแวดล้อมธรรมชาติ นั้นๆ แต่ทว่ามนุษย์มีข้อจำกัดในด้านต่างๆ ทั้งในแง่เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการดำรงชีวิต ความเชื่อทางศาสนา ฯลฯ ทำให้มนุษย์สร้างความเปลี่ยนแปลงต่อสภาพแวดล้อมได้เพียงระดับหนึ่งเท่านั้น และรวมไปถึงขีดจำกัดของธรรมชาติที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงได้ ก็มีอย่างจำกัดเช่นกัน ผลลัพธ์ของการดำเนินไปของวัฒนธรรมมนุษย์ บนธรรมชาติที่อยู่แวดล้อมนี้เอง ที่มีความหมายของคำว่า “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม” (เกรียงไกร เกิดศิริ, 2551; อนุวัฒน์ การถัก และ ทรงยศ วีระทวีมาศ, 2558)

2) นิเวศวิทยาวัฒนธรรม เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิต ผ่านพฤติกรรมทางวัฒนธรรม และสิ่งไม่มีชีวิต ผ่านปรากฏการณ์ทางสภาพแวดล้อม มนุษย์อยู่รอดในสภาพแวดล้อมต่างๆ ได้เพราะอาศัยวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการปรับตัว (ชนัญ วงษ์วิภาค, 2532; อนุวัฒน์ การถัก และ ทรงยศ วีระทวีมาศ, 2558)

3) สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้ให้คำจำกัดความว่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรม เป็นผลของการกระทำหรือความสัมพันธ์ต่อกันอย่างสมดุลที่เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์ วัฒนธรรม หรือองค์ประกอบทางสังคมต่างๆ และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยสะท้อนถึงการพัฒนาของสังคมหรือชุมชนจากอดีตถึงปัจจุบัน ผ่านลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ในสังคมหรือชุมชน (ศรุติ โพธิ์ไทร และชาวพร ศักดิ์ศรี, 2555)

4) ภูมิวัฒนธรรม (cultural landscape) คือความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมและ

วัฒนธรรม ซึ่งในบริบทสังคมวัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ในอาณาบริเวณใดบริเวณหนึ่งเช่น บริเวณป่า ท้องทุ่ง หนองบึง แม่น้ำหรือปากอ่าวทะเล อันสัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานบ้านเมืองของผู้คนในท้องถิ่น จนเป็นที่รู้จักร่วมกันและมีการกำหนดนามชื่อเป็นสถานที่ต่างๆ ให้เป็นที่รู้จักร่วมกัน ในลักษณะที่เป็นแผนภูมิหรือแผนที่เพื่อสื่อสารถึงกัน และอาจสร้างเป็นตำนานขึ้นมาอธิบายถึงความเป็นมาและความหมายความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของสถานที่และท้องถิ่นนั้นๆ ดังนั้นในภูมิวัฒนธรรมจึงประกอบด้วยองค์ประกอบการศึกษาที่สำคัญ สามประการ กล่าวคือ **ประการแรก** คือ ภูมิศาสตร์ที่สัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐาน หมายถึงลักษณะภูมิประเทศที่สำคัญในการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งจะปรากฏเป็นสถานที่หรือชื่อบ้านนามเมือง เป็นจุดเด่นที่สำคัญของชาวบ้านในท้องถิ่นหรือนักเดินทางที่เข้ามาในพื้นที่ **ประการที่สอง** นิเวศวัฒนธรรม (cultural ecology) หมายถึงพื้นที่เฉพาะที่มนุษย์สร้างบ้านเมืองขึ้นมาเป็นท้องถิ่นต่างๆ ย่อมไม่เหมือนกัน นิเวศวัฒนธรรมของแต่ละแห่งนั้น มักเป็นการมองจากคนภายใน ที่มีต่อสภาพแวดล้อมอย่างละเอียด เห็นความหลากหลายทางชีวภาพ ชาติพันธุ์ หลายชุมชนในพื้นที่เดียวกัน จากนั้นมีการกำหนดหรือสร้างองค์ความรู้ในการดำเนินชีวิต สร้างกติกากการอยู่ร่วมกัน สร้างประเพณีและความเชื่อในพื้นที่เดียวกัน **ประการที่สาม** ชีวิตวัฒนธรรม (way of life) หรือโครงสร้างที่อยู่ในชีวิตประจำวัน อันเป็นวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนเดียวกัน ซึ่งประกอบด้วยโครงสร้างทางสังคม เช่น เครือญาติและกลุ่มทางสังคมต่างๆ ดังนั้น การทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางภูมิวัฒนธรรม จึงต้องศึกษาสภาพแวดล้อมในอดีต และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน จากปัจจัยต่างๆ ในวัฒนธรรมท้องถิ่น

นั้นๆ ที่เชื่อมโยงกับชีวิตวัฒนธรรมของมนุษย์ในมิติต่างๆ เพื่อสร้างความเข้าใจในประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม รวมทั้งสภาพแวดล้อม ในมิติจากภายในและภายนอกที่ชัดเจน และการศึกษาภูมิวัฒนธรรมนั้นเป็นกระบวนการขั้นพื้นฐานอันจะนำไปสู่ความเข้าใจใน นิเวศวัฒนธรรมของผู้คนในท้องถิ่น ซึ่งมีชีวิตร่วมกันในชุมชนของชาติพันธุ์ (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2544)

กระบวนการศึกษาภูมิวัฒนธรรมจากแหล่งวิทยาการชุมชนเพื่อการพัฒนาทางวัฒนธรรม

กระบวนการศึกษาภูมิวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาทางวัฒนธรรมในบทความนี้ ผู้เขียนมุ่งอธิบายให้เห็นถึงการสำรวจและวิเคราะห์แหล่งวิทยาการชุมชนอันเป็นการสำรวจสภาพข้อเท็จจริงในภาพกว้างและลึกเกี่ยวกับแหล่งวิทยาการชุมชนเพื่อจัดระบบข้อมูลและนำไปใช้ประโยชน์ในการเผยแพร่คุณค่าทางวัฒนธรรมที่ปรากฏขึ้นจากการศึกษา ประกอบด้วยการวางแผนเพื่อสำรวจการวิเคราะห์ข้อมูลการสำรวจ และการนำเสนอผลการสำรวจ และเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดจากการศึกษา ผู้เขียนจึงนำเสนอการวางแผนเพื่อพัฒนาแหล่งวิทยาการชุมชนให้พร้อมใช้ประโยชน์สูงสุด ประกอบด้วย การวางแผนเพื่อสำรวจแหล่งวิทยาการชุมชน วิธีการสำรวจแหล่งวิทยาการชุมชนหรือแหล่งการเรียนรู้ภูมิวัฒนธรรมในชุมชน การดำเนินการศึกษาสำรวจชุมชน และการดำเนินการพัฒนาแหล่งวิทยาการชุมชน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การวางแผนเพื่อสำรวจแหล่งวิทยาการชุมชน

การวางแผนเพื่อการพัฒนาแหล่งวิทยาการชุมชน เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนลงพื้นที่ภาคสนาม เป็นการวางกรอบในการสำรวจ

แหล่งวิทยาการชุมชนจากแนวคิดสู่การปฏิบัติ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งวิทยาการชุมชนที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์การศึกษานั้น ผู้ศึกษาต้องดำเนินการวางแผนให้เป็นไปตามสภาพที่เป็นจริงอยู่สามประการ กล่าวคือ **ประการแรก** คือข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน สามารถศึกษาผลการศึกษาและวิเคราะห์ชุมชนจากเอกสารหรือผู้รู้หรือจากแหล่งต่างๆ ที่มีอยู่แล้ว เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจชุมชนเป็นเบื้องต้นในภาพรวม และประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแหล่งวิทยาการชุมชน ทั้งนี้การศึกษาสำรวจแหล่งวิทยาการชุมชนก็เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาชุมชนรวมถึงการศึกษาภูมิวัฒนธรรมที่ปรากฏขึ้นจากน้ำมือของมนุษย์และธรรมชาติ เห็นเรื่องราวและวิถีชีวิตของชุมชนมิติต่างๆ ทั้งสภาพกายภาพและสภาพทางนามธรรมของชุมชน รวมทั้งปัญหา ความต้องการ ความหวัง ความปรารถนาและความไฝฝืนในอนาคตของคนในชุมชนที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่สืบทอดกันมา เพื่อนำมาซึ่งความรู้ความเข้าใจ ความสามารถในการกำหนดปัญหา ประเมินศักยภาพของชุมชน และนำมาซึ่งโครงการและกิจกรรมการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาชุมชนในด้านต่างๆ โดยเฉพาะมิติของสังคมหรือโครงสร้างสังคม ทรัพยากร และการใช้ทรัพยากรในสังคม รวมถึงระบบวัฒนธรรมหรืออุดมการณ์ รวมถึงประเด็นสภาพทางกายภาพของชุมชน เช่น พื้นที่ของชุมชน อาณาเขต ลักษณะพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่ตั้งชุมชน แหล่งน้ำทั้งตามธรรมชาติและที่สร้างขึ้น ภูเขา ทรัพยากรดินน้ำ ป่าไม้ พืชพรรณ สัตว์ป่า รวมถึงความสัมพันธ์และการพึ่งพาทรัพยากรเหล่านั้นของชุมชน รวมถึงโครงสร้างทางสังคม การเมือง การปกครอง อันประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาของชุมชน ประชากร กิจกรรมในชุมชน กลุ่มองค์กร กลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคม เครือข่ายในชุมชน การศึกษา สุขภาพอนามัย การมีส่วนร่วมของชุมชน โครงสร้างการปกครอง ผู้นำ

ชุมชน ปัญหาทางสังคม ภูมิหลังประวัติของชุมชน ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน เศรษฐกิจ ชุมชน การประกอบอาชีพ พฤติกรรมการบริโภค ทู่นในชุมชน นวัตกรรมภูมิปัญญาและการแก้ไขปัญหาของชุมชน ประสบการณ์ของบุคคลที่ใช้แก้ปัญหา ซึ่งที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการอธิบายถึงแหล่งวิทยาการที่ปรากฏขึ้นในชุมชน อันเป็นภูมิวัฒนธรรมที่ปรากฏขึ้นในชุมชนนั้นๆ ซึ่งการศึกษาผลการวิเคราะห์ชุมชนเป็นอย่างดีจะทำให้ทราบถึงความต้องการแท้จริงของชุมชน สามารถนำไปวางแผนเพื่อดำเนินการในขั้นตอนต่อไปได้อย่างสมบูรณ์ **ประการที่สอง** ผู้มีบทบาทในการพัฒนาแหล่งวิทยาการชุมชน อันได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำทางศาสนาและจิตวิญญาณ สถาบันการศึกษาทั้งในและ นอกกระบวนหน่วยงานของรัฐ และเอกชน ตลอดจนเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ที่สำคัญชุมชนควรมีบทบาทในการมีส่วนร่วม ทั้งในด้านการสำรวจ วางแผน การพัฒนา และในด้านความรับผิดชอบดูแล การตรวจสอบ และรับผลประโยชน์จากแหล่งวิทยาการ อันจะทำให้การศึกษาภูมิวัฒนธรรมนั้นเป็นไปตามสภาพจริง **ประการที่สาม** ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งวิทยาการในชุมชน หรือ ภูมิวัฒนธรรมที่ปรากฏขึ้นนั้น จะต้องสามารถกำหนดกรอบหรือขอบเขตของสาระเนื้อหาด้านแหล่งวิทยาการที่จะศึกษา เพื่อที่จะทำให้การสำรวจเป็นไปตามขอบเขต อันหมายถึงแหล่ง หรือที่รวมข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ สารสนเทศกิจกรรมและประสบการณ์ต่างๆ ในชุมชนที่สนับสนุนให้ผู้ศึกษาสามารถหาความรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เรียนได้ตามอัธยาศัย อาจเป็นสถานที่และแหล่งธรรมชาติ บุคคล กิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้วัสดุอุปกรณ์ ที่มีอยู่ในชุมชน ที่สามารถให้ความรู้ประสบการณ์ ให้แก่ผู้เรียน หรือประชาชนได้ (ครุฑชิต พุทธิโกษา, 2554; สุมาลี สังข์ศรี, 2556; สนอง โลหิตวิเศษ, 2557)

2. วิธีการสำรวจแหล่งวิทยาการชุมชน หรือแหล่งการเรียนรู้ภูมิวัฒนธรรมในชุมชน

สนอง โลหิตวิเศษ (2557) ได้นำเสนอวิธีการสำรวจแหล่งวิทยาการชุมชนหรือแหล่งการเรียนรู้ภูมิวัฒนธรรมในชุมชน อันเป็นวิธีการศึกษาเพื่อมุ่งแสวงหาความรู้ เพื่อตอบคำถาม หรือปัญหาที่มีอยู่อย่างเป็นระบบและเชื่อถือได้ โดยมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนเป็นการศึกษาที่เน้นการรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เป็นการค้นหาข้อเท็จจริงหรือเกิดขึ้นอยู่แล้ว โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบจากประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง รวมถึงแหล่งทางภูมิวัฒนธรรม อาจใช้วิธีการสัมภาษณ์หรือ ใช้แบบสอบถาม หรือแบบสังเกต

ทั้งนี้การศึกษาเชิงสำรวจโดยทั่วไปประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้ 1) การกำหนดความสำคัญของการศึกษา หรือ ลักษณะทั่วไปของการศึกษา 2) การกำหนดขอบเขตที่จะศึกษา เช่น ตัวแปรหรือประเด็นที่จะศึกษา ประชากร และกลุ่มตัวอย่างหรือกลุ่มเป้าหมายที่จะศึกษา 3) การเลือกรูปแบบของการสำรวจ ให้ สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา 4) การสร้างเครื่องมือในการศึกษา 5) กำหนดรูปแบบและเตรียมการวิเคราะห์ข้อมูล 6) การเตรียมนักวิจัยลงภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูล 7) การวิเคราะห์ข้อมูล และ 8) การสรุปผล ขั้นตอนเหล่านี้ได้นำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับการสำรวจแหล่งวิทยาการชุมชนในขั้นการวางแผนหรือการจัดทำแผน ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องการกำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตของการสำรวจ เครื่องมือการสำรวจ ขั้นการดำเนินการสำรวจหรือการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งเป็นขั้นการดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูล และขั้นการสรุปผลหรือการนำเสนอผลการสำรวจ

ในส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ มี 2 ลักษณะ คือ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร มีความสำคัญเป็นอันดับแรกเพราะทำให้เห็นภาพรวม ของปัญหาที่จะวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้นประเด็นที่สองได้ทราบว่าจะศึกษา มีใครทำไว้แล้วบ้างเป็นบางส่วน และเลือกวิธีการสำรวจที่เหมาะสมและกำหนดแนวทางวิเคราะห์ที่ถูกต้อง และ 2) การรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม (field data) ซึ่งมี 3 วิธี คือ

(1) การสอบถาม (questionnaire) เป็นการใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลศึกษา ทักษะคติพฤติกรรม ความเชื่อ ความประพฤติและคุณสมบัติของบุคคล และสิ่งต่างๆ ในองค์กร ที่อาจมีผลกระทบต่อระบบ หน่วยงาน องค์กร และชุมชน ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ผู้ตอบตอบโดยการเขียนตอบหรือเลือกตอบ โดยผู้ถามและผู้ตอบไม่ต้องเห็นหน้ากัน

(2) การสัมภาษณ์ (interview) หมายถึง การสนทนาระหว่างผู้สัมภาษณ์หรือผู้ศึกษากับผู้ให้ข้อมูลเพื่อวัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูล ผู้สัมภาษณ์เป็นผู้จัดบันทึกใช้เทปบันทึกเสียงหรือใช้วิธีโอเทป บันทึกคำตอบของคำถามต่างๆ การสัมภาษณ์เหมาะกับการเก็บข้อมูลเชิงลึกและเหมาะกับการเก็บข้อมูลจากเด็ก หรือผู้ที่อ่านหนังสือไม่ได้เช่น การสัมภาษณ์เด็ก การสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ การสัมภาษณ์ อย่างมีโครงสร้าง และการสัมภาษณ์อย่างไม่มีโครงสร้าง

(3) การสังเกต (observation) เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้สังเกตจะต้องอาศัยการฝึกฝนวิธีการสังเกตอย่างมีระบบ วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการสังเกตเพื่อที่จะเข้าใจลักษณะธรรมชาติและขอบเขตของการเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ของปรากฏการณ์ทางสังคมและพฤติกรรมของมนุษย์ เช่น การกระทำ การแสดงออกทางสีหน้า การ

แสดงออกต่อกันระหว่างบุคคล น้ำเสียง วิธีการพูดคุย รวมถึงสิ่งของประเภทผลงาน เครื่องมือ และสถานการณ์ สิ่งแวดล้อมรอบๆ ชุมชน เป็นต้น

ส่วนเรื่องกำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตของการสำรวจ และวิเคราะห์แหล่งวิทยาการชุมชนโดยทั่วไปมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบลักษณะ ข้อเท็จจริง แหล่งวิทยาการชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนเพื่อจัดระบบข้อมูลในการนำไปใช้ประโยชน์ในการเผยแพร่ และเพื่อการพัฒนาแหล่งวิทยาการชุมชน อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ปรากฏขึ้นในชุมชน โดยทั่วไปแล้ว การกำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตการศึกษาประกอบด้วย 2 ลักษณะ ได้แก่ **ลักษณะแรก** เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ทั่วไป ซึ่งเป็นการสำรวจในภาพกว้าง เพื่อเป็นการศึกษาสภาพและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับแหล่งวิทยาการในชุมชน เพื่อนำมารวบรวมข้อมูลและนำมาจำแนกประเภทจัดกลุ่มเพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูลเพื่อใช้ประโยชน์ในการศึกษาในขั้นต่อไป **ลักษณะที่สอง** เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะ ซึ่งเป็นการสำรวจที่ลึกลงเพื่อศึกษาในรายละเอียดของแหล่งวิทยาการเพื่อรวบรวมข้อมูลในเชิงปริมาณและคุณภาพเฉพาะด้านของแหล่งวิทยาการในชุมชน ซึ่งการกำหนดวัตถุประสงค์เช่นนี้ เพื่อสำรวจรายละเอียดของแหล่งที่มีศักยภาพในการส่งเสริมและพัฒนาให้เป็น แหล่ง วิทยาการทางภูมิวัฒนธรรมที่ปรากฏขึ้นในชุมชน อันจะเป็นความรู้ชุดใหม่เพื่อใช้ประโยชน์ทางการศึกษา เศรษฐกิจและสังคม รวมถึงยกระดับวัฒนธรรมให้มีคุณค่าและเพิ่มมูลค่าต่อชุมชนต่อไป

3) การดำเนินการศึกษาสำรวจแหล่งวิทยาการชุมชนหรือแหล่งการเรียนรู้ภูมิวัฒนธรรมในชุมชน

การดำเนินการศึกษาสำรวจชุมชนเป็นการดำเนินการตามแผนการศึกษาและสำรวจ

แหล่งวิทยาการ ชุมชนที่วางไว้เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลแหล่งวิทยาการของชุมชนในด้านต่างๆ นับว่ามีความสำคัญต่อผู้ที่ศึกษาสำรวจชุมชน ซึ่งการเรียนรู้ถึงสภาพที่แท้จริงของชุมชน การวางตัวที่เหมาะสม และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชน อันจะนำมาซึ่งข้อมูลของชุมชนที่ถูกต้อง ทั้งนี้ต้องอาศัยเทคนิคหรือวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลแหล่งวิทยาการชุมชน โดยที่วิธีการที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยทั่วไปมีหลายวิธี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และขอบเขตของการสำรวจ ถ้าวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของแหล่งวิทยาการชุมชน อาจใช้วิธีการสำรวจโดยใช้แบบสอบถามชนิดเดียว หากวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการให้ได้ข้อมูลรายละเอียดของแหล่งวิทยาการชุมชนอาจใช้วิธีการเก็บข้อมูลหลายวิธีผสมผสานกันตามความเหมาะสมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยที่การเก็บรวบรวมข้อมูลทำได้หลายวิธี สามารถเลือกใช้วิธีการใดขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการและเป้าหมายในการสำรวจแหล่งวิทยาการชุมชน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สำคัญมี ดังนี้

- 1) การสอบถาม 2) การสัมภาษณ์ 3) การสังเกต 4) การศึกษาแบบผสมผสาน และ 5) การใช้ข้อมูลเอกสารหรือฐานข้อมูลอื่นๆ (สนอง โลหิตวิเศษ, 2557) โดยมีรายละเอียดในแต่ละวิธีดังนี้

อย่างไรก็ตาม ปัญญา เทพสิงห์ (2553) ได้กล่าวถึงการศึกษาวิจัยทางศิลปวัฒนธรรมว่า ควรใช้กระบวนการทางด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์ร่วมด้วย ซึ่งเป็นการบูรณาการศาสตร์ที่จะสะท้อนถึงอารมณ์ความรู้สึกสุนทรีย์ และคุณค่าของประสบการณ์จากสิ่งที่มีมนุษยศาสตร์แสวงหา ขณะเดียวกันก็สะท้อนถึงบริบทที่ขับเคลื่อนวัฒนธรรมที่นักสังคมศาสตร์แสวงหา หากอย่างมีนัยยะว่าควรให้ความสำคัญกับกระบวนการ

ทางมนุษยศาสตร์มากกว่าสังคมศาสตร์ หรือยก ระดับแนวคิดแบบปรากฏการณ์วิทยามากกว่า ปฏิฐานนิยมนั้น อันหมายความว่า เป็นการให้ความสำคัญกับการตีความของสิ่งที่ศึกษามากกว่าสถิติ ซึ่งต้องอาศัยวิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลายหรือ พหุวิธี

โดยสรุปแล้ว การดำเนินการสำรวจแหล่งวิทยาการชุมชนหรือแหล่งการเรียนรู้ภูมิวัฒนธรรมในชุมชนสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้หลายวิธี ซึ่งจะเลือกใช้วิธีการใดขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการและเป้าหมายในการสำรวจแหล่งวิทยาการชุมชน วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สำคัญ ประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสอบถาม การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสังเกต การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการศึกษาแบบผสมผสาน และการเก็บรวบรวม ข้อมูลด้วยวิธีการใช้ข้อมูลเอกสารหรือฐานข้อมูลอื่นๆ

4) การดำเนินการพัฒนาแหล่ง วิทยาการชุมชน

ในการดำเนินการพัฒนาแหล่งวิทยาการชุมชนเป็นการดำเนินการตามแผนการพัฒนาแหล่งวิทยาการชุมชนที่ได้กำหนด ซึ่งแนวทางการดำเนินการพัฒนาแหล่งวิทยาการชุมชนควรดำเนินการในลักษณะวิธีวิจัยประกอบด้วย การวางแผนการปฏิบัติการ สังเกต และการสะท้อนผล (สนอง โลหิตวิเศษ, 2557) ตามกรอบการวางแผนซึ่งสามารถกำหนดรายละเอียดได้ ดังนี้

1. การวางแผนปฏิบัติการ (plan) ในขั้นตอนการดำเนินงานเพื่อวางแผนปฏิบัติการควรดำเนินการ ดังนี้

- 1.1 การจัดตั้งคณะกรรมการในชุมชนเพื่อพิจารณาดำเนินการพัฒนาแหล่งวิทยาการชุมชน คณะกรรมการประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงาน

ของชุมชนโดยเฉพาะด้านการศึกษาและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และผู้แทนประชาชนในชุมชน คณะทำงานอาจเริ่มต้นดำเนินงานวางแผนและดำเนินการพัฒนาแหล่งวิทยาการ ชุมชนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งนี้อาจจัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาซึ่งอาจเป็นผู้แทนหน่วยงานในระดับสูงกว่าซึ่งอาจมาจากในและนอกชุมชนตามความเหมาะสม

1.2 การจัดทำระบบฐานข้อมูล ที่สำคัญ ได้แก่ ฐานข้อมูลแหล่งวิทยาการชุมชน จำแนกตามประเภท เช่น บุคคล ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งกิจกรรม วัตถุประสงค์สถานที่เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการดำเนินงาน นอกจากนี้ควรวิเคราะห์และจัดระบบฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เช่น ผลการศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน ผลการวิเคราะห์ ความต้องการเรียนรู้ของชุมชน แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชน เป็นต้น เพื่อนำมาประกอบการดำเนินงาน

1.3 การระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์แนวคิด การวิเคราะห์เกี่ยวกับประเด็นการ พัฒนาแหล่งวิทยาการชุมชน

1.4 การจัดทำแผนปฏิบัติการกำหนดกิจกรรมเป้าหมายผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน วิธีดำเนินงาน เครื่องมือที่ใช้ระยะเวลา กิจกรรม อาจประกอบด้วย การดำเนินการจัดหา จัดทำ จัดสร้าง ปรับปรุงแหล่งเรียนรู้การพัฒนา รูปแบบการให้บริการและการใช้แหล่งเรียนรู้การบริหารและเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร และเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและชุมชน การพัฒนาวิทยาการ แกนนำชุมชน การสร้างเครือข่ายการทำงานระหว่างชุมชน

2. การปฏิบัติการ (action)

เป็นการปฏิบัติการหรือดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการที่กำหนดไว้ ซึ่งในการปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ จะต้องมีการประชุม ระดมความคิดเห็นอภิปรายทำความเข้าใจร่วมกัน เพื่อให้การปฏิบัติ

งานเป็นไปตามแผนที่กำหนด หรืออาจมีความยืดหยุ่นเป็นไปตามสภาพบริบทที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง

3. การสังเกต (observation) เป็นการเก็บข้อมูลผลการปฏิบัติการ อาจมีการดำเนินการ ดังนี้

3.1 การเก็บข้อมูลจากการปฏิบัติการ (action) ควรดำเนินการอย่างครอบคลุมทุกด้าน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแหล่งวิทยาการ อาจดำเนินการได้โดยการรวบรวมข้อมูลจากการระดมความคิดเห็นโดยใช้แบบสอบถามหรือแบบสังเกต การรวบรวมข้อมูลจากการดำเนินการพัฒนาสามารถใช้แบบสอบถาม แบบสังเกต แบบประเมิน

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ตามลักษณะของเครื่องมือ เช่น อาจวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม

3.3 การตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล เพื่อนำไปเป็นส่วนหนึ่งในการสะท้อนผล การพัฒนาแหล่งเรียนรู้

4. การสะท้อนผล (reflection) โดยที่ผู้ดำเนินการร่วมกับคณะทำงานนำผลที่ได้จากการสังเกตมาสะท้อนผลว่า ได้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาหรือไม่ เพียงใด และร่วมกันวิเคราะห์หาจุดเด่น จุดด้อย ที่ต้องปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาเพื่อนำไปสู่การพิจารณาปรับแผนหรือการดำเนินการพัฒนาในรอบใหม่ ให้เกิดประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมาย ของการพัฒนา ปัจจัยที่ทำให้การพัฒนาแหล่งวิทยาการชุมชนประสบผลสำเร็จ ในการดำเนินการพัฒนาควรคำนึงถึงปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้การพัฒนาแหล่งวิทยาการชุมชนประสบความสำเร็จมีดังต่อไปนี้

1) ผู้นำชุมชน การมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง และมีการพัฒนาผู้นำชุมชนรุ่นใหม่เพื่อเตรียม

ความพร้อม ที่จะก้าวมาเป็นผู้นำชุมชนในอนาคต การมีผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชนเพื่อจะได้ช่วยกันพัฒนากิจกรรมได้ อย่างต่อเนื่อง

2) ชุมชนมีทุนทางสังคม ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอาชีพ ทรัพยากรธรรมชาติ วัตถุติบ วัสดุอุปกรณ์ เงินทุนหมุนเวียนในชุมชน ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปวัฒนธรรม และประเพณี มีเงินทุนหมุนเวียนในชุมชน มีทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีวัตถุติบในชุมชน

3) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการร่วมคิดแก้ปัญหา ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์

4) ชุมชนรู้จักการเปลี่ยนวิกฤตเป็นโอกาส มีความรักสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีความ มุ่งมั่นของชุมชนที่มีใจพร้อมจะร่วมกันพัฒนาแหล่งวิทยาการ

5) ภูมิปัญญาท้องถิ่นและผู้นำชุมชนในชุมชนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่ศึกษาด้วยตนเอง ลองผิด ลองถูกในการค้นหาทางเลือกวิธีการแก้ปัญหาในการพัฒนาอาชีพ และชุมชนของตนเองจนประสบความสำเร็จและเป็นแบบอย่างของคนในชุมชน

6) ภาศึเครือข่ายผ่นักกำลังร่วมสนับสนุนการพัฒนาการดำเนินงาน ได้แก่ แหล่งวิทยาการในด้านต่าง ๆ

โดยสรุปแล้ว การดำเนินการพัฒนาแหล่งวิทยาการชุมชนเป็นเรื่องของการจัดหา การสร้าง การจัดตั้ง หรือการปรับปรุงของเดิมให้มีสภาพ

พร้อมเพื่อใช้ประโยชน์ในการเรียนรู้ของชุมชน การวางแผนการพัฒนาแหล่งวิทยาการชุมชน เป็นการวางกรอบการพัฒนาแหล่งวิทยาการชุมชนจากแนวคิดสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผลตามที่ต้องการ โดยต้องคำนึงถึงการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนา แผนกิจกรรมหรือโครงการ รวมถึงแผนการดำเนินงาน และควรดำเนินการในลักษณะวิธวิจย ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติการ สังเกต และการสะท้อนผล

บทสรุป

ความรู้ที่เป็นตัวแทนของธรรมชาติและผลงานของมนุษย์ที่มีลักษณะเด่นเฉพาะนั้น ถูกนิยามว่าเป็นภูมิวัฒนธรรมที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ทางสังคมในชุมชน และได้กลายเป็นแหล่งวิทยาการชุมชนทางวัฒนธรรมที่ปรากฏเป็นร่องรอยเด่นชัด อันเป็นทรัพยากรธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ระบบคุณค่า ความหมาย และความเชื่อของชุมชน ทั้งที่หยุดนิ่งและยังเคลื่อนไหวผ่านการเรียนรู้ แลกเปลี่ยน สืบทอด ทำนุ บำรุง ปรับปรุง และต่อยอด เหล่านี้จึงแสดงให้เห็นถึงคุณค่าที่ควรให้การรักษา ดูแล ปกป้อง ผ่านการเรียนรู้ อันเป็นการทำความเข้าใจ ความหมาย นิยาม กระบวนทัศน์ และกระบวนการศึกษาภูมิวัฒนธรรมจะก่อให้เกิดการพัฒนาและนำไปสู่การสร้างคุณค่าและมูลค่าบนพื้นฐานของความรู้ที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ และจริยธรรมในยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงไกร เกิดศิริ. (2551). *ชุมชนกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม*. สำนักพิมพ์อุษาคเนย์.
- ครรรชิต พุททโกษา. (2554). *คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์*. <http://www.kruinter.com/file/29720141006205700-%5Bkruinter.com%5D.pdf>.
- ชัญญ วงษ์วิภาค. (2532). *นิเวศวัฒนธรรม*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เทียมสุรย์ สิริศรีศักดิ์. (2553). ความเข้าใจบางประการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมในประเทศไทย. *วารสารภาษา*, 3, 104 - 113.
- ประมาณ เทพสงเคราะห์. (2549). *ภูมิทัศน์วัฒนธรรมกับการพัฒนา*. สำนักพิมพ์กระทรวงมหาดไทย.
- ปัญญา เทพสิงห์. (2553). แนวทางการวิจัยศิลปวัฒนธรรมในเมืองหาดใหญ่. *วารสารศิลปศาสตร์*, 2(2), 133-150.
- ยศ สันตสมบัติ. (2559). *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- แฉาวรี ลากเกิน และรุ่งทิพย์ พุ่มดนตรี. (2561). ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชาวสวนเมืองนนท. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม*, 13(1), 21 - 31.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2554). *การศึกษาสังคมไทยผ่านภูมิวัฒนธรรม*. <http://lek-prapai.org/watch.php?id=84>.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2556). *เปิดประเด็นพื้นที่วัฒนธรรม: การโต้กลับทางภูมิปัญญาของคนใน*. <https://lek-prapai.org/home/view.php?id=1009>.
- ศรุต โภธิไทร และชวาพร ศักดิ์ศรี. (2555). *การแปรเปลี่ยนภูมิทัศน์วัฒนธรรมลาวโขงหนองปรง: ที่ว่างอันเกี่ยวเนื่องกับประเพณี*. ปีปีการพิมพ์และบรรจุภัณฑ์.
- สนอง โลหิตวิเศษ. (2557). *แหล่งวิทยาการชุมชนเพื่อการศึกษาอนุกรม*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สมชนก ภาสกรจรัส. (2559). *การจัดการเชิงเปรียบเทียบ/การจัดการข้ามวัฒนธรรม*. ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- สุธิตา แจ้งประจักษ์. (2563). กระบวนทัศน์ในการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับสวัสดิการสังคม. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 8(4), 1567 - 1580.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2557). *หน่วยที่ 1 แหล่งวิทยาการชุมชนในสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อการศึกษาตลอดชีวิตใน แหล่งวิทยาการเรียนรู้ในชุมชน*. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- อนุวัฒน์ การถัก และ ทรงยศ วีระทวีมาศ. (2558). ภูมิทัศน์วัฒนธรรม: ความหมาย พัฒนาการทางแนวคิด และทิศทางการศึกษาวิจัย. *วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 14(2), 1 - 12.
- อมร กฤษณพันธ์. (2555). สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในบริบทพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนชาวแพแม่ น้ำสะแกกรัง จ. อุทัยธานี. *สิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างวิจิตร*, 11(1), 1 - 13.
- Fernando, R.A.N. (2011). Ontological and anthropological aspects of the concept of human nature. *Kanz Philosophia. A Journal for Islamic Philosophy and Mysticism*, 1(2), 133 - 144.
- Ingold, T. (2016). A naturalist abroad in the museum of ontology: Philippe Descola's beyond nature and culture. *Anthropological Forum*, 26(3), 301 - 320.

- James, P.E., & Martin, G. (1981). *All possible world: A history of geographical Ideas*. John Wiley and Sons.
- Limmanee, A. (1999). *Political explanation and analysis: Major concerns under the philosophy of social sciences*. Faculty of Political Science Chulalongkorn University.
- Pannell, S. (2006). *Reconciling nature and culture in a global context: Lessons from the world heritage list*. James Cook University, Cairns.
- UNESCO. (2005). *Operational guidelines for the implementation of the world heritage convention*. UNESCO World Heritage Centre.

**หลักเกณฑ์และคำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์ บทความ หรือ บทความวิจัย
วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
(Instructions for the Authors)**

บทความและบทความวิจัยที่จะนำมาตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคามนี้ จะต้องได้รับการตรวจสอบทางวิชาการ (Peer review) ก่อน เพื่อให้วารสารมีคุณภาพในระดับมาตรฐานสากล และนำไปอ้างอิงได้ ผลงานที่ส่งมาตีพิมพ์ จะต้องเป็นงานบทความความรู้เดิมและเสนอความรู้ใหม่ที่ทันสมัยรวมทั้งข้อคิดเห็นที่เกิดประโยชน์ต่อผู้อ่าน ผลงานไม่เคยถูกนำไปตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารอื่นใดมาก่อน และไม่ได้อยู่ในระหว่างการพิจารณาของวารสารใดๆ การเตรียมต้นฉบับที่จะมาลงตีพิมพ์ ควรปฏิบัติตามคำแนะนำดังนี้

การเตรียมต้นฉบับสำหรับบทความและบทความวิจัย

1. ภาษา เป็นภาษาไทยหรืออังกฤษก็ได้ ถ้าเป็นภาษาไทย ให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์หรือการเขียนทับศัพท์ให้ยึดหลักของราชบัณฑิตยสถาน พยายามหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาอังกฤษในข้อความ ยกเว้นกรณีจำเป็น ศัพท์ภาษาอังกฤษที่ปนไทย ให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมด ยกเว้นชื่อเฉพาะซึ่งต้องขึ้นต้นด้วยตัวอักษรใหญ่ ถ้าเป็นภาษาอังกฤษ ควรให้ผู้เชี่ยวชาญในภาษาอังกฤษตรวจสอบความถูกต้องก่อนที่จะส่งต้นฉบับ

2. ขนาดของต้นฉบับ พิมพ์หน้าเดี่ยวบนกระดาษสัน ขนาด เอ 4 (216 x 279 มม.) ควรเว้นระยะห่างจากขอบกระดาษด้านบนและซ้ายมืออย่างน้อย 40 มม. (1.5 นิ้ว) ด้านล่างและขวามืออย่างน้อย 25 มม. (1 นิ้ว) พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด ด้วยรูปแบบอักษร browallia New ขนาด 16 ตัวอักษรย่อหน้า

3. จำนวนหน้า บทความและบทความวิจัย ไม่ควรเกิน 15 หน้า

การเรียงลำดับเนื้อหาบทความ และบทความวิจัย

1. ชื่อเรื่อง (Title) ควรสั้น กระชับ และสื่อเป้าหมายหลักของการศึกษาวิจัย ไม่ใช่ คำย่อ ความยาวไม่ควร เกิน 100 ตัวอักษร ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยขึ้นก่อน

2. ชื่อผู้พิมพ์และที่อยู่ ให้มีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ และระบุตำแหน่งทางวิชาการ หน่วยงานหรือสถาบัน ที่อยู่ และ E-mail ของผู้พิมพ์ เพื่อใช้ติดต่อเกี่ยวกับต้นฉบับและบทความที่ตีพิมพ์แล้ว

3. บทคัดย่อ (Abstract) ให้มีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เป็นเนื้อความย่อที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย โดยเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา เช่น วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา ผลงานและการวิจารณ์ อย่างต่อเนื่องกัน ไม่ควรเกิน 500 คำ ไม่ควรมีคำย่อ ให้บทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อนภาษาอังกฤษ

4. คำสำคัญหรือคำหลัก (Keyword) ให้ระบุทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ใส่ไว้ท้ายบทคัดย่อของแต่ละภาษา

5. บทนำ (Introduction) เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมาและเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย ให้ข้อมูลทางวิชาการพร้อมทั้งจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องอย่างคร่าว ๆ และมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาและการวิจัยนั้นด้วย

6. วิธีการศึกษา (Method) ให้ระบุรายละเอียดวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งที่น่ามาศึกษา จำนวนลักษณะเฉพาะของตัวอย่างที่ศึกษา ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการศึกษา อธิบายวิธีการศึกษา หรือแผนการทดลองทางสถิติ การสุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

7. ผลการศึกษา (Results) แจ้งผลที่พบตามลำดับหัวข้อของการศึกษาวิจัยอย่างชัดเจนได้ใจความ ถ้าผลไม่ซับซ้อนไม่มีตัวเลขมาก ควรใช้คำบรรยาย แต่ถ้ามีตัวเลขมาก ตัวแปรมาก ควรใช้ตารางที่ แผนภูมิแทน ไม่ควรมีเกิน 5 ตารางหรือแผนภูมิ ควรแปลความหมายและวิเคราะห์ผลที่ค้นพบ และสรุปเปรียบเทียบกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

8. วิจารณ์และสรุปผล (Discussion and conclusion) ชี้แจงว่าผลการศึกษาตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หรือแตกต่างไปจากผลงานที่มีผู้รายงานไว้ก่อนหรือไม่ อย่างไร เหตุผลใดจึงเป็นเช่นนั้น และมีพื้นฐานอ้างอิงที่เชื่อถือได้ และให้จบด้วยข้อเสนอแนะที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์หรือทั้งประเด็นคำถามการวิจัย ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยต่อไป

9. ตารางที่ รูป รูปภาพ และแผนภูมิ (Table, Figure, Graph) ควรคัดเลือกเฉพาะที่จำเป็นแยกออกจากเนื้อเรื่องโดยเรียงลำดับให้สอดคล้องกับคำอธิบายในเนื้อเรื่อง และต้องมีคำอธิบายสั้น ๆ แต่สื่อความหมาย ได้สาระครบถ้วน ในกรณีที่เป็นตารางที่ คำอธิบาย ต้องอยู่ด้านบน ในกรณีที่เป็นรูปภาพ หรือแผนภูมิ คำอธิบายอยู่ด้านล่าง

10. กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) ระบุสั้น ๆ ว่าได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยและความช่วยเหลือจากองค์กรใดหรือใครบ้าง

11. เอกสารอ้างอิง (References) สำหรับการพิมพ์เอกสารอ้างอิง ทั้งเอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษโดยมีหลักการทั่วไป คือ เอกสารอ้างอิงต้องเป็นที่ถูกตีพิมพ์และได้รับการยอมรับทางวิชาการ ไม่ควรเป็นบทคัดย่อ และไม่ใช้การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล ถ้ายังไม่ได้ถูกตีพิมพ์ต้องระบุว่า รอการตีพิมพ์ (in press)

11.1 การเขียนเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิงให้เขียนตามรูปแบบ “Publication Manual of the American Psychological Association” (7th Edition)

1. หนังสือ (ในรูปแบบรูปเล่ม)

ชื่อ-สกุล. (ปีพิมพ์). *ชื่อเรื่อง*(พิมพ์ครั้งที่). สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง:

วิธาน ฐานะวุฑฒิ. (2547). *หัวใจใหม่-ชีวิตใหม่*. ปิติศึกษา.

2. บทความในวารสารอิเล็กทรอนิกส์

ชื่อ-สกุล. (ปี พิมพ์). ชื่อบทความ. *ชื่อวารสาร*, เลขของปีที่ (เลขของฉบับที่), เลขหน้า. /<https://doi.org/เลขdoi>

ตัวอย่าง:

มานะ สินธุวงษานนท์. (2549). ปัจจัยส่งเสริมการจัดการศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารครุศาสตร์*, 18(2), 115-116.

3. รายงานการประชุมเชิงวิชาการ (Proceeding)

ชื่อ-สกุล. (ปี). ชื่อบทความ. ในชื่อบรรณาธิการ (บ.ก.), ชื่อหัวข้อการประชุม. *ชื่อการประชุม* (น. เลขหน้า). ฐานข้อมูล.

ตัวอย่าง:

พัชรภา ตันติชูเวช. (2553). การศึกษาทั่วไปกับคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ในประเทศมาเลเซีย และสิงคโปร์ ศึกษาโดยเปรียบเทียบกับประเทศไทย. ใน ศิริชัย กาญจนวาสี (บ.ก.), การขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาไทย. *การประชุมวิชาการและเผยแพร่ ผลงานวิจัยระดับชาติ* (น. 97-102). คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

4. หนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์

ชื่อ-สกุล. (ปี, /วัน/เดือน). ชื่อคอลัมน์. *ชื่อหนังสือพิมพ์*, เลขหน้า.

ตัวอย่าง:

พงษ์พรรณ บุญเลิศ. (2561, 15 สิงหาคม). เติลนิวัสวาริตี: 'สื่อพิพิธภัณฑ' เชื่อม ยุคสมัย เข้าถึงด้วย 'มิติใหม่' อินเทอร์เน็ต. *เติลนิวัส*, 4.

5. หนังสือ (ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์)

ชื่อ-สกุล. (ปีพิมพ์). *ชื่อเรื่อง* (พิมพ์ครั้งที่). URL

ตัวอย่าง:

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 3-5 ปี*. http://drive.google.com/file/d/1HiTwiRh1Er73h VYIMh1cYWzQiaNI_Vc/view

6. วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อเรื่อง [ชื่อระดับการศึกษา, ชื่อมหาวิทยาลัย]. องค์การหรือมหาวิทยาลัยที่เผยแพร่. ภาควิชา หรือ คณะ. (2560). การศึกษาการปฏิบัติบทบาทผู้นำการพยาบาลทางคลินิกของพยาบาลวิชาชีพ หอผู้ป่วยวิกฤต โรงพยาบาลศูนย์ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR).

Reference are written in “Publication Manual of the American Psychological Association” (7th Edition)

1. Book

Mertens, D.M. (2014). *Research and evaluation in education and psychology: Integrating diversity with quantitative, qualitative, and mixed methods* (4th ed.). SAGE.

2. Academic Journal

Herbst-Damm, K.L., & Kulik, J.A. (2005). Volunteer support, marital status, and the survival times of terminally ill patients. *Health Psychology, 24*, 225-229. <https://doi.org/10.1037/0278-6133.24.2.225>

3. Conference Proceeding

Katz, I., Gabayan, K., & Aghajan, H. (2007). A multi-touch surface using multiple cameras. In J. Blanc-Talon, W. Philips, D. Popescu, & P. Scheunders (Eds.), *Lecture notes in computer science: Vol. 4678. Advanced concepts for intelligent vision systems* (pp. 97-108). Springer-Verlag. https://doi.org/10.1007/978-3-540-74607-2_9

4. Newspaper / Online Newspaper

Brody, J.E. (2007, December 11). Mental reserves keep brain agile. *The New York Times*. <http://www.nytimes.com>

5. E-book

Dahlberg, G., & Moss, P. (2005). *Ethics and politics in early childhood education*. <https://epdf.tips/ethics-and-politics-in-early-childhoodeducation-contesting-early-childhood.html>

6. Thesis/Dissertation

Earnhart, C.L. (2018). *Evaluating an on-line education module for autism screening in pediatric primary care in Arizona* [Doctoral dissertation, University of Arizona]. ProQuest Nursing & Allied Health Database.